

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

**FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ
A PEDAGOGICKÁ**

KATEDRA HISTORIE

Václav Kotrman

Diplomová práce

**Karibská krize a její mezinárodní
souvislosti na stránkách vybraného českého
(československého) a zahraničního tisku**

Liberec 2010

Vedoucí diplomové práce

Doc. PhDr. Martin Kovář, Ph.D.

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: historie

Studijní program: 2. stupeň

Kombinace: český jazyk – dějepis

Karibská krize a její mezinárodní souvislosti na stránkách vybraného českého (československého) a zahraničního tisku

Caribbean Crisis and its International Connections in the Selected Czech (Czechoslovak) and Foreign Press

Diplomová práce: 10–FP–HIS–191

Autor: Václav KOTRMAN

Adresa: Staré Křečany 151
407 61

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Martin Kovář, Ph.D.

Počet

stran	slov	tabulek	obrázků	pramenů	příloh
174	52 055	3	17	77	1

V Liberci dne: 19. 5. 2009

.....
Podpis:

Katedra: Katedra historie

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(pro magisterský studijní program)

pro (diplomanta): V á c l a v a K o t r m a n a

adresa: Lesní 2967, Varnsdorf, 407 47

obor (kombinace): Čeština – Dějepis

Název DP v češtině: Karibská krize a její mezinárodní souvislosti na stránkách
vybraného českého (československého) a zahraničního tisku

Název DP v angličtině:

Caribbean Crisis and its International Connections in the
Selected Czech (Czechoslovak) and Foreign Press

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Martin Kovář, Ph.D.

Konzultant: PhDr. Stanislav Tumis, M.A. (PF TUL Liberec, FF UK Praha)

Termín odevzdání: Jaro 2009

V Liberci dne: 9. dubna 2008

.....
děkan

.....
vedoucí katedry

Převzal (diplomant):

Datum: 9. dubna 2008

Podpis:

Název DP: Karibská krize a její mezinárodní souvislosti na stránkách vybraného českého (československého) a zahraničního tisku

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Martin Kovář, Ph.D.

Úvod:

Cíl:

V prvním plánu bude cílem autora analyzovat – v rámci možností, daných diplomovou prací – příčiny, průběh a důsledky karibské krize (v jejím širším rozměru, tj. v letech 1959-1962); ve druhém, hlavním plánu půjde o analýzu reflexe těchto událostí na stránkách českého (československého), tedy komunistického, a zahraničního, tj. svobodného tisku. Současně se autor – bude-li to možné – pokusí, na základě metod orální historie a vybraných pramenů, o analýzu dopadů toho, jak komunistický tisk (případně další média) o karibské krizi a jejích mezinárodních souvislostech referoval.

Požadavky:

Diplomant bude vycházet ze studia odborné literatury převážně české a anglo-americké provenience, a to jak z odborných monografií, tak z časopiseckých studií; kromě toho bude analyzovat československý i zahraniční denní tisk a časopisy, případně též rozhlasové, televizní a filmové nahrávky; v souladu s moderními badatelskými trendy využije též četných internetových zdrojů, případně – přímo či nepřímo – metod orální historie.

Literatura:

- Dallek, R., *Kennedy. Nedokončený život. John F. Kennedy, 1917-1963*, Praha 2006
- Fiala, J., *Cesta ke Karibské krizi. Diplomová práce FF UK v Praze*, Praha 2007
- Gaddis, J. L., *Studená válka*, Praha 2006
- Geyerová, G. A., *Fidel Castro. Partyzánský princ*, Praha 1991
- Horčíčka, V., *Druhá berlínská krize a politika Spolkové republiky*, in: Historický obzor, č. 9-10, 1996
- Nálevka, V., *Fidel Castro. Podzim diktátora*, Praha 1997
- Nálevka V., *Kapitoly z dějin studené války (první díl)*, Praha 1997
- Nálevka, V., *Karibská krize*, in: Historický obzor, č. 1-2, 1996
- Taubman, W., *Chruščov. Člověk a jeho doba*, Praha 2003
- Trento, A., *Castro a Kuba od revoluce k dnešku*, Praha 2006
- Vzpomínky Nikity Sergejeviče Chruščova*, Brno 2000
- Československý denní tisk
- Zahraniční denní tisk

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Liberci dne:

.....
Václav Kotrman

Poděkování:

Především chci poděkovat vedoucímu diplomové práce Doc. PhDr. Martinu Kovářovi, Ph.D. za vedení práce, jeho cenná doporučení a podnětné připomínky. Velký dík náleží také Prof. PhDr. Robertu Kvačkovi, CSc. za poskytnutý rozhovor, Mgr. Pavlíně Rosické za zpřístupnění dobového tisku z knihovny John F. Kennedy Institut Frei Universität Berlin a Mgr. Petře Rakovické za jazykové korektury. V neposlední řadě chci na tomto místě poděkovat také své matce, jejímu manželovi a mé přítelkyni, ti všichni mě během psaní této práce i po celou dobu studia všestranně podporovali.

Anotace

Karibská krize a její mezinárodní souvislosti na stránkách vybraného českého (československého) a zahraničního tisku

KOTRMAN Václav

Vedoucí DP: Doc. PhDr. Martin Kovář, Ph.D.

Předmětem diplomové práce je karibská krize, napětí mezi Spojenými státy americkými a Svazem sovětských socialistických republik způsobené umístěním sovětských jaderných raket na Kubu v říjnu roku 1962. Tato událost byla velmi vážným ohrožením světového míru, kdyby jedna ze stran udělala chybu, mohlo to skončit katastrofou. Cílem práce však není referovat přímo o tomto konfliktu, ale komparovat, jaké byly o něm reflexe v zemi sovětské sféry vlivu a států Západu (USA a Velké Británii). Jako zdroj je v práci užit především dobový československý a zahraniční (americký a britský) tisk, okrajově je pak využito metody orální historie.

V práci dále nalezneme historická fakta týkající se počátků studené války, politických dějin Spojených států, nástupu prezidenta Kennedyho do úřadu, stručnou historii kubánské revoluce a poměrů na Kubě po uchopení moci Fidelem Castrem. Z informací týkajících se socialistického světa v práci nalezneme stěžejní události z období vlády Nikity Sergejeviče Chruščova a vzájemné vztahy mezi supervelmocemi v tehdejší bilaterální světě.

Klíčová slova: studená válka, John F. Kennedy, Nikita S. Chruščov, Fidel Castro, USA, SSSR, Kuba, Kubánská raketová krize, karibská krize, jaderné zbraně, dobový tisk

Zusammenfassung

Die Kubakrise und ihre internationalen Zusammenhänge auf den Seiten der ausgewählten tschechischen (tschechoslowakischen) und ausländischen Presse.

Das Thema dieser Diplomarbeit ist die Kubakrise, bzw. die Spannung zwischen den Vereinigten Staaten von Amerika und der UdSSR, die wegen Stationierung der sowjetischen nuklearen Raketen auf Kuba im Oktober 1962 ausgelöst wurde. Diese Tatsache bedeutete eine sehr ernste Gefährdung des Weltfriedens. Falls eine Seite einen Fehler machen würde, könnte es mit einer Katastrophe enden. Das Ziel dieser Arbeit ist jedoch nicht nur direkt über diesen Konflikt zu referieren, sondern auch zu komparieren, wie dieser Konflikt sowohl in einem Land unter sowjetischen Einfluss, als auch in westlichen Staaten wie USA, Groß Britannien betrachtet wurde. Als Quelle wurde für diese Diplomarbeit vor allem zeitgemäße tschechoslowakische und ausländische(amerikanische und britische) Presse verwendet, marginal wurde auch die Methode der oralen Historie benutzt.

Weiterhin findet man in der Arbeit historische Fakten, die die Anfänge des kalten Krieges, die politische Geschichte der USA, den Amtsantritt von Präsident Kennedy, die Übersicht von der Geschichte der Revolution auf Kuba und die Zustände auf Kuba nach der Machtsergreifung von Fidel Castro betreffen. Was die Informationen betrifft, die im Zusammenhang mit der sozialistischen Welt stehen, findet man in der Arbeit die grundlegenden Geschehnisse aus der Ära Nikita Sergejewitsch Chruschtschows und gegenseitige Verhältnisse unter Supermächten in damaliger bilateralen Welt.

Abstract

Caribbean Crisis and its International Connections in the Selected Czech (Czechoslovak) and Foreign Press

Topic of the thesis is the Cuban Missile Crisis, confrontation between United States and Soviet Union caused by deployment of Soviet missiles in Cuba in October 1962. This incident was a serious threat to the world peace. If either of those sides had made a mistake it could have ended up in disaster. The aim of this thesis is not to refer about this incident but to compare reflections in the countries belonging to the Eastern and to the Western Bloc (USA, Great Britain). Particularly Czechoslovakian and foreign press together with oral history is used in this thesis as a source.

Further in the thesis there are historical facts relating to the beginning of the Cold War, political history of the United States, inauguration of President Kennedy to the office, brief history of Cuban Revolution and situation in Cuba after the revolution. According to the information related to the socialistic world, there are the most important events from the Khrushchev period and interrelationship between superpowers in that bilateral world.

Obsah

1	Úvod	13
2	Kritika pramenů a literatury	16
3	Kořeny studené války	18
4	Spojené státy a Sovětský svaz na přelomu padesátých a šedesátých let	19
4.1	Spojené státy na politické křižovatce.....	19
4.2	SSSR pod vládou Nikity S. Chruščova.....	22
5	Kubánská otázka	25
5.1	Kubánská revoluce a uchopení Castra moci	25
5.2	Vztah USA a Kuby	28
6	Kubánská raketová krize	30
6.1	Cesta ke krizi	30
6.2	Kritické dny.....	33
6.3	Výsledky kubánské raketové krize	38
7	Reflexe kubánské raketové krize v dobovém československém tisku	41
7.1	Československý tisk v padesátých a šedesátých letech 20. století	41
7.2	<i>Rudé právo</i>	43
7.2.1	Kubánská raketová krize na stránkách <i>Rudého práva</i> ve středu 24. října.....	47
7.3	<i>Svobodné slovo</i>	52
7.3.1	Kubánská raketová krize na stránkách <i>Svobodného slova</i> ve středu 24. října.....	56
7.4	<i>Lidová demokracie</i>	62

7.4.1	Kubánská raketová krize na stránkách <i>Lidové demokracie</i> ve středu 24. října...	64
7.5	Kubánská raketová krize na stránkách vybraných československých deníků den po dni.....	68
7.5.1	Čtvrtek 25. října.....	68
7.5.2	Pátek 26. října.....	77
7.5.3	Sobota 27. října.....	85
7.5.4	Neděle 28. října	91
7.5.5	Pondělí 29. října a úterý 30. října	96
7.6	Kubánská raketová krize pohledem týdeníků <i>Dikobraz</i> a <i>Mladý svět</i>	102
7.6.1	<i>Dikobraz</i>	103
7.6.2	Charakteristika karikatury	104
7.6.3	Reflexe kubánské raketové krize na stránkách časopisu <i>Dikobraz</i>	105
7.6.4	<i>Mladý svět</i>	108
7.6.5	Reflexe kubánská raketové krize na stránkách časopisu <i>Mladý svět</i> ..	109
8	Reflexe kubánské raketové krize v dobovém zahraničním tisku	111
8.1	Anglické deníky.....	111
8.1.1	<i>The Times</i>	111
8.1.2	Kubánská raketová krize na stránkách <i>The Times</i> ve středu 24. října.....	115
8.1.3	<i>The Daily Express</i>	118
8.1.4	Kubánská raketová krize na stránkách <i>Daily Express</i> ve středu 24. října.....	120
8.2	Americké deníky.....	122

8.2.1	Stručný vývoj americké žurnalistiky	122
8.2.2	<i>The New York Times</i>	123
8.2.3	Kubánská raketová krize na stránkách deníku <i>The New York Times</i> ve středu 24. října	126
8.2.4	<i>The Washington Post</i>	129
8.2.5	Kubánská raketová krize na stránkách deníku <i>The Washington Post</i> ve středu 24. října	130
8.3	Kubánská raketová krize na stránkách vybraných zahraničních deníků den po dni	134
8.3.1	Čtvrtek 25. října.....	134
8.3.2	Pátek 26. října.....	140
8.3.3	Sobota 27. října.....	144
8.3.4	Neděle 28. října a pondělí 29. října	148
9	Kubánská raketová krize očima československých pamětníků	156
9.1	Vzpomínky profesora Roberta Kvačka na kubánskou raketovou krizi	156
9.2	Vzpomínky Václava Kotrmana na kubánskou raketovou krizi.....	158
10	Závěr	160
11	Seznam použitých pramenů a literatury	163
	O B R A Z O V É P Ř Í L O H Y	168

1 Úvod

Na téma kubánské raketové krize již bylo napsáno nespočet studií a monografií, pouhý popis událostí bezprostředně se týkajících samotného vyhocení napětí by vydal na mnohem obsáhlejší práci než je tato. Z toho důvodu jsem v této diplomové práci „Karibská krize a její mezinárodní souvislosti na stránkách vybraného českého (československého) a zahraničního tisku“ zvolil odlišný přístup k události, jež v posledním říjnovém týdnu roku 1962 hrozila vyústit nukleární katastrofou. Analyzoval jsem, jakým způsobem byly události reflektovány na stránkách konkrétních deníků, tudíž jaký pohled na krizi byl předkládán občanům.

Okamžik, kdy proti sobě stály dvě tehdejší světové supervelmoci, ohrožoval celý svět. Kdyby jedna strana podlehla tlaku a odstartovala jadernou válku, mělo by to široký dopad na celé lidstvo, spustilo by to reakce na dalších místech světa – diskutovaný byl převážně Západní Berlín a Turecko. Napětí s sebou přirozeně neslo zájem celé veřejnosti, o nebezpečí informoval tisk, rozhlas i televizní přijímač. Názory a tón sdělení se ovšem lišily. Českoslovenští občané, kteří spadali do sovětské sféry vlivu, tak vnímali zprávy o karibské krizi v naprosto jiné rétorice než jejich západní sousedé.

Cílem této práce je zachytit, zrekonstruovat a především komparovat pohled, jaký bezprostředně nabízel československý a zahraniční denní tisk svým občanům na příčiny karibské krize, stěžejní události a její rozuzlení. Samotná krize probíhala poměrně dlouho, dá se říci, že již od 16. října, kdy se prezident John F. Kennedy seznámil s fotografickými důkazy o přítomnosti raket na ostrově až do 20. listopadu 1962, kdy došlo k odvolání námořní blokády Kuby, proto jsem musel přesně časově vymezit dobu, které věnována pozornost. Nakonec jsem počal sledovat období ode dne vyhlášení námořní karantény Kuby, to znamená od středy 24. října až do okamžiku, kdy média otiskla příslib Nikity Chruščova, že stáhne sovětské zbraně z ostrova. V případě zahraničního tisku to bylo již v pondělí 29. října, kdežto některé československé deníky vyšly až v úterý 30. října.

Za zdroj reflexí jsem zvolil převážně deníky anglické, americké a československé provenience. Při výběru západních listů jsem postupoval především podle prestižnosti a proslulosti novin, aby se jejich stanoviska co nejvíce blížila

oficiální vládní linii. Proto jsem po zralé úvaze zvolil jako zástupce amerických novin deníky *The New York Times* a *The Washington Post*, v případě anglických listů to byl zejména *The Times*. Další anglické noviny – *Daily Express* – jsem zvolil navzdory tomu, že se jedná o bulvární list, protože jejich náklady v šedesátých letech 20. století běžně překračovaly hranici čtyř milionů výtisků, čímž mohly ovlivňovat široké vrstvy obyvatelstva. Výběr československých listů byl poněkud snazší, neboť se výslovně nabízely nejrozšířenější listy, ústřední tiskové orgány politických stran. Prvním a nejdůležitějším je list Komunistické strany Československa (*Rudé právo*), dalšími pak list Československé strany socialistické (*Svobodné slovo*) a Československé strany lidové (*Lidová demokracie*). Zbylé dva československé listy byly populární týdeníky *Mladý svět* a *Dikobraz*.

Jelikož se kubánská raketová krize odehrávala na pozadí daleko širšího kontextu, jakým byla studená válka, ve druhé kapitole diplomové práce popisuji, jak toto vleklé napětí mezi Východem a Západem začalo. Ve třetí a čtvrté kapitole jsem se snažil pro širší pochopení souvislostí nastínit situaci a poměry, jež vládly v trojici zemí USA x SSSR x KUBA, stejně tak jsem popisoval vztahy, které mezi sebou v inkriminované době měly. Pátou kapitolu jsem celou věnoval událostem přímo souvisejících s karibskou krizí, jejímu průběhu a rozuzlení, přičemž na detailnější zpracování některých událostí odkazuji v textu na následující části práce. Vzhledem k tomu, že hlavní náplní diplomové práce nejsou tyto skutečnosti, usiloval jsem o to, abych fakta zestručnil a přesto uvedl zlomové okamžiky.

Šestá a sedmá kapitola představují stěžejní část práce. V každé z nich stručně popisuji charakter, okolnosti vzniku a určité zajímavosti konkrétního tiskového média. Mou snahou bylo, aby čtenář pochopil, na co byl list zaměřen, jaký byl obecně styl jeho psaní, popřípadě jestli plnil nějakou politickou funkci. To vše mělo totiž vliv na charakter článků a v samotném důsledku na prezentování informací. Dále jsem kvůli větší názornosti toho, na jaké informace se konkrétní list zaměřoval a jak o nich hovořil, analyzoval první den vždy separátně, až následně komparuji zprávy ze všech novin souhrnně den po dni. Důležité úryvky, tabulky či obrázky cituji přímo v textu, neboť se domnívám, že jejich význam by v zadním přílohovém listu byl potlačen.

Jelikož se teorie od reality často liší, vedle informací získaných z médií mě zajímalo, jakým způsobem pociťovali důsledky karibské krize na vlastní kůži tehdejší občané. Z toho důvodu jsem oslovil dva pamětníky, kteří měli události z října roku 1962 stále uchovány v paměti. Záměrně jsem vybral jednoho odborníka na historii a druhé laika, aby bylo možné nahlédnout na skutečnosti z několika úhlů. Jejich výpovědi se různí, ale i přesto si lze ze sdělených informací částečně vyvodit, jaký rozsah měla krize v Karibiku na obyvatele celého světa.

Základem mé práce je využívání analyticko-syntetického postupu, tedy rozklad celku sdělení na jednotlivé prvky, u nichž jsem se snažil charakterizovat nejen styl prezentování, ale především jejich faktografickou stránku. Integroval jsem také metodu statistickou, z grafů se čtenář může přesvědčit o četnosti a pozornosti věnované karibské krizi v československých médiích. U západních médií se mi podobnou metodu využít nepodařilo, neboť jsem neměl dostatek podkladů – v řadě případů jsem neměl v ruce celé noviny, ale pouze vybrané články týkající se tématu. Na závěr mé diplomové práce jsem využil postupu orální historie, který mi poskytl bezprostřední informace „z první ruky“.

2 Kritika pramenů a literatury

Samotné kubánské raketové krizi (označení užívané západní historiografií) či karibské krizi (označení užívané východní, zejména ruskou historiografií) je, jak jsem zmiňoval výše, věnováno již nespočet monografií, odborných statí, článků, sborníků, zápisů z několika konferencí a podobně. Do osmdesátých let 20. století byly nejrozšířenějším pramenem poznatků o karibské krizi vzpomínky Roberta Kennedyho *Třináct dní*, publikace Kennedyho poradců Arthura Schlesingera *The Thousand Days* a Theodora Sorensena *Kennedy*. Na Západě byly rovněž dostupné Chruščovovy vzpomínky *Remembers*. V posledních dvou dekádách 20. století se začaly znalosti o karibské krizi prohlubovat, došlo k vydání vzpomínek mnohých přímých účastníků této události (Dean Rusk, McGeorge Bundy, Anatoly Dobrynin) a uskutečnilo se rovněž několik konferencí, na přelomu osmdesátých a devadesátých let – dokonce s účastí Fidela Castra.¹ V roce 1997 vydala dvojice amerických historiků Ernest R. May a Philip D. Zelikow přepis magnetofonových záznamů z porad ExComu a prezidenta Kennedyho v době tzv. kritických dnů pod názvem *Kennedy Tapes*. Z českých historiků se krizi z října roku 1962 věnoval nejvíce profesor Vladimír Nálevka a důkladný popis příčin vzniku tohoto napětí popsal také ve své diplomové práci *Cesta ke Karibské krizi* Jaroslav Fiala. „Kubánská raketová krize se tak už dnes stala jednou z nejčastěji popisovaných událostí lidských dějin.“²

Pro vytvoření této práce, jejímž primárním cílem nebyl popis jedné události, však pramenná základna fakticky nebyla žádná. Mimo profesora Vladimíra Nálevky, který ve své monografii *Karibská krize* věnoval několik řádek právě ohlasu této události v dobovém československém tisku, jsem se nikde nesetkal s literaturou, jež by se touto skutečností jakkoli zabývala. Bylo proto nutné veškerou analytickou část vytvořit studováním a komparací dobového tisku. Největší pramenný základ pro vznik této práce byla teda vybraná čísla československých, britských a amerických novin. Následným problémem ovšem byl nedostatek zpracovaného materiálu k historii jednotlivých listů. K tomuto účelu jsem využil především vzpomínky žurnalisty Vojtěcha Dolejšího *Noviny a novináři*, v nichž líčil převážně historii *Rudého práva*. Přínosem je také publikace *Dějiny československé žurnalistiky III. díl*

---

¹ KENNEDY, Robert, Francis, *Třináct dní*, Praha, Litomyšl 1999, s. 123.

² KENNEDY, Robert, Francis, *Třináct dní*, Praha, Litomyšl 1999, s. 124.

kolektivu Křivánková, Beránková, Ruttkay. Ta je ovšem omezena pouze na první polovinu 20. století. Nepostradatelnou součástí pro popis situace v poválečném Československu, vzniku cenzury a rozšíření komunistické moci jsou publikace Karla Kaplana *O cenzuře v Československu a Československo v letech 1948 – 1953*. Zahraničnímu tisku věnovala svou pozornost Barbora Köpplová, jejíž skripta *Stručný přehled vývoje britského tisku* mi velmi usnadnila práci. Pro hlubší poznání této problematiky je ovšem nutná například monografie Stanleyho Morisona *The English Newspaper*. Historii americké žurnalistiky věnoval pozornost například slovenský autor Luboš Šefčák v publikaci *Dejiny amerického novinárstva*.

3 Kořeny studené války

Dva roky od vypuknutí druhé světové války, když dostal svého završení proces zrodu koalice Velké trojky, zřejmě nikdo nepředpokládal, že její členové, Spojené státy americké, Velká Británie a Sovětský svaz, budou o několik let později stát proti sobě jako nepřátelé v nejvleklejší „hře nervů“ 20. století. Přesto, jak už to tak bývá, skutečnost byla navzdory smýšlení jiná, ale kořeny konfliktu, jenž eskaloval mimo jiné právě v roce 1962 tzv. kubánskou raketovou krizí, je možné hledat již zde.

Historiografové dosud vedou polemické spory o tom, od kdy oficiálně datovat počátek studené války. Rozšířený je názor, že zlomovým bodem byla konference v iránském hlavním městě Teheránu na konci roku 1943. Vedle rozhodnutí, která byla pro jednání zásadní (nepodepsat s Německem separátní mírovou smlouvu, otevřít druhou frontu, vytyčení polských hranic...), se totiž princip setkání hlav jednotlivých států nesl v dohodách o tom, jak bude vypadat poválečný svět.³ Do konce války se klín, jež postupně rozděloval spojence (druhá fronta, sféry vlivu, jak naložit s poraženými nepřáteli, atomová bomba)⁴ už jen zvětšoval. Tomu přispěl především hlavní muž Sovětského svazu, Josif Stalin. Jeho poválečné cíle shrnul John Gaddis na čtyři: zabezpečit vlastní osobní moc; zabezpečit domácí postavení komunistického režimu; zabezpečit mezinárodní postavení Sovětského svazu, a tím také marxisticko-leninské ideologie.⁵ Neústupnost sovětského vládců lze spatřit také v dělení sfér vlivu – na Balkáně tzv. „procentovou dohodou“ či nejdůležitější poválečné rozdělení moci, rozdělení Německa.⁶

Konferencí v Postupimi v létě 1945 bylo Německo rozděleno do čtyř okupačních zón (ačkoliv Francie souhlasila s vytvořením tzv. trizonie až na jaře roku 1948) a vzniklo to, co Winston Churchill shrnul svým projevem v americkém Fultonu v šestačtyřicátém roce slovy: *Od Štětína na Baltu až po Terst na Jadranu*

---

³ KOVÁŘ, Martin, univerzitní přednáška, *Soudobé dějiny*, Technická univerzita v Liberci, Liberec 24. 10. 2008.

⁴ GADDIS, John, Lewis, *Studená válka*, Praha 2006, s. 28 – 30.

⁵ GADDIS, John, Lewis, *Studená válka*, Praha 2006, s. 21.

⁶ LUŇÁK, Petr, *Západ. Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*, Libri. Praha 1997, s. 48.

byla napříč celým kontinentem spuštěna železná opona.⁷ Když dále přičteme, že se jednalo o dva protichůdné politické systémy a analýzu kremelských záměrů v podobě „dlouhého telegramu“ George Kennana, jenž načrtl politiku zadržování uplatňující Washingtonem vůči SSSR téměř po celou dobu trvání studené války,⁸ nenechalo na sebe napětí mezi supervelmocemi dlouho čekat.

4 Spojené státy a Sovětský svaz na přelomu padesátých a šedesátých let

4.1 Spojené státy na politické křižovatce

Do šedesátých let vstupovaly Spojené státy mimo jiné v očekávání výsledku prezidentských voleb. Užšími kandidáty byli demokratický senátor John Fitzgerald Kennedy a republikánský viceprezident Richard Milhous Nixon. Demokratický kandidát JFK nabídl po dlouhých úvahách a jednáních post viceprezidenta Lyndonu Bainesu Johnsonovi, lídru demokratů v Senátu.

Mladý kandidát za Demokratickou stranu byl ve své zemi poměrně známý. Jeho diplomová práce z roku 1940 „Proč Anglie spala?“ pojednávající o politice appeasementu před rozpoutáním druhé světové války a o šest let později vydaná kniha „Profily odvahy“, v níž vyzdvihoval činy osmi amerických senátorů, mu získaly veřejný věhlas. Za druhé dílo dokonce obdržel v roce 1957 Pullitzerovu cenu.⁹ Po svém dědečkovi „Honey Fitzovi“ (jehož byl JFK jmenovcem) a otci měl budoucí prezident politiku v krvi. Dědeček byl starostou Bostonu a otec Joseph mimo jiné Rooseveltovým velvyslancem v Británii.¹⁰ Pozornost si rovněž zasloužil tím, že byl prvním katolíkem ucházejícím se o prezidentský úřad od neúspěchu senátora A. E. Smithe v roce 1928.¹¹ Rodina Kennedyů patřila ve Spojených státech k těm nejprominentnějším, což ovlivňovalo Kennedyho volební kampaň, kterou mu

---

⁷ CHURCHILL, Winston, Spencer, *Druhá světová válka. Triumf a tragédie*, Praha 1995, s. 652.

⁸ LUŇÁK, Petr, Západ. Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce, Libri. Praha 1997, s. 76.

⁹ FIALA, Jaroslav, *Cesta ke Karibské krizi*, (Diplomová práce), Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Praha 2007, s. 44.

¹⁰ DALLEK, Robert, *Nedokončený život. John F. Kennedy 1917–1963*, Praha 2006, s. 22, 107.

¹¹ DALLEK, Robert, *Nedokončený život. John F. Kennedy 1917–1963*, Praha 2006, s. 253.

otec bohatě sponzoroval. Kampaň byla založena na tom, ukázat americkému lidu, aby se obrátili k vyšším cílům, než jsou ty osobní a sobecké. Otevřeně podporoval kubánskou emigraci a využíval strachu mezi občany z „komunistické hrozby“ vzdálené necelých sto padesát kilometrů od jejich břehů tím, že obviňoval Nixona z pasivity. Svůj politický program nazval „Nové hranice“.¹²

Kennedyho protikandidát Richard Nixon, konzervativní stoupenec Republikánské strany, byl pro něho zpočátku „tvrdým oříškem“. Nejen, že Nixon kandidoval z pozice úřadujícího viceprezidenta, ale především proslul jako radikální antikomunista – „od roku 1948 se angažoval v případě Algera Hisse a jako stoupenec senátora J. McCarthyho“.¹³ Oproti Kennedymu se tedy již osm let pohyboval ve vysoké mezinárodní politice, pozornost upoutal například tzv. Kuchyňskou debatou s Chruščovem v červenci 1959.¹⁴

Misky vah se začaly přiklánět na Kennedyho stranu poté, co se oba kandidáti utkali v debatě přenášené celostátní televizí večer 26. září 1960. Poprvé bylo využito v takovém rozsahu masové médium, které přiblížilo oba kandidáty sedmdesáti milionům televizních diváků. JFK z tohoto duelu vyšel velmi dobře. Zatímco on se na vystoupení maximálně připravoval, trénoval odpovědi, byl elegantně oblečen apod., Nixona spatřili diváci špatně oholeného, pohublého a vyčerpaného v šedém obleku, jenž splýval s pozadím.¹⁵ Historik kampaně Theodor White shrnul vysílání slovy: *Kennedy působil klidně a chladnokrevně, naopak viceprezident byl napjatý, téměř vystrašený, mračil se a chvílemi vypadal ztrhaně, jako by byl nemocný*.¹⁶

---

¹² FIALA, Jaroslav, *Cesta ke Karibské krizi*, (Diplomová práce), Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Praha 2007, s. 45.

¹³ FIALA, Jaroslav, *Cesta ke Karibské krizi*, (Diplomová práce), Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Praha 2007, s. 44.

¹⁴ Během americké výstavy v Moskvě roku 1959 se na plátno promítaly obrazy amerických měst, dálnic, supermarketů a univerzitních areálů. Toto zobrazování americké převahy podkopávalo sovětská tvrzení, že SSSR Spojené státy předhání. Chruščov reagoval tím, že Sovětský svaz USA brzy dožene a pak jim „zamává na rozloučenou“. To popudilo amerického viceprezidenta, a když se oba státníci ocitli v modelu „zázračné kuchyně“ šestipokojového rančerského domu, „pustili se do sebe“, přičemž každý šermoval tomu druhému prstem před obličejem. TAUBMAN, William, *Chruščov. Člověk a jeho doba*, Praha 2003, s. 416.

¹⁵ FIALA, Jaroslav, *Cesta ke Karibské krizi*, (Diplomová práce), Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Praha 2007, s. 46.

¹⁶ DALLEK, Robert, *Nedokončený život. John F. Kennedy 1917–1963*, Praha 2006, s. 22, 255.

Ve středu 9. listopadu 1960 John F. Kennedy vyhrál volby s náskokem pouhých 118 574 hlasů z celkových 68 837 000, což byl od roku 1884 nejtěsnější výsledek, a stal se pětatřicátým prezidentem Spojených států amerických.¹⁷ Tímto byl značně ovlivněn vývoj USA v následujících letech, kdyby na prezidentské křeslo usedl republikán R. Nixon, byl by přístup k záležitosti, na niž je zaměřena diplomová práce, podle jeho slov, naprosto jiný. Když zvažoval prezident Kennedy dilema, jak vyřešit kubánskou krizi, ptal se svého bývalého protikandidáta, co by na jeho místě s Kubou dělal on, *našel bych pořádné legální krytí a šel bych do toho*, odpověděl Nixon.¹⁸

Kennedy vstupoval do složité politické situace. Americká exekutiva musela z domácích záležitostí řešit převážně ekonomické a společenské problémy. Nezaměstnanost se v roce 1961 pohybovala v rozmezí 6,6 – 7,7%, což představovalo zhruba pět a půl milionu práceschopného obyvatelstva.¹⁹ Úkolem nového prezidenta tedy bylo nastartovat hospodářský růst, který mj. sliboval ve svém volebním období. Ze zahraničních záležitostí „trápily“ Washington hlavně Kongo, Laos, Kuba, Berlín a rozhovory o jaderných zkouškách a o odzbrojení.²⁰

Kongo získalo nezávislost na Belgii 30. června 1960, avšak krátce po osamostatnění proti novému režimu začaly bojovat provincie Katanga a Jižní Kasai proti sobě. Spojené státy se snažily zničit jakoukoliv komunistickou myšlenku v zemi, a proto finančně podporovaly armádu vedenou Josephem Desiré Mobutem, který provedl převrat a na místo vlády dosadil vojenské předáky.²¹ V Laosu vypukla krátce po potvrzení nezávislosti²² občanská válka mezi komunisty vyhlášeným „Svobodným Laosem“ (Pathet Lao) a dvěma frakcemi královské armády.²³ Všeobecně to Kennedyho vláda chápala jako pokus sovětského bloku otestovat, zda je Západ dostatečně jednotný a soudržný. O Laosu se hovořilo jako o „Zátce v lahvi“

---

¹⁷ DALLEK, Robert, *Nedokončený život. John F. Kennedy 1917–1963*, Praha 2006, s. 22, 263.

¹⁸ SCHLESINGER, Arthur Jr., *The Kennedys and Cuba*, in: *Major Problems in American Foreign Policy. Volume II: Since 1914*, D. C. Heath and Company 1989, s. 531.

¹⁹ Fiala, Jaroslav, *Cesta ke Karibské krizi*. (Diplomová práce). Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Praha 2007, s. 50.

²⁰ DALLEK, Robert, *Nedokončený život. John F. Kennedy 1917–1963*, Praha 2006, s. 271.

²¹ Fiala, Jaroslav, *Cesta ke Karibské krizi*. (Diplomová práce). Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Praha 2007, s. 52.

²² Učinila tak Ženevská dohoda o uspořádání Indočíny z roku 1954.

²³ Fiala, Jaroslav, *Cesta ke Karibské krizi*. (Diplomová práce). Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Praha 2007, s. 54.

a pokud by tam získali kontrolu komunisté, následně by došlo ke ztrátě celé jihovýchodní Asie (Thajska, Filipín, a dokonce i Čankajškova nacionalistického režimu na Tchaj-wanu).²⁴

4.2 SSSR pod vládou Nikity S. Chruščova

Když byl v září roku 1953 Nikita Sergejevič Chruščov, rodák z ruské Kalinovky, jmenován prvním tajemníkem Komunistické strany SSSR, jeho strániční kolegové se o něm vyjadřovali jako o „králi na jeden den“.²⁵ Nejen, že ho podceňovali, ale domnívali se, že bude ovlivnitelný podobně jako jeho předchůdce Georgij Malenkov, jenž ve funkci setrval pouhý týden. Chruščov své okolí však překvapil a místo toho, aby se nechal o moc připravit, zbavil se svých politických soupeřů počínaje Lavrentijem Berijou v červnu 1953, kterého následovali Vjačeslav Molotov, Georgij Malenkov, Lazar Kaganovič a maršál Žukov.²⁶ Byl dokonce natolik smělý (někdo by řekl, že spíše pošetilý), že se dokonce pustil do kritiky samotného Stalina. V únoru 1956 se v Kremlu konal XX. sjezd KSSS a první tajemník na něm pronesl legendární, téměř čtyřhodinový projev, jenž William Taubman shrnuje stručně jako „zničující útok na Stalina“.²⁷ Nikita Sergejevič hovořil o zneužívání moci, hromadném zatýkání, deportacích tisíců a tisíců lidí, popravách bez soudu apod.²⁸ Toto vystoupení nastartovalo proces tání. Jakmile o dva roky později vystřídal Chruščov Nikolaje Bulganina ve funkci předsedy rady ministrů Sovětského svazu, čímž spojil dvě nejvyšší funkce státu, stal se nesporným vládcem země.²⁹

Vedle úspěchů čekala na Chruščova ve funkci samozřejmě velká řada nesnází. Paradoxně jeho projev z šestapadesátého, jímž chtěl komunismus zachránit, „strhl hradbu, kterou teror zatajování zakrýval povahu Stalinova režimu před sovětským lidem a před komunistickými vyznavači“.³⁰ Kritizovat ho proto začali jak

---

²⁴ DALLEK, Robert, *Nedokončený život John F. Kennedy 1917–1963*, Praha 2006, s. 271.

²⁵ TAUBMAN, William, *Chruščov. Člověk a jeho doba*, Praha 2003, s. 262.

²⁶ TAUBMAN, William, *Chruščov. Člověk a jeho doba*, Praha 2003, s. 365.

²⁷ TAUBMAN, William, *Chruščov. Člověk a jeho doba*, Praha 2003, s. 275.

²⁸ TAUBMAN, William, *Chruščov. Člověk a jeho doba*, Praha 2003, s. 275.

²⁹ TAUBMAN, William, *Chruščov. Člověk a jeho doba*, Praha 2003, s. 368.

³⁰ GADDIS, John, Lewis, *Studená válka*, Praha 2006, s. 102.

někteří straničtí kolegové, tak zahraniční spojenci v čele s Čínou. Další nesnáze, jimž musel sovětský hlavní muž čelit, byly hned dvě krize v roce 1956 – polské povstání, v němž bylo zabito několik desítek lidí a maďarské povstání, jehož oběti historici dodnes přesně nevyčíslili.³¹

Poststalinistický Sovětský svaz musel vedle domácích problémů čelit také napětí mezi Západem. Padesátá léta se mezi dvěma světovými mocnostmi nesla ve znamení závodu o to, kdo bude první, a to nejen mocensky, ale i – v době touhy po proniknutí do kosmu – ve vesmírném programu. Když 4. října roku 1957 stanul na oběžné dráze Země první umělý satelit jménem Sputnik, vedlo to celý svět k domněnku o převaze SSSR v raketových systémech, a tedy i v nosičích jaderných zbraní. Budoucí americký prezident John F. Kennedy se o tomto problému vyjádřil takto: *Ovládání kosmu rozhodne o tom, jaký společenský systém v budoucnu zvítězí. [...] Být první ve vesmíru znamená před zraky světové veřejnosti být první, tečka; druhý ve vesmíru je druhý všude.*³²

Souboj mezi Východem a Západem nabíral stále na obrátkách. Chruščov se situaci snažil změnit záměry kolem Kuby (viz dále), a také razantnějším a sebevědomějším postojem vůči západním mocnostem. V listopadu roku 1958 vystoupil s návrhem na přeměnu Západního Berlína ve „svobodné a demilitarizované město“.³³ V souvislosti s tím vydala Moskva ultimátum, v němž se dožadovala realizace tohoto požadavku do šesti měsíců. Pokud se tak nestane, hrozil SSSR uzavřením mírové smlouvy s NDR, podle níž by předal kontrolu přístupových komunikací do Západního Berlína policejním jednotkám NDR.³⁴ Sovětský svaz tím zcela jistě sledoval demonstraci své velmocenské síly a rozhodnosti, prostřednictvím mírové smlouvy vyčlenění Spolkové republiky ze západoevropských a atlantských

---

³¹ Zatímco profesor Nálevka ve výčtu mrtvých uvedl, že padlo na čtyři tisíce Maďarů, John L. Gaddis vyčíslil maďarské oběti až na dvacet tisíc mrtvých. NÁLEVKA, Vladimír, *Studená válka*, Praha 2003, s. 99 – 107. GADDIS, John, Lewis, *Studená válka*, Praha 2006, s. 103.

³² DALLEK, Robert, *Nedokončený život John F. Kennedy 1917–1963*, Praha 2006, s. 343.

³³ NÁLEVKA, Vladimír, *Studená válka*, Praha 2003, s. 114.

³⁴ NÁLEVKA, Vladimír, *Studená válka*, Praha 2003, s. 114.

struktur; v neposlední řadě by změna statutu Západního Berlína vyřešila otázku neustálého odlivu východoněmeckého obyvatelstva, které odcházelo do SRN.³⁵

Americký prezident Dwight D. Eisenhower podnikl vstřícný krok a pozval Nikitu Sergejeviče k návštěvě Spojených států. Chruščov dorazil do USA ve druhé polovině září 1959. Americký prezident mu slíbil, že podrobněji budou problém řešit na dalším summitu, který se měl konat v květnu následujícího roku, tentokrát v Paříži. Toto setkání se však nekonalo, neboť 1. května sestřelila sovětská protivzdušná obrana poblíž Sverdlovska americké špiónážní letadlo U-2.³⁶ Jelikož ve Spojených státech tou dobou počínaly prezidentské volby, debata o berlínské otázce pokračovala až s další hlavou státu J. F. Kennedym; ten se se sovětským premiérem setkal ve Vídni 3. a 4. června 1961. Na setkání v rakouském hlavním městě se hovořilo především o třech hlavních tématech, a sice o problému Laosu, německé otázce a o zákazu jaderných testů. Chruščov zde uvedl úmysl uzavřít mírovou smlouvu s oběma německými státy, bude-li to možné, nebo alespoň s Východním Německem, aby se Moskva „pojistila“ před případným revanšismem. Tato smlouva by způsobila neplatnost všech dohod uzavřených po roce 1945, včetně zpřístupnění Berlína západním spojencům přes výsostné území Východního Německa.³⁷ Když Kennedy 28. června promluvil na tiskové konferenci, chtěl Moskvu odradit od dalšího prohlubování krize. Prohlásil, že snaha Sovětů podepsat mírovou smlouvu hrozí trvalým rozdělením Německa a uzavřením přístupu do Západního Berlína. To podle prezidenta ohrožovalo mír a bezpečnost západního světa, poněvadž pokud by Spojené státy Sovětskému svazu ustoupily, nikdo by již neměl důvěru v jejich závazky a sliby. Převážná většina populace v USA a v západní Evropě Kennedyho záměr bránit práva Ameriky v Berlíně schvalovala a podporovala právo Berlíňanů na sebeurčení.³⁸ Během následujících několika týdnů Chruščov na veřejnosti střídal

---

³⁵ V průběhu prvního pololetí roku 1961 odešlo na Západ 180 000 občanů NDR, jen v červenci dalších 30 000. HORČÍČKA, Václav, *Druhá berlínská krize a politika Spolkové republiky*, in: *Historický obzor*, 9-10/2000, s. 225.

³⁶ TAUBMAN, William, *Chruščov. Člověk a jeho doba*, Praha 2003, s. 465.

³⁷ Chruščov Kennedymu připomněl, že Sovětský svaz ztratil za druhé světové války dvacet milionů občanů a že Německo, strůjce tohoto konfliktu, opět získalo vojenský potenciál, který otevírá cestu ke třetí a ještě ničivější světové válce. Fiala, J., *Cesta ke Karibské krizi*. (Diplomová práce). Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Praha 2007, s. 80.

³⁸ 60% Američanů věřilo, že odhodlání Sovětů převzít nad Berlínem kontrolu bude znamenat válku, a 55% vidělo šance na smírné vyrovnaní jako nulové nebo mizivé. DALLEK, Robert, *Nedokončený život John F. Kennedy 1917–1963*, Praha 2006, s. 366.

drsná varování s výzvami k jednání. Byla to spíše metoda „biče než cukru“, Chruščovovi však umožňovala zachovat si tvář a ponenáhlu ustupovat od konfrontace, v níž, jak bylo čím dál zřejmější, nebyl Kennedy ochoten couvnout.³⁹

Když se americký prezident zdržoval 13. srpna v Hyannis Portu, vybudovaly bezpečnostní jednotky NDR na přístupových cestách mezi východním a západním sektorem Berlína zátarasy, čímž druhá berlínská krize skončila. JFK na to reagoval druhý den sdělením, že tyto události nikterak neovlivní pozici Spojenců v Západním Berlíně ani přístup do jednotlivých sektorů. Nicméně si uvědomoval, jaká pro něho je tato Berlínská zeď úlevou. *Proč by Chruščov budoval zeď, kdyby měl v úmyslu skutečně Západní Berlín obsadit?*, ptal se Kennedy a dodal, že *stavba zdi nemá žádný smysl, pokud chcete okupovat celé město. Chce se z toho vymotat. Není to sice zrovna elegantní řešení, zeď je ale rozhodně daleko lepší než válka.*⁴⁰

Je více než zřejmé, že americký prezident tímto neoblomným postupem zachránil Západní Berlín před komunistickou hrozbou. Moskva byla také z části spokojena, neboť se jí podařilo zabránit „odlivu mozků“ na Západ, současně je nutno podotknout, že tento čtyřmetrový val se stal symbolem nespokojenosti východní Evropy, a také poslední částí železné opony.

5 Kubánská otázka

5.1 Kubánská revoluce a uchopení Castra moci

Cesta Fidela Castra Ruze na vrchol mocenského žebříčku nebyla ani zdaleka snadná. Jeho vzestup se v lecčem podobá Chruščovovu, oba muži si – na rozdíl od Johna Kennedyho – museli úspěch „předplatit“ krví. Jako mladý student práv vybavený řečnickým talentem se Castro stal jednou z vůdčích osobností revolučního hnutí studentů. Tímto způsobem mohl organizovat demonstrace proti vládě prezidenta Grau San Martína, jejíž morální kredit se po odvážných reformních

---

³⁹ DALLEK, Robert, *Nedokončený život John F. Kennedy 1917–1963*, Praha 2006, s. 368.

⁴⁰ DALLEK, Robert, *Nedokončený život John F. Kennedy 1917–1963*, Praha 2006, s. 369.

časech počínaje zářím roku 1933 rozplynul v obecné korupci.⁴¹ Američané dosáhli s pomocí generála Fulgencia Batisty Martínovi abdikace a v prezidentském paláci ho vystřídal v roce 1948 Carlos Prío Socarrás. V jeho rukách však docházelo na přelomu čtyřicátých a padesátých let k destabilizaci kubánské politické scény, z níž měly obavy především Spojené státy v čele s Harry S. Trumanem.⁴² Nekrvavý vojenský převrat, do něhož byla zapletená i americká CIA, skomírající vládu Pría Socarráse v březnu 1952 svrhl.⁴³ V čele nového režimu stanul Fulgencio Batista,⁴⁴ ten po převratu Spojené státy ujistil, že bude chránit jejich zájmy. V očích kubánského lidu novou vládu charakterizoval především oportunismus s totalitními rysy: „Batista deklaroval, že zachová loajalitu k ústavě z roku 1940, ale zrušil ústavní záruky jako právo na stávkou. [...] Právo na svobodu projevu, právo sdružovat se a svoboda tisku byly od dubna 1952 automaticky zrušeny. Došlo sice k vyhlášení nových voleb, ale až na listopad 1953, kdy byla omezena činnost politických stran“.⁴⁵

Na sklonku roku 1952 vznikla vůči vládě radikální opozice s názvem Hnutí mládeže století, jejímž spoluzakladatelem byl Dr. Fidel Castro.⁴⁶ Počátkem jara roku 1953 vyostřila organizace opoziční tlak ozbrojeným útokem na pevnost Moncada v Santiagu de Cuba, ten byl proveden v době konání tradičního karnevalu 26. července; radikální počín se měl stát impulzem k všenárodním povstání proti Batistově diktatuře. Povstalecký počín se však nezdařil a Castro sám měl co dělat, aby unikl nebezpečí smrti. Šedesát osm účastníků bylo zastřeleno a Fidel se skrýval až do 1. srpna, kdy byl dopaden vojenskou hlídkou v podhůří Sierry Maestry.⁴⁷ V září téhož roku začal soudní proces, v němž Castra nezachránila od rozsudku patnácti let vězení v káznici Isla de Pinos ani jeho slavná obhajovací řeč.⁴⁸ Batista

---

⁴¹ QUIRK, Robert, M., *Fidel Castro*, Ostrava 1999, s. 36.

⁴² NÁLEVKA, Vladimír, *Fidel Castro. Podzim diktátora*, Praha 1997, s. 13.

⁴³ NÁLEVKA, Vladimír, *Fidel Castro. Podzim diktátora*, Praha 1997, s. 14.

⁴⁴ Poprvé stanul na prezidentském křesle po vyhraných volbách již roku 1938.

⁴⁵ FIALA, Jaroslav, *Cesta ke Karibské krizi*. (Diplomová práce). Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Praha 2007, s. 32.

⁴⁶ NÁLEVKA, Vladimír, *Karibská krize*, Praha 2001, s. 21.

⁴⁷ QUIRK, Robert, M., *Fidel Castro*, Ostrava 1999, s. 67 - 74.

⁴⁸ Řeč trvala přes dvě hodiny. Castro v ní citoval J. J. Rousseaua, H. Balzaca či T. Akvinského a zakončil ji proslulým výrokem: *Končím svou obhajobu, ale neukončím ji tak, jak to činí všichni advokáti – žádostí o osvobození obžalovaného. Nemohu o ně žádat, jestliže moji druzi již trpí v hanebném vězení na Isla de Pinos. Pošlete mne k nim sdílet jejich osud (...) Pokud jde o mne, vím, že vězení pro mne bude tvrdé, jako nikdy pro nikoho nebylo, že budu zahrnován výhrůžkami, ničemnou a zbabělou zběsilostí. Nemám však z něho strach, právě tak jako nemám strach ze zuřivosti bídneho*

v polovině května 1955 však – v rámci příprav všeobecných voleb – uvězněné „moncadisty“ amnestoval.⁴⁹

Po propuštění Castro přesunul povstalecké centrum do zahraničí, kde organizoval spolu se svým bratrem Raúlem přípravu k zahájení partyzánské války na Kubě. Jeho kroky v červenci směřovaly do New Yorku a posléze do Mexika, tam se bratři Castrové poprvé setkali s Ernestem „Che“ Guevarou.⁵⁰ V Mexiku probíhal tvrdý výcvik Hnutí 26. července,⁵¹ jehož členové vyrazili 25. listopadu 1956 v počtu osmdesáti dvou mužů na jachtě Granmė na Kubu.⁵² Castrův plán vyvolat domácí podporu pro revoluci se ovšem nezdařil a povstalci byli nuceni uchýlit se do hor Sierra Maestra na východním konci ostrova. Z tohoto pohoří vedli Castrovi „barbudos“ partyzánskou válku,⁵³ jež v podstatě donutila prezidenta Batistu, aby o silvestrovské noci roku 1958 emigroval do Dominikánské republiky.⁵⁴

Nově vytvořená revoluční vláda zvolila prozatímním prezidentem revoluční Kuby doktora práv Manuela Urrutiu Lleá, který byl již v červenci nucen odstoupit. Jeho nástupcem se stal advokát Osvaldo Dorticos Torrado, jenž se vyznačoval naprostou loajalitou vůči Castrovi. Ten byl v únoru 1959 jmenován ministerským předsedou, čímž stanul téměř na posledním mocenském žebříčku v zemi – na ten dosáhl až po další změně v prezidentském paláci.⁵⁵

---

tyrana, který vyrval život mým sedmdesáti bratrům. Odsud'te mě! Na tom nezáleží! Dějiny mne zproští viny! FIALA, Jaroslav, *Cesta ke Karibské krizi*. (Diplomová práce). Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Praha 2007, s. 32.

⁴⁹ NÁLEVKA, V., *Fidel Castro. Podzim diktátora*. Praha 1997, s. 18.

⁵⁰ Původ přezdívky tohoto argentinského lékaře „Che“ vysvětlil Luis Más Martin ve své knize takto: „dostal ji v horách Sierry Maestry, protože Argentinci jsou zvyklí neustále za každou větou říkat „che“, naše „tak“, „nu“ apod.“ MARTIN, Luis, Más, *Povstalci ze Sierry Maestry*, Praha 1961.

⁵¹ Při plavbě z ostrova Isla de Pinos údajně Castra napadlo, že na počest útoku z téhož data přejmenuje svou organizaci. QUIRK, Robert, M., *Fidel Castro*, Ostrava 1999, s. 103.

⁵² Jachta byla postavena pro pohodlnou plavbu 8 až 10 lidí a náhle musela pojmout tolik mužů a ještě nespočet zbraní, střeliva a potravin. QUIRK, Robert, M., *Fidel Castro*, Ostrava 1999, s. 139.

⁵³ Dvouletou partyzánskou válku popisuje například kniha QUIRK, Robert, M., *Fidel Castro*, Ostrava 1999, s. 139 - 171.

⁵⁴ QUIRK, Robert, M., *Fidel Castro*, Ostrava 1999, s. 234.

⁵⁵ NÁLEVKA, Vladimír, *Karibská krize*, Praha 2001, s. 22 - 24.

5.2 Vztah USA a Kuby

Kuba. Malý ostrov, ale velké břímě pro americkou politiku. Podle amerického historika Thomase Patersona bylo „Kuba“ jedním ze čtyř nejpoužívanějších slov administrativy Bílého domu v šedesátých letech.⁵⁶ Kvůli poloze – strategické místo pro kontrolu Mexického zálivu – poutal karibský ostrov pozornost již Thomase Jeffersona roku 1807, tehdy hovořil o její přímé anexi. V roce 1848 chtěl naopak americký prezident James Knox Polk koupit ostrov od Španělska za sto milionů dolarů, byl však odmítnut.⁵⁷

Kuba brzy začala těžit ze svých hlavních komodit (především cukr a tabák) a rázem se stala jedním z hlavních světových výrobců, navíc mohla počít se stabilním severoamerickým trhem, jehož investory lákala stále více. Zatímco v roce 1902 bylo 41% produkce továren na zpracování cukrové třtiny pod kontrolou Američanů, ve druhé polovině dvacátých let to bylo již 63%.⁵⁸ Proč se tedy natolik změnila politika Washingtonu vůči Havaně ve druhé polovině 20. století?

Odpovědi se nabízí hned několik. Kennedyho předchůdce Dwight Eisenhower dostal varovnou zprávu od ministra zahraničí Johna Dullese, že na Kubě může dojít díky kubánské revoluci k „převzetí vlády lidmi, kteří nemají potenciál si sami vládnout a jsou v tomto ohledu [...] jako děti a [...] to otevírá prostor pro komunisty.“⁵⁹ Ačkoliv Castro se tou dobou neprohlašoval ještě za komunistu (tak učinil až 1. prosince 1961),⁶⁰ mnozí z jeho okolí – především bratr Raúl a Guevara – tak vystupovali.⁶¹ První důvod tedy spatřujeme v komunistické hrozbě. Další důvod lze vyvodit z poznámky Roberta Kennedyho, který o Fidelovi hovořil jako o „populárním, inteligentním, ale nevyzpytatelném kubánském vůdci, který sešel z hor Sierra Maestry v lednu 1959, aby svrhl amerického spojence Fulgencia

---

⁵⁶ PATERSON, Thomas, G., *The Kennedys' Fixation*, in: *Major Problems in American Foreign Policy. Volume II: Since 1914*, D. C. Heath and Company 1989, s. 546.

⁵⁷ FIALA, Jaroslav, *Cesta ke Karibské krizi*. (Diplomová práce). Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Praha 2007, s. 25.

⁵⁸ FIALA, Jaroslav, *Cesta ke Karibské krizi*. (Diplomová práce). Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Praha 2007, s. 29.

⁵⁹ Fiala, Jaroslav, *Cesta ke Karibské krizi*. (Diplomová práce). Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Praha 2007, s. 37.

⁶⁰ Fidel Castro prohlásil, že se považuje až dokonce svých dnů za *marxistu-leninistu*, nikoliv *komunistu*. Mnoho lidí proto doufalo, že zvolí demokratickou podobu socialismu. Doufali marně. QUIRK, Robert, M., *Fidel Castro*, Ostrava 1999, s. 438.

⁶¹ FIALA, Jaroslav, *Cesta ke Karibské krizi*. (Diplomová práce). Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Praha 2007, s. 39.

Batistu.⁶² Třetí důvod lze spatřit v tom, že „Jefe Máximo“, jak býval Fidel nazýván, „tradičně neuznával sílu Spojených států“.⁶³

Za zmíněnými argumenty lze hledat příčiny toho, proč se administrativa Bílého domu uchýlila k podbízení Castrova režimu a přímým plánům na jeho zavraždění. Z nejkurióznějších diskreditujících záměrů uveďme například plán z roku 1967, kdy se uvažovalo vystříkat rozhlasové studio, z něhož měl Fidel hovořit, sprejem, jenž vyvolává podobné účinky jako LSD; dalším úmyslem bylo nasypat Castrovi do bot sůl thalia, aby mu tak vypadaly vlasy a jeho proslulé vousy. Mezi lety 1960 – 1965 je evidováno nejméně osm plánů zahrnujících spolupráci CIA na zavraždění Castra.⁶⁴

Směr Castrovy politiky zapříčinil, že v prvních lednových dnech roku 1961 přerušily Spojené státy s touto republikou diplomatické styky.⁶⁵ Nicméně toto opatření přineslo opačný účinek, Eisenhower chtěl Kubu určitým způsobem potrestat a napravit, ale místo toho se zde Bílý dům „dopustil zjevného omylu, neboť ve snaze o uplatnění politiky síly vůči Castrově vládě ji de facto vehnal do náruče Sovětského svazu“.⁶⁶

Kennedy posléze koncem ledna schválil na doporučení plánovačů ze CIA, aby pokračovaly přípravy kubánských exulantů v Guatemale, jež započaly ještě v době předešlého prezidenta.⁶⁷ Pod krycím názvem „Hrbolatá cesta“ (Bumpy Road)⁶⁸ se ukrýval smělý plán CIA na svržení současného kubánského režimu. Akce se uskutečnila 17. dubna 1961, kdy se na pláži Girón v Zátocě sviní poloostrova Zapata vylodila skupina zhruba patnácti set mužů.⁶⁹ Byli podporováni osmi letouny B-26 a několika loděmi. Fidel seskupil armádu o síle dvaceti tisíc mužů a proti nim si útočníci, v nejhorsím možném terénu, jaký bylo možno z vojenského hlediska

---

⁶² PATERSON, Thomas, G., *The Kennedys' Fixation*, in: *Major Problems in American Foreign Policy. Volume II: Since 1914*, D. C. Heath and Company 1989, s. 547.

⁶³ PATERSON, Thomas, G., *The Kennedys' Fixation*, in: *Major Problems in American Foreign Policy. Volume II: Since 1914*, D. C. Heath and Company 1989, s. 549.

⁶⁴ PATERSON, Thomas, G., *Cuba and the Missile Crisis*, in: *Major Problems in American Foreign Policy. Volume II: Since 1914*, D. C. Heath and Company 1989, s. 499.

⁶⁵ NÁLEVKA, Vladimír, *Karibská krize*, Praha 2001, s. 30.

⁶⁶ NÁLEVKA, Vladimír, *Študená válka*, Praha 2003, s. 128.

⁶⁷ DALLEK, Robert, *Nedokončený život John F. Kennedy 1917–1963*, Praha 2006, s. 313.

⁶⁸ DALLEK, Robert, *Nedokončený život John F. Kennedy 1917–1963*, Praha 2006, s. 317.

⁶⁹ NÁLEVKA, Vladimír, *Karibská krize*, Praha 2001, s. 31 – 32.

vybrat,⁷⁰ nebyli schopni probojovat cestu do hor a uchýlit se tak do bezpečí – téměř dvanáct set se jich vzdalo.⁷¹

Prezident na veřejnosti převzal za akci osobní odpovědnost, ale do konce života si Zátoku sviní vyčítal. Ohromný neúspěch to byl především také pro zpravodajskou službu. Vedle toho, že kleslo postavení CIA doma i v zahraničí, byl odvolán její ředitel Allen Dulles (bratr ministra zahraničí Johna Dullese) a na jeho místo byl jmenován John McCone, předseda Komise pro atomovou energii.⁷²

6 Kubánská raketová krize

6.1 Cesta ke krizi

Jestliže Kuba byla hřištěm studené války, jak se o ní vyjádřil historik T. Paterson, pak krize v říjnu roku 1962 byla nahrávkou na smeč. Zda v této napjaté politické situaci „smečoval“ Západ nebo Východ, proč k ní vůbec došlo a jak konflikt probíhal, se snažím nastínit v následující kapitole.

Růst napětí mezi severoamerickou velmocí a Castrovým režimem otvíral stále více dveře Sovětům. Od února roku 1960 lze sledovat enormní navýšení spolupráce mezi SSSR a Kubou. Kreml poskytl Havaně úvěr ve výši sto milionů dolarů, zavázal se ke každoročnímu odběru jednoho milionu tun cukru a v květnu stejného roku došlo k obnovení diplomatických styků, jež byly přerušeny po Batistově převratu.⁷³ Ropa dodávaná Moskvou byla navíc odmítána severoamerickými rafineriemi (Texaco, Standard Oil), což podnítilo kubánskou vládu k znárodňování amerických firem na ostrově.⁷⁴ Napětí vygradovalo počátkem roku 1962. V lednu se totiž v uruguayském lázeňském letovisku Punta del Este konala konference Organizace amerických států (OAS),⁷⁵ na níž byla „současná kubánská vláda prohlášena za

---

⁷⁰ NÁLEVKA, Vladimír, *Karibská krize*, Praha 2001, s. 31.

⁷¹ DALLEK, Robert, *Nedokončený život John F. Kennedy 1917–1963*, Praha 2006, s. 319.

⁷² JEFFREYS-JONES, Rhodri, *The CIA*, Vail-Ballou. New York 1998, s. 121 - 123.

⁷³ NÁLEVKA, Vladimír, *Karibská krize*, Praha 2001, s. 26.

⁷⁴ NÁLEVKA, Vladimír, *Karibská krize*, Praha 2001, s. 26 – 27.

⁷⁵ Organization of American States (OAS) byla založena v roce 1948 a jejími členy jsou všechny americké státy. Cílem OAS je rozvoj spolupráce členských zemí a posilování míru, bezpečnosti a demokracie na americkém kontinentu.

neslučitelnou s meziamerickým systémem a vyloučena“.⁷⁶ Následně Kennedy vyhlásil v únoru zákaz dovozu kubánských produktů (zvláště tabáku) v podobě obchodního embarga.⁷⁷ Toto opatření Bílého domu však jen uspíšilo závislost Kuby na Východu. „Od roku 1962 teklo 82% kubánského exportu do komunistických zemí, z nich naopak Kuba dovážela 85% veškerého importu.“⁷⁸

Vzkvétající vztah Kuba x SSSR byl samozřejmě výhodný také pro Chruščova. Jelikož ho současné stranické postavení a domácí politické problémy (zemědělská produkce stagnovala, zásobovací potíže, náznaky sociálního neklidu, tlak neostaliniistické opozice...) ⁷⁹ nutily ke změně, Kuba se nabízela jako řešení. Kdyby vytvořil sovětský satelit na americkém „dvorku“, dosáhl by výrazného úspěchu. Z toho důvodu ho vzdálený ostrov nezajímal pouze z hospodářského hlediska, ale také po bezpečnostní stránce. Jestliže by došlo ke svržení současného kubánského režimu – a signály k tomu byly poměrně četné, viz invaze v Zátocě svini – Kreml by zřejmě ztratil úzký kontakt, který s Kubánci již navázal. Odpovědí, jak zajistit ochranu karibského ostrova, byly rakety. Chruščov o nich poprvé začal uvažovat, když byl v dubnu roku 1962 na návštěvě Bulharska. Sovětský premiér na procházce u Černého moře řekl svému ministru obrany Malinovskému: *Rodione Jakovleviči, což abychom hodili strýčku Samovi ježka do kaťat?*⁸⁰

Když se koncem května sešla sovětská Rada obrany, generální tajemník KSSS jí předložil návrh na instalaci raket: Vzhledem k současnému rozložení strategických sil je jedinou možnou alternativou hrozby severoamerickému imperialismu vybudování základny pro naše rakety.⁸¹ O několik dnů později předložil již Malinovskij plán akce s krycím názvem „Operace Anadyr“, ⁸² který byl

---

⁷⁶ SORENSEN, Theodor, Chaikin, *Kennedy*, New York 1965, s. 669 – 670.

⁷⁷ PATERSON, Thomas, G., *The Kennedys' Fixation*, in: *Major Problems in American Foreign Policy. Volume II: Since 1914*, D. C. Heath and Company 1989, s. 555. Obchodní embargo mělo široký dopad na obyvatelstvo. Gabriel García Márquez: *Jednou jsme šli z kina a někdo potřeboval aspirin, ale nesehnali jsme ho ani ve třech lékárnách. Měli ho až ve čtvrté a lékárník nám nevzrušeně vysvětlil, že aspirinu je už tři měsíce nedostatek. (...) Později došlo na hřebíky, čistící prostředky, žárovky a začalo se nedostávat mnoha jiných druhů zboží běžně potřebných v domácnosti.* Trento, A., *Castro a Kuba od revoluce k dnešku*, Praha 2006, s. 38.

⁷⁸ PATERSON, Thomas, G., *The Kennedys' Fixation*, in: *Major Problems in American Foreign Policy. Volume II: Since 1914*, D. C. Heath and Company 1989, s. 555.

⁷⁹ NÁLEVKA Vladimír, *Karibská krize*, in: *Historický obzor*, 1-2/1996, s. 29.

⁸⁰ TAUBMAN, William, *Chruščov. Člověk a jeho doba*, Praha 2003, s. 536.

⁸¹ NÁLEVKA Vladimír, *Karibská krize*, in: *Historický obzor*, 1-2/1996, s. 30.

⁸² Operace nesla název sibiřského veletoku, který po více než tisícikilometrové pouti ústí do Beringova moře. NÁLEVKA, Vladimír, *Karibská krize*, Praha 2001, s. 60.

schválen 24. května.⁸³ Celá akce měla zahrnovat dvacet čtyři raket typu R-12 (v kódu NATO SS-4 Sandal) s doletem dva tisíce kilometrů a šestnáct raket R-14 (SS-5 Skee) s dosahem čtyři tisíce kilometrů.⁸⁴ Oba typy raket byly schopné nést nukleární hlavici o síle jedné megatuny TNT.⁸⁵ Dále se na ostrov měly přepravit rakety krátkého doletu Luna (Frog), schopných nést jaderné hlavice o síle dvou kilotun TNT (mohly být použity bez přímé konzultace s Moskvou), bombardéry Il-28, stíhačky MiG-21, odpalovací rampy pro raketomety SA-2, konvenční i jaderné ponorky, čtyři motorizované pluky, tanky T-55, třicet tři helikoptér, raketové čluny, křižníky a přes padesát tisíc mužů.⁸⁶ Kubánská vláda s tímto plánem počátkem června souhlasila, akce mohla začít.

Nikita Chruščov měl věc naplánovanou jako *fait accompli*. Rakety chtěl do Karibiku rozmístit tajně do září nebo října a až po listopadových volbách do amerického Kongresu by teprve informoval Kennedyho (zřejmě osobně v OSN).⁸⁷ Přesun takového ohromného množství materiálu přes půl světa ovšem nebyla žádná legrace. Transport začal 12. července a podmínky přepravy byly katastrofální. Cíl plavby se posádka dozvěděla až po dvou dnech na otevřeném moři a kvůli utajení celé operace směli vojáci vycházet na palubu pouze v noci, načež jich řada zemřela na přehřátí organismu.⁸⁸ I přestože se tak kolosální projekt nepodařilo utajit, severoamerická zpravodajská služba beztak selhala. Ačkoliv první sovětská loď, *Marie Uljanovová*, dorazila na Kubu již 26. července, CIA získala bezpečné informace o přítomnosti raketových základen až 14. října. Toho dne průzkumný letoun U-2 pilotovaný Rudolfem Andersonem podnikl šestiminutový let nad ostrovem a získal 928 snímků.⁸⁹

---

⁸³ TAUBMAN, William, *Chruščov. Člověk a jeho doba*, Praha 2003, s. 539.

⁸⁴ Výčet zbraní se liší, Jaroslav Fiala ve své diplomové práci uvádí výše zmíněné počty, Willim Taubman v knize *Chruščov* uvedl, že se na Kubu mělo poslat 36 raket R-12 a 24 R-14, Arthur Schlesinger, Jr. v eseji *The Kennedys and Cuba* vyčíslil počty takto: 42 R-12 a 24 R-14.

⁸⁵ Jedna megatuna je ekvivalentem k jednomu milionu tun TNT (trinitrotoluen) – běžně se tak udává množství uvolněné energie výbuchem. Pro představu – atomová bomba, jež vybuchla nad Hirošimou, měla sílu „pouze“ kolem 15 000 tun TNT.

⁸⁶ FIALA, Jaroslav, *Cesta ke Karibské krizi*. (Diplomová práce). Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Praha 2007, s. 116.

⁸⁷ TAUBMAN, William, *Chruščov. Člověk a jeho doba*, Praha 2003, s. 539.

⁸⁸ NÁLEVKA Vladimír, *Karibská krize*, in: *Historický obzor*, 1-2/1996, s. 31.

⁸⁹ DALLEK, Robert, *Nedokončený život John F. Kennedy 1917–1963*, Praha 2006, s. 463.

6.2 Kritické dny

Odhalení takového ohrožení bylo pro Bílý dům natolik překvapivé, že ho Robert Wohlstetter, analytik zkoumající přepadení přístavu Pearl Harbor, vystihl slovy: *Rychlost ruské výstavby byla prakticky logistickým překvapením srovnatelným s technickým překvapením v době Pearl Harboru.*⁹⁰ Po prozkoumání fotografií je o den později zpravodajští pracovníci předložili McGeorgi Bundymu (prezidentův poradce pro národní bezpečnost), jenž rozhodl, že prezident bude s důkazy obeznámen až další den.⁹¹ Kennedyho první reakce poté, co se 16. října během snídaně v 8.45 ráno seznámil se situací, byla, že „Spojené státy dovedou hrozbu do konce, tak či tak, rakety musí být odstraněny“.⁹² Následně pověřil Bundyho, aby do Bílého domu svolal jednání. Toto setkání se uskutečnilo krátce před polednem a jedním z prvních počínů bylo rozhodnutí, že tato skupina se bude scházet po celou dobu krize pod označením ExCom (výkonný výbor Rady národní bezpečnosti).⁹³ Prezident současně striktně nařídil přísné utajení všech informací. Obával se, že nějaké ukvapené zveřejnění by mohlo urychlit sovětský pohyb nebo vyvolat paniku v americké veřejnosti předtím, „než bychom byli připraveni jednat“.⁹⁴

Nikita Chruščov „vypadal, že věří v to, že se budeme [USA] raději vykrucovat než bojovat, že budeme raději rudí než mrtví“.⁹⁵ Svou víru v úspěch vyjádřil sovětský premiér metaforicky: *Chudý ruský rolník si na zimu vzal do chalupy kozu. Kozu hrozně smrděla, ale mužik si na smrad zvykl. Tak si i Kennedy uvykne žít se smradem raket.*⁹⁶ Vážnost, s jakou americká administrativa čelila tomu, že znenadání měla „železnou oponu devadesát mil od svých břehů“,⁹⁷ musela tedy Sověty velmi překvapit. ExCom začal okamžitě řešit možná východiska a potenciální reakce Východu. Vedle diplomatického přístupu byly ve hře čtyři vojenské možnosti: a) letecký úder proti základnám; b) rozsáhlý vzdušný úder proti širší škále cílů;

---

⁹⁰ SCHLESINGER, Arthur Jr., *A Thousand Days*, New York 1967, s. 732.

⁹¹ SORENSEN, Theodor, Chaikin, *Kennedy*, New York 1965, s. 673.

⁹² SCHLESINGER, Arthur Jr., *A Thousand Days*, New York 1967, s. 733.

⁹³ Executive Committee of the National security council. DALLEK, Robert, *Nedokončený život John F. Kennedy 1917 – 1963*, Praha 2006, s. 463.

⁹⁴ SORENSEN, Theodor, Chaikin, *Kennedy*, New York 1965, s. 676.

⁹⁵ The U. S. Response. *The New York Times*. 29. 10. 1962, č. 38,263, s. 5.

⁹⁶ TAUBMAN, William, *Chruščov. Člověk a jeho doba*, Praha 2003, s. 547.

⁹⁷ PATERSON, Thomas, G., *The Kennedys' Fixation*, in: *Major Problems in American Foreign Policy. Volume II: Since 1914*, D. C. Heath and Company 1989, s. 549.

c) blokáda; d) invaze.⁹⁸ Zastáncem linie *bomb-first-talk-later* byl především Dean Acheson, ministr zahraničí v letech 1949 – 1953, zatímco tzv. holoubci navrhující mírnější řešení byli zejména Robert McNamara a Robert Kennedy, ministr spravedlnosti.⁹⁹ Američané se obávali, že případný vpád na Kubu vyvolá sovětské odezvy převážně v Západním Berlíně, Turecku, Íránu, Pákistánu, Skandinávii a Itálii; zároveň je strašila myšlenka toho, že temperamentní Castro popraví vězně ze Zátoky svíní¹⁰⁰ nebo vydá rozkaz k útoku na americkou základnu Guantánamo.¹⁰¹

John Kennedy, aby nevzbudil pozornost veřejnosti, zachoval svůj naplánovaný rozvrh, tzn. předvolební kampaň a také dlouho naplánovanou schůzku se sovětským ministrem zahraničí Andrejem Gromykem. Ta se uskutečnila v Bílém domě 18. října, a přestože prezident i sovětský ministr o kubánských raketách věděli, nepadlo o nich ani slovo. Gromyko pouze ujišťoval prezidenta, že sovětská pomoc Kubě nikoho nebude ohrožovat, kdyby ano, sovětská vláda by se poskytování takových prostředků nikdy nezúčastnila. Kennedy mu naopak zdůraznil svůj projev ze 4. září, v němž varoval před jakýmkoliv bojovým uskupením či útočnou silou sovětského bloku na Kubě.¹⁰² Šéf Bílého domu pod tíhou faktů, že Sověti přítomnost takového vybavení na ostrově nikdy nepřiznají, rozhodl v sobotu 20. října o blokadě na dovoz útočných zbraní na kubánský ostrov. V domnění, že sníží náznak válečného aktu, hovořil o blokadě jako o „karanténě“. Její výhodou bylo, že při překročení oficiálně stanovené blokády by se vina přenesla na sovětskou stranu a Spojené státy by se mohly rozhodnout až následně, zda využijí své konvenční převahy v oblasti a zaútočí nebo zaujmou jiné stanovisko. Jako nevýhoda působil fakt, že blokáda by neřešila již přítomné rakety na ostrově, dovolila by naopak práce na jejich pokračování, a to by znamenalo další Mnichov.¹⁰³ Zbývalo zpravit o rozhodnutí americkou veřejnost. Tak učinil Kennedy sedmnáctiminutovým televizním projevem v pondělí 22. října. Sto milionů diváků si vyslechlo, že Sovětský svaz si na Kubě „vybudoval útočný nukleární potenciál, jenž byl schopen

---

⁹⁸ DALLEK, Robert, *Nedokončený život John F. Kennedy 1917–1963*, Praha 2006, s. 466.

⁹⁹ BRINKLEY, Douglas, *The Cuban Missile Crisis*, in: *Dean Acheson*, Yale University, New York 1992, s. 158 – 159.

¹⁰⁰ Vězni byli nejprve nabídnuti americké straně k výměně za technické vybavení. Nakonec byli vyměněni za finanční hotovost. Poslední vězeň dorazil na Floridu den před Vánoci roku 1962. QUIRK, Robert, M., *Fidel Castro*, Ostrava 1999, s. 421.

¹⁰¹ SORENSEN, Theodor, Chaikin, *Kennedy*, New York 1965, s. 681.

¹⁰² TAUBMAN, William, *Chruščov. Člověk a jeho doba*, Praha 2003, s. 552.

¹⁰³ SCHLESINGER, Arthur Jr., *A Thousand Days*, New York 1967, s. 736.

zasáhnout Washington, D. C. nebo [...] většinu velkých měst západní polokoule“;¹⁰⁴ že Spojené státy budou Kubu izolovat a vyžadují okamžitou demontáž a odstranění veškerých útočných zbraní na Kubě pod dohledem OSN.¹⁰⁵ Proč v tomto okamžiku Kennedy neprezentoval (stejně jako o několik dní dříve sovětskému ministrovì) fotografické důkazy, vysvětlil jeho někdejší poradce Theodore Sorensen: *Zamítl to, protože průměrný divák mohl rozeznat příliš málo na to, aby mu to bylo srozumitelné, a protože pouhá přítomnost obrázků mohla přispět k panice.*¹⁰⁶

Karanténa, jejíž hranice byla vymezena ve vzdálenosti pět set mil od Kuby (cca 800 km) vstoupila v platnost ve středu v 10.00 hodin (14.00 greenwichského času).¹⁰⁷ Celý svět byl na nohou, „všechno na obou stranách bylo v bojové pohotovosti“.¹⁰⁸ Spojené státy zmobilizovaly proslulé výsadkové divize (82. a 101.), v pondělí proběhlo v oblasti Portorika rozsáhlé vojenské cvičení sedmdesáti tisíc vojáků proti fiktivnímu diktátorovi Ortsac (pozpátku Castro),¹⁰⁹ na Floridě se hromadila největší invazní formace od dob druhé světové války.¹¹⁰ Sovětský svaz zalarmoval státy Varšavského paktu, jednotky na Kubě připravil k obraně a Fidel Castro vyhlásil mobilizaci.¹¹¹

Po desáté hodině byly hranici karantény nejbližší sovětské lodě *Gagarin* a *Komiles* doprovázené ponorkou. K jejich zastavení byly vyslány helikoptéry s protiponorkovou výzbrojí a letadlová loď *Essex*, jestliže by se ponorka odmítla vynořit, McNamara nařídil její zničení pomocí hlubinných pum.¹¹² *Pro prezidenta to znamenalo chvíle mučivé nejistoty, přejížděl si dlaní po tváři, zakrýval si ústa a zatíнал pěst. Oči měl strnulé, téměř mu zašedly a jen jsme na sebe civěli přes stůl. Je snad svět opravdu na pokraji záhuby, neudělali jsme něco špatně? [...] Měl jsem*

---

¹⁰⁴ DALLEK, Robert, *Nedokončený život John F. Kennedy 1917–1963*, Praha 2006, s. 475.

¹⁰⁵ DALLEK, Robert, *Nedokončený život John F. Kennedy 1917–1963*, Praha 2006, s. 475.

¹⁰⁶ SORENSEN, Theodor, Chaikin, *Kennedy*, New York 1965, s. 698.

¹⁰⁷ KENNEDY, Robert, Francis, *Třináct dní*, Praha. Litomyšl 1999, s. 31.

¹⁰⁸ SORENSEN, Theodor, Chaikin, *Kennedy*, New York 1965, s. 713.

¹⁰⁹ DALLEK, Robert, *Nedokončený život John F. Kennedy 1917–1963*, Praha 2006, s. 461.

¹¹⁰ SORENSEN, Theodor, Chaikin, *Kennedy*, New York 1965, s. 714.

¹¹¹ FIALA, Jaroslav, *Cesta ke Karibské krizi*, (Diplomová práce), Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Praha 2007, 123.

¹¹² KENNEDY, Robert, Francis, *Třináct dní*, Praha. Litomyšl 1999, s. 32.

pocit, že stojíme na okraji propasti a že už není cesty zpět, prohlásil Kennedyho bratr Bobby o momentu, kdy Bílý dům očekával, jak se lodě mířící na Kubu zachovají.¹¹³

Úleva se dostavila v 10.32, kdy do Washingtonu dorazila zpráva, že sovětské lodě se zastavily před linií karantény a některé se dokonce obrátily zpět.¹¹⁴ Bílý dům ovšem neměl zdaleka vyhráno. Nejen, že zbývalo dostat již přítomné rakety z Kuby, ale rovněž se vláda obávala, aby nedošlo k nějakému náhodnému střetu mezi americkou a sovětskou lodí, jež mohl vyvolat bezprostřední konflikt.

Současně s horečnou korespondencí mezi americkým prezidentem a sovětským premiérem (blíže viz dále), probíhala také intenzivní jednání na newyorské půdě Organizace spojených národů. Americká delegace v čele s Adlaiem Stevensonem požadovala okamžité zastavení prací na sovětských raketových základnách, odstranění jaderných raket z Kuby a podporu karantény ostrova (jednoznačnou podporu od OAS získaly USA 23. října – text a bližší informace viz dále). Sověti vedení Valerianem Zorinem osočovali USA z příprav agrese vůči Havaně, vyžadovali neprodlené zrušení námořní blokády a stažení amerických vojenských sil.¹¹⁵ Generální tajemník OSN Sithu U Thant se ujal role prostředníka mezi oběma supervelmocemi a jejich lídrům zaslal 24. října telegram, v němž oba představitelé žádal o „třítýdenní moratorium jak pro karanténu, tak pro další dopravu sovětských zbraní“.¹¹⁶ Mezitím na zasedání Rady bezpečnosti OSN proběhla slovní rozepře mezi A. Stevensonem a V. Zorinem ohledně fotografické evidence (viz dále).

Podle historika Williama Taubmana přišel zlom v Chruščovově přístupu v pátek 26. října, tehdy sovětský hlavní muž nabyt domnění, že se „Kennedyho administrativa rozhodla skoncovat s Castrem [...] útok může začít v každém okamžiku“.¹¹⁷ Na tomto základě sepsal Chruščov tzv. první dopis (blíže o něm dále), ve kterém sice popíral útočný charakter zbraní na ostrově, ale za příslib Spojených států, že Kubu nenapadnou, ani nepodpoří invazi jiné země, byl ochoten zbraně z Karibiku stáhnout. Než ale Bílý dům stihl jakkoliv reagovat, přišla z Moskvy

---

¹¹³ DALLEK, Robert, *Nedokončený život John F. Kennedy 1917–1963*, Praha 2006, s. 477.

¹¹⁴ KENNEDY, Robert, Francis, *Třináct dní*, Praha. Litomyšl 1999, s. 33.

¹¹⁵ NÁLEVKA, Vladimír, *Karibská krize*, Praha 2001, s. 101.

¹¹⁶ TAUBMAN, William, *Chruščov. Člověk a jeho doba*, Praha 2003, s. 552.

¹¹⁷ TAUBMAN, William, *Chruščov. Člověk a jeho doba*, Praha 2003, s. 562.

modifikovaná verze předchozího dopisu. V něm Kreml k výše zmíněným požadavkům přidal podmínku stažení raket z Turecka.¹¹⁸

Sobota 27. října byla pro četné události zlomovým dnem ve vývoji kubánské krize. Od dopoledních hodin americká strana řešila, jak odpovědět na dva rozdílné Chruščovovy dopisy. Během toho přišla v odpoledních hodinách zpráva z havanského rozhlasu, že americký průzkumný letoun U-2 byl sestřelen. ExCom se během svého zasedání od 16.00 snažil zprávu ověřit. Rozvědka ve večerních hodinách skutečně potvrdila, že letoun byl sestřelen nad kubánskou půdou a v jeho troskách našel smrt Rudolf Anderson, pilot, jehož snímky ze 14. října celou krizi odstartovaly. To samozřejmě znamenalo v přístupu k sovětským návrhům výrazný zvrat.¹¹⁹ „Američtí náčelníci štábu rozhodli o nedělním leteckém útoku vůči základnám protiletadlových střel na Kubě a získali předběžný prezidentův souhlas. Ten své rozhodnutí odvolal až po rozhovoru s bratrem Robertem.“¹²⁰ Dlouho bylo tradováno, že americký letoun sestřelili kubánští vojáci. V roce 1989 na konferenci v Moskvě však bylo zveřejněno, že příkaz k palbě vydal generálporučík Grechko, sovětský velitel vzdušných sil.¹²¹

Členové ExComu rovněž vyřešili dilema ohledně dvou dopisů z Kremlu. Rozhodli o tom, že Kennedy odpověděl pouze na první z uvedených poselství, vypustil jakoukoli zmínku o Turecku a pod podmínkou zastavení prací na raketových základnách, zajištění jejich nebojeschopnosti a ukončení dalšího rozmísťování raket (vše pod dohledem OSN) slíbil zrušit námořní blokádu a poskytnout Kubě bezpečnostní záruky.¹²² Dopis byl telegraficky odeslán do Moskvy a fyzicky ho měl ve Washingtonu předat Dobryninovi – sovětskému velvyslanci v USA – Robert Kennedy. Tato večerní schůzka byla třetím klíčovým momentem sobotního dne. Kennedyho bratr měl sovětskému představiteli údajně hrozit vojenskou akcí v případě, že SSSR nestáhne své rakety z Kuby, současně Sovětům nabídl odsun

---

¹¹⁸ V Turecku se do roku 1963 nacházelo patnáct rozmístěných raket, dalších třicet jich Američané měli v Itálii. Další evropské země, které na svém území měly rakety NATO, byly např. Velká Británie (typ Thor) a Francie (Jupiter).

¹¹⁹ MAY, Ernest, R. – ZELIKOW, Philip, D., *The Kennedy tapes. Inside the White House during the Cuban Missile Crisis*, Harvard University Press, Cambridge 1998, s. 571 – 603.

¹²⁰ NÁLEVKA Vladimír, *Karibská krize*, in: *Historický obzor*, 1-2/1996, s. 36.

¹²¹ SCOTT, Len, *The Cuban Missile Crisis and the Threat of Nuclear War*, London 2007, s. 91 – 92.

¹²² DALLEK, Robert, *Nedokončený život John F. Kennedy 1917–1963*, Praha 2006, s. 482.

raket z Turecka. Ve svých pamětech Chruščov o tomto momentu poznamenal: *Prezident Kennedy nám po svém bratrovi vzkázal, že na oplátku stáhne rakety z Turecka. Uvedl „Jestliže to pronikne do tisku, popřu to. Dávám své slovo, že rakety stáhnu, ale tento slib se nesmí zveřejnit“, prohlásil rovněž, že stáhne rakety z Itálie, a udělal to.*¹²³

Ještě jedna sobotní událost, ačkoliv zůstala bez povšimnutí, stojí za zmínku. Kubánský premiér Fidel Castro nechal prostřednictvím Alexandra Alexejeva – sovětského dopisovatele na Kubě – sepsat dopis pro Nikitu Chruščova. Přestože to Castro později popíral, v dopise apeloval na moskevské vedení, „aby ušetřilo Spojeným státům preventivní jaderný úder“.¹²⁴

V neděli v devět hodin ráno washingtonského času přišla skrze sovětský rozhlas vysvobozující zpráva – Chruščov přijal podmínky stanovené Kennedym a slíbil rozmontovat, zabalit a vrátit zbraně, *které jste označili jako ofenzivní*, zpět do Sovětského svazu.¹²⁵ Nicméně americký prezident odvolal námořní blokádu – čímž prohlásil krizi za ukončenou – až poté, co byly rakety demontovány, odvezeny zpět a spolu s nimi i bombardéry Il-28.¹²⁶ Toho dne se psalo datum 20. listopadu 1962.

6.3 Výsledky kubánské krize

Analytici a historikové si po krizi samozřejmě kladli otázky, proč k ní vlastně došlo a proč Chruščov poslal rakety na Kubu, když do té doby nebyly podobné záměry viditelné. Názorů a odpovědí se téměř za půlstoletí, jež od události uběhlo, vyskytlo nesčetně mnoho. Protirečí si však i samotní aktéři krize. Zatímco Chruščov si stál za tím, že rakety na ostrov umístil na žádost samotných Kubánců, Castro na toto téma odpovídal v průběhu let častokrát rozdílně. V lednu 1963 prohlásil, že to byl sovětský nápad, to samé opakoval o dva měsíce později dopisovateli listu *Le Monde*. V květnu téhož roku již ale redaktorce z *Americké rozhlasové společnosti*

---

¹²³ CHRUŠČOV, Nikita, Sergejevič, *Vzpomínky Nikity Sergejeviče. Magnetofonové nahrávky z období glasnosti*, Brno 2000, s. 191.

¹²⁴ QUIRK, Robert, M., *Fidel Castro*, Ostrava 1999, s. 487.

¹²⁵ KENNEDY, Robert, Francis, *Třináct dní*, Praha. Litomyšl 1999, s. 107.

¹²⁶ DALLEK, Robert, *Nedokončený život John F. Kennedy 1917–1963*, Praha 2006, s. 485.

tvrdil, že idea byla společná pro obě vlády. V říjnu téhož roku otočil a redaktorovi deníku *The New York Times* sdělil, že se jednalo o kubánskou myšlenku a tak dále.¹²⁷

Po skončení celého napětí panovala mezi veřejností otázka, kdo vlastně vyhrál. Ačkoliv byl v očích světa brán Chruščovův tah jako ústup, on sám to za prohru nepovažoval, Moskva tento krok veřejně oslavovala a sovětský tisk prezentoval výsledek v duchu, že „klid a moudrost sovětské vlády zachránily svět před nukleární katastrofou“.¹²⁸ Sovětský premiér shrnul výsledek slovy: *Zachránil jsem Kubu. Zastavil jsem invazi*.¹²⁹ Ovšem skutečnost byla odlišná. Castro prvním tajemníkovi KSSS nikdy neodpustil, že jednal o stažení raket bez jeho vědomí,¹³⁰ rozkol to způsobilo i mezi SSSR a Čínou, především ale rostla domácí kritika sovětského vůdce. Podle Dobryninových slov tuto skutečnost celé sovětské vedení vnímalo jako „úder pro svou prestiž, rovnající se téměř pokoření“.¹³¹

Na druhé polokouli naopak převážná většina lidí viděla USA jako vítěze, například Theodore Sorensen jednoznačně prohlásil, že to byl Kennedy, kdo vyhrál,¹³² Harold Macmillan shrnul činnost Kennedyů během krize takto: *způsob, kterým Bobby a jeho bratr hráli své role, byla mistrovská [...] Co v tom týdnu dokázali, mě přesvědčilo, že oba byli velcí muži*.¹³³ Pochopitelně názory nebyly jednotné, objevily se takové, které považovaly výsledek za americkou prohru, například Daniel Patrick Moynihan, senátor za stát New York v letech 1977 – 2001, prohlásil, že „kubánská raketová krize byla vlastně porážka“; nebo takové, které dokonce na Kennedyho kladly vinu za rozpoutání celého napětí. Walter Lippmann spatřoval v prezidentově posedlosti Kubou hlavní problém, jenž ještě zhoršil kubánský problém, který Kennedy zdědil.¹³⁴

---

¹²⁷ SCHLESINGER, Arthur Jr., *A Thousand Days*, New York 1967, s. 728.

¹²⁸ TAUBMAN, William, *Chruščov. Člověk a jeho doba*, Praha 2003, s. 571.

¹²⁹ PATERSON, Thomas, G., *The Kennedys' Fixation*, in: *Major Problems in American Foreign Policy. Volume II: Since 1914*, D. C. Heath and Company 1989, s. 563.

¹³⁰ Castro o rozhodnutí Chruščova stáhnout rakety: *Mizera..., parchant..., ksindl... Nemá cojones [koule]! Maricón [teplouš]!* TAUBMAN, William, *Chruščov. Člověk a jeho doba*, Praha 2003, s. 572.

¹³¹ TAUBMAN, William, *Chruščov. Člověk a jeho doba*, Praha 2003, s. 572.

¹³² SORENSEN, Theodor, Chaikin, Kennedy, New York 1965, s. 717.

¹³³ SCHLESINGER, Arthur Jr., *The Kennedys and Cuba*, in: *Major Problems in American Foreign Policy. Volume II: Since 1914*, D. C. Heath and Company 1989, s. 546.

¹³⁴ PATERSON, Thomas, G., *The Kennedys' Fixation*, in: *Major Problems in American Foreign Policy. Volume II: Since 1914*, D. C. Heath and Company 1989, s. 545 - 551.

Jestliže jsem na začátku této kapitoly položil otázku, kdo ze světových supervelmocí v říjnu roku 1962 „smečoval“, dovolím si na konci kapitoly na metaforu navázat. Osobně se domnívám, že v krizi vyvolané sovětským umístěním raket na americký práh, „nesmečoval“ nikdo, „míč“ skončil v síti na sovětské straně. Chruščovovi tento výsledek přidal hřebíček do jeho politické rakve a Kennedyho dost možná právě závazek nepodniknout invazi na Kubu o rok později zabil. Osobně totiž kubánským emigrantům slíbil, že „jejich bojová zástava jednoho dne zavlaje nad svobodnou Havanou“, ¹³⁵ a právě tato skupina je dosud jednou z těch, jimž je přičítána vražda prezidenta v listopadu 1963. Vítězství však spatřuji v tom, že nedošlo k rozpoutání nukleární války a exterminaci.

---

¹³⁵ QUIRK, Robert, M., *Fidel Castro*, Ostrava 1999, s. 421.

7 Reflexe kubánské raketové krize v dobovém československém tisku

7.1 Československý tisk v padesátých a šedesátých letech 20. století

V padesátých a šedesátých letech 20. století byly v Československu zdrojem oficiálních zpráv a informací rozhlas, noviny a od roku 1954, kdy bylo spuštěno pravidelné vysílání,¹³⁶ televize. Právě televize měla ohromný potenciál stát se nejdůležitějším masovým médiem. V cestě jí však zprvu stálo několik problémů spojených s počátky vysílání. Jedním ze dvou hlavních důvodů byla počáteční cena televizorů, 4.000 Kčs,¹³⁷ jež mnohým lidem zabraňovala pořídit si tento výrobek. Do roku 1962 byl evidován „pouze“ milion platících diváků, tedy přijímačů. Dalším problémem byly snímací elektronky, jejichž vývoj se nepodařilo do zahájení vysílání dokončit.¹³⁸ Jedním ze dvou nejdůležitějších prostředků ovlivňování veřejného mínění tedy nadále zůstával tisk. Jeho úkolem mělo být, alespoň teoreticky, šíření pravdivých a nezkreslených informací, což se v době tzv. První republiky i v prvních poválečných letech do značné míry dělo. Po únoru 1948 však tisk v Československu tuto roli z velké části přestal plnit a stal se nástrojem stranické propagandy, oslavování vládní politiky a šíření oficiální ideologie.

Již po druhé světové válce převzalo ministerstvo informací v čele s komunistou Václavem Kopeckým řízení tisku. Nastával nový způsob ve správě tohoto informačního toku. Nezávislý tisk byl zakázán, neboť prosazováním soukromých záměrů údajně přispěl k politické krizi předválečné republiky. Listy, které za okupace legálně vycházely, byly po válce zakázány (*Národní politika*, *Venkov*); ty, jež za válečných let nesměly být vydávány, se naopak mohly obnovit (*Rudé právo*, *Právo lidu*); další si musely například změnit titul (*Lidové listy* se

---

¹³⁶ První vysílání Československé televize bylo spuštěno již 1. května 1953. Jednalo se však pouze o zkušební vysílání. Pravidelného vysílání se lidé dočkali až 25. února 1954. KRÍŽEK, František, *K počátkům televizního vysílání v Československu*, in: *Soudobé dějiny*, 4/1999, s. 486.

¹³⁷ Průměrný měsíční plat přitom jen nepatrně přesahoval hranici 1.000,- Kč. KRÍŽEK, František, *K počátkům televizního vysílání v Československu*, in: *Soudobé dějiny*, 4/1999, s. 486.

¹³⁸ KRÍŽEK, František, *K počátkům televizního vysílání v Československu*, in: *Soudobé dějiny*, 4/1999, s. 486.

transformovaly v *Lidovou demokracii*, *České slovo* ve *Svobodné slovo*).¹³⁹ Od května 1945 ovšem cenzura fakticky stále neexistovala.

Únor 1948 přinesl pro české novinářství dalekosáhlé změny. „Krátko po únoru 1948 vítězoslavně oznámil Václav Kopecký, člen komunistického vedení a ministr informací, základní změnu v oblasti kultury a hromadných sdělovacích prostředků: ‚Nyní máme v rukou tiskárny, papír, nakladatelství...‘ A nejen to, i ministerstva, galerie, kina, film, divadla, knihovny, zkrátka všechno.“¹⁴⁰ Kontrola médií byla od této doby mocným prostředkem ovlivňování veřejného mínění a vládnoucí strana měla monopol na řízení veškerých informací v zemi.

Vytvoření důkladné cenzury přirozeně zabralo nějaký čas. Jednou z prvních věcí k dosažení tohoto cíle bylo vypořádat se se zahraničním tiskem, jenž mohl přinášet informace o dění na Západě. Proto předsednictvo ÚV KSČ již 24. února 1948 zakázalo dovoz „reakčního“ zahraničního tisku.¹⁴¹ O kontrolu vnitrostátních tištěných médií se starali tiskový odbor ÚV KSČ a tiskoví referenti. Veškerý tisk nekomunistických stran byl společně s krajskými časopisy zlikvidován. Vznik a zánik každého časopisu, novin, jejich náklad, obsahové zaměření, obsazení vedoucích pracovníků v redakcích, to vše od té doby záviselo na komunistických orgánech. Tiskový odbor diktoval obecně politické směrnice redakcím a zároveň dohlížel na jejich plnění. Každý pracovník nezodpovídal za ideově politický obsah veřejnosti či vydavateli, ale právě politickému vedení.

Usnesením z 22. dubna 1953 vláda zřídila úřad tiskového dohledu, který po roce¹⁴² přešel pod ministerstvo vnitra, změnil název na Hlavní správu tiskového dohledu (HSTD), a stal se tak součástí aparátu KSČ. Patrné také bylo napojení přímo na Státní bezpečnost. Vznikem této instituce byla dotvořena cenzura nad veškerými tiskovinami v zemi. Cenzor mohl pozastavit zveřejnění článků, publikací, pasáže textů divadelních a jiných kulturních a zábavních představení v případech, že

---

¹³⁹ KÖPPLOVÁ, Barbara – SEKERA, Martin a kol., *Kontury vývoje českého novinářství na území Čech*, in: *Dějiny českého novinářství a českých novinářských spolků*, Praha 2002, s. 16.

¹⁴⁰ KAPLAN, Karel – TOMÁŠEK, Dušan, *O cenzuře v Československu v letech 1945-1956*, Praha 1994, s. 12.

¹⁴¹ KAPLAN, Karel, *Československo v letech 1948-1953*, 2. část, Praha 1991, s. 36.

¹⁴² Stalo se tak 11. září 1953.

obsahovaly – skutečně či údajně – státní tajemství a hlavně, pokud byly v rozporu s politickou linií a směrnicemi komunistické strany.¹⁴³

Snaha o maximální centralizaci veškerých sdělovacích prostředků je z výše uvedených informací více než patrná. Oblast zájmu vládnoucích složek byla velice pestrá; cenzura se netýkala pouze deníků a časopisů, ale zasahovala též dopisy, knihy, rozhlasové a televizní vysílání, tiskoviny a letáky, fotografie, mapy atd. Za absurdní lze označit například cenzuru úmrtních oznámení.¹⁴⁴ Cenzurní opatření padesátých i pozdějších let degradovalo veřejné mínění a v kulturní oblasti napáchalo nevyčíslitelné škody. Cenzura nutila lidi k zamlčování pravdy, potlačovala „lži“, přičemž však produkovala lhaní skutečné, hanobila západní země a vše sovětské naopak líčila „růžovými brýlemi“. Mezi lid vnášela nedůvěru, obavy a udržovala věčné bdění nad tím, kdo co řekne či napíše.

7.2 Rudé právo

Komunistická strana Československa vznikla odštěpením marxistické levice (sympatizující s ruskou bolševickou revolucí) od sociální demokracie z Československé strany sociálně demokratické v květnu roku 1921.¹⁴⁵ Každá politická strana si po svém zrodu určí či vytvoří svůj tiskový orgán, kde má možnost prezentovat svou ideologii, postoje k politickému dění, agitovat další členy, informovat o vývoji ve straně a podobně. Komunistům však ústřední tiskový orgán

---

¹⁴³ KAPLAN, Karel – TOMÁŠEK, Dušan, *O cenzuře v Československu v letech 1945-1956*, Praha 1994, s. 17.

¹⁴⁴ Příklad za všechny ostatní: dne 25. března 1954 zemřel v Praze bývalý legionář z první světové války a známý veřejný činitel František Stočes. Plnomocníkovi se na parte nelíbila charakteristika zemřelého „příslušník čs. legií v Rusku“ a tyto věty: „Bohužel nebylo mu dopřáno ani ve vysokém věku těšit se z výsledků své usilovné práce a musil pracovat až do svého 70. roku, ač byl již delší dobu nemocen. Ulehl, až když jeho síly byly vyčerpány, aby více nevstal.“ V textu smělo zůstat pouze: „Zachováme mu čestnou památku.“ KAPLAN, Karel – TOMÁŠEK, Dušan, *O cenzuře v Československu v letech 1945-1956*, Praha 1994, s. 37.

¹⁴⁵ O vzniku Komunistické strany, její struktuře, organizaci a uchopení moci v Československu viz například RUPNIK, Jacques, *Dějiny Komunistické strany Československa. Od počátků do převzetí moci*, Praha 2002.

chyběl a cesta jeho vzniku byla dosti složitá; vznik tohoto listu nebyl navíc nijak plánován.

Tiskem Československé sociálně demokratické strany bylo *Právo lidu*, v jehož redakci od roku 1919 panovalo mezi jednotlivými pracovníky napětí. Část inklinovala k politické levici, část k pravici. Marxisticky orientovaní stoupenci (Bohumír Šmeral, Ivan Olbracht...) získali v tomto tisku převahu a po odročení XIII. sjezdu strany, který se měl konat v září (1920), obsadili levicoví příznivci redakci v Lidovém domě v Hyberské ulici č. p. 7 (Praha 1).¹⁴⁶ Odtud pak vydávali *Právo lidu* jako svůj orgán, zatímco pravicová část vydávala *Právo lidu* odjinud. Marxisté pozměnili název deníku na *Staré Právo lidu*, ale v dalším vydávání jim zabránil soud, který zamezil šíření tohoto periodika jako levicového orgánu, čímž vyhověl pravicové části strany. 21. září 1920¹⁴⁷ tedy vyšlo první číslo *Rudého práva*, jakožto levicového orgánu Československé strany sociálně demokratické – levice v čele s B. Šmeralem.

Dne 9. prosince však policejní a četnický zásah zamezil dalšímu působení marxistů v Lidovém domě, proto museli svou redakci přestěhovat do malé tiskárny Grafia. *Právo lidu* se tak vrátilo do Lidového domu a levicoví stoupenci tiskli svůj deník v Grafii až do roku 1927, kdy se redakce přestěhovala do tiskárny Internacionála, vybudované v novém Lidovém domě strany v Praze Karlíně.¹⁴⁸

Jakmile se v polovině května roku 1921 prohlásila levicová část československé strany sociálně demokratické za komunistickou, *Rudé právo* vyšlo 19. května poprvé jako její ústřední tiskový orgán. Tento list vycházel již od svého zrodu dvakrát denně. Zprvu se jeho večerní vydání jmenovalo *Večerník Rudého práva*, od 2. dubna 1928 do 19. dubna 1934 pak *Rudý večerník*. Od května 1932 do konce roku 1933 vycházel také *Rudý pondělník*, který byl v podstatě pondělním vydáním *Rudého práva*, jež v pondělí nevycházelo.¹⁴⁹

---

¹⁴⁶ DOLEJŠÍ, Vojtěch, *Noviny a novináři*, Praha 1963, s. 44.

¹⁴⁷ V komunistickém Československu se tento den slavil jako státní svátek – *Den tisku, rozhlasu a televize*.

¹⁴⁸ KŘIVÁNKOVÁ, Alena – BERÁNKOVÁ, Milena a kol., *Dějiny československé žurnalistiky*, III. díl, Praha 1988, s. 97.

¹⁴⁹ KŘIVÁNKOVÁ, Alena – BERÁNKOVÁ, Milena a kol., *Dějiny československé žurnalistiky*, III. díl, Praha 1988, s. 97.

Ve dvacátých letech 20. století byl tento tisk mladý a sbíral teprve zkušenosti na poli žurnalistiky, vyznačoval se, krom velebení své mateřské strany, hlavně tím, že brojil proti buržoazii a kapitalistickému vykořisťování, za což byl list mnohokrát zastaven. Mnozí pracovníci deníku byli významnými kulturními umělci, kteří byli většinou silně levicově založeni, pro příklad: spisovatelé Ivan Olbracht, Vladislav Vančura, Marie Majerová, S. K. Neumann; politici Bohumír Šmeral, K. Gottwald, Jan Šverma a podobně.

V polovině třicátých let vystoupil Klement Gottwald s tím, že chce *Rudé právo* reformovat: *Doba, v níž žijeme, žádá, aby se Rudé právo stalo skutečně lidovým listem, mluvčím všech béd a utrpení, všech obav a všech nadějí nejširších lidových mas, aby se naučilo řeči, kterou mohou pochopit milióny a aby těmto miliónům umožnilo pochopení jejich cílů a jejich skutečných zájmů. Proto všechna pozornost musí být věnována řešení otázky, jak udělat z Rudého práva skutečně lidový list, který je s to vést tvořící se jednotnou a lidovou frontu pracujících mas v Československu.*¹⁵⁰ Novému šéfredaktoru J. Švermovi se toho podařilo dosáhnout nejen tím, že se skrz kulturní, sportovní a zábavné rubriky snažil přiblížit lidu, ale ve druhé polovině třicátých let zaměřil list na boj proti vzrůstající moci fašismu. Důvěra lidí v tento deník vzrůstala a náklady tiskového orgánu začaly stoupat. Podle Vojtěcha Dolejšího v kritických zářijových dnech stoupla produkce z dřívějších 15 000 dokonce až na 100 000 výtisků denně.¹⁵¹

---

¹⁵⁰ KŘIVÁNKOVÁ, Alena – BERÁNKOVÁ, Milena a kol., *Dějiny československé žurnalistiky*, III. díl, Praha 1988, s. 112.

¹⁵¹ DOLEJŠÍ, Vojtěch, *Noviny a novináři*, Praha 1963, s. 63.

Příloha č. 1: Zákaz vydávání komunistického tisku ve dvacátých a třicátých letech 20. století

Název periodika	Kdy zastaven	Na jak dlouho
RUDÉ PŘÁVO	29. 10. 1928	1 měsíc
	15. 7. 1929	1 měsíc
	20. 2. 1931	1 měsíc
	2. 10. 1933	3 měsíce
	13. 2. 1934	3 měsíce
RUDÝ PONDĚLNÍK	3. 1. 1934	6 měsíců
RUDÝ VEČERNÍK	29. 10. 1928	1 měsíc
	15. 7. 1929	1 měsíc
	2. 3. 1929	1 měsíc
	4. 11. 1931	1 měsíc

Zdroj: KŘIVÁNKOVÁ, Alena; BERÁNKOVÁ, Milena a kol., *Dějiny československé žurnalistiky. III. díl.* Praha 1988. s. 115.

Dne 20. října 1938 bylo *Rudé právo* definitivně vládou úředně zastaveno. Současně byl vydán zákaz vydávání všech ostatních komunistických listů a také došlo k zastavení činnosti komunistické strany.¹⁵² Za okupace se tedy vydávání hlavního komunistického tisku přesunulo do ilegality, přesto však již od léta 1939 list vycházel tištěný v deseti až čtrnáctidenních intervalech.¹⁵³ Mnoho redaktorů bylo za války stíháno, perzekuováno a někteří dokonce popraveni, například Julius Fučík. K legálnímu obnovení *Rudého práva* došlo během pražských revolučních událostí 6. května 1945.

Struktura *Rudého práva* se po druhé světové válce podstatně změnila. Jeho redakce se přemístila do bývalého agrárního podniku Novina na Florenci a denní náklady zprudka rostly. „Jakmile byla obnovena doprava, vystoupil denní náklad *Rudého práva* na sto tisíc až dvě stě tisíc výtisků.“¹⁵⁴ Jelikož dosavadní forma listu¹⁵⁵ nemohla stačit takovému počtu výtisků, změnila se taktéž. Ve Švýcarsku byla zakoupena nová rotačka a od 1. října 1946 vyšel ústřední tiskový orgán KSČ poprvé

¹⁵² Kromě *Rudého práva*, *Rudého večerníku* a *Rudého pondělníku* vydávala KSČ mnoho dalších politických novin, listy teoretické, kulturně politické, obrázkové, satirické, tělovýchovné, odborové a zájmové, časopisy pro ženy, mládež i děti.

¹⁵³ DOLEJŠÍ, Vojtěch, *Noviny a novináři*, Praha 1963, s. 420.

¹⁵⁴ DOLEJŠÍ, Vojtěch, *Noviny a novináři*, Praha 1963, s. 431.

¹⁵⁵ Tou dobou vycházelo *Rudé právo* v tzv. středoevropském novinovém formátu – to jest 315 x 470 mm (dvoustrana 630 x 470 mm), šíře kotouče byla 126 cm.

ve velkém světovém formátu,¹⁵⁶ a stal se tak opravdu silnou stranickou zbraní. To se projevilo hlavně v únorových dnech roku 1948, kdy tento list vycházel pětkrát denně a dosahoval v úhrnném nákladu až milión výtisků, čímž mohl působit na ohromnou část obyvatelstva.¹⁵⁷

Po únoru 1948, kdy KSČ převzalo mimo jiné kontrolu nad veškerými sdělovacími prostředky, mohlo *Rudé právo* již nerušeně šířit marxistické ideje a dogmata o vedoucí úloze strany. Vycházelo každý den většinou ve čtyřstránkovém provedení (ve všední den) a přes víkendy o šesti stranách; v záhlaví a tiráži uvádělo mimo čísla svého ročníku také ročník *Práva lidu*.¹⁵⁸ Přes různé kulturní a sportovní sloupky, zprávy z domova a ze zahraničí se list po celou druhou 20. století vyznačoval hlavně svou idealizací Sovětského svazu, jeho produktů a úspěchů; nikdy také nezapomněl tučnými titulky občany informovat o usneseních ze sjezdů KSČ.

7.2.1 Kubánská krize na stránkách *Rudého práva* ve středu 24. října

Krize se vyvíjela na západní polokouli již od poloviny října, kdy americký pilot Rudolf Anderson vyfotografoval ze špionážního letadla U-2 raketová síla a rozestavěné základny pro střely typu země-země (viz příloha č. 2). Od tohoto okamžiku nikdo netušil, k čemu vznikající situace povede. První zmínka o této propukající hrozbě se však na stránkách hlavního komunistického deníku objevila až ve středu 24. října 1962. Člověk si ani nemusí přečíst zmíněný list, aby z tučných titulků zjistil, že USA provedly nějaký velice agresivní čin, který je s to rozpoutat velmi vážný vojenský konflikt. Již z pohledu je tedy patrné, kdo je viníkem – dle deníku jednoznačně Spojené státy americké.

---

¹⁵⁶ Světový formát má rozměry 420 x 594 mm $\approx 0,25$ m²

¹⁵⁷ DOLEJŠÍ, Vojtěch, *Noviny a novináři*, Praha 1963, s. 434.

¹⁵⁸ *Rudé právo* tím vyjadřovalo, že se považuje za nástupce také tohoto periodika, které zaniklo po sloučení Československé strany sociálně demokratické s Komunistickou stranou 27. června 1948.

Příloha č. 2: Letecký pohled USAR na kubánskou raketovou základnu

Zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Karibsk%C3%A1_krize, 20. 5. 2010.

V samotných člancích se objevují převážně reakce na Kennedyho projev, jenž učinil z Bílého domu v pondělí 22. října. V tomto projevu se podle dostupných pramenů prezident USA snažil odročit vyhrocování situace a dát Sovětskému svazu čas na vyřešení, ale zároveň se snažil prezentovat svůj silný a razantní postoj. Obeznamoval americké občany se situací a vyhlásil námořní blokádu Kuby, která měla vstoupit v platnost ve středu 24. října v 15 hod. (SEČ). Tímto okamžikem měly ozbrojené síly USA zastavovat všechny lodě, které pluly na Kubu, prohlédnout jejich náklad, a jestliže by našly nějaké útočné zbraně, bylo jejich úkolem poslat je zpět do domovského přístavu. Americké vedení se přitom obávalo, aby akt vyhlášení blokády nebyl brán jako nějaký válečný čin, proto Kennedy dokonce toto opatření eufemisticky nazval „karanténou“. Komunistický tisk v Československu se však do onoho vyhlášení pustil se vší vervou. Nevysvětlil žádné okolnosti, za jakých k tomuto vyhlášení došlo, nazýval čin amerického prezidenta krokem k rozpoutání nového válečného konfliktu a pošlapáním všech norem OSN. Kuba byla dle *Rudého práva* (dále RP) svrchovaný členský stát OSN a tyto americké imperialistické kruhy se ve svých pokusech zardousit ho nezastaví před ničím – klidně zavlečou celý svět na okraj propasti válečné katastrofy.¹⁵⁹ Je příznačné, že deník doslova tlačí vinu na

---

¹⁵⁹ Prohlášení sovětské vlády. *Rudé právo*, 24. 10. 1962, ročník 43, č. 294, s. 1.

Spojené státy, nedá prostor na nějaké polemiky či pochybnosti. Obraz USA jako krvežíznivého netvora z novin přímo bije do očí. Důvod vyhlášení námořní blokády list nijak neobjasňuje. Pouze zmínil údajně americkou vládou vylhanou příčinu, že na Kubě se prý stavěly sovětské základny. Naopak to byly Spojené státy, které měly po celém světě síť základen, dokonce jedna z největších svého druhu na světě, Guantánamo, se nachází právě v kubánské provincii Oriente. Další vylhanou záminkou dle RP bylo obviňování Kuby vládou Spojených států, že ohrožovala americkou bezpečnost. „Uvážíme-li možnosti a zdroje obou zemí, jejich výzbroj, žádného rozumně uvažujícího státníka ani ve snu nenapadne, že by Kuba mohla být pro Spojené státy anebo pro kteroukoli jinou zemi nebezpečná. Je přinejmenším pokrytecké říkat, že maličká Kuba může ukládat o bezpečnost Spojených států.“¹⁶⁰ Pokud si takovýto výrok přečte čtenář tisku, jistě se v četných případech může přiklonit k verzi o vině USA. Jak by se však muselo změnit ono tvrzení, pokud by se ostrov, vzdálený pouhých 90 mil (necelých 150 km) od floridského pobřeží, stal skutečně sovětskou základnou s útočnými raketami? V příloze č. 3 lze spatřit, jak ohromnou část Severní i Jižní Ameriky by rakety mohly zasáhnout. V tomto bezprostředně hrozícím případě, kterému se americká vláda snažila zabránit, by již nikdo nemohl tvrdit, že maličký kubánský ostrov je jen nicotným ohrožením bezpečnosti nejen karibské oblasti.

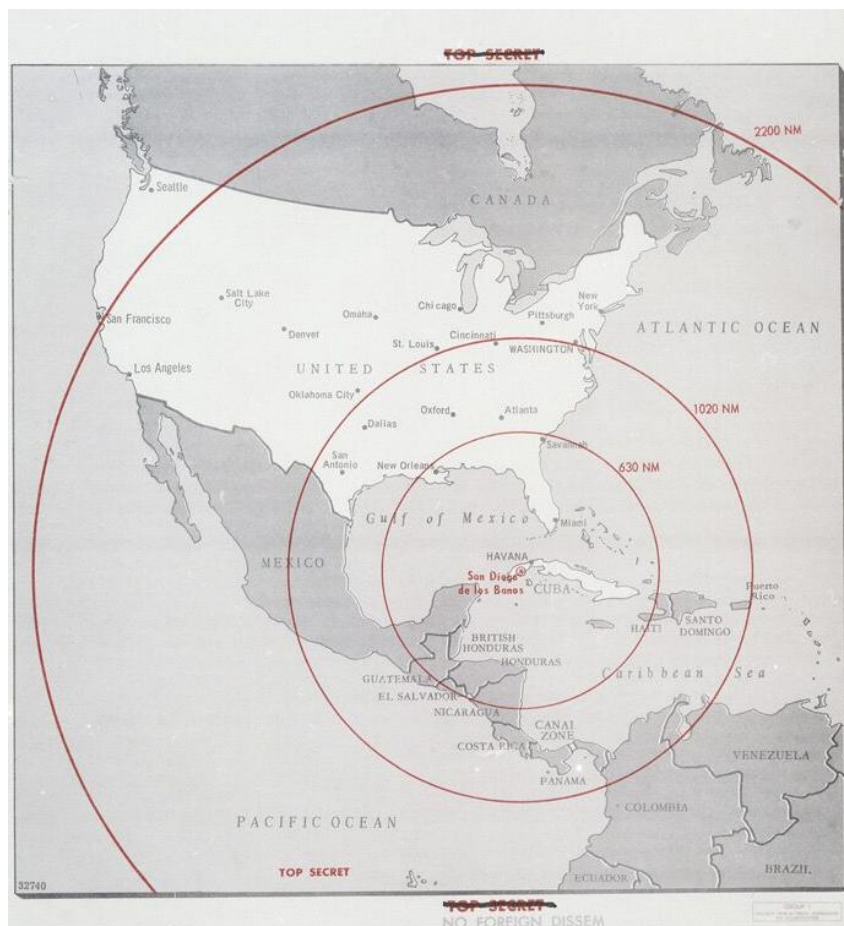
Téměř v každém článku list zmiňuje, že plánovaný čin Spojených států (míní konkrétně prohledávání lodí na širém moři) se rovná pirátství. Žádný stát podle něj nemá právo diktovat jiné zemi, co může a naopak nesmí do své země přivážet, s čím může obchodovat, jaké zbraně potřebuje na svou obranu a podobně.¹⁶¹ Jestliže toto nějaký stát činí, ještě navíc v mezinárodních vodách, zabývá se pirátstvím, ospravedlnily noviny svá nařčení.

---

¹⁶⁰ Prohlášení sovětské vlády. *Rudé právo*, 24. 10. 1962, ročník 43, č. 294, s. 6.

¹⁶¹ Prohlášení sovětské vlády. *Rudé právo*, 24. 10. 1962, ročník 43, č. 294, s. 1.

Příloha č. 3: Dostřel sovětských raket instalovaných na Kubu

Zdroj: <http://www.ena.lu>, 20. 4.2010.

Velmi působivou věcí je snaha o přesvědčení čtenářů tohoto periodika, že každý stát má právo rozhodovat o svých vnitřních věcech sám, „Kuba patří kubánskému lidu, a jen on může být pánem svého osudu.“¹⁶² USA by neměly proto diktovat politiku, jíž se má kubánská vláda řídit. Tento fakt naráží hned na několik překážek. Svaz sovětských socialistických republik nebyl demokratickým uzpůsobením, Kreml doslova diktoval vládám svého mocenského bloku, co která má činit a tyto své praktiky se snažil šířit co nejvíce. Kubánská vláda v čele s Fidelem Castrem například ani nebyla informována o sovětských záměrech a plánech ohledně instalace raket. Kubánský předseda vlády vůbec nevěděl, že Sovětský svaz rozhodoval – naprosto bez jeho vůle – o tom, že rakety byly nakonec staženy. Přesto

¹⁶² Prohlášení sovětské vlády. *Rudé právo*, 24. 10. 1962, ročník 43, č. 294, s. 1.

však zmiňování věcí, jakými jsou dodržování mezinárodních práv a úmluv, lidských práv, práv na sebeurčení a podobně, působí velkou silou na čtenářovo oko a snadno dopomůže k vytvoření zastíněného úsudku o vině či nevině.

Redaktoři RP neopomněli zakomponovat do svých zpráv také názory běžného lidu, aby se měli čtenáři s kým ztotožnit. Články s nadpisy typu *Naše solidarita s bojem kubánského lidu; Kuba není sama; Stojíme pevně na straně Kuby* či *Svět odsuzuje válečný akt USA*,¹⁶³ již samy o sobě sdělují, že lid Československé socialistické republiky stál, a podle předkládaných zpráv by měl stát, za kubánským lidem. List nejen že uvádí příklad chování jiných občanů a významných osobností, což dokládá různými fotografiemi a zápisy z besed,¹⁶⁴ ale snaží se také poukazovat na zahraniční ohlas a odmítavý postoj ostatních vlád k činu USA. V článku na poslední straně¹⁶⁵ se čtenáři deníku mohou dozvědět o jednotlivých reakcích západních vlád na Kennedyho opatření a také stanoviska jednotlivých periodik. Nejprve je zmíněna Velká Británie, jakožto země obchodující s Kubou a navíc partner Spojených států. Přesto všechno však byl její premiér Harold Macmillan¹⁶⁶ informován pouze několik hodin před plánovanou karanténou. Navíc citace z britských novin vesměs odsuzují konání USA, například konzervativní deník *Daily Mail* údajně nazval blokádu válečným aktem; labouristický *Daily Herald* stavěl Kennedyho odpovědného za nejvážnější krizi od konce druhé světové války; podle londýnského listu *The Times* neměla americká blokáda žádný zákonný podklad, protože Kuba a USA nebyly ve válce. Následně jsou probírána pařížská periodika *l'Humanité*, *Libération*, *Paris-jour* a *Figaro*, která opět odsuzovala čin USA, nazývala ho agresivním činem, jež nelze ospravedlnit a považovala to za skutečné vyhlášení války, jestliže nějaký list stál kladně za Kennedyho rozhodnutím, alespoň RP vyzdvihne to, že list „nemůže zakrýt obavy nad důsledky, které by uskutečňování této politiky mohlo přinést“.¹⁶⁷ V každé zemi deník také neopomine zmínit projevy obyčejných lidí k politice USA, ať to jsou různé demonstrace, nápisy na zdech, transparenty či nevěle jakéhokoli typu. Vždy je patrné, že i západní země stály proti

---

¹⁶³ *Rudé právo*, 24. 10. 1962, ročník 43, č. 294, s. 1 – 6.

¹⁶⁴ Viz například články *Kuba není sama* či *Stojíme pevně na straně Kuby*. *Rudé právo*, 24. 10. 1962, ročník 43, č. 294, s. 1.

¹⁶⁵ *Svět odsuzuje válečný akt USA*. *Rudé právo*, 24. 10. 1962, ročník 43, č. 294, s. 6.

¹⁶⁶ Macmillan byl premiérem Spojeného království v letech 1957 – 1963.

¹⁶⁷ *Svět odsuzuje válečný akt USA*. *Rudé právo*, 24. 10. 1962, ročník 43, č. 294, s. 6.

„hanebnému činu“ Spojených států. Čtenář se při pohledu na to musel cítit jako jeden z davu a není divu, že jeho emoce se často mohly projevit vůči USA negativně.

K informacím podávaných o západních spojencích USA je nutno dodat, že zcela bez informací nebyli. Dean Acheson,¹⁶⁸ bývalý ministr zahraničí Spojených států, byl vyslán 19. října do Evropy, aby zpravil americké spojence a koncil NATO o událostech kolem Kuby. Acheson měl s sebou sadu fotografií, které skutečně dokládaly existenci sovětských útočných raket na kubánském ostrově. Úkolem Achesona bylo konkrétně informovat britského premiéra H. Macmillana a francouzského prezidenta Charlese de Gaullea. Acheson předal de Gaulleovi dopis od svého prezidenta, načež francouzský prezident odpověděl, že se jedná o moudrý čin a po dotazu Achesona, zda chce vidět několik pozoruhodných fotografií dokazujících to, co mu bylo právě sděleno, pronesl: *To bude pouze důkaz – velký národ jako váš, by nepodnikal žádné akce, kdyby byly nějaké pochybnosti ohledně důkazů. Akceptuji to, co mi říkáte jako fakt, bez nutnosti jakéhokoliv ověření.*¹⁶⁹

Fakt, že Kennedyho vláda se rozhodla mlčet o probíhajících událostech, byl záměrný. JFK dbal na to, aby se informace týkající se propuknuvší krize nedostaly příliš na veřejnost. Hleděl si tedy svého osobního rozvrhu a na venek zachovával zdání běžného chování. Kdyby se totiž média chopila příležitosti a uveřejnila některá stanoviska americké vlády, snadno se mohlo stát, že sovětská vláda si informace z novin špatně vyloží a naopak to mohlo krizi přitížit.

7.3 Svobodné slovo

Abychom poznali počátek tohoto periodika, musíme začít u vzniku politické strany, jíž měl tento list sloužit. V roce 1897 založil redaktor *Národních listů*¹⁷⁰

---

¹⁶⁸ Dean Gooderham Acheson byl ministrem zahraničních věcí Spojených států amerických v letech 1949 – 1953. V době karibské krize byl členem tak zvaného ExCommu a spolupodílel se na řešení aktuální krize.

¹⁶⁹ BRINKLEY, Douglas, *Dean Acheson*, New York 1992, s. 167.

¹⁷⁰ *Národní listy* byl český deník, tiskový orgán mladočeské strany založený Juliem Grégrem, jenž vycházel v letech 1861 – 1941. Do vzniku samostatného Československa představoval tento list nejvýznamnější český deník a byl považován za mluvčího politických a hospodářských zájmů české národní buržoazie v Rakousko-Uhersku.

Václav Jaroslav Klofáč Českou stranu národně sociální.¹⁷¹ Nová politická strana se ovšem nemohla obejít bez vlastního tisku, proto na podnět Václava Klofáče vznikla 9. července 1898 družstevní *Tiskárna národně sociálního dělnictva* v pražské Školské ulici. Tak mohla národně sociální strana vydávat od října roku 1900 deník *Česká demokracie*; jelikož však strana nebyla schopna tyto noviny finančně udržet, vycházely pouze do února roku 1902. Vydávání nového titulu bylo zrealizováno 1. března 1907, toho dne – tedy až deset let po založení národně sociální strany – vyšel historicky první deník s titulem *České slovo, ústřední orgán české strany národně sociální*; stál 4 haléře a odpovědným redaktorem byl Jiří Pichl,¹⁷² za nakladatele a vydavatele uváděly noviny Václava Klofáče.¹⁷³

V redakci *Tiskárny národně sociálního dělnictva* došlo ke sporu mezi Václavem Klofáčem a Jaroslavem Šaldou,¹⁷⁴ jenž v tomto družstvu zastával přední postavení. Tento spor vyústil v rozdělení podniku. Klofáč zakoupil hotel Zlatá husa na Václavském náměstí a přesunul tam tiskařskou základnu svého deníku.¹⁷⁵ Šalda téměř v tutéž dobu zakoupil palác Hvězda, který se rovněž nacházel na Václavském náměstí a započal zde budovat nakladatelství a vydavatelství. Tento tiskový podnik přijal v roce 1910 název *Melantrich*¹⁷⁶ a bezmála sto let (do roku 1999) dominoval českým vydavatelstvím.

Jiří Melantrich z Aventina byl český renesanční tiskař, který postupně vybudoval jeden z nejvýznamnějších tiskařských a nakladatelských podniků přesahující české hranice. Jméno *Melantrich* s sebou neslo znaky kvality, preciznosti a také uměleckého očekávání. Spolu s názvem přejalo Šaldovo nakladatelství také Melantrichovo heslo: „Nepodlehne ani ohni ani meči.“¹⁷⁷

---

¹⁷¹ Blíže o této politické straně viz například MALÍŘ, Marek a kol., *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861–2004. II. díl*, Brno 2005.

¹⁷² Jiří Pichl (1872 – 1953) pocházel z České Třebové a kromě novinářiny se věnoval také politice, byl starosta pražských Vinohrad a senátor.

¹⁷³ DOLEJŠÍ, Vojtěch, *Noviny a novináři*, Praha 1963, s. 69.

¹⁷⁴ Jaroslav Šalda pracoval v družstvu od svých pětadvaceti let (rok 1905), z počátku jako účetní, ale velmi brzy si vydobyl rozhodující slovo. Blíže se s touto „legendou české žurnalistiky“, jak bývá někdy také označován, můžeme seznámit například zde: VYKOUPILO, Libor, *Ecce Homo – Jaroslav Šalda*. http://www.rozhlas.cz/brno/upozornujeme/_zprava/171193

¹⁷⁵ DOLEJŠÍ, Vojtěch, *Noviny a novináři*, Praha 1963, s. 69.

¹⁷⁶ Blíže informace o tomto nejstarším českém vydavatelském domě viz na příklad FEJLEK, Vojtěch, *Melantrich. Nepodlehne ani ohni ani meči*, Praha 1998, 133 s.

¹⁷⁷ FEJLEK, Vojtěch, *Melantrich. Nepodlehne ani ohni ani meči*, Praha 1998, s. 12.

Již v roce 1912 finanční zadlužení donutilo Klofáče, aby jednal se Šaldou o spojení s tiskárnou ve *Zlaté huse*. K tomu skutečně téhož roku došlo a jak uvádí Vojtěch Dolejší, Šaldův apetýt byl již tehdy tak veliký, že celou *Zlatou husu* klidně spolkl a strávil. Dosáhl tím zvětšení jeho tiskařské základny a rozšíření materiálních zdrojů, čímž mohl výrazně ovlivnit růst svého nakladatelství; a co více – Šalda získal neomezený vliv nad vydáváním *Českého slova* (to bylo vydáváno z nové budovy *Melantrichu* od roku 1913). „Na rozdíl od vydavatelských podniků jiných stran, které byly pod přímým vlivem stranických politických sekretariátů, budoval Šalda Melantrich jako jakýsi svůj vlastní podnik, ve kterém rozhoduje on sám, a nikoli národně sociální strana, a kde záleží jen na jeho dobré vůli, čím straně pomůže nebo nepomůže. Národně sociální strana byla tedy závislá na Melantrichu (a vlastně na Šaldovi), a nikoli Melantrich na národně sociální straně.“¹⁷⁸

Očekávání spojená se jménem *Melantrich* se skutečně začala naplňovat a rostla také popularita celého nakladatelství. To se nespokojilo s vydáváním jediných novin, ale začalo distribuovat celou řadu listů, časopisů a dokonce Šaldovým cílem se stalo vydávání knih. V Praze vydával *Melantrich* čtyři deníky: *České slovo*, *Večerní slovo*, *A-zet* a *Telegraf*. Variaci *Českého slova* vydával v Brně pod názvem *Moravské slovo* a v Ostravě jako *Ostravské České slovo*.¹⁷⁹ Celkem vydával *Melantrich* 11 deníků, 60 regionálních týdeníků, 12 čtrnáctideníků, kolem 40 měsíčníků a přibližně 70 dalších titulů bez uvedení periodicity. O oblibě a rozsahu nákladu tvořeného *Melantrichem* se lze snadno přesvědčit pohledem na statistiku z roku 1935, kdy 28% papíru spotřebovaného v československých tiskárnách odebíralo právě toto vydavatelství. Spotřeba rotačního papíru činila ročně v *Melantrichu* 965 vagónů.¹⁸⁰

Bezesporu největšího věhlasu dosáhlo *Večerní České slovo*, které bylo považováno za nestranický list. Náklad tohoto večerníku dosáhl v letech 1937 – 1938 přes 650 000 výtisků denně. Popularita byla způsobena jednak zajímavým a pohotovým obsahem, ale hlavně Šaldovým geniálním tahem – tak zvanými

---

¹⁷⁸ DOLEJŠÍ, Vojtěch, *Noviny a novináři*, Praha 1963, s. 72 – 73.

¹⁷⁹ KŘIVÁNKOVÁ, Alena – BERÁNKOVÁ, Milena a kol., *Dějiny československé žurnalistiky, III. díl*, Praha 1988, s. 163.

¹⁸⁰ KŘIVÁNKOVÁ, Alena – BERÁNKOVÁ, Milena a kol., *Dějiny československé žurnalistiky, III. díl*, Praha 1988, s. 162 – 163.

mutacemi. Aby mohly být regionální zprávy, které byly zajímavé pouze pro místní občany, uváděny v listu, byl šestistránkový večerník připravován takovým způsobem, že celý náklad obsahoval společných pouze pět stran a jedna strana se v různých regionech měnila (mutovala). Redakční pobočky byly zřízeny v Mostě, Mladé Boleslavi, Hradci Králové, Pardubicích, Havlíčkově Brodě, Českých Budějovicích, Kladně, Plzni, Klatovech, Liberci... Ve druhé polovině dvacátých let se tento večerník stal nejčtenějším listem v Čechách a později mu patřil i primát ve střední Evropě.¹⁸¹

Přestože *Večerní České slovo* bylo večerníkem *Českého slova*, ústředním listem České strany národně sociální, která po vzniku Československa přijala název Československá strana socialistická, bylo pouze *České slovo*. Tento list ale tak vysokého nákladu ani zdaleka nedosahoval, pohyboval se pod 20 000 výtisků denně.¹⁸²

Po skončení druhé světové války nastal problém, jak se mají noviny jmenovat. Působilo nemyslitelně, aby deník, který sloužil více než šest let okupantům ze dne na den obrátil a psal pravý opak toho, co dosud. Od 6. května do 12. května roku 1945 vycházel list pod názvem *Osvobozené České slovo*, toho dne byl název změněn na *Českou pravdu*, ale 16. května se ustálil jeho konečný název *Svobodné slovo*.¹⁸³ Nové vedení Československé strany národně socialistické¹⁸⁴ propustilo Jaroslava Šaldu, který v *Melantrichu* pracoval dlouhých 40 let. Dočasným nástupcem se stal Julius Firt.¹⁸⁵

Únorové uchopení politické moci komunistů v Československu způsobilo *Melantrichu* hned několik změn. Jelikož bylo toto vydavatelství propagačním

---

¹⁸¹ DOLEJŠÍ, Vojtěch, *Noviny a novináři*, Praha 1963, s. 77.

¹⁸² Za zmínku stojí zajímavý způsob, jakým se Šalda snažil rozšířit prodej nedělního vydání *Českého slova*. V neděli dopoledne vypravil *Melantrich* auto s hotovými jídly z přední pražské restaurace do některé chudší pražské čtvrti. Náhodně byl vybrán jeden nebo víc domů, zazvonilo se u všech nájemníků, a těm rodinám, které měly nedělní *České slovo*, se přinesl oběd. Potom byla obdarovaná rodina vyfotografována a snímek otištěn. DOLEJŠÍ, Vojtěch, *Noviny a novináři*, Praha 1963, s. 77.

¹⁸³ DOLEJŠÍ, Vojtěch, *Noviny a novináři*, Praha 1963, s. 446.

¹⁸⁴ Změna názvu z Československé strany socialistické byla přijata na sjezdu strany v roce 1926.

¹⁸⁵ Blíže o tomto českém politikovi a kulturním pracovníkovi s původním jménem Fürth viz například FIRT, Julius, *Knihy a osudy*, Brno 1991.

centrem národně socialistické strany,¹⁸⁶ která v předúnorovém politickém zápase vystupovala ostře proti komunistické straně, byl *Melantrich* podle zákona o znárodnění polygrafických provozů zestátněn, zbaven veškeré výrobní základny – tiskáren, technického a nemovitého majetku. Dále celá redakce působila pouze jako tak zvané „hospodářské zařízení a účelové vydavatelství Československé strany socialistické, [...] jehož produkce se do roku 1954 propadla na 11 titulů ročně.“¹⁸⁷

Toto vydavatelství, které se díky snaze navázat na ideologii Tomáše G. Masaryka a Edvarda Beneše stalo v době tzv. První republiky jakýmsi symbolem vlastenectví a národních myšlenek, ztratilo po komunistickém převratu na svém významu. Deník byl nadále kontrolován stranickým vedením, to znamenalo, že mohl psát pouze v duchu oficiální komunistické ideologie, jestliže se nějaká stanoviska neztotožňovala, neprošla cenzurou.

Význam tohoto nakladatelství opět vzrostl až v souvislosti s tzv. sametovou revolucí, tedy až s koncem komunistické totality v Československu. V tu dobu se balkon domu *Melantrich* stal místem, odkud mluvil v listopadových dnech Václav Havel k plnému Václavskému náměstí. *Svobodné slovo* opět začalo stoupat na významu, ale tato éra neměla dlouhého trvání. S příchodem nového tisíciletí fenomén *Svobodné slovo* a spolu s ním i celý nakladatelský dům *Melantrich* zanikly kvůli finančním problémům.

7.3.1 Kubánská krize na stránkách *Svobodného slova* ve středu 24. října

Titulní strana *Svobodného slova* nepůsobí oproti *Rudému právu* na první pohled tak apokalyptickým dojmem. Přesto se však obsah sdělení o moc neliší. Témata, jimž se list věnuje, by se dala shrnout zhruba do pěti otázek: a) co je myšleno bloádou kubánského ostrova a o čem JFK hovořil v projevu?; b) jak se k situaci staví kubánský lid?; c) jaký je postoj sovětské vlády k této situaci?; d) jaký je postoj americké vlády a které důvody stojí za jejím „agresivním činem“?; e) co si o vypuknuvším problému myslí ostatní země světa?

---

¹⁸⁶ V roce 1948 byla tato strana tak zvaně „obrozena“ pod novým názvem Československá strana socialistická. Obrození zde znamená to, že byla zbavena protikomunisticky orientovaných představitelů a nadále plnila pouze úlohu loutkové strany jako součást *Národní fronty*.

¹⁸⁷ FEJLEK, Vojtěch, *Melantrich. Nepodlehne ani ohni ani meči*, Praha 1998, s. 24.

V případě první otázky noviny sdělují pouze to, že americký prezident John F. Kennedy v pondělním projevu oznámil světu záměr vytvořit námořní blokádu kolem Kuby a plán prohledávat jakákoliv plavidla mířící na ostrov.¹⁸⁸ Opět však redaktoři nezmínili, co stálo za tímto počinem americké vlády, nenalezneme zde jedinou zmínku o možnosti existence sovětských útočných raket na ostrově. Deník nezmiňuje žádnou dřívější komunikaci mezi Bílým domem a Kremlem, takže fakt vyhlášení karantény „z čistého nebe“ může působit poněkud rozpačité a vyznívat, jak to interpretují noviny, agresivně či provokativně.

Hrdinný kubánský lid ochotný bojovat proti americkým imperialistům za svou tvrdě vydobytou svobodu! Tak by se dalo podle *Svobodného slova* stručně odpovědět na druhou otázku. Ačkoli lze o pojmu *svoboda* v souvislosti s Kubou a jejím diktátorem Fidelem Castrem více než polemizovat, v listu je toto slovo ve spojitosti s Kubánci používáno často. Obraz statečného národa tvoří hned první zmínky o mobilizaci revolučních ozbrojených sil a ujištění, že je „připraven odrazit jakýkoliv útok a řídit se heslem všeho lidu a revoluční vlády: VLAST NEBO SMRT, ZVÍTĚZÍME!“¹⁸⁹

Nastínění lepší situace na ostrově má naopak pozvednout systém, který na ostrově zavedl po revoluci F. Castro. Tuto úlohu plní zmínky o tom, že Kubánci najednou vlastnili půdu, byli oproti předchozím letům gramotní, dokázali číst, psát a co hlavně – mohli se vzdělávat.¹⁹⁰ V těchto výdobytcích svobody však podle *Svobodného slova* spatřuje JFK nežádoucí příklad, jímž by mohli Kubánci dát ostatním latinskoamerickým národům návod, jak se vymanit z amerického područí. Troufám si však tvrdit, že „sečtělí“ Kubánci byli to poslední, v čem by Kennedyho vláda spatřovala problém. Castrův režim představoval trn v americkém oku především kvůli autokratickému způsobu vlády, militantním praktikám a vazbám na Sovětský svaz. Ty se bezpečně potvrdily 1. prosince 1961; toho dne Fidel na

---

¹⁸⁸ Bližší informace o blokádě a celém projevu JFK viz výše.

¹⁸⁹ Sovětský svaz varuje agresory. *Svobodné slovo*, 24. 10. 1962, ročník 18, č. 253, s. 1.

¹⁹⁰ Fidel se skutečně snažil o pozvednutí školství, mnohé budovy, které byly před revolucí kasárnami, přetvářel v školy. Když Castro 29. srpna 1960 promlouval k učitelům, „choval se jako školní inspektor pověřený vypracováním nové vzdělávací koncepce a blahosklonně svým posluchačům radil, jak by si měli počínat, až jednoho dne ponesou prapor vzdělanosti na kubánském venkově.“ Posléze ministerský předseda vyhlásil následující rok *Rokem vzdělanosti*. Současně je však nutno podotknout, že byť se Fidel zjevně snažil o jakousi školskou reformu, příliš se to nedařilo. QUIRK, Robert, M., *Fidel Castro. O jeho cestě k moci, jeho režimu a jeho spojencích a protivnících*, Ostrava 1999, s. 362.

výročním projevu k přistání Granmy u kubánských břehů pronesl: *s naprostým uspokojením a odhodláním zde prohlašuji, že jsem marxista-leninista a toto přesvědčení si zachovám do posledního dne života.*¹⁹¹ Z tohoto hlediska skutečně největší ostrov Karibiku představoval v očích USA negativní příklad pro ostatní latinskoamerické země. Spojené státy si nemohly dovolit, aby země vzdálená 90 mil od jejich pobřeží vyznávala komunistický systém moci. To, jak snadno mohlo prostřednictvím Kuby dojít k ohrožení celé latinskoamerické oblasti, se ostatně ukázalo právě během karibské krize.

Nejvýstižnějšímu označení, jak jsou *Svobodným slovem* viděny role USA a SSSR v tomto konfliktu zřejmě odpovídá termín *černobíle*. Nedá příliš obtíží rozeznat, co která barva symbolizuje. Bílá téměř vždy znamená čistotu, mír, a přesně tak je zde nazýván Sovětský svaz – strana míru. Na druhé straně je barva černá většinou vnímána jako smutná, špatná a na širém moři znamená pirátství. Takto je naopak nahlíženo na Spojené státy – agresori s pirátskými činy.

Stejně jako *Rudé právo* z téhož dne, přináší i *Svobodné slovo* informace o postoji sovětské vlády. Ta vydala prostřednictvím moskevského rozhlasu ve středu 23. října prohlášení, kterým se vyjadřovala k projevu amerického prezidenta. Část o tomto sdělení je až na několik vynechaných odstavců do písmene totožná s článkem z ústředního tisku komunistické strany (viz výše). Z devíti vynechaných částí se osm z nich týká toho, jak se USA vměšovaly do politiky cizích států, snažily si porobit jiné země a ohrožovaly celé lidstvo. V konečném důsledku tedy z pohledu *Svobodného slova* vycházejí Spojené státy poněkud méně špatně než z RP. Těžko říci, zda to byl záměr redaktorů či pouze shoda okolností a úspora místa.

Stanovisko Sovětského svazu je z řádků velice zřetelné. Země vedená Nikitou Chruščovem nebyla ta, která by vzniklou situaci způsobila, přála si údajně naopak brzké mírové řešení krize a co více, všemožně se snažila, aby agresory varovala před tím, že ohrožovali lid celého světa. Informacemi o apelu na „všechny vlády a národy, aby protestovaly proti agresivním akcím USA vůči Kubě a jiným státům, a aby tyto akce odsoudily“,¹⁹² je podtržena role SSSR jako silné rozhodné velmoci, která se

---

¹⁹¹ QUIRK, Robert, M., Fidel Castro. O jeho cestě k moci, jeho režimu a jeho spojencích a protivnících, Ostrava 1999, s. 438.

¹⁹² Sovětský svaz varuje agresory. *Svobodné slovo*, 24. 10. 1962, ročník 18, č. 253, s. 1.

zastává světového míru. Samozřejmý je i z článku patrný důvod, že Sovětský svaz nepotřebuje instalovat rakety na tak vzdálený ostrov, když sám je s to „raketami nepředstavitelně přesného doletu [...] zasáhnout ze sovětských základů jakýkoli cíl v USA“.¹⁹³ Další zprávy o vojenské síle celého sovětského bloku a zvýšené bojové pohotovosti všech jednotek včetně armád členských zemí Varšavské smlouvy, konečně dotváří ideální obraz strany míru. V kontrastu k tomuto postoji sovětské vlády ovšem vyznívá chování Spojených států, které rovněž uváděly v pohotovost své síly. Jejich opatření jsou listem líčena v poněkud horším světle, ačkoliv se jedná vlastně o tytéž kroky, jež podnikl SSSR. Rozdílem je totiž to, v čem se lišily záměry obou vlád. Sovětský svaz tak činil, aby ochránil mír, kdežto USA proto, aby ho mohly zničit, tvrdí list.

Ve světle dosud známých faktů o důvodech rozpoutání této krize není příliš obtížné vidět, že obraz Svazu sovětských socialistických republik je zde, navzdory jeho vině na rozpoutání konfliktu, značně zidealizován.

Dále se v prvním dni, kdy list informuje o událostech v karibské oblasti, píše o důvodech, jež vedly Spojené státy k tomu, aby „zavlekly svět do termonukleární války“, jak uvádí deník. Z článků se však nedozvíme nic, co by skutečně nastiňovalo pochopení tohoto problému. Jestliže hovoříme o důvodech, zcela jistě očekáváme, že se dozvíme, co skutečně vedlo Spojené státy k úmyslu vytvořit námořní blokádu Kuby. To ovšem předpokládáme špatně, neboť odpověď se v textu čtenář nedozví. Ze všech článků, které se ten den o věcech týkajících se trojúhelníku USA x KUBA x SSSR zmiňují (sedm), není z žádného patrný jednoznačný důvod, proč byla Kennedyho vláda ochotna riskovat rozpoutání jaderné války. Redaktoři *Svobodného slova* pouze neuceleně a řekl bych, že i poněkud nejednoznačně zmiňují skutečnosti, které za tím stály.

Jednou z prvních pohnutek je nástin západní velmoci jako země, jež se snaží rozšířit vliv svého kapitálu na Kubu. Tomu však odporuje embargo, které Kennedy po prohlášení Castrova režimu za nástroj komunistického bloku (3. února 1962) uvalil na veškerý obchod s Havanou. Je pravdou, že ztráta amerických investic na Kubě v podobě rafinerií a hotelů zcela jistě způsobila velkou finanční újmu. Třem

---

¹⁹³ Sovětský svaz varuje agresory. *Svobodné slovo*, 24. 10. 1962, ročník 18, č. 253, s. 2.

největším petrolejářským společnostem (americké *Esso* a *Texaco* a britský *Shell*) dlužila Kuba do dubna 1960 dohromady přibližně padesát milionů dolarů za dodávky z minulých měsíců.¹⁹⁴ Přičteme-li k tomu další ztráty za znárodněné americké hotely na ostrově a konečné zabrání všech rafinerií, k němuž došlo 30. června 1960,¹⁹⁵ jistě dostaneme sumu, která ovlivnila tehdejší americkou ekonomiku. Ano, Spojené státy jistě nezastřou úmysly nějak výrazněji ovlivňovat vývoj na západní polokouli; vzpomeňme například převrat v Guatemale v květnu 1954. Přesto všechno se nedomnívám, že rozšíření amerického vlivu mělo výrazný dopad na tuto fázi krize, to znamená týden, kdy USA vyhlásily karanténu Kuby. Logicky uvažujícího čtenáře by jistě musela zarazit myšlenka, zda je nějaký stát ochoten kvůli obchodu rozpoutat jadernou válku a zavléci lidstvo celé planety do bezprostředního ohrožení.

Poprvé se v tomto listu můžeme setkat s myšlenkou, že za vypuknutím krize stál předem promyšlený tah ze strany USA ve volební kampani. Na podzim téhož roku (1962) se konaly volby do amerického kongresu, navíc v nadcházejícím roce měla začít volební kampaň pro Kennedyho opětovné zvolení do úřadu prezidenta. Jestliže by Kennedyho vláda vybojovala na politickém poli vítězství na mezinárodní úrovni a omezila by vliv Sovětského svazu na západní polokouli, jistě by to nesmírně posílilo její váhu v očích Američanů. Přesně této hypotézy se ujali redaktoři *Svobodného slova*. Osobně shledávám tuto myšlenku zcela absurdní. V předvolebních kampaních se využívá lecjakých ohavností, ale hrozit kvůli tomu světu válkou v dosud nevídaných rozměrech je pro demokratické uskupení snad až příliš fantastická myšlenka.¹⁹⁶ Navíc se všeobecně předpokládalo v následujících prezidentských volbách potenciální Kennedyho úspěch. Proto nabyt z tohoto hlediska důvod rozpoutat krizi takovýchto rozměrů.

---

¹⁹⁴ QUIRK, Robert, M., Fidel Castro. O jeho cestě k moci, jeho režimu a jeho spojencích a protivnících, Ostrava 1999, s. 354.

¹⁹⁵ Ztráty, jejichž výčet zde uvádím, nejsou zdaleka jediné, které způsobil Castrův režim Spojeným státům. Pouze se domnívám, že na nich lze znázornit výrazné ovlivnění americké ekonomiky a fakt, že odříznutí Kuby z jejích tržní oblasti nebyl příznivý pro žádnou stranu. Další vlivy na ekonomiky obou zemí v tuto dobu viz např. QUIRK, Robert, M., *Kuba ano! Američané ne!* in: Fidel Castro. O jeho cestě k moci, jeho režimu a jeho spojencích a protivnících, Ostrava 1999, s. 347 – 383.

¹⁹⁶ Uvědomuji si, že mocenský a ekonomický zisk byl pretextem mnoha vážných sporů v demokratickém světě (např. Suezská krize). Nicméně na základě prostudované literatury a faktu, že z jaderné války by příliš vítězů nevzešlo, na své hypotéze trvám.

Naopak opětovně v tomto tisku čteme názor, že strach USA z Kuby byl více než nesmyslný, neboť malá Kuba nemůže ohrožovat tak mocného souseda. Kennedyho slova však nejlépe vystihují pravou povahu obav z Kuby: *Nebezpečí neznamená Kuba, nýbrž Sovětský svaz s jeho raketami a jadernými bojovými hlavicemi.*¹⁹⁷ Jejich dodání na tento karibský ostrov bylo to, čeho se Spojené státy skutečně obávaly. Nemůžeme se však divit, že v tisku, kontrolovaném komunistickým režimem, zaznívaly takovéto polemiky.

Redaktorům ústředního listu Československé strany socialistické se nabízela rovněž možnost, již neopomněli vyzdvihnout. Touto skutečností byly historické události, které se staly čteným zdrojem kritiky toho, jak se Spojené státy americké snažily ovlivňovat kubánskou politickou i hospodářskou scénu. Narážky na otroctví, které zrušil až prezident Lincoln v roce 1863, mají vysvětlovat, proč Američané zarytě nenáviděli Kubu: „otrokáři se nedovedou smířit se skutečností, že jim Kuba vyrazila bič z ruky...“¹⁹⁸ Dále často zmiňovaným činem bylo nezdařené vyloďení v Zátoce sviní v předcházejícím roce s tím, že cílem této intervence bylo odnětí svobody a nezávislosti kubánskému lidu. Tento problém podtrhovala skutečnost, že Kennedy za celou akci převzal odpovědnost.

Shrneme-li to, tak vytvoření poddajného národa, jemuž by USA mohly diktovat svou vůli, vydělávat na něm a demonstrovat v této oblasti svou sílu. To jsou dle *Svobodného slova* důvody, proč Kennedyho vláda vyhlásila karanténu kolem zeleného krokodýla¹⁹⁹ a způsobila celou tuto krizi. Jakákoliv role Sovětského svazu není přitom v celém listu zmiňována.

Velká pozornost je věnována informacím o tom, jak na kroky Spojených států nahlíželi druzí. Stejně jako *Rudé právo*, využívá i tento deník četných příkladů názoru spoluobčanů, aby prezentoval požadovaný postoj k věci. K tomuto účelu ovšem využívá stejných názorů jako komunistický deník. Horlivé odsuzování pirátského činu vlády USA a odvolávání se na mezinárodní práva totiž pracovníci ČKD Dukla v Praze činili již na stránkách RP. Podobně také využívá *Svobodné slovo* vliv významných osobností, v RP byly popsány názory rektora Bratislavské

---

¹⁹⁷ DALLEK, Robert, *Nedokončený život. John F. Kennedy 1917–1963*, Praha 2006, s. 459.

¹⁹⁸ Svobodu nelze blokovat. *Svobodné slovo*, 24. 10. 1962, ročník 18, č. 253, s. 1.

¹⁹⁹ Tak nazval Ernesto „Che“ Guevara Kubu, jejíž obrys připomíná krokodýla.

univerzity, zde se můžeme setkat s ostrým odmítáním americké reakce ústy prorektora Univerzity 17. listopadu,²⁰⁰ spisovatel Norbert Frýd zde naopak prohlašuje zprávy o raketách na Kubě za pouhé báchorky.

Výčet názorů jednotlivých deníků z Londýna, Paříže, Stockholmu a Říma opět znázorňuje, až na několik málo výjimek, odmítání celého počínání Kennedyho vlády. Deník si záměrně vybírá západní tisk, aby mohl demonstrovat, že i spojenci USA odsuzují jejich jednání. U jednotlivých novin zdůrazňuje také politickou příslušnost, aby bylo zřejmé, že i demokratické orgány mají stejně odtažitý názor. V některých případech je vyzdvihnuto, že dotyčný list srovnal jednání západní mocnosti s aktem vyhlášení války.²⁰¹

7.4 Lidová demokracie

Ačkoliv Československá strana lidová nepatřila nikdy mezi nejvlivnější v zemi, její představitelé v období tzv. První republiky nechyběli téměř v žádné vládě. Podobně tomu tak bylo i u jejího tiskového orgánu, *Lidových listů* (a posléze *Lidové demokracie*), který také nikdy nenabyl tak výrazného postavení jako například *Svobodné slovo*, *Rudé právo*²⁰² nebo *Lidové noviny*. Přesto se tento list řadil k těm rozšířenějším, a proto si ho stručně přiblížíme.

Za vznikem lidové strany²⁰³ stálo sloučení dvou moravských katolických stran v říjnu 1918, k nim se v lednu následujícího roku připojila i strana česká. Toto uskupení si dalo název Československá strana lidová.²⁰⁴ Téměř čtyři roky byly však

---

²⁰⁰ Tato univerzita vznikla v Praze roku 1961 převážně k účelu vzdělávání cizinců zejména z Kuby, Afriky a arabských zemí. Zanikla usnesením předsednictva České národní rady v roce 1974.

²⁰¹ Například pařížský deník *Liberation* viz Neslýchané dobrodružství. *Svobodné slovo*, 24. 10. 1962, ročník 18, č. 253, s. 2.

²⁰² Konjunktura tohoto deníku byla samozřejmě převážně ovlivněna tím, že se jednalo o ústřední tiskový orgán vládnoucí komunistické strany, čímž se mu dostávalo privilegovaného postavení. U ostatních deníků byl rozmach způsoben spíše formou, zpracováním apod.

²⁰³ Blíže o souvislostech vzniku, historii a straně vůbec viz například TRAPL, Miloš, *Politický katolicismus a Československá strana lidová v Československu 1918-1938*, Praha 1990; FIALA, Petr a kol., *Český politický katolicismus v letech 1848-2005*, Brno 2008.

²⁰⁴ KŘIVÁNKOVÁ, Alena – BERÁNKOVÁ, Milena a kol., *Dějiny československé žurnalistiky, III. díl*, Praha 1988, s. 169.

jednotlivé frakce spojeny pouze poslaneckým klubem a udržovaly si jistou autonomii. Změnu přinesl až rok 1922, kdy byly konečně všechny části spojeny ústředním výborem, a pod předsednictvím monsignora Jana Šrámků strana razila jednotný směr. Ten náležel k politickému středu a od třicátých let podporovala strana politiku Hradu, což jí bylo později vytýkáno komunisty.

V témže roce (1922) vznikl také ústřední tiskový orgán této politické strany. Staly se jím *Lidové listy*, jejichž prvním šéfredaktorem byl monsignore František Světlík. Vydával je *Spolek pro podporování a vydávání lidového tisku*²⁰⁵ v Československé akciové tiskárně v Praze sídlící v Karlově ulici a později na Karlově náměstí.²⁰⁶ Tento list se neprobojoval do popředí snadno, scházel mu finanční kapitál a zpočátku i zkušenosti novináři. Od roku 1933, poté, co se stal šéfredaktorem Jan Scheinost,²⁰⁷ navíc strana čelila útokům, že propaguje fašistickou a nacistickou ideologii. Scheinost totiž po dvě léta (1927 - 1928) vykonával funkci generálního tajemníka *Národní obce fašistické*. Vojtěch Dolejší dokonce tvrdí, že tento žurnalista natolik ovlivnil *Lidové listy*, že v otázkách týkajících se fašismu nebyl mezi lidoveckým deníkem, „*Národní politikou*, *Národními listy* a týdeníky různých fašistických skupin žádný rozdíl“.²⁰⁸

Třebaže tiskový orgán lidovců nedosahoval tak vysokého nákladu jako například *České slovo* – počet výtisků se až do konce druhé světové války uvádí méně než 10 000 denně – ustálil si své místo u čtenářů a vycházel také po všechna válečná léta. Po skončení druhé světové války však *Lidové listy* postihl stejný osud jako list socialistické strany, to jest, podle rozhodnutí tzv. Košického vládního programu²⁰⁹ nesměly vycházet pod stejným označením jako v době nacistické okupace. Od roku 1945 vycházel ústřední tiskový orgán Československé strany lidové pod názvem, který mu zůstal až do roku 1994, *Lidová demokracie*.

---

²⁰⁵ DOLEJŠÍ, Vojtěch, *Noviny a novináři*, Praha 1963, s. 142.

²⁰⁶ BARTA, Jiří, *Jan Scheinost. Prominentní katolický novinář před národním soudem*, (Diplomová práce), Masarykova univerzita, Brno 2007, s. 48.

²⁰⁷ Scheinost byl šéfredaktorem *Lidových listů* v letech 1933 – 1943. Blíže o tomto politikovi a žurnalistovi viz například BARTA, Jiří, *Jan Scheinost. Prominentní katolický novinář před národním soudem*, (Diplomová práce), Masarykova univerzita, Brno 2007.

²⁰⁸ DOLEJŠÍ, Vojtěch, *Noviny a novináři*, Praha 1963, s. 143 – 144.

²⁰⁹ Dokument kodifikovaný 5. dubna 1945 ve slovenských Košicích, který určoval zásady poválečné politiky Československa.

V poválečných letech se stránky tohoto listu staly tribunou četné protikomunistické politiky, což skončilo až v únoru 1948. Od té doby se vzhled listu ustálil a musel „sloužit bez jakýchkoli výhrad zájmům pracujícího lidu“.²¹⁰ S cenou 30 haléřů vycházel kromě pondělí každý den. Titulní strana uváděla tradičně aktuální informace z domova i ze zahraničí. Druhá strana mimo jiné pravidelně přinášela rubriku s názvem „Co přinesl den“, jež pouze několika větami seznamovala čtenáře s událostmi, které se odehrály v různých částech světa. Dalším pravidelným sloupkem byla „Tribuna čtenářů“ na třetí straně. Zde dotazujícím se čtenářům odpovídala redakce pomocí odborníků z dané oblasti. Na poslední straně bývala vedle sportovních událostí otištěna také inzerce, jak ji známe v současné podobě. V deníku můžeme dále nalézt programy televize, rozhlasu, divadel a různé druhy reklamy. Díky těmto věcem si získávala *Lidová demokracie* své příznivce.

7.4.1 Kubánská raketová krize na stránkách *Lidové demokracie* ve středu 24. října

V počtu článků o probíhající krizi mezi Východem a Západem (celkem jedenáct) se lidovecký deník vyrovnal komunistickému listu. Obsah, který na svých stránkách prezentovali redaktoři *Lidové demokracie*, ale nebyl tak jednoznačně štvavý jako z řádek v *Rudém právu*. Nelze samozřejmě potlačit negativní kurz, který vyzníval v neprospěch Spojených států amerických. Na ně je zde opět nazíráno jako agresora ohrožujícího provokativními akcemi celý mírumilovný svět. Na druhou stranu list dává také prostor – i když velmi malý – informacím, které nastiňují možné ospravedlnění chování USA.

Deník využívá stejných prostředků, jako oba předchozí listy. Výraznými nadpisy odmítá americké akce a hlásá postoje sovětské vlády hned na titulní straně. Článek o těchto postojích, ač s pozměněným nadpisem, je mimochodem opět bez pár vypuštěných údajů do písmene totožný s články z *Rudého práva* a ze *Svobodného slova*. Ze tří zmíněných periodik je nejdelší verze prohlášení uvedena v komunistickém listu, ostatní dva (nejvíce *Svobodné slovo*) obsah odlišně redukuje.

---

²¹⁰ DOLEJŠÍ, Vojtěch, *Noviny a novináři*, Praha 1963, s. 516.

Dále jsou doložena různá svědectví a názory pracovníků, funkcionářů či jiných osobností k probíhajícím událostem. Ty se již neopakují, ale obsah, který ústy jednotlivých lidí hlásají, je v tom samém duchu jako výše zmíněné. Objevují se tu pouze nová přirovnání. Za pozornost stojí přírůbek vyhlášení blokády Kennedyho vládou k „fašistické agresi, která před dvěma desítkami let utlačovala téměř celou Evropu“.²¹¹

Několik informací přeci list přináší nových. To se týká především obsáhlého článku hned na titulní straně – „Věrně po boku kubánského lidu“. V tom redaktoři, kteří navíc nejsou pod žádným článkem podepsáni, přináší poprvé zprávy o postoji československé vlády. Ta nejprve shrnula dosavadní události, tedy Kennedyho projev, vyhlášení námořní blokády Kuby, uvedení ozbrojených sil USA do pohotovosti a následně kritizovala americký postoj. „Hysterické útoky“, jak deník nazývá americké reakce, „pobouřily nejširší vrstvy světové veřejnosti“.²¹² To ovšem „imperialismu Spojených států“²¹³ umožnilo vměšovat se do kubánské politiky. Zmínka o ekonomickém embargu je zde prezentována jako americká naděje ve vyhladovění kubánského lidu. Po výčtu hrůz, které spatřuje sovětský svět v dosavadním konání USA, přepadení Kuby na *Playa Girón*, uvalení karantény na ostrov, porušování cílů OSN,²¹⁴ narušování svobody na volném moři apod., následuje varování: „V důsledku změněné situace a poměru sil ve světě již ztratili [američtí imperialisté – V. K.] své prvenství ve vojenské oblasti. V rukou Sovětského svazu jsou dnes naštěstí nejmohutnější raketové a nukleární zbraně, které jsou významnou záštitou míru a bezpečnosti národů na celém světě. Každý agresor, a na to by američtí militaristé neměli zapomínat, musí počítat s tím, že jestliže se skutečně odváží agrese, bude po zásluze postižen zdrcujícím odvetným úderem.“²¹⁵

Tímto prohlášením je opět veleben Sovětský svaz jako zastánce světového míru, i když víra v jeho vojenskou moc je poněkud přehnaná. Všeobecně bylo známo, že síla konvenčních zbraní SSSR byla tou dobou dozajista mohutná. Co se ovšem týče výzbroje v raketových systémech a jaderných zbraní, Spojené státy měly

---

²¹¹ Věc míru zvítězí! *Lidová demokracie*, 24. 10. 1962, ročník 18, č. 253, s. 1.

²¹² Věrně po boku kubánského lidu. *Lidová demokracie*, 24. 10. 1962, ročník 18, č. 253, s. 1.

²¹³ Věrně po boku kubánského lidu. *Lidová demokracie*, 24. 10. 1962, ročník 18, č. 253, s. 1.

²¹⁴ Čímž je myšleno, že Charta OSN stanoví závazek, aby se jednotlivé státy vyhly vměšování se do politiky cizího státu. Tato práva byla podle deníku americkým konáním porušována.

²¹⁵ Prohlášení československé vlády. *Lidová demokracie*, 24. 10. 1962, ročník 18, č. 253, s. 2.

výrazný náskok. Přestože se Chruščov snažil svět přesvědčit o převaze Sovětského svazu v raketových nosičích – k tomu mu výrazně dopomohl úspěch sovětského satelitu *Sputnik* v roce 1957 – ani z daleka tomu tak nebylo. Ještě v první polovině roku 1961 byl Kennedy Ústřední zpravodajskou službou informován, že Sověti mají pod kontrolou zhruba tisíc balistických raket. Ve skutečnosti jich bylo zhruba padesát.²¹⁶ Sám Nikita Chruščov později vzpomínal: *Naše země byla doslova velkým cílovým prostorem pro americké bombardéry, operující z letišť v Norsku, Německu, Itálii, Jižní Koreji a Japonsku. [...] Spojené státy vůči nám vedly povýšenou a agresivní politiku a nikdy nevynechaly příležitost předvést svou převahu..., neustále vysílaly nad naše území letouny, někdy až ke Kyjevu.*²¹⁷ Tato vysoce nebezpečná hra však byla součástí politik obou supervelmocí. Žádná z nich si nemohla dovolit veřejně přenechat prvenství v jakémkoli vojenském odvětví té druhé.

Samotné vyjádření československé vlády odsoudilo americký čin vyhlášení blokády, který již tradičně nazývalo agresivním. Dále čsl. vláda vyslovila podporu svolání vlády Sovětského svazu, jež učinila o den dříve, o tom, aby *Rada bezpečnosti OSN* „neprodleně projednala porušení Charty OSN a ohrožení míru Spojenými státy americkými“.²¹⁸

Informace popisující postoj USA poněkud mírněji, jak jsem zmínil výše, tkví v tom, že deník poprvé líčí rozhodnutí OAS o schválení americké rezoluce. Znění tohoto rozhodnutí viz *příloha č. 4*. Ačkoli se jedná o malý, nevýrazný článek, několika málo větami čtenáře informuje o tom, že Rada Organizace amerických států, zasedající 23. října ve Washingtonu, „schválila devatenácti hlasy návrh rezoluce předložený vládou USA, jež požaduje použití ozbrojené síly proti sovětským lodím ,dopravujícím zbraně na Kubu“.²¹⁹ Oproti ostatním novinám, které přinesly vždy sdělení týkající se pouze toho, jak cizí vlády, deníky či občané odsuzovali postup Kennedyho vlády, v *Lidové demokracii* se prvně dozvídáme souhlasné reakce. Není také bez povšimnutí, že tato reakce je zmíněna právě

---

²¹⁶ FIALA, Jaroslav, *Cesta ke Karibské krizi*, (Diplomová práce), Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Praha 2007, s. 101.

²¹⁷ TAUBMAN, William, *Chruščov. Člověk a jeho doba*, Praha 2003, s. 248.

²¹⁸ Prohlášení československé vlády. *Lidová demokracie*, 24. 10. 1962, ročník 18, č. 253, s. 2.

²¹⁹ OAS schválila americkou rezoluci. *Lidová demokracie*, 24. 10. 1962, ročník 18, č. 253, s.

u organizace, jakou je OAS, která představovala jakýsi stmelující faktor pro všechny latinskoamerické země – včetně Kuby. Na druhé straně zpráva o přepravě raket na ostrov je uvedena v uvozovkách, čímž autoři stále vyjadřují k oné skutečnosti nesouhlasné stanovisko.

Podporu americkým krokům slíbila i britská vláda, píše deník a následně jmenuje vedle viceprezidenta Nixona dřívější americké prezidenty Trumana a Hoovera, kteří s Kennedyho postupem rovněž souhlasili.

Příloha č. 4: Rada Organizace amerických států scházející se coby prozatímní poradní orgán rozhodla:

- 1) *požadovat okamžité demontování a stažení všech raket a dalších zbraní schopných ofenzivy z Kuby*
- 2) *doporučit, aby členské státy v souladu s články 6 a 8 Meziamerické smlouvy o vzájemné pomoci přijaly všechna opatření, individuálně či kolektivně (včetně použití ozbrojených sil), jež by mohly považovat za nezbytné k zajištění toho, aby vláda Kuby nemohla nadále přijímat od čínsko-sovětských mocností vojenský materiál a s ním spjaté dodávky, které by mohly ohrožovat mír a bezpečnost kontinentu, a zároveň k zabránění tomu, aby se ofenzivní rakety na Kubě staly aktivní hrozbou pro mír a bezpečnost kontinentu*
- 3) *Informovat Radu bezpečnosti Organizace spojených národů o této rezoluci v souladu s článkem 54 Charty OSN a vyjádřit naději, že Rada bezpečnosti, v souladu s návrhem rezoluce předloženým Spojenými státy, vyše co nejdříve na Kubu pozorovatele OSN*
- 4) *I nadále prozatím sloužit coby Konzultační orgán a požádat členské státy, aby nadále informovaly Konzultační orgán o opatřeních jimi přijatých v souladu s paragrafem dvě této rezoluce*

Zdroj: KENNEDY, Robert, Francis, *Třináct dní*. Paseka. Praha. Litomyšl 1999, s. 89.

Lidová demokracie tedy v prvním dni karibských událostí podala o probíhající situaci nejvíce informací, nikoliv však nejobsáhleji – toto prvenství drží *Rudé právo*, jehož rozsáhlým článkům se lidovecký deník může jen těžko rovnat. Vedle soustavného chrlení hněvu na Spojené státy, kterému se věnují všechny zmiňované deníky ponejvíce, přinesl právě tento list alespoň náznak objektivnosti. Tu můžeme spatřit například v tom, že popisuje mimo jiné okolnosti, za nichž měla probíhat karanténa a následná kontrola lodí na moři kolem Kuby. A skutečně líčí plán, na němž se domluvili McNamara a admirál George Anderson.²²⁰ Tato okolnost znamenala, že noviny neprezentovaly USA jako nelidskou velmoc, jež se bude snažit zničit vše, co se přiblíží k blokáde a ohrozit tak mír, ale jako někoho, komu spíše než

---

²²⁰ Anderson byl zástupcem námořnictva ve sboru náčelníků štábů.

na zničení protivníka, záleží na zjištění, zda loď skutečně nepřevážuje útočné zbraně.²²¹

7.5 Kubánská raketová krize na stránkách vybraných československých deníků den po dni

V předchozích kapitolách jsem záměrně rozdělil tři mnou vybrané československé deníky do samostatných podkapitol, stručně charakterizoval příčiny jejich vzniku a historii. Bylo tak snazší poznat, jak konkrétní list přistupuje ke sledovanému tématu, tedy ke karibské krizi. Přestože československý tisk v tzv. poúnorovém období podléhal kontrole Hlavní správy tiskového dohledu, čímž bylo docíleno, aby noviny sledovaly kurz vládní politiky, je viditelná jistá difference v tvorbě jednotlivých periodik. V následujících částech se však snažím nahlížet na reflexi karibské krize v československém tisku uceleně.

7.5.1 Čtvrtek 25. října

Středu 24. října bychom mohli nazvat oním výstižným pojmem „Den D“, protože ve 14.00 greenwichského času vstoupila „karanténa“ kubánského ostrova v platnost.²²² Třebaže předchozí den to byla bezesporu nejdůležitější a nejsledovanější událost, ve čtvrtek československé deníky – žádný ze tří sledovaných – nepřinesly o okamžiku, kdy se rozhodovalo nad válkou, vůbec žádné zprávy. Naprosto dominantní úlohu naopak hrály informace o světových i domácích reakcích. *Rudé právo* je tímto druhem článků doslova přesyceno. Místy až odbočuje od tématu. Tučné nadpisy jako „Odvolat námořní blokádu Kuby!“ přitahují pozornost, avšak téměř nic se v nich o situaci na západní polokouli nepíše. Spíše

---

²²¹ Když se McNamara ptal Andersona, co udělá námořnictvo, jestliže nějaká loď na hranici blokády nezastaví, Anderson odpověděl, že jeho velitelé sami rozhodnou, jak s nimi naloží [...] děláme to tak už od časů Johna Paula Jonese. Načež McNamara podrážděně zareagoval: *Mě vůbec nezajímá, co by dělal John Paul Jones. Chci vědět, co uděláte vy, a to hned.* Kladl důraz na to, že účelem je zastrážit Chruščova a odvrátit tak nukleární válku. Anderson odpověděl, že [nezastaví-li] budou střílet před před, a jestliže loď nezastaví, vyřadí ji z provozu kormidlo. DALLEK, Robert, *Nedokončený život. John F. Kennedy 1917–1963*, Praha 2006, s. 478.

²²² KENNEDY, Robert, Francis, *Třináct dní*. Paseka. Praha. Litomyšl 1999, s. 85.

obsahují zprávy typu, že havíři vytěžili nejvyšší denní výkop a dělníci se zavazují dobrovolně k bezplatným směnám. Přestože se to děje jako „*projev solidarity s Kubou*“, jak uvádí list, není příliš jasné, jak například práce libeňských loďařů mohla aktuálně ovlivnit krizi mezi supervelmocemi. Jedinou spojitostí, jakou tyto události mají s Kubou, je pouze to, že se odehrávaly ve stejnou dobu.

Samotné nadpisy typu: „Kdo seje vítr – sklízí bouři“, „Kuba nebude otrokem USA“, „Slova rozhořčení a odsouzení“, „Jsme s tebou, revoluční Kubo!, Svět pobouřen agresivním činem USA“, sdělují samy o sobě opět názory lidí z nejrůznějších profesí na americký postup. Dojem, jaký se snaží autoři vzbudit, je místy až mrazivý. To když se například předsedkyně lidického národního výboru snaží kontrovat krokům USA tím, že je přirovnává k osudu její obce, jež byla tak tragicky nacisty srovnána se zemí za heydrichiády v červnu roku 1942. Na pozadí tragických událostí, které byly stále v paměti Čechoslováků, vyzníval přístup USA jako zcela tyranský. Z podobných „bolístek“ československého národa je nadále situace v Karibiku srovnávána s „hanebnou mnichovskou dohodou“, kteroužto „vládci Západu upřeli [Čechům a Slovákům – V. K.] základní lidská práva“.²²³ Snad žádný závěr prezentovaného stanoviska občanů nepostrádá výzvu k ostatním lidem, spolupracovníkům či organizacím (podle toho, kým je postoj sdělován), aby odsoudili čin Spojených států jako „hanebný akt pirátství“.

Příloha č. 5: Různé protestní akce na podporu Kubu jsou doloženy v *Rudém právu* 25. října fotografiemi z domova i zahraničí.

²²³ Kdo seje vítr – sklízí bouři. *Svobodné slovo*, 25. 10. 1962, ročník 18, č. 254, s. 1.

Vedle československých občanů je pozornost věnována ohlasu z celého světa. Tisk komunistické strany ve svém rozsáhlém článku rozdělil reakce dokonce podle oblastí na socialistické země, Jižní Ameriku, Itálii, Británii, Skandinávii, Afriku a Asii. *Svobodné slovo* nezůstává příliš pozadu a uvádí také bezpočet zemí. Způsob reportáží je téměř analogický. Hlavním rysem je, aby článek vyjadřoval nějaký stmelující prvek, což budí obrázek, že de facto celé lidstvo stojí proti krokům USA. Obraz demonstrací, vlny nesouhlasu, mnohdy negativní stanovisko konkrétní vlády – argentinské, kostarické, maďarské a dalších – vyzdvihují redaktoři v článcích. V případě, že vláda některé země přímo neodmítá kroky Spojených států jako například Francie, jsou vyzdvihnuty reakce některých tamních periodik. V tomto případě například deník *Liberation* z řádek *Rudého práva* hlásá, že „USA zasadily míru úder, který by mohl být smrtelný“.²²⁴ V západních demokratických zemích však platilo to, na co nebyli zvyklí lidé na Východě, a sice že tisk mohl psát bez rozsáhlé cenzury. Noviny tedy nebyly omezeny vládní garniturou a mohly přinášet – a často tak činily – zprávy, s nimiž se neztotožňovala oficiální politická stanoviska. V tom případě názor zahraničních žurnalistů mohl být pouze prostě jen „další názor“.

Trend reflexe negativních postojů z různých koutů světa nesdílel list Československé strany lidové. Nenalezneme v něm krom domácích a sovětských reakcí žádnou zmínku o záporných odezvách ze světa. Vedle toho se však v *Lidové demokracii* setkáváme poprvé se snahou odsoudit záměry Kennedyho vlády na základě nějakého odborného podkladu. Docent z Ústavu státu a práva ČSAV, který byl členem komise OSN pro mezinárodní právo, odsoudil podle Charty OSN intence USA. Ty podle něho překročily vyhlášením blokády veškerá práva, protože blokáda „v míru není přípustná“. Takovýto akt je údajně podle návrhu z Odzbrojovací konference – svolané Společností národů do Ženevy v roce 1933 – charakterizován jako útočný čin a stát, který blokádu vyhlásí, byl označen za útočníka.²²⁵ Opět je zde ale nutno zmínit, že přestože se tu vědecký pracovník „ohání“ paragrafy z *Charty OSN*, pohlíží na situaci pouze polovičatě. Nikde totiž nejsou zmíněny důvody amerických reakcí. Jestliže se někdo snažil předkládat důkazy o vině jako u soudu,

---

²²⁴ Provokace nezůstává bez odpovědi. *Rudé právo*, 25. 10. 1962, ročník 43, č. 295, s. 3.

²²⁵ USA porušily mezinárodní právo. *Lidová demokracie*, 25. 10. 1962, ročník 18, č. 254, s.

měl by být také prostor pro určitou obhajobu. Což je ovšem naivní myšlenka pro komunistickou cenzurou kontrolované noviny.

Všechny tři zmiňované tisky jsou ústředními listy některé politické strany, proto každý z nich přinášel stanovisko té své. Mezi jednotlivými ústředními výbory nejsou stanoviska ke karibským událostem příliš odlišné. Jak lidovci, tak socialistická strana odsoudili postup Spojených států, přiklonili se k prohlášení sovětské i československé vlády a prohlašovali, že stojí pevně za kubánským lidem.

Příloha č. 5

**Karikatura zobrazující vztah USA
k Chartě OSN otištěná v Rudém právu 26.
října**

Zvláště *Rudému právu* záleželo na tom, aby byly zmiňovány „důkazy“ o bezpráví amerického činu a naopak pro legitimitu sovětského postoje. Redaktorům se zřejmě zdálo, že vhodný způsob je přes zmínky o Organizaci spojených národů. Tato organizace se totiž celosvětově těšila vážnosti, což mimo jiné dokládají i paměti Nikity Chruščova vydané o mnoho let později. Navíc právě Charta OSN je zmiňována téměř v každém článku. Proto se jevilo plénium *Rady bezpečnosti*, které zasedalo kvůli karibským událostem v úterý 23. října v New Yorku jako vhodné pro prezentaci takovýchto příkladů. Právě na tomto zasedání odhalil americký zástupce v OSN Adlai Stevenson fotografie pořízené průzkumným letounem U-2, jež dokazovaly existenci raket středního doletu na Kubě.²²⁶

---

²²⁶ Při studiu pramenů jsem narazil na různá tvrzení ohledně termínu, kdy Stevenson předložil fotografie na půdě OSN. Robert Dallek tvrdí, že tak americký zástupce učinil 25. října, profesor Taubman uvádí dokonce až datum 26. října. Vycházím však z práce Theodora Sorensena, který uvádí, že tak A. Stevenson učinil nejprve v úterý 23. října a poté znovu 25. října. Stejně datum potvrzuje i bratr prezidenta Kennedyho, Robert Kennedy. Soudím proto, že československý tisk měl

Komunistický tisk shrnul ve čtvrtek obě zasedání²²⁷ Rady bezpečnosti do jednoho rozsáhlého článku. Ačkoliv by se dalo říci, že nezvratné důkazy o přítomnosti raketových základen na ostrově znamenaly nejzajímavější a nejdůležitější část jednání, čímž přiklonily přízeň na stranu americké karantény, československý tisk to vidí jinak. Ve většině odborných materiálů se můžeme dočíst, že Moskva utrpěla bolestivou porážku předložením průzkumných fotografií na půdě OSN. Komunistický tisk tuto informaci však zcela otočil. Již ze samotného názvu článku „Delegáti Kuby a SSSR rozbili napadrt' americkou ‚argumentaci‘“,²²⁸ je jasné, s jakým výsledkem pojaly noviny newyorská jednání.

V článku se hovoří o třech projevech, které na zasedání zazněly, tedy americký, sovětský a kubánský. S tím, že *Rudé právo* charakterizovalo USA jako „svět, jehož systém je historickým vývojem odsouzen k postupnému zániku a který se tomu brání agresivními akcemi“, na druhou stranu Sovětský svaz je spatřován jako „systém, na jehož straně je pravda a právo“.

Na projev amerického zástupce Adlaie Stevensona reagoval pouze tiskový orgán komunistické strany, zbylé dva listy o něm nepřinášejí ani zmínku. *Rudé právo* od začátku nedávalo sebemenší prostor pro legitimitu Stevensonova projevu. Naopak ho list shrnuje termíny trapný, ubohý, lživý... Nejen, že se pochopitelně v žádném deníku neobjevila ani zmínka o průzkumných fotografiích, ale *Rudé právo* se dokonce snažilo odsoudit americký projev prostřednictvím amerických občanů. Ústy bezejmenného občana Spojených států totiž útočí na samotného Stevensona: *po dnešním projevu už bych jej nikdy nevolil*. [Stevenson kandidoval za demokratickou stranu do prezidentských voleb v roce 1960. Neprošel však přes Johna F. Kennedyho] *Jeho projev dal jen další argumenty Rusům a Kubáncům*.²²⁹ V naprostém kontrastu vyznívá řeč J. Kennedyho, který na adresu Stevensona po

---

více než dostatek času zpravit o tak závažném činu své čtenáře. SORENSEN, Theodor, Chaikin, Kennedy, New York 1965.

²²⁷ Zasedání z úterka 23. října bylo přerušeno a pokračovalo se až ve středu kolem osmnácté hodiny.

²²⁸ Delegáti Kuby a SSSR rozbili napadrt' americkou „argumentaci“. *Rudé právo*, 25. 10. 1962, ročník 43, č. 295, s. 3.

²²⁹ Delegáti Kuby a SSSR rozbili napadrt' americkou „argumentaci“. *Rudé právo*, 25. 10. 1962, ročník 43, č. 295, s. 3.

zhlednutí jeho výstupu v OSN (viz příloha č. 6) pronesl: *Netušil jsem, co má Adlai v sobě. Věčná škoda, že trochu z téhle vervy nepředvedl v kampani v šestapadesátém.*²³⁰

Příloha č. 6: Přepis části projevu Adlaie Stevensona v OSN

STEVENSON: *All right, sir, let me ask you one simple question: Do you, Ambassador Zorin, deny that the U.S.S.R. has placed and is placing medium – and intermediate – range missiles and sites in Cuba? Yes or no. Don't wait for the translation. Yes or no.*

ZORIN: *I m not in an American courtroom, sir...*

STEVENSON: *You are in the court of world opinion right now!*

ZORIN: *... and therefore I do not wish a prosecutor does. In due course, sir, you will have your reply.*

STEVENSON: *I am prepared to wait for my answer until Hell freezes over, if that's your decision.*

Zdroj: SORENSEN, Theodor, Chaikin, *Kennedy*, New York 1965, s. 706 – 707.

Kubánský projev je oproti tomu americkému tiskem doslova opěvován. Zástupce Kuby v OSN Mario Garcia Inchaustegui podle *Rudého práva* pronesl řeč, z níž „všichni v sále, kromě těch, kteří už zcela ztratili soudnost a charakter, musejí v této chvíli cítit, jak mravně vysoko stojí představitel malé hrdinné země nad představitelem útočné velmoci a jak za jeho projevu vyvstává v nejostřejším světle všechna licoměrnost americké politiky a zločinnost všech opatření, k nimž dala příkaz americká vláda a president“.²³¹ V zápětí redaktoři dodávají, že Inchausteguiho referát „nenechal z tzv. argumentů Stevensona kámen na kameni“.

Projevu sovětského zástupce v OSN Valeriana Alexandroviče Zorina dalo *Rudé právo* největší prostor - půlstranu rozsáhlého formátu. Zorinův referát je v deníku přesycen různými obměnami fráze „nevměšovat se do cizí politiky“. Tato myšlenka je opakována až příliš často. Vyznívá o to hůře, když byla pronášena ústy sovětského zástupce, neboť zrovna sovětská vláda se nemohla pyšnit respektováním práv ostatních vlád. Příklady sovětského „nevměšování se“ do politik ostatních států lze spatřit například v roce 1956 v Polsku a především v krvavém střetnutí v Maďarsku v témže roce či o 12 let později vpádem do Československa.

---

²³⁰ DALLEK, Robert, *Nedokončený život. John F. Kennedy 1917–1963*, Praha 2006, s. 459.

²³¹ Delegáti Kuby a SSSR rozbili napadrt' americkou „argumentaci“. *Rudé právo*, 25. 10. 1962, ročník 43, č. 295, s. 3.

Projev, jež přednesl Valerian Zorin na půdě OSN, byl zaměřen především na dvě klíčové věci: a) vyloučení toho, že by Sovětský svaz instaloval na Kubu nějaké útočné zbraně; b) vztah USA k Organizaci spojených národů.

„Lživost obvinění, že Sovětský svaz prý dováží na Kubu ‚útočné zbraně‘“, jak uvádí list, vyvrátil Zorin tím, že SSSR vydal prohlášení, v němž se uvádělo, že vláda v čele s Nikitou Chruščovem „neposílala a neposílá na Kubu žádné druhy útočných zbraní“. V *Rudém právu* i ve *Svobodném slovu* shodně vyzdvihli tutéž část projevu sovětského zástupce. Ten v něm zašel dokonce tak daleko, že tvrzení o přítomnosti raket na Kubě vzniklo vlastně ex post. „Krátko řečeno, byl vydán příkaz najít nějaký argument k ospravedlnění agrese a to ostatní je již věcí fantazie úředníků“, ²³² píše se v novinách. Tyto argumenty o lžích se v historickém kontextu staly usvědčující spíše pro východní velmoc než pro USA. Sovětská vláda totiž lhát celému světu vlastně ani nepřestala. Když došlo k dohodě mezi Chruščovem a americkým prezidentem o odstranění raket z Kuby, ani tehdy sovětský ministerský předseda nepřiznal, že na ostrově byly rakety typu země – země schopné zasáhnout větší část amerického kontinentu. V dopise Kennedymu z 27. října psal: *Jsme ochotni odstranit z Kuby prostředky, na něž pohlížíte jako na útočné.* ²³³ V tom lze jasně spatřit, že ani tehdy Chruščov nepřiznal, že by na ostrově byly zmíněné rakety, pouze hovořil o čemsi, co Američané označují za útočné zbraně.

Dalším důkazem, že Východ pomáhal Castrovi pouze k obranyschopnosti, měl být fakt, že kubánská vláda podle deníku sama výslovně požádala Sovětský svaz o vojenskou techniku, aby tak mohla čelit americkým provokacím. Přitom je ovšem nutné zmínit, že nápad instalovat rakety na karibský ostrov vzešel nikoliv od Kubánců, ale od Sovětů. Castra s tímto záměrem seznámila až delegace, která za tímto účelem odcestovala na Kubu 28. května 1962. ²³⁴

Následným ústředním tématem Zorinova projevu se stal vztah USA k Organizaci spojených národů. Spojené státy podle Zorina prý spěchaly s požadavkem, aby byla svolána Rada bezpečnosti OSN proto, aby pouze veřejně předstíraly „prázdné gesto“ a postavily tak Radu bezpečnosti před hotovou věc. *Rudé*

---

²³² Kuba může vždy počítat s podporou a pomocí sovětského lidu. *Svobodné slovo*, 25. 10. 1962, ročník 18, č. 254, s. 2.

²³³ TAUBMAN, William, *Chruščov. Člověk a jeho doba*, Praha 2003, s. 563.

²³⁴ NÁLEVKA, Vladimír, *Karibská krize*, in: *Historický obzor*, 1-2/1996, s. 30.

právo označuje americkou reakci jako „cynické gesto“, k němuž „není zapotřebí žádných důkazů a tvrzení, stačí jenom prosté prohlášení o jakýchsi ‚nesporných důkazech‘“. ²³⁵ Tím redaktoři přímo popřeli důkazy, které Stevenson předložil Radě bezpečnosti. Obraz krvežíznivé velmoci dotvořili redaktoři *Svobodného slova* dodatkem, že z oficiálních amerických prohlášení vyplynula připravenost Spojených států „k přímému rozpoutání světové nukleární války v zájmu svých agresivních cílů proti Kubě“. ²³⁶

Není náhodou, že nepadla zmínka v této souvislosti o *Lidové demokracii*. Tento deník se také zmiňuje o schůzce Rady bezpečnosti, ale pouze krátkým odstavcem, kde jsou prezentovány pouze výzvy několika vlád ke klidu a obezřetnosti v řešení karibských událostí. Za zmínku stojí pouze fakt, že redaktoři tohoto listu zmínili argument irského delegáta Franka Aikena, který se „pokoušel tvrdit, že na Kubě jsou rozmístěny útočné zbraně a vyzval americkou a sovětskou delegaci, aby neprodleně zahájily jednání ‚dokud nebude příliš pozdě‘“. ²³⁷ I přestože je tato informace podána tak, aby vyznívala spíše v opak toho, co Aiken prohlašoval, jedná se o nejodvážnější tvrzení v československém tisku v celém tomto dni.

Značný prostor dávají všechny tři zmiňované deníky také Castrovu projevu, ten tak reagoval na projev prezidenta Kennedyho, jímž oznámil záměr vytvořit blokádu kolem Kuby. Kromě apelu na vlastenectví, vlastní legitimitu a víru ve vlastní síly se předseda kubánské vlády snaží přesvědčit svět o tom, že USA se snažili „zardousit“ Kubu dávno předtím, než kubánská revoluce „nabyla socialistických rysů“. ²³⁸ a než měla styky se Sovětským svazem. ²³⁹ Jako důkaz uvedl československý tisk „obrovskou diverzi“ z března roku 1960, kdy imperialističtí agenti vyhodili do vzduchu belgickou loď *La Coubre* v havanském přístavu. Tím způsobili, že Kubánci nemohli získat zbraně z Belgie, uvádí *Rudé právo*. ²⁴⁰

---

²³⁵ Z projevu V. A. Zorina na zasedání Rady bezpečnosti. *Rudé právo*, 25. 10. 1962, ročník 43, č. 295, s. 3.

²³⁶ Kuba může vždy počítat s podporou a pomocí sovětského lidu. *Svobodné slovo*, 25. 10. 1962, ročník 18, č. 254, s. 2.

²³⁷ Druhá schůze Rady bezpečnosti. *Lidová demokracie*, 25. 10. 1962, ročník 18, č. 254, s. 2.

²³⁸ Starý záměr. *Svobodné slovo*, 25. 10. 1962, ročník 18, č. 254, s. 2.

²³⁹ K obnovení diplomatických styků Moskvy s Havanou došlo 8. května 1960. NÁLEVKÁ, Vladimír, *Karibská krize*, Praha 2001, s. 26.

²⁴⁰ Kuba uhájí svá práva. *Rudé právo*, 25. 10. 1962, ročník 43, č. 295, s. 3.

Zde je však potřeba uvést informace na pravou míru. Především se tisk dopustil chyby, neboť již z názvu je patrné, že se jednalo nikoliv o belgickou, ale o francouzskou loď, která však z Belgie připlula. Její náklad obsahoval velké množství zbraní a munice. Důležitější ovšem je, že za jejím zničením, které si vyžádalo sto životů a nejméně tři sta zraněných, podle historika Roberta Quirka s největší pravděpodobností nestála CIA, jak tvrdil Castro, ale pouhé selhání lidského faktoru. Toho dne (4. března 1960) totiž byla opominuta veškerá bezpečnostní opatření, jež byla obvyklá pro vykládání takovýchto lodí. Fidel Castro ovšem bez váhání využil vynikající příležitosti, jak vzbudit protiamerické nálady a za viníka označil Spojené státy americké. Na pohřbu obětí pronesl řeč, kterou poprvé zakončil legendárním heslem - *Patria o Muerte!* (Vlast, nebo smrt!) – kterým byly nadepsány i některé články v československém tisku.²⁴¹

Z tohoto dne, jenž má v československém tisku výrazný protiamerický kurz, stojí za zmínku ještě jeden článek ze *Svobodného slova*. Má název *Základnové pokrytectví* a spolu s doloženou mapkou rozmístěných amerických základů ve světě se snaží demonstrovat „drzost a pokrytectví“ tvrzení Kennedyho vlády, že se kubánský ostrov stal sovětskou základnou, „dokonce raketovou a nukleární“.

Záměrem autora tohoto článku s iniciálami T. T. nepochybně bylo vytvořit dojem roztahovačských Spojených států, které měly po celém světě síť vojenských základů, čímž údajně ohrožovaly Sovětský svaz a ostatní země východního bloku. Přítomná mapka navíc dotváří obraz obklíčeného socialistického světa americkými základnami. List uvedl, že základů USA bylo po celém světě 1 400 a v roce 1960 na nich údajně měl sloužit každý třetí americký voják. Ve světle těchto faktů má působit neoprávněnost kroků Kennedyho vlády, která tvrdí, že Kuba se stala sovětskou základnou. „Háček je v tom, že to není základna sovětská, ale americká – neblaze proslulé Guantánamo.“²⁴² Při této skutečnosti má větší legitimitu Sovětský svaz například vyhlásit blokádu Turecka, než Spojené státy Kubě, tvrdí list socialistické strany.

---

²⁴¹ QUIRK, Robert, M., *Fidel Castro. O jeho cestě k moci, jeho režimu a jeho spojencích a protivnících*, Ostrava 1999, s. 336 – 338.

²⁴² Základnové pokrytectví. *Svobodné slovo*, 25. 10. 1962, ročník 18, č. 254, s. 2.

Paradoxní je na tomto článku fakt, že autor si dal tak velkou práci s vyčíslením statistiky amerického vojenského potenciálu, aby vedle něho působily sovětské síly jako slabší. Kdyby ovšem docházelo k politickému hašteření – jak měl Nikita Chruščov ve zvyku – o tom, která velmoc je ve vojenské oblasti silnější, s velkou pravděpodobností by autor vytvořil na rozložení vojenských sil právě opačný pohled.

7.5.2 Pátek 26. října

Nejočekávanější a nejkritičtější okamžik kubánské krize byl ve středu 24. října, kdy karanténa Kuby vstoupila v platnost. Toho dne celý svět čekal, zda sovětské lodě překročí hranici střeženou americkým námořnictvem. Ve stejnou dobu, kdy se karanténa ostrova stala realitou, přešlo Velení amerických strategických vzdušných sil z pohotovostního stupně *defcon 3* na *defcon 2*,²⁴³ v pohotovosti byly všechny americké rakety i bombardéry dlouhého doletu – celkem bylo ve vzduchu více než 1 400 letounů. Čtyřicet hodin denně se ve vzduchu nacházely desítky bombardérů nesoucích jaderné pumy, tankovaly za letu a kroužily nad severní Kanadou, Grónskem a Středozemním mořem čekajíc na signál vyrazit k určeným sovětským cílům.²⁴⁴ Přestože eskalace karibských událostí dospěla až do takto nebezpečného bodu, československý tisk ani v pátek 26. října – tedy o celé dva dny později – nepřinesl žádné informace týkající se těchto událostí. Tři sledované deníky nejprve hrozily Kennedyho projevem z pondělí 22. října o plánované karanténě, ale když ona blokáda vstoupila v platnost, čtenář se z řádků žádného z listů nedozvěděl, jaký dopad ve středu skutečně měla, zda ji sovětské lodě překročily či se obrátily zpět.

---

²⁴³ Stav obranné pohotovosti neboli *defcon* (Defense Condition) je stupnice udávající míru pohotovosti a připravenosti amerických ozbrojených sil. Má pět stupňů, přičemž *defcon 5* znamená normální připravenost vojenských sil v době míru a *defcon 1* značí maximální připravenost na totální válku. Není známo, zda byl první stupeň kdy vyhlášen. Druhý stupeň byl vyhlášen dosud pouze jednou, a to právě při propuknutí kubánské raketové krizi v říjnu roku 1962.

²⁴⁴ MAY, Ernest, R. – ZELIKOW, Philip, D., *The Kennedy tapes. Inside the White House during the Cuban Missile Crisis*, Harvard University Press, Cambridge 1998, s. 347.

Dalo by se říci, že páteční vydání třech sledovaných československých deníků nepřináší žádné nové informace. Tisk se opět zaměřil na reakce domácího obyvatelstva k dění v Karibském moři. V tomto smyslu dalo největší prostor *Rudé právo*, na jehož stránkách je otištěno z celkových jednadvaceti článků dvanáct, v nichž jsou reakce československých či zahraničních obyvatel na probíhající události. Komunistický tisk dával až příliš velký prostor tomuto způsobu sdělování informací; jako by jeho redaktoři pouze zaplňovali prázdná místa jednotlivých stran, neboť obsah dílčích článků se často zdá až analogický. Pracovníci a studenti na stránkách deníků vždy různými způsoby odsuzovali kroky americké vlády, liší se pouze užitými argumenty. Tak například zahraniční posluchači, kteří se předchozího dne shromáždili spolu s ostatními pražskými studenty v Právnické fakultě Karlovy university, přirovnávali na stránkách *Rudého práva* Kubu ke kosti: *Ano, jsme kost, která se zpříčila v hrdle imperialistického dravce a brání mu v dobrém zažívání. A marné jsou snahy spolknout nás. S Vámi, přátelé, je nás, Kubánců, skoro celá miliarda!*²⁴⁵

Již z tohoto jednoho článku je patrné, na co kladli redaktoři (zejména *Rudého práva*) důraz. Na to, aby zachytili pozitivní pohled na Kubu ústy samotných Kubánců či lidí, kteří mají s ostrovem osobní zkušenosti. Tou dobou se v Československu nacházelo značné množství obyvatel kubánského ostrova, mnozí zde studovali, byli zde cvičeni kubánští piloti apod. Idylické věty jako například „Na Kubě povívá lehký větřík palmami. Všude je plno modrého nebe, moře se vlní“,²⁴⁶ snadno vytváří z úst těchto lidí kontrast mírumilovného ostrova, jehož obyvatelé musí čelit obemknutí „pirátským zátarasem“. ²⁴⁷ Spojené státy jsou vedle toho otevřeně nazývány „otrokáři“ a mnohými dalšími pejorativy. Fotografické přílohy početných demonstrací a to, že se jedná o lidi, již Kubu znali osobně, vytvořilo důvěryhodnou představu o kladném a legitimním postoji sovětského tábora a naopak záporném a protiprávním kroku USA.

Obraz toho, že Kubánci byli podporováni opravdu všemi, dotváří redaktoři *Svobodného slova*. Ti v článku „O Kubě v hloubce 600 m pod zemí“²⁴⁸ popisovali,

---

²⁴⁵ Kuba není sama! *Rudé právo*, 26. 10. 1962, ročník 43, č. 296, s. 1.

²⁴⁶ O Kubě v hloubce 600 m pod zemí. *Svobodné slovo*, 26. 10. 1962, ročník 18, č. 255, s. 1.

²⁴⁷ Nad fotografiemi z Kubu *Rudé právo*, 26. 10. 1962, ročník 43, č. 296, s. 2.

²⁴⁸ O Kubě v hloubce 600 m pod zemí. *Svobodné slovo*, 26. 10. 1962, ročník 18, č. 255, s. 1.

jak se v dole Fučík, na Hedvice, museli na bříše proplazit sto dvacet metrů dlouhou a padesát pět centimetrů vysokou slojí při teplotě čtyřicet stupňů celsia, aby si mohli popovídat s partou horníků, jež přijala jméno *kolektiv kubánské revoluce*. Tato parta, která se označovala za „spiklence míru“, ²⁴⁹ slíbila podporu Kubě tím, že bude zvedat svůj vlastní výkon a samozřejmě nezapomněla na ostré odsouzení kroků americké vlády.

Co se týče zahraničních ohlasů, *Rudé právo* si opět dalo práci a rozdělilo země na ty s komunistickou vládou, na kapitalistické a nezúčastněné. První skupina zemí (Čína, Rumunsko, Polsko, Severní Korea), opírajíc se o Chartu OSN, jednohlasně odmítla americké kroky jako porušení svrchovaných práv národů. Druhá skupina (Francie, Velká Británie, Západní Německo, Brazílie, Argentina...) opět zaujala podle československých deníků k rozhodnutí Kennedyho vlády negativní stanovisko, pokud tak nečinila vláda dané země oficiálně, redaktoři vyzdvihli nějaký tamní list či jiný zdroj, který tak koná. Proto například jako britský pohled na situaci v Karibském moři vyznívá ústy 60 profesorů a učitelů (již ovšem nejsou nijak blíže určeni, např. z jaké školy apod.) kritika, že „akce Spojených států by se mohly stát první etapou třetí světové války“. ²⁵⁰ Třetí skupina, tedy nezúčastněné státy (Alžírsko, Sjednocená arabská republika, Irák...), shledali znovu za viníka americkou stranu, jejíž agrese byla namířena proti „všem národům, které vedou důsledný boj proti kolonialismu“. ²⁵¹

Vesměs ze všech článků vyplývá, že celý svět odsuzoval jednání prezidenta Kennedyho a viděl jeho opatření jako špatná. Jediný náznak kladného přijetí tak lze spatřit v opravdu malém článku na stránkách *Lidové demokracie* a v poněkud útočnější verzi také v *Rudém právu*. Čtenář díky tomu může zjistit kladný názor britského ministerského předsedy Harolda Macmillana na stanovisko Spojených států vyhlásit námořní blokádu. Britský premiér, nejenže schválil postup USA, ale

---

²⁴⁹ O Kubě v hloubce 600 m pod zemí. *Svobodné slovo*, 26. 10. 1962, ročník 18, č. 255, s. 1.

²⁵⁰ Národy pranýřují hru imperialistů s ohněm. *Rudé právo*, 26. 10. 1962, ročník 43, č. 296, s.

4.

²⁵¹ Národy pranýřují hru imperialistů s ohněm. *Rudé právo*, 26. 10. 1962, ročník 43, č. 296, s.

4.

dokonce je v obou listech otištěna věta, že ho nepovažuje za „krajní opatření, ale za promyšlený a zdrženlivý krok“.²⁵²

Jak bylo řečeno již výše, Organizace spojených národů se těšila kolektivnímu respektu. Proto se redaktoři *Rudého práva* a *Lidové demokracie* chopili příležitosti a snažili se zobrazit negativní (v případě RP až pohrdavý) postoj USA k této organizaci, prostředkem k tomu posloužily dopisy mezi vůdčími osobnostmi Západu (JFK), Východu (Chruščov) a generálním tajemníkem OSN U Thantem.²⁵³ Tento barmský politik se po četných žádostech stálých zástupců vlád členských zemí rozhodl zaslat 24. října „poselství identického znění prezidentovi Spojených států amerických a předsedovi rady ministrů SSSR“.²⁵⁴ (viz příloha č. 7)

Příloha č. 7: Text dopisu U Thanta prezidentu Kennedymu a předsedovi Chruščovovi 24. října 1962

Byl jsem požádán stálými zástupci velkého počtu vlád členských zemí Organizace spojených národů, abych se na Vás v současné kritické situaci obrátil s naléhavou výzvou. Tito zástupci se domnívají, že v zájmu mezinárodního míru a bezpečnosti by se všichni zúčastnění měli zdržet jakékoli akce, která může zhoršit situaci a přinést s sebou riziko války. Podle jejich názoru je důležité, aby byl zúčastněným stranám dán čas, který by jim umožnil navázat kontakt s cílem vyřešit současnou krizi mírovou cestou a normalizovat situaci v karibské oblasti. To předpokládá na jedné straně dobrovolně zastavit veškerou lodní přepravu zbraní na Kubu a stejně tak dobrovolně zastavit karanténní opatření včetně prohledávání lodí směřujících ke Kubě. Věřím, že takové dobrovolné ústupky na dobu dvou až tří týdnů velmi uvolní situaci a poskytnou zúčastněným stranám čas sejít se a jednat s úmyslem nalézt mírové řešení problému. V tomto kontextu budu rád k dispozici všem stranám pro jakékoli služby, které mohu být schopen vykonat. Naléhavě žádám, aby Vaše Excellence věnovala tomuto poselství okamžitou pozornost.

Zdroj: KENNEDY, Robert, Francis, *Třináct dní*. Paseka. Praha. Litomyšl 1999, s. 90 – 91.

Rudé právo jako jediné, i když se zpožděním až v pátek, přineslo informaci o tom, že úřadující generální tajemník poslal tento dopis oběma vůdčím. List pravdivě uvádí, že U Thant vyzval k dialogům mezi americkou a sovětskou stranou a navrhuje na dobu dvou až tří týdnů dobrovolné ústupky v podobě zrušení námořní blokády na jedné straně a zastavení dovozu zbraní na ostrov na straně druhé. Tisk

---

²⁵² Macmillan podporuje provokaci. *Lidová demokracie*, 26. 10. 1962, ročník 18, č. 255, s. 2.

²⁵³ Maha Thray Sithu U Thant (1909 – 1974) byl barmský politik. V listopadu 1961 byl Radou bezpečnosti zvolen generálním tajemníkem OSN. V této funkci zůstal do roku 1972.

²⁵⁴ KENNEDY, Robert, Francis, *Třináct dní*. Paseka. Praha. Litomyšl 1999, s. 90.

Komunistické strany Československa spolu s lidoveckým listem otiskly Chruščovovu reakci na toto poselství z 25. října a posléze se pustily do kritiky postoje amerického prezidenta k tomuto sdělení. Zatímco Chruščov souhlasil bez jakýchkoliv výhrad se všemi návrhy U Thanta, J. Kennedy se přímé odpovědi na výzvu generálního tajemníka OSN vyhnul, kritizují reakci amerického prezidenta shodně redaktoři *Rudého práva* i *Lidové demokracie*. V komunistickém tisku dodávají: „Jakou cenu má odpověď amerického prezidenta na U Thantovu výzvu, nejlépe dokazuje prohlášení mluvčího Bílého domu [v letech 1961 – 1964 jím byl Pierre Salinger], že americká blokáda Kuby bude pokračovat, i když president vyslovil ochotu zkoumat možnosti k mírovému vyřešení kubánské krize.“²⁵⁵ (Texty Chruščovovy i Kennedyho odezvy viz *Přílohy č. 8 a 9*)

Příloha č. 8: Text dopisu prezidenta Kennedyho U Thantovi z 25. října 1962

Excellence,

hluboce oceňuji ducha, který inspiroval Vaše včerejší poselství.

Jak už jsme dali najevo v Radě bezpečnosti, existující hrozba vznikla tajným rozmístěním ofenzivních zbraní na Kubě a řešení spočívá v odstranění těchto zbraní.

Ve Vašem poselství a v prohlášení před Radou bezpečnosti včera večer jste učinil určité návrhy a vyzval jste k předběžným rozhovorům, jež by rozhodly o tom, zda může být dosaženo uspokojivých dohod.

Velvyslanec Stevenson je připraven diskutovat s Vámi o těchto dohodách.

Mohu Vás ujistit o své touze dosáhnout uspokojivého a mírového řešení celé záležitosti.

Zdroj: KENNEDY, Robert, Francis, *Třináct dní*. Paseka. Praha. Litomyšl 1999, s. 93.

Příloha č. 9: Text dopisu předsedy Chruščova U Thantovi z 25. října 1962

Vážený pane U Thante,

obdržel jsem Vaši výzvu a pozorně jsem se seznámil s návrhem, který obsahovala.

Vítám Vaši iniciativu. Chápu Vaše znepokojení nad situací, jež vznikla oblasti Karibského moře, neboť také sovětská vláda považuje tuto situaci za velice nebezpečnou a vyžadující okamžitý zásah Organizace spojených národů.

Oznamuji Vám, že souhlasím s Vaším návrhem, který odpovídá zájmům míru.

Zdroj: Text je totožně otištěn na titulních stranách *Lidové demokracie* a *Rudého práva* ze dne 26. října 1962. Znění textu se shoduje s oficiální verzí Chruščovovy odpovědi, takže rukou redaktorů nedošlo k žádným změnám.

---

²⁵⁵ Rada bezpečnosti pokračuje v jednání o pirátských krocích proti Kubě. *Rudé právo*, 26. 10. 1962, ročník 43, č. 296, s. 3.

Tyto výtky československého tisku je však nutno uvést na pravou míru. Že John Kennedy nesouhlasil s U Thantovým návrhem dvou- až třítýdenního moratoria je skutečně pravda. Co tisk ovšem neuvedl je skutečnost, že U Thant tímto gestem hrál Sovětům „do ruky“, jak říká William Taubman. Smyslem námořní blokády bylo nedovolit Sovětskému svazu zprovoznit raketové systémy na ostrově.

Když byl J. Kennedy prvně informován o budovaných raketových základnách, jednou z prvních věcí, o níž se zajímal, bylo, zda jsou provozuschopné. Poté, co mu ministr obrany Robert McNamara odpověděl, že se zdá silně nepravděpodobné, aby byly zbraně připraveny k palbě v nejbližší době, soustředil se prezident na možnosti, jak zamezit uvedení raket do provozuschopného stavu.²⁵⁶ Sovětský svaz měl na ostrově dostatek materiálu, včetně jaderných hlavic, aby zkompletoval rakety středního doletu SS-4 Sandal; rakety středně dlouhého doletu SS-5 Skean na ostrov však nikdy nedorazily.²⁵⁷ Sovětům by tedy nevadilo zastavit dodávky zbraní na Kubu, jak navrhoval U Thant, ty na ostrově nechyběly, co ovšem postrádali, byl čas, a ten by také díky U Thantovu odkladu získali. Při zohlednění těchto faktů je tedy postoj obou vůdců pochopitelný, ne že by Chruščov ustupoval a snažil se najít mírové řešení konfliktu, dalo by se naopak říci, že hrál o čas, neboť zatímco karanténa zastavila námořní dopravu na Kubu, práce na raketových základnách neustále pokračovala.

Chruščovova pozitivní snaha o vyřešení kubánské raketové krize vyzněla i z článků, v nichž redaktoři všech tří sledovaných deníků líčí korespondenci mezi sovětským premiérem a Bertrendem Russellem.²⁵⁸ Již ve čtvrtek otiskla *Lidová demokracie* (ostatní listy tak činí až v pátek 26. října) na titulní straně odpověď Nikity Chruščova na Russellův dopis, v ní sovětský představitel doslova sršel hrozivými pojmy; téměř v každém odstavci (někdy i vícekrát) užije slov „termonukleární válka“, jako by se snažil vytvořit dojem strachu z možné

---

²⁵⁶ MAY, Ernest, R. – ZELIKOW, Philip, D., *The Kennedy tapes. Inside the White House during the Cuban Missile Crisis*, Harvard University Press, Cambridge 1998, s. 47 - 51.

²⁵⁷ SCHLESINGER, Arthur, M., Jr., *The Kennedys and Cuba: The Ultimate Triumph of Diplomacy*, in: *Major Problems in: American Foreign Policy. Volume II: Since 1914*, D. C. Heath and Company 1989, s. 543.

²⁵⁸ Bertrand Arthur William Russell (1872 - 1970) byl britský matematik, filozof, pacifista a nositel Nobelovy ceny za literaturu. V době karibské krize vyzval Chruščova a Kennedyho, aby se vyhnuli neuvážených kroků, které by mohly lidstvu způsobit katastrofální důsledky. Chruščov okamžitě reagoval pozitivní odpovědí, jež akcentovala sovětský zájem na udržení míru. NÁLEVKA, Vladimír, *Karibská krize*, Praha 2001, s. 212.

apokalypsy. Není ani nutné dodávat, že stín viny za takový druh války vrhal na Spojené státy americké.

V pátek se deníky zaměřily na dopis B. Russella, v němž děkoval Chruščovovi za jeho bleskovou odpověď. Na druhé straně tisk vyzdvihl fakt, že americký prezident na výzvu prozatím neodpověděl, což podle novin značilo jeho nezájem. Zatímco redaktoři *Rudého práva* v závěru článku tvrdili, že „přední britský bojovník za mír“, jak nazývají Russella, se vyjádřil na účet JFK: *Nečekám ani, že mi odpoví*²⁵⁹; *Lidová demokracie* zřejmě interpretuje „jiný dopis“ neboť v jejich podání Russell pronesl: *Pevně doufám, že také pan Kennedy odpoví vhodným způsobem*.²⁶⁰ Na obranu šéfa Bílého domu je nutno dodat, že na Russellův dopis odpověděl osobně: *Myslím, že byste mohl svou pozornost věnovat spíše lupiči než tomu, kdo jej načapal*.²⁶¹

Zmínku o tématu otisknutém v tomto dni si dále zaslouží článek z druhé strany *Svobodného slova*, jehož nadpis mluví za vše – „Šest a půl desetiletí agrese“. Zde redaktoři na základě historického kontextu ztvárnili Spojené státy jako agresory, kterým šlo vždy o to, aby Kubu pokořily. Jsou zde uvedeny zlomové momenty od roku 1899, kdy byla Kuba spravována Spojenými státy, přes tzv. *Plattův dodatek*²⁶² až do roku 1917, kdy „došlo k nové intervenci a severoamerická námořní pěchota obsadila hlavní východokubánský přístav Santiago de Cuba a ostatní hlavní strategické body na ostrově“, ²⁶³ píše se v novinách; druhý den (27. října) noviny výčet agresivních událostí doplnily až do roku 1961, kdy došlo k „vylovení kubánských reakcionářů a různých skupin jihoamerických dobrodruhů na *Playa Girón*“. ²⁶⁴ Výčet historických událostí, které jsou připisovány na vrub Spojeným státům, a jejich popis by zabral rozsáhlou kapitolu, proto pouze zmiňuji, že redaktoři listu Československé strany socialistické využívali také tohoto způsobu k zdůraznění

---

²⁵⁹ Telegramy B. Russella N. S. Chruščovovi aj. Kennedymu. *Rudé právo*, 26. 10. 1962, ročník 43, č. 296, s. 3.

²⁶⁰ Russellovy telegramy. *Lidová demokracie*, 26. 10. 1962, ročník 18, č. 255, s. 1.

²⁶¹ KENNEDY, Robert, Francis, *Trináct dní*. Paseka. Praha. Litomyšl 1999, s. 34.

²⁶² *Plattovým dodatkem* si Washington vyhradil právo vstoupit do kubánských vnitřních záležitostí, kdykoli to bude nutné v zájmu zabezpečení pořádku a pokračování nastoleného procesu. Platil od roku 1901 do roku 1934. QUIRK, Robert, M., *Fidel Castro. O jeho cestě k moci, jeho režimu a jeho spojencích a protivnících*, Ostrava 1999, s. 17.

²⁶³ Šest a půl desetiletí agrese. *Svobodné slovo*, 26. 10. 1962, ročník 18, č. 255, s. 2.

²⁶⁴ Šest a půl desetiletí agrese. *Svobodné slovo*, 27. 10. 1962, ročník 18, č. 256, s. 2.

negativního obrazu USA. Blíže o těchto událostech viz například GOTT, Richard, *Kuba – nové dějiny*, Praha 2005.

Konečně nejdůležitějším tématem, kterému se věnoval československý tisk v pátek 26. října, jsou fotografie, jež předložily USA jako důkaz o existenci budovaných raketových základen na ostrově. Nejostřeji kritizovali tyto důkazy redaktori *Rudého práva*, ti tvrdili, že fotografie „ukazují letecké záběry jakési mýtinky, na níž se stavějí nejprve základy, pak lešení a nakonec jakýsi mechanický objekt zřejmě vojenského rázu. Z fotografií samých vůbec nevyplynulo, že byly pořízeny nad Kubou, a ne třeba nad kterýmkoliv lepším ‚cvičákem‘ v USA“.²⁶⁵ V *Rudém právu* je největším argumentem k dokázání nepravosti fotografií zmínění výsledků odborného rozboru pracovníka kodaňského listu *Information*, z nichž vyplynulo, že dokumenty zobrazují „raketové baterie protivzdušné obrany, a nikoli balistické útočné střely, jak tvrdila propaganda vlády USA“.²⁶⁶ Aby bylo tvrzení ještě důvěryhodnější, redaktori uvedli, že list *Information* vydává pravicová skupina bývalých účastníků odboje, nikoliv tzv. levice.

Fotografické důkazy jsou tiskem doslova zesměšňovány; tak například redaktori *Svobodného slova* k nim uvedli, že britský konzervativní list *Daily Mail* otiskl v souvislosti s fotografiemi karikaturu, „na níž jsou dva kubánští rolníci v širokých ‚sombrerech‘. Jeden z nich říká: Napadlo tě už někdy, Pedro, že s výšky 20 000 stop určitě vypadáme jako balistické střely s doletem 1 100 mil?“²⁶⁷ *Rudé právo* vytvořilo svou vlastní vtipnou kritiku: „Lži a podvody takového rozsahu se dříve říkalo ‚Potěmkinovy vesnice‘. Myslím, že se ale nebude říkat ‚Kennedyho kubánské rakety‘.“²⁶⁸ V tomto duchu redaktori *Lidové demokracie* „zaostávají“, neboť jediné, co o fotografiích s jistotou tvrdí, je domnělý fakt, že se jedná o „falsifikáty vyrobené ústřední zpravodajskou agenturou (CIA)“.²⁶⁹

---

3. ²⁶⁵ Americké „důkazy“ odhaleny jako podvod. *Rudé právo*, 26. 10. 1962, ročník 43, č. 296, s.

3. ²⁶⁶ Americké „důkazy“ odhaleny jako podvod. *Rudé právo*, 26. 10. 1962, ročník 43, č. 296, s.

2. ²⁶⁷ V zájmu světového míru a bezpečnosti. *Svobodné slovo*, 26. 10. 1962, ročník 18, č. 255, s.

3. ²⁶⁸ Americké „důkazy“ odhaleny jako podvod. *Rudé právo*, 26. 10. 1962, ročník 43, č. 296, s.

²⁶⁹ Falsifikáty jako „důkazy“. *Lidová demokracie*, 26. 10. 1962, ročník 18, č. 255, s. 2.

Všechny argumenty svědčící o údajné blamáži ze strany USA jsou navíc podloženy sdělením kubánské vlády. Ta opakovala, že zbraně tohoto typu na Kubě nebyly, což údajně dokládala celá vojenská doktrína socialistických zemí, neboť v době mezikontinentálních raket takovéto základny postrádají smysl, uvedli redaktoři *Rudého práva*.²⁷⁰

Příloha č. 10: Karikatury vystihující roli Spojených států prezentovanou československým tiskem

Zdroj: <http://www.ena.lu>, 8. 3. 2010.

7.5.3 Sobota 27. října

Při pohledu do sledovaných československých novin s datem 27. října čtenář zjistí, že všechny tři deníky opět věnovaly převážnou část prostoru ohlasům nejrůznějších lidí a států na události probíhající v Karibském moři. Redaktoři *Svobodného slova* se znovu zaměřili na osobní prožitky lidí majících zkušenost s Kubou a jejich pohled na situaci přímo z „centra dění“. Tak hovořili o „kubánském lidu, který nedokáže spoutat žádný agresor“ například režisér Národního divadla v Praze, nositel Řádu práce a další.²⁷¹ Na stránkách *Lidové demokracie* je naopak možné nalézt pochvalu „vedoucím Sovětského svazu, kteří vyvíjejí nejvyšší úsilí,

²⁷⁰ Americké „důkazy“ odhaleny jako podvod. *Rudé právo*, 26. 10. 1962, ročník 43, č. 296, s. 3.

²⁷¹ Žádný agresor nedokáže spoutat kubánský lid. *Svobodné slovo*, 27. 10. 1962, ročník 18, č. 256, s. 1.

aby miliardy lidí této planety nežily poslední podzim lidské existence“²⁷² pronesenou ústy spisovatele Arnošta Lustiga.

S redaktory *Rudého práva* se ti z *Lidové demokracie* shodují v prezentaci národů, které byly solidární s Kubou a promlouvaly na její obranu. Hlasy volající po mírovém vyřešení „hazardní politiky presidenta Kennedyho“²⁷³ vycházely podle obou periodik z Moskvy, Káhiry, Tokia, Pekingu, Akkry, Říma, ale také například od „rozumných Američanů“, jak uvádí komunistický deník. Oba listy důmyslně oddělují země, jež podporovaly kroky USA. V této části „pranýřovaných“ zemí tak nalezneme například Kanadu, Španělsko či Spolkovou republiku Německo, jejíž kancléř Adenauer podporoval „lživou Kennedyho záminku, podle níž Kuba nejvážněji ohrožuje důležité části Spojených států, Panamský průplav a některé jihoamerické země a prohlásil, že Spojené státy to nemohly a nesměly připustit. Uvalení námořní blokády označil „za rychlý a dobrý krok Američanů“²⁷⁴.

Demonstrace proti hrozícímu konfliktu byly dalším vhodným tématem pro redaktory (převážně *Rudého práva*), ti si všímali podobných protestů ve všech částech světa. Nejvíce jsou ovšem středem zájmu američtí spojenci – tedy Velká Británie, Itálie, Spolková republika Německo a také projevy protestu v samotných Spojených státech. Způsob podání informací o těchto demonstracích je velmi podobný, nejprve je zmíněno, že dav lidí s transparenty protestoval před americkým velvyslanectvím dané země a posléze bývá zmíněno, že policisté rozháněli dav a zranili, popřípadě zatkli určitý počet lidí. Vedle toho jsou opakovaně zmiňovány země jako Čínská lidová republika, Polsko, Československo, Rumunsko, Maďarsko, Bulharsko, Mongolská lidová republika a Korejská lidová republika, které vydaly prohlášení odsuzující postup a „zločinné záměry“²⁷⁵ USA.

Snaha novin propagovat celosvětový odpor vůči konání Kennedyho vlády a naopak zobrazení vstřícného postoje domácích občanů a zahraniční veřejnosti ke Kubáncům a sovětské vládě je v novinách každý den velmi analogická; odlišnost je pouze v tom, že periodika denně otiskovala argumenty jiných lidí, vlád či domácích

---

²⁷² Na naší straně je právo. *Lidová demokracie*, 27. 10. 1962, ročník 18, č. 256, s. 1.

²⁷³ Svět odsuzuje zločinné záměry imperialistů. *Rudé právo*, 27. 10. 1962, ročník 43, č. 297, s. 6.

²⁷⁴ Kdo také podporuje USA. *Rudé právo*, 27. 10. 1962, ročník 43, č. 297, s. 5.

²⁷⁵ Velká odpovědnost před lidstvem. *Rudé právo*, 27. 10. 1962, ročník 43, č. 297, s. 6.

pracovních podniků. Proto nepovažuji za nutné hlouběji interpretovat tuto metodu sdělování informací, neboť by to vedlo k častému opakování se.

Téma, jež je v tento den společné všem třem sledovaným listům, je projev mimořádného velvyslance Kubánské republiky v Praze Raúla Roa Kourího. Ten z řádek deníků zpravuje československé čtenáře o postoji kubánské vlády. Zatímco redaktoři *Svobodného slova* a *Rudého práva* zaměřili články na podobné pasáže Kourího projevu, článek na titulní straně *Lidové demokracie* se soustředí na zcela odlišné části. List komunistů a socialistické strany informuje o tom, že kubánská vláda odmítala tvrzení o existenci jakýchkoliv válečných zbraní útočného charakteru na základě toho, že „nikdy nikoho nenapadla [Kuba – V. K.], ani nehodlá napadnout“.²⁷⁶ Dále je v těchto dvou listech přirovnáním, že „Kuba není Kongo“, vzpomínáno na události v této africké zemi, k nimž došlo roku 1961. V lednu toho roku byl v nejbohatší provincii Katanze proveden atentát na předsedu vlády Patrice Lumumbu, což podle novin dopustila „imperialistická vojska pod vlajkou OSN“.²⁷⁷ Tím bylo naznačeno, že USA se snažily diktovat svou vůli všude. Zmíněním Chruščovovy veřejné domněnky, že „s tichým souhlasem generálního tajemníka OSN D. Hammarskjölda“²⁷⁸ došlo k zavraždění P. Lumumby, noviny poprvé v těchto říjnových dnech diskreditují Organizaci spojených národů.²⁷⁹

Redaktoři *Lidové demokracie* se soustředili na odlišné části Kourího projevu. Zřejmě se jim zdála důležitější velvyslancova zmínka o tom, že kubánská vláda „odmítá vyslání jakékoli ‚kontrolní‘ komise na území Kuby, tedy i komise OSN“.²⁸⁰ Americká strana navrhovala, aby komise složená z členů OSN provedla kontrolu rozestavěných raketových základen. Tuto alternativu navrhl sovětskému zástupci V. Zorinovi na půdě OSN A. Stevenson již 23. října, když ho sovětský představitel nařkl z toho, že fotografická evidence jsou pouze důkazy vyrobené CIA.²⁸¹ Už jen ten fakt, že slovo „kontrolní“ list uvádí v uvozovkách, naznačuje, co si o těchto kontrolách

---

²⁷⁶ Svobodu Kuby uhájíme! *Svobodné slovo*, 27. 10. 1962, ročník 18, č. 256, s. 1.

²⁷⁷ Svobodu Kuby uhájíme! *Rudé právo*, 27. 10. 1962, ročník 43, č. 297, s. 1.

²⁷⁸ FIALA, Jaroslav, *Cesta ke Karibské krizi*, (Diplomová práce), Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Praha 2007, s. 52.

²⁷⁹ Blíže o událostech v Kongu viz například NÁLEVKA, Vladimír, *Světová politika ve 20. století II*, Praha 2000.

²⁸⁰ Kuba děkuje našemu lidu. *Lidová demokracie*, 27. 10. 1962, ročník 18, č. 256, s. 1.

²⁸¹ SORENSEN, Theodor, Chaikin, *Kennedy*, New York 1965, s. 706.

Kubánci (i sovětská strana) mysleli – že nepochybně půjde o tým, který se bude zabývat pouze špionáží.

Další část, která upoutala pozornost redaktorů lidoveckého deníku je vyzdvížení iniciativy Nikity Chruščova v reakci na návrh generálního tajemníka OSN. Zatímco je v článku zdůrazněn fakt, že předseda rady ministrů SSSR odpověděl na U Thantovy návrhy kladně, je v zápětí dodáno, že „odpověď presidenta Kennedyho až do této chvíle nedošla“.²⁸² Tímto si ale list sám protiřečí, neboť o stránku dále je ve zprávě o rozhovorech v OSN uvedeno, že americký prezident má k tomuto návrhu „významné výhrady“.²⁸³ JFK stihl reagovat na poselství generálního tajemníka OSN ve čtvrtek 25. října dokonce hned dvakrát, jeho odpověď viz *Příloha č. 8*.

Komunikaci mezi U Thantem, Kennedym a Chruščovem zmiňují i zbylé listy – ačkoli v jiné souvislosti než s Kourího projevem. Přestože *Lidová demokracie* i *Rudé právo* otiskly na svých stránkách odpověď premiéra Chruščova již v pátek 26. října, *Svobodné slovo* ji uvedlo až v sobotu. Korespondence je připomínána ve spojitosti se zahájením schůze Rady bezpečnosti. Intenzivní jednání probíhala na newyorské půdě OSN v pátek 27. října a U Thant se postupně setkal s představiteli všech tří zúčastněných zemí. Nejdříve barmský politik pověřil kubánského delegáta Garcíu Inchausteguiho předáním dopisu Fidelu Castrovi. V poselství „vyzval kubánského premiéra k rozvaze a ke společnému hledání přijatelného východiska z krize“.²⁸⁴ Ve třináct hodin newyorského času se U Thant setkal se sovětským představitelem V. Zorinem, ten generálnímu tajemníkovi předal druhou Chruščovovu odpověď U Thantovi; redaktori neopomněli tuto reakci opět patřičně zdůraznit a dodali: „Je zcela jasné, že postoj SSSR k možnostem snížení napětí je bezvýhradně kladný, kdežto Kennedy má významné výhrady“.²⁸⁵ Odpoledne se s generálním tajemníkem setkal americký zástupce A. Stevenson a hovořil s ním o technických problémech týkajících se „případné kontroly demontáže a následného odsunu

---

²⁸² Kuba děkuje našemu lidu. *Lidová demokracie*, 27. 10. 1962, ročník 18, č. 256, s. 1.

²⁸³ Jednání o zrušení blokády začíná. *Lidová demokracie*, 27. 10. 1962, ročník 18, č. 256, s. 2.

²⁸⁴ NÁLEVKA, Vladimír, *Karibská krize*, Praha 2001, s. 113.

²⁸⁵ Jednání o zrušení blokády začíná. *Lidová demokracie*, 27. 10. 1962, ročník 18, č. 256, s. 2.

sovětských raket inspekčními orgány OSN“.²⁸⁶ O obsahu tohoto jednání noviny s odvoláním na to, že Stevenson odmítl cokoli o jednání říci, mlčí.

Svobodné slovo v souvislosti s jednáním OSN zminilo část projevu V. Zorina, ve které se o den dříve (25. října) snažil zpochybňovat veškeré argumenty, jež USA prezentovaly světu. Konkrétně se „obul“ do Kennedyho tvrzení v projevu z 22. října, že Spojené státy měly „naprosto nezvratná fakta“²⁸⁷ dokazující existenci budovaných útočných vojenských základen na ostrově. „Tuto informaci Kennedy měl, jak tvrdil, ‚bezpečně‘ od 16. října“, uvádí se v novinách a následně je otištěna Zorinova důrazná otázka: *Proč se ani slovem nezmnínil ministři [Kennedy se 18. října setkal v Oválné pracovně se sovětským ministrem zahraničí Andrejem Gromykem] o tak závažných skutečnostech?*²⁸⁸ Deník si odpovídá sám, přese všechno, co Adlai Stevenson prezentoval v OSN, je podle redaktorů odpověď jednoznačná – „taková fakta neexistují“.

Na dvouhodinové schůzce s Gromykem měl John F. Kennedy opravdu nutkání názorně mu předvést fotografie San Cristobalu, které během jednání ležely v „prostřední zásuvce Kennedyho psacího stolu“;²⁸⁹ místo toho však při jednání nepadla o raketách ani zmínka. Hovořili spolu o otázce Západního Berlína a na téma Kuby Gromyko ujišťoval prezidenta, že „Sověti Kubě poskytují výzbroj, která je pouze obranného charakteru“.²⁹⁰ Sovětský ministr přitom zmiňoval také Kennedyho projev ze 4. září, v němž JFK zdůraznil, že rozmístění raket středního doletu na ostrově by vážně ohrozilo vztahy mezi oběma světovými velmocemi a dodal, že „sovětská vláda by se takové pomoci nikdy nezúčastnila“.²⁹¹

Ten, kdo nakonec lhal, jak tvrdí Valerian Zorin na stránkách *Svobodného slova*, nebyl JFK, nýbrž zástupce SSSR. Americký prezident, vědom si tohoto faktu,

---

²⁸⁶ NÁLEVKA, Vladimír, *Karibská krize*, Praha 2001, s. 113.

²⁸⁷ Povážlivé trhliny v síti lživých obvinění USA vůči Kubě. *Svobodné slovo*, 27. 10. 1962, ročník 18, č. 256, s. 2.

²⁸⁸ Povážlivé trhliny v síti lživých obvinění USA vůči Kubě. *Svobodné slovo*, 27. 10. 1962, ročník 18, č. 256, s. 2.

²⁸⁹ TAUBMAN, William, *Chruščov. Člověk a jeho doba*, Praha 2003, s. 552.

²⁹⁰ DALLEK, Robert, *Nedokončený život. John F. Kennedy 1917–1963*, Praha 2006, s. 470.

²⁹¹ TAUBMAN, William, *Chruščov. Člověk a jeho doba*, Praha 2003, s. 552.

proto po odchodu sovětského diplomata na jeho adresu utrousil: *Ten prolhaný parchant!*²⁹²

Kremelský vládce byl opěvován československým tiskem vedle své reakce na U Thantovy návrhy, také kvůli odpovědi na dopisy Bertranda Russella. Britský vzdělanec, jak již bylo zmiňováno, poslal telegramy Chruščovovi i Johnu Kennedymu. Právě odezva sovětského premiéra se pro redaktory stala vhodným prostředkem k prezentování, jak starostlivě SSSR přistupoval ke karibským událostem. Všechny tři listy otiskují téměř totožné články o tom, jak Russell ve svém prohlášení vyzdvihuje Chruščovovu „zásluhu na odvrácení nukleární války“.²⁹³ Vedle příznivé odpovědi ministerského předsedy je ve všech třech novinách shodně zdůrazněno, že „tiskový tajemník presidenta Kennedyho říká, že můj [Russellův – V. K.] telegram nemůže najít“. Jak jsem ale uvedl již výše, americký prezident telegram britského vzdělance bez odpovědi rozhodně nenechal.

První konkrétní zmínku o probíhající námořní blokádě ostrova mohl čtenář *Rudého práva* spatřit na páté straně 27. října. Zcela nepatrný článek přinesl informace o tom, že americké námořnictvo předchozí den prohledalo na širém moři libanonskou obchodní loď *Marucla*. Tuto loď si Američané vybrali zcela záměrně, neboť chtěli prezentovat své odhodlání a neústupnost při držení linie karantény; tato loď se zdála jako vhodná demonstrace, protože nebyla sovětská, čímž nehrozilo přímé střetnutí mezi USA a SSSR, ale přesto ji Sověti využívali – pronajali si ji k dopravě nákladu na ostrov. Americký torpédoborec *Joseph P. Kennedy* ji zastavil, došlo k jejímu prohledání a posléze loď dostala povolení pokračovat dále. Komunistický list také nic dalšího nedodal.

Z tohoto dne je ještě zajímavé zmínit pozoruhodný příměr karibských událostí k různým událostem dějin. V *Rudém právu* i *Svobodném slově* můžeme průběžně sledovat, jak v jednotlivých člancích dochází k přirovnávání k tzv. Mnichovu, jenž pro Československo znamenal v roce 1938 postoupení pohraničního území několika sousedním zemím. „Hitler, jak známo, také připravoval násilné uchvácení naší země tvrzením, že prý Československo, jako ‚mateřská letadlová loď‘

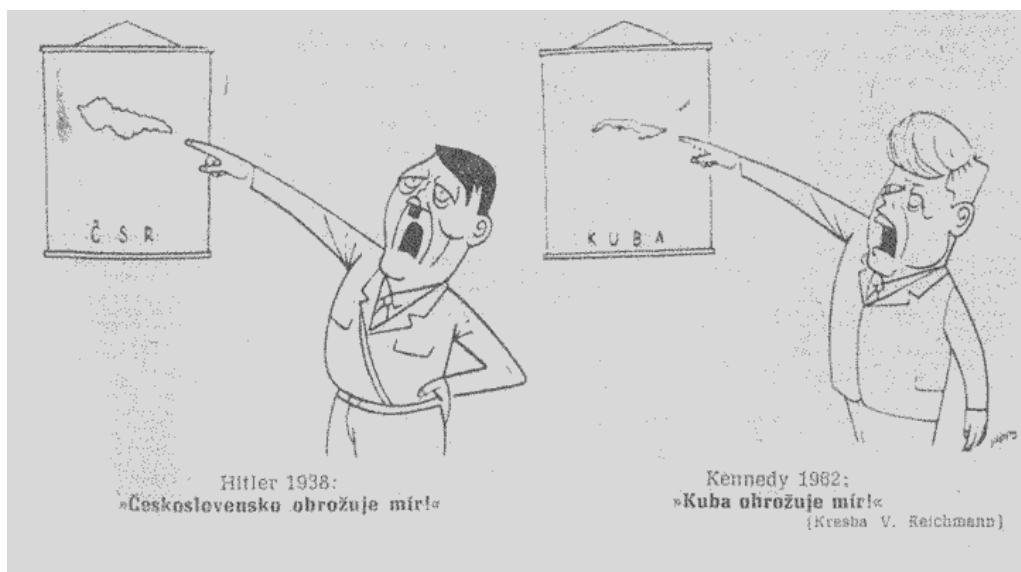
---

²⁹² QUIRK, Robert, M., *Fidel Castro. O jeho cestě k moci, jeho režimu a jeho spojencích a protivnících*, Ostrava 1999, s. 472.

²⁹³ Russell: Chruščov má osobní zásluhu na odvrácení nukleární války. *Svobodné slovo*, 27. 10. 1962, ročník 18, č. 256, s. 2.

Sovětského svazu, ohrožuje bezpečnost německé říše“,²⁹⁴ snažili se redaktoři RP přiblížit Čechoslovákům vzdálené dění názorem jim blízkým. Redaktoři *Svobodného slova* dodávají příklad, že Hitler se snažil Československo učinit bezbranným tím, že mu zabaví pohraniční opevnění, USA se podobným způsobem snažily zbavit Kubu obranných prostředků.²⁹⁵ Komunistický list dovádí otištěnou karikaturou Hitlera a Kennedyho toto přirovnání k „dokonalosti“. Viz *Příloha č. 11*.

Příloha č. 11: Karikatura srovnávající Hitlera a Kennedyho otištěná v *Rudém právu*

Zdroj: *Rudé právo*, 27. 10. 1962, ročník 43, č. 297, s. 5.

7.5.4 Neděle 28. října

Nedělní vydání sledovaných československých deníků se nese v duchu oslav kubánského lidu. Nespočet jmenovaných demonstrací, rezolucí a pochodů přináší na stránkách všech tří listů informace o tom, jak jednotliví lidé z různých koutů světa odsuzovali americké jednání a naopak podporovali Kubu a postoj Sovětského svazu. *Rudé právo* věnovalo více než půl poslední strany tomuto typu článků, dělí země na evropské, latinskoamerické a vyzdvihuje různé organizace, které se snaží apelovat na

²⁹⁴ Agresory je třeba přivést k rozumu. *Rudé právo*, 27. 10. 1962, ročník 43, č. 297, s. 1.

²⁹⁵ Šest a půl desetiletí agrese. *Svobodné slovo*, 27. 10. 1962, ročník 18, č. 256, s. 1.

americkou vládu, aby upustila od „drzého a hrubého ignorování lidí a národů“.²⁹⁶ Ve větším počtu než obvykle otiskl komunistický list výpovědi lidí, kteří měli osobní zkušenosti s „ostrovem svobody“, jak Kubu nazývá RP, a snažil se přiblížit Kubánce Čechoslovákům zveřejněním jejich životních příběhů o tom, jak se z tak vzdáleného místa dostali až do srdce Evropy, pracovali zde a zplodili tu děti.

Vedle snahy kladně propagovat Kubu a její lid je ústředním tématem všech novin Chruščovův dopis americkému prezidentovi J. Kennedymu. Pouze v *Lidové demokracii* je však článek otiskující znění premiérova vzkazu nadepsán „poselství“, ostatní listy píší o korespondenci ve smyslu, že „SSSR ukazuje východisko“ (*Svobodné slovo*) či „navrhuje opatření k normalizaci mírového stavu“ (*Rudé právo*).

V pátek v šestnáct hodin čtyřicet dva minut moskevského času dorazil na americké velvyslanectví Chruščovův dopis. Poměrně dlouhý a nesouvislý dopis plný emocí „Chruščov psal [zřejmě] bez konzultace a ve stavu, jenž neměl daleko k panice. Zcela jasně z něj číselá prosba o smír.“²⁹⁷ Vůbec poprvé zde sovětský premiér naznačil existenci raket na ostrově, ačkoli se snažil vojenskou rétorikou Kennedyho přesvědčit o relativnosti výrazu „ofenzivní zbraně“. Kremelský vládce v dopise tvrdil, že jestliže se USA zaručí neobsadit Kubu, ani v invazi nikoho nepodporovat, Sovětský svaz nebude považovat za nutné vyzbrojovat ostrov jakýmikoliv zbraněmi a ty, které tam již jsou, budou staženy.

Tento dopis představující „měkkou“ linii sovětského postupu, byl v plném znění zveřejněn až po uplynutí třicetileté archivní lhůty. Kompletní podobu dopisu nalezneme např. v knize May a Zelikow, *Kennedy Tapes*, str. 485 – 491. Dříve než však stihla americká strana na dopis jakkoliv reagovat, přišlo na americkou ambasádu v sobotu v sedmnáct hodin moskevského času další Chruščovovo sdělení. Oproti dopisu z předešlého dne se tento nesl ve výrazněji ostřejším tónu a k požadavkům přibyl nekompromisní apel na stažení amerických raket z Turecka. Tento požadavek *quid pro quo* nadělal Bílému domu mnohé starosti.

Otázkou, proč byl napsán tento druhý dopis, se zabývali mnozí historici, vyvstaly také polemiky, zda druhý dopis vůbec psal Chruščov. William Taubman

---

²⁹⁶ Hlasy organizací a známých osobností. *Rudé právo*, 28. 10. 1962, ročník 43, č. 298, s. 1.

²⁹⁷ DALLEK, Robert, *Nedokončený život. John F. Kennedy 1917–1963*, Praha 2006, s. 480.

popisuje celkem s jistotou okolnosti vzniku obou dopisů. Podle něho k sepsání prvního dopisu došlo bezprostředně poté, co se ministerský předseda SSSR v pátek (26. října) seznámil s výsledkem výzvědné zprávy o záměrech americké vlády s Kubou. Podle této složky se „Kennedyho administrativa rozhodla skoncovat s Castrem. Její invazní plán je kompletní až do poslední podrobnosti a útok může začít v každém okamžiku“.²⁹⁸ Chruščov si v domněnku, že invaze je na spadnutí „nadělal do kalhot“,²⁹⁹ sdělil později jednomu svému kolegovi Kuzněcov,³⁰⁰ a sepsal první – emocionální – dopis. Druhý den však v předsednictvu prohlásil: *Myslím, že se do něčeho takového nepustí* [USA – V. K.].³⁰¹ Na tomto základě napsal druhý dopis, který již nechal „učesat“ odborníky za přítomnosti předsednictva.

Československý tisk zobrazil Chruščovovo poselství Kennedymu jako příklad, jak zdárně vyřešit vzniklou krizi. Krom toho, že deníky otiskly znění zmiňovaného druhého dopisu, komentovaly také přístup a odhodlání Nikity Sergejeviče k celé záležitosti. V článcích je zdůrazněno, že sovětský premiér stále nenazval rakety raketami, ale hovořil o „prostředcích, které prezident Kennedy pokládá za útočné“.³⁰² To zdánlivě působilo, jako by Chruščov činil americkému prezidentovi ústupky v zájmu zachování míru, neboť se chtěl vzdát něčeho, co vlastně byly defensivní zbraně, jak tvrdil. Skutečnost byla ale jiná. To, že sovětský představitel neustále zdůrazňoval – dokonce v tomto případě písemně – nepřítomnost útočných raket typu země – země na ostrově, byla pouhá lež. Co ovšem bylo skutečnou Chruščovovou zásluhou, byl příslib zastavení sovětských lodí před hranicí námořní blokády, čímž zabránil sovětsko-americkému střetnutí.

Zvláště působivá část Chruščovova dopisu je ta, kde vyzdvihoval fakt, že USA de facto obklíčily vojenskými základnami všechny socialistické země. Především pak zmiňoval obavu Spojených států z devadesát mil vzdálené Kuby, jakožto možné vojenské základny Sovětů, ale SSSR měl společné hranice

---

²⁹⁸ TAUBMAN, William, *Chruščov. Člověk a jeho doba*, Praha 2003, s. 562.

²⁹⁹ TAUBMAN, William, *Chruščov. Člověk a jeho doba*, Praha 2003, s. 562.

³⁰⁰ Vasilij Kuzněcov byl v letech 1955 – 1977 prvním náměstkem ministra zahraničních věcí Sovětského svazu.

³⁰¹ TAUBMAN, William, *Chruščov. Člověk a jeho doba*, Praha 2003, s. 562.

³⁰² SSSR navrhuje USA opatření k normalizaci mírového stavu. *Rudé právo*, 28. 10. 1962, ročník 43, č. 298, s. 1.

s Tureckem, kde měly USA podobné základny a přitom nepodnikl takové „hysterické kroky“ jako Spojené státy, píše Chruščov.

Vedle poselství sovětského premiéra Kennedymu je v tisku zmiňována korespondence generálnímu tajemníkovi OSN U Thantovi. Chruščov v ní informuje U Thanta o tom, co psal americkému prezidentovi, o příkazu, jež dostaly sovětské lodě, a dalo by se říci, že generálnímu tajemníkovi velmi lichotí, dokonce jeho práci nazývá „vznešeným posláním“. *Svobodné slovo* toto poselství otisklo v plném znění bez dalších komentářů, *Lidová demokracie* ovšem ke sdělení dodává, že po prohlášení tiskového tajemníka Bílého domu vyplývá neochota Kennedyho vlády podílet se na snahách o „zmírnění současné vážné mezinárodní situace, pokud se Kuba nevzdá sovětských zbraní, určených k obraně její nezávislosti“.³⁰³

V neděli také všechny tři deníky opět zminily britského vzdělance Bertranda Russella. „Russell dostal konečně z USA odpověď na tři telegramy“, hlásá ve *Svobodném slově* nadpis článku, který přináší informace o tom, že JFK britskému vzdělanci odepsal ve značně negativním duchu a podle novin mu „neomaleně naznačil, aby se nevměšoval do agresivních opatření USA proti Kubě“.³⁰⁴ Není také bez zajímavosti, že všechny tři sledované deníky mají tento článek naprosto totožný, jediný rozdíl je v tom, že *Svobodné slovo* uvádí nejkratší verzi dopisu, *Lidová demokracie* otiskla delší podobu a redaktoři *Rudého práva* ještě dodali několik málo slov.

V souvislosti s Russellem nepsali redaktoři *Lidové demokracie* a *Rudého práva* ještě další článek. Tentokrát dva do písmene totožné články informují čtenáře o tom, jak britský vzdělanec odeslal Fidelu Castrovi poselství, v němž na kubánského vůdce pod záminkou odstranění důvodu k invazi apeluje, aby povolil inspekci OSN a přistoupil na demontáž jakýchkoli raket, „i když jsou třeba jen obranné, výměnnou za slavnostní slib, že nebude provedena invaze na Kubu“.³⁰⁵

Všechny tři listy přinesly také informace o doplutí sovětské lodi *Vinnica* na Kubu v pátek 26. října. Tato zpráva byla krátce zmíněna již v sobotním vydání novin,

---

³⁰³ Sovětská odpověď U Thantovi. *Lidová demokracie*, 28. 10. 1962, ročník 18, č. 257, s. 1.

³⁰⁴ Russel dostal konečně z USA odpověď na tři telegramy. *Svobodné slovo*, 28. 10. 1962, ročník 18, č. 257, s. 2.

³⁰⁵ Sovětská odpověď U Thantovi. *Lidová demokracie*, 28. 10. 1962, ročník 18, č. 257, s. 2.

ale v neděli je otištěna výpověď kapitána tohoto tankeru. V ní je vyzdvíženo především to, jak musela loď proplout kolem americké letadlové lodě, na jejíž palubě bylo mnoho letadel a vrtulníků. *Jeden vrtulník několikrát zakroužil nad naší lodí, vyfotografoval ji a vzdálil se,*³⁰⁶ uvedl P. F. Romanov, kapitán cisternové lodi. Redaktoři interpretují cestu lodi na ostrov odlišně, ve *Svobodném slově* píše, že loď provezla do Havany naftu, v *Rudém právu* prostě konstatují, že loď proplula, ale článek v *Lidové demokracii* přímo uvádí, že loď „prorazila americkou blokádu“.³⁰⁷ Toto sdělení může ovšem vyznívat, jako by si námořníci cestu přes hranici blokády museli udělat násilím. Na tankery se ovšem karanténa přímo nevztahovala, tudíž takovéto lodě mohly proplout skrz, aniž by byla z americké strany vyžadována prohlídka, pouze, jak také uvedl kapitán, došlo k průzkumným přeletům a fotografování lodi.

Působivý článek přináší *Svobodné slovo*. Na páté straně nedělního vydání je spolu s obrázky (viz *Příloha* č. 12) otištěna zpráva, jež seznamuje čtenáře s technologií ponorek na atomový pohon. Tento článek je koncipován tak, aby z něho byla patrná převaha Sovětského svazu nad Spojenými státy (což mimochodem potvrzuje výše zmíněné tvrzení, že redaktoři přizpůsobí prezentování síly armády tomu, jak chtějí, aby to vyznělo). V tomto sdělení je popisován mechanismus atomových ponorek, jaké mají výhody oproti starším ponorkám na dieselové motory a především jejich schopnost odpálit přímo z moře balistické rakety. „V souvislosti s vyhrožováním USA otevřenou agresí Kubě“, jak uvádí redaktoři, je článek zakončen prezentováním stanoviska, že Sovětský svaz má navzdory zdání o americké vojenské převaze v atomových ponorkách navrch. Podle autora s iniciálami Z. O. „má SSSR v operačním nasazení několik desítek těchto ponorek proti šesti americkým“.³⁰⁸ Z dostupných informací je však známo, že ministr obrany Robert McNamara doporučil již v září 1961 Kennedymu, aby stanovil počet ponorek s raketami *Polaris* na čtyřicet jedna.³⁰⁹

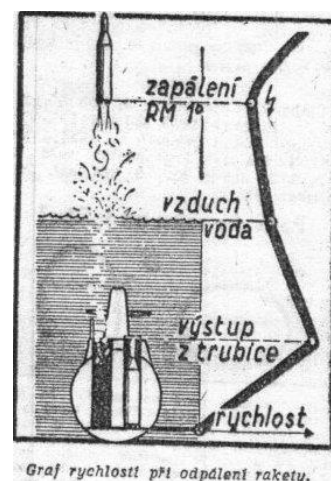
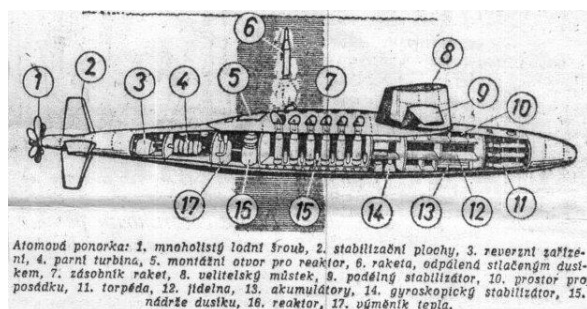
³⁰⁶ Kapitán lodi „Vinnica“ o plavbě do Havany. *Rudé právo*, 28. 10. 1962, ročník 43, č. 298, s. 5.

³⁰⁷ „Vinnica“ doplula na Kubu. *Lidová demokracie*, 28. 10. 1962, ročník 18, č. 257, s. 2.

³⁰⁸ Atomové ponorky s raketovou výzbrojí. *Svobodné slovo*, 28. 10. 1962, ročník 18, č. 257, s. 5.

³⁰⁹ POLMAR, Norman – MOORE, Kenneth, *Cold War Submarines. The Design and Construction of U.S. and Soviet Submarines, 1945 – 2001*, Washington 2004, s. 122.

Příloha č. 12: Popis atomové ponorky otištěný ve Svobodném slově 28. října.

Zajímavé je, že pokud by někdo hledal v nedělním vydání novin zmínku o sobotní události, jež znamenala jeden z nejvýznamnějších okamžiků celé kubánské krize, nikde by ji nenašel. Tři dny po spuštění námořní blokády, v sobotu 27. října, došlo kolem poledne v kubánském vzdušném prostoru k sestřelení průzkumného letounu U-2. Pilot major Rudolf Anderson, jehož snímky ze 14. října celou krizi odstartovaly, v troskách zahynul. Tato zpráva zmobilizovala Bílý dům a podle profesora V. Nálevky získali dokonce američtí náčelníci štábu předběžný souhlas prezidenta Kennedyho k nedělnímu útoku na základny protiletadlových střel.³¹⁰ Odpoledne během sobotního jednání prezident prohlášením: *Zítří nezaútočíme. Zkusíme to znovu,*³¹¹ rozhodnutí zrušil.

7.5.5 Pondělí 29. října a úterý 30. října

Vzhledem k tomu, že v pondělí nevyšlo číslo *Svobodného slova* ani *Lidové demokracie*, shrnuji interpretaci článků pondělního a úterního vydání do jedné podkapitoly. Obsah úterního vydání zmiňovaných novin je totiž velmi podobný tomu v pondělním *Rudém právu*.

Neděle 28. října znamenala úlevu pro celý svět. Toho dne v devět hodin ráno bylo ve Washingtonu zachyceno vysílání sovětského rozhlasu. Dopis Nikity

³¹⁰ NÁLEVKA, Vladimír, *Karibská krize*, Praha 2001, s. 118.

³¹¹ KENNEDY, Robert, Francis, *Třináct dní*. Paseka. Praha. Litomyšl 1999, s. 46.

Chruščov americkému prezidentovi byl čten v rozhlasu proto, aby se do Bílého domu dostal co nejdříve – oficiální verze souhlasu dorazila přes ambasádu o dvě hodiny později. Tato zpráva „rozehnala chmury ve tvářích Kennedyho a jeho poradců z výboru *Ex Comm*“.³¹² Chruščovovo poselství, v němž reagoval na Kennedyho sobotní dopis, se stalo bezesporu nejdiskutovanějším tématem všech tří sledovaných novin. Předseda rady ministrů SSSR v odpovědi přistoupil na Kennedyho požadavky „rozmontovat zbraně, které jste označili [USA – V. K.] jako ofenzivní, zabalit je a vrátit zpět do Sovětského svazu“.³¹³

Kladnou odpověď sovětského premiéra uspil také fakt, že během nedělního jednání do Kremlu dorazila zpráva o chystaném televizním vystoupení prezidenta Spojených států. Projev měl být přednesen v sedmáct hodin moskevského času. Přestože se později ukázalo, že toto sdělení bylo pouze opakování Kennedyho pondělního projevu, v Sovětském svazu předpokládali, že šéf Bílého domu měl v plánu oznámit nadcházející letecký útok na Kubu. To samozřejmě tlačilo sovětskou vládu k reakci.

Chruščovovu prohlášení vysílanému v rozhlasu předcházela sobotní dopis prezidenta Spojených států amerických. V něm Kennedy shrnul sovětskému premiérovi situaci takto: 1) Souhlasíte s odstraněním těchto druhů zbraní z Kuby pod náležitým dohledem a dozorem Organizace spojených národů a se závazkem doplněným patřičnými zárukami, že bude zastavena další doprava takových druhů zbraní na Kubu; 2) Co se nás týče, souhlasíme s tím – bude-li prostřednictvím OSN dosaženo příslušné dohody, aby bylo zaručeno plnění a trvalost těchto závazků: a) že budou rychle odvolána karanténní opatření, která jsou nyní v platnosti; b) že dáme ujištění, že nebude provedena invaze na Kubu. Jsem přesvědčen, že ostatní země západní polokoule budou ochotny učinit totéž.³¹⁴

Ačkoliv Chruščov reagoval v neděli 28. října právě na toto sdělení, noviny ho uvádí vždy až v závěsu za poselstvím sovětského představitele. Redaktoři *Lidové demokracie* tak umístili na titulní stranu nejprve sovětskou nedělní odpověď, ale Kennedyho sobotní dopis je oproti logické návaznosti otištěn až na straně druhé.

---

³¹² DALLEK, Robert, *Nedokončený život. John F. Kennedy 1917–1963*, Praha 2006, s. 484.

³¹³ KENNEDY, Robert, Francis, *Třináct dní*, Paseka. Praha. Litomyšl 1999, s. 107.

³¹⁴ Dvě poselství J. F. Kennedyho. *Lidová demokracie*, 30. 10. 1962, ročník 18, č. 258, s. 2.

Čtenář tak při prvním pohledu na stránky novin nemůže ani chápat, na co hlava Sovětského svazu reaguje. Ve *Svobodném slově* a *Rudém právu* (pondělním vydání) je tomu obdobně. Ovšem redaktoři tiskového orgánu socialistické strany, na rozdíl od zbylých listů, zveřejňují jen vybrané části dopisů obou státníků.

V porovnání s ostatními listy uvedla *Lidová demokracie* pouze strohé přepisy prohlášení kremelského vládce a blíže jej nerozvedla. *Rudé právo* a *Svobodné slovo* naopak využily příležitosti k oslavě Sovětského svazu. „Nestalo se tak mávnutím kouzelného proutku“, ³¹⁵ zdůraznili podle svého mínění redaktoři *Svobodného slova* zásluhu SSSR na zklidnění situace. „Nebýt Sovětského svazu a mírového tábora, jak by to dopadlo se svobodmilovnou Kubou?“, ³¹⁶ ptají se v *Rudém právu*. Následně redaktoři zřekapitulovali kroky sovětské vlády z minulého týdne, které podle nich „navždy zůstanou příkladem mírové a rozhodné diplomacie“. ³¹⁷ Těmito kroky konkrétně myslí prohlášení sovětské vlády z 23. října, v němž se zavázala udělat vše, aby zmařila agresivní záměry; neméně významným krokem podle RP byla kladná odpověď premiéra SSSR na poselství U Thanta; klíčová byla výměna poselství mezi Chruščovem a JFK, v nichž rozhodující roli sehrály, podle redaktorů, „konkrétní návrhy předložené soudruhem Chruščovem“, ³¹⁸ což odpovídalo „základní linii mírové leninské politiky s cílem odvrátit hrozbu jaderné války, s cílem odvrátit i hrozbu napadení Kuby“. ³¹⁹ Podle *Rudého práva* zvláště tyto výše zmíněné kroky přinutily vládu Spojených států, aby přešla od „politiky nebezpečných provokací a hrozeb k politice rozumu a jednání“. ³²⁰

Na souhlasný vzkaz Nikity Chruščova reagoval téhož dne odpoledne (28. října) John Kennedy. Napsal předsedovi rady ministrů dopis, v němž přiznal návrhy v předchozích dopisech za pevné závazky pro obě vlády, ocenil přístup sovětského státníka a zároveň mu podával vysvětlení o incidentech s průzkumnými letadly U-2,

---

³¹⁵ Do mírové ofenzívy. *Svobodné slovo*, 30. 10. 1962, ročník 18, č. 257, s. 1.

³¹⁶ Československý lid plně podporuje mírové úsilí sovětské vlády. *Rudé právo*, 30. 10. 1962, ročník 43, č. 300, s. 2.

³¹⁷ K posílení míru a bezpečnosti Kuby. *Rudé právo*, 30. 10. 1962, ročník 43, č. 300, s. 1.

³¹⁸ K posílení míru a bezpečnosti Kuby. *Rudé právo*, 30. 10. 1962, ročník 43, č. 300, s. 1.

³¹⁹ K posílení míru a bezpečnosti Kuby. *Rudé právo*, 30. 10. 1962, ročník 43, č. 300, s. 1.

³²⁰ K posílení míru a bezpečnosti Kuby. *Rudé právo*, 30. 10. 1962, ročník 43, č. 300, s. 1.

na něž Chruščov o den dříve upozorňoval ve svém sdělení.³²¹ Tisk Kennedyho prohlášení pouze otiskl a nijak blíže se mu nevěnoval a nekomentoval ho.

Sledovanou událostí v československém tisku byly také požadavky předsedy kubánské revoluční vlády Fidela Castra. Máximo Líder, jak byl Castro označován, se tak vyjadřoval k dohodě mezi Chruščovem a Kennedym. K požadavkům na mírové řešení krize dodal vlastní podmínky. Vedle zrušení námořní blokády žádal pět věcí:

- 1) Zastavení hospodářské blokády a veškerého obchodního a hospodářského nátlaku, který USA vyvíjejí proti Kubě v různých částech světa
- 2) Zastavení veškeré podvratné činnosti proti Kubě z území USA a jejich satelitů, včetně dopravování špiónů, diverzantů, zbraní a výbušnin na kubánské území, a přípravy nových invazí kubánských kontrarevolucionářů z USA
- 3) Zastavení pirátských útoků proti Kubě, podnikaných ze základen na území USA a Portorika
- 4) Zastavení veškerých akcí, při nichž vojenská letadla a válečné lodi USA porušují kubánský vzdušný prostor a kubánské teritoriální vody
- 5) Stažení ozbrojených sil USA z námořní základny Guantánamo a navrácení tohoto území, nezákonně okupovaného Spojenými státy, kubánské vládě

Tyto odvážné, možná až příliš troufalé, požadavky otisklo *Rudé právo* již v pondělí, *Svobodné slovo* a *Lidová demokracie* tak činí až v úterním vydání. V žádných novinách však není k požadavkům přidán komentář či vlastní názor reportérů.

Společná všem novinám je dále zmínka o tom, že první náměstek ministra zahraničních věcí Sovětského svazu Vasilij Kuzněcov přijel do New Yorku, aby v OSN zahájil rozhovory s generálním tajemníkem U Thantem o věcech kolem Kuby.

Deník *Lidová demokracie* se na rozdíl od zbylých dvou listů situací v Karibském moři dále již nezabývá. Zato *Svobodné slovo* a *Rudé právo* zaplnily své stránky „pochvalnou ódou“ různých osobností, občanů a zemí na adresu Nikity

---

³²¹ Chruščov ve svém dopise americkému prezidentovi vyčítal dva konkrétní incidenty. Průnik amerického průzkumného letounu do sovětského vzdušného prostoru v oblasti Sachalinu 30. srpna 1961 a další 28. října v oblasti Čukotského poloostrova. „Když měnil pilot směr na jih, dopustil se vážné navigační chyby, v jejímž důsledku se dostal na sovětské území“, shrnul druhou událost JFK. Samotné území bylo strategicky tak bezvýznamné, že i Chruščov dospěl k závěru, že k narušení došlo omylem. TAUBMAN, William, *Chruščov. Člověk a jeho doba*, Praha 2003, s. 565.

Chruščova. Tak například se tyto dva listy shodly ve výčtu mnoha zemí, jejichž prohlášení ocenilo Chruščovův postoj během kubánské krize. Již tradičně také otiskly část telegramu Bertranda Russella, který vzdal sovětskému premiérovi poctu za jeho chování. Redaktoři listu socialistické strany dokonce uvedli, že francouzský tisk označil kremelského vládce za „apoštola míru“.

Zajímavý článek otiskli na druhé straně redaktoři *Svobodného slova*. S nadpisem „...odpovídáme“ redakce reaguje na stručný anonymní dotaz: *Lze dělit zbraně na útočné a obranné?* V této zprávě, jež bez pochyb reaguje na Chruščovovy argumenty o zbraních, které Spojené státy označily za ofenzivní, se čtenář může dočíst, že charakter zbraně vždy určuje účel, k němuž se zbraň použije. „Při odvetném úderu na agresora, který zahájí válku, se samozřejmě každá raketa, ať středního doletu nebo i mezikontinentální, stává jednoznačně zbraní pro obranu. Naproti tomu každá zbraň, bez rozdílu technické stránky, v rukou útočníka je zbraní pro útok, pro agresí“,³²² potvrzují na příkladu redaktoři své tvrzení. Chruščov se o podobné „filozofování“ pokoušel ve svém tzv. prvním dopisu americkému prezidentovi z 26. října. K tomu je ovšem nutno dodat, že Kennedy mnohokrát zmiňoval zbraně, jež za ofenzivní považuje a mezi nimi byly především rakety typu země-země. Tento druh výzbroje by zřejmě při vzdorování americkému útoku z moře nebyl tou nejvhodnější obranou...

Ústřední tiskový orgán komunistické strany se vedle ohlasu světové veřejnosti soustředí také na ohlas domácího obyvatelstva. Uvedl pouze názory oslavující sovětský postup, který zachránil lidstvo před „bezprostřední hrozbou třetí světové války“, jak shrnuje kroky Spojených států pracovník krajské správy spoju Brno. Dále čtenář nalezne (především v pondělním vydání) na stránkách *Rudého práva* množství článků, v nichž se dělníci z nejrůznějších oblastí zavázali k vyššímu plnění úkolů na podporu Kuby. Pondělní RP také poprvé soustředí pozornost na druh článku, jaký několikrát mohli nalézt čtenáři na stránkách *Svobodného slova*, a sice výčet „historie agresivních akcí USA proti Kubě“.³²³ Zde redaktoři otiskli události od prvních dnů Castrova vítězství nad Batistou, jež podle nich byly přímo namířeny proti kubánskému lidu. Převážně je článek zaměřen na ekonomickou stránku, jsou

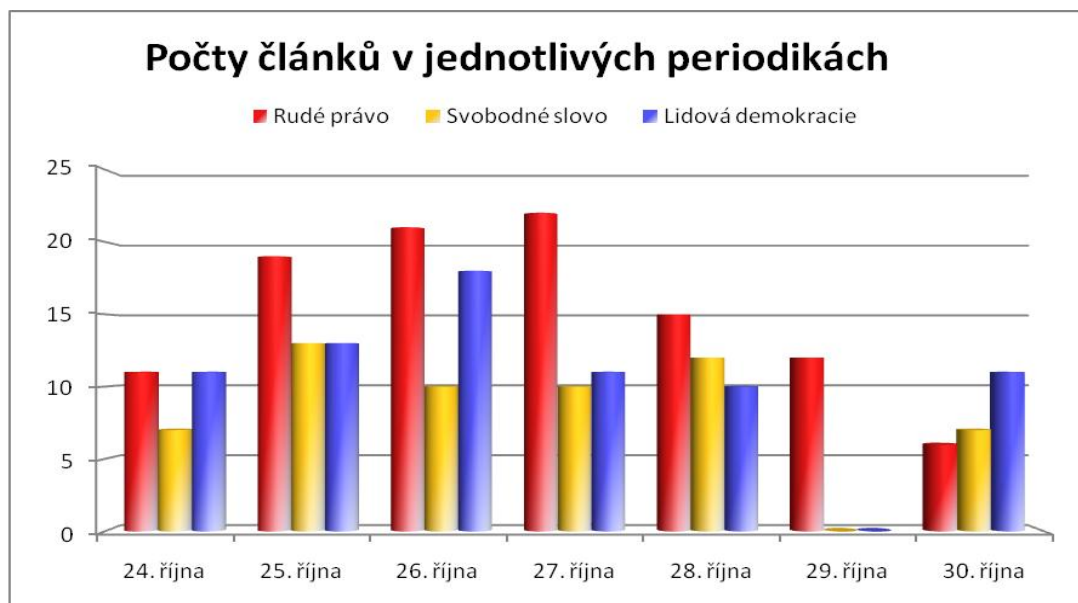
---

³²² ...odpovídáme. *Svobodné slovo*, 30. 10. 1962, ročník 18, č. 257, s. 1.

³²³ Historie agresivních akcí USA proti Kubě. *Rudé právo*, 29. 10. 1962, ročník 43, č. 299, s.

zde tedy zmíněny americké rafinerie na ostrově a jejich postoj ke zpracování sovětské ropy, dále embargo vyhlášené v OAS a následně také „sabotáž“, jak redakce nazývá zničení francouzského parníku *La Coubre*.

Příloha č. 13: Počty článků týkající se karibské krize v jednotlivých československých periodikách

7.6 Kubánská raketová krize pohledem týdeníků *Dikobraz* a *Mladý svět*

V předchozích kapitolách jsme mohli sledovat, jak soudobý československý tisk svým občanům prezentoval každý den události z Karibského moře. Vždy se ovšem jednalo o hlavní tiskové orgány politických stran. Následně můžeme spatřit poněkud odlišné zpracování informací o kubánské raketové krizi, neboť zde budou zdrojem reflexí československé týdeníky, které díky tomu, že se nejednalo o oficiální politické médium, interpretovaly informace odlišně, méně uhlazeně, formou karikatur, fotografií apod.

7.6.1 *Dikobraz*

Poněvadž se jedná o humoristicko-satirický týdeník, jenž své čtenáře informoval o událostech nejčastěji formou karikatur, dovolím si vypůjčit charakteristiku tohoto periodika nesoucí se rovněž v humorném duchu. Pakliže bychom nahlíželi na *Dikobraz* jako na lidského tvora, popsali bychom ho přibližně následovně. „V dobách květnové revoluce³²⁴ spatřil světlo světa, pravidelně vycházel každý týden, vyrůstal v průběhu let a měnil svůj vzhled. Jeho matka, mocná KSČ, mu byla oporou a tvořila jeho materiální zázemí. Měl více sourozenců, kteří žili v sousedních satelitních zemích.³²⁵ Patrný vliv přísného a autoritativního otce Sovětského svazu ho zajisté ovlivnil. Zažil události domácí (odsun Němců, převrat v roce 1948, měnovou reformu či smrt Gottwalda; pomáhal šířit reformní myšlenky v letech šedesátých, vytrpěl si dobu normalizace a uvítal příchod perestrojky) a reagoval na světové dění (Marshallův plán, Korejská válka, Karibská krize, stavba berlínské zdi, Vietnamská válka, okupace ČSSR, smrt Brežněva, vláda Reagana... a mnoho dalších událostí). *Dikobraz* zasáhla smrt ve zralém věku pětáctýřiceti let. V dobách sametové revoluce odešel do propadliště dějin. Byly sice snahy o jeho

---

³²⁴ Míněno je tzv. Květnové povstání, jež vypuklo v Protektorátu Čechy a Morava na samém sklonku druhé světové války, ve dnech 1. – 9. května 1945. Bylo namířeno českými lidmi proti německým okupantům – viz například ZÁMEČNÍK, Stanislav, *Český odboj a národní povstání v květnu 1945*, Praha 2006.

³²⁵ Podobné časopisy byly v komunistických zemích např. v Polsku (*Szpilki*), Bulharsku (*Sršel*), Rumunsku (*Urzica*), NDR (*Eulenspiegel*), SSSR (*Krokodil*) a také na Kubě (*Palante y palante*).

nové vzkříšení ovšem – z hlediska prosazení se na novém mediálním trhu – neúspěšné.³²⁶

K této výstižné charakteristice je nutné dodat snad jen to, že přesný vznik časopisu *Dikobraz* se datuje od 25. července 1945. Jakožto humoristický týdeník vycházel každou středu v počtu osmi stran³²⁷ a formou nejrůznějších příspěvků (povídky, básničky, kresby, karikatury, psané vtipy) reagoval na kulturně společenské události z domova i ze světa.³²⁸ Ačkoliv na čtenáře působí stránky *Dikobrazu* na první pohled nadstranicky, nebylo tomu tak. Od vzniku časopisu se

jednalo o prostředek Komunistické strany Československa a při pohledu do tiráže každého čísla zjistíme, že ho vydávalo *Rudé právo* ve vydavatelství ÚV KSČ. V roce 1990 časopis změnil svůj název a jako *Nový Dikobraz* vycházel až do roku 1995, kdy jeho činnost nadobro skončila.

Příloha č. 14: První vydání *Dikobrazu* oslavující konec války

Zdroj: PERNES, Jiří, *Dějiny Československa očima Dikobrazu 1945–1990*, Brno 2003, s. 11.

7.6.2 Charakteristika karikatury

Karikatura je literární dílo, jež formou obrázků vtipně – někdy až ostře sarkasticky – reaguje na určité kulturní a společenské události. Způsob malby, který v současnosti vnímáme jako tzv. politickou karikaturu, byl používán již za protestantské reformace v Německu – kolem roku 1517. Tehdy byla karikatura používána jako významný prostředek v boji proti papeži a katolické církvi. Výhodou bylo, že oslovovala i vrstvy obyvatel, jež neuměly číst. S šířením knihtisku po Evropě docházelo i ke značnému rozvoji karikatury. Do moderní podoby se

---

³²⁶ HORÁK, Josef, *Obráz Němců a Německa na stranách časopisu Dikobraz 1945–1990*, (Diplomová práce), Technická univerzita v Liberci, Liberec 2008, s. 3.

³²⁷ Obsah časopisu se znásobil na šestnáct stran až v osmdesátých letech.

³²⁸ HORÁK, Josef, *Obráz Němců a Německa na stranách časopisu Dikobraz 1945–1990*, (Diplomová práce), Technická univerzita v Liberci, Liberec 2008, s. 6.

karikatura – pojmenovaná z latinského slova *caricare*, což znamená přehánět, zveličovat – vyvíjela na umělecké akademii v Boloni kolem roku 1600. Od 18. století karikatura nabyla mezi novinovými komentáři vážného postavení a ve století dvacátém se stala již pravidelným a ustáleným žánrem žurnalistiky.³²⁹

Právě tohoto způsobu vyjádření využíval *Dikobraz* k prezentování svých myšlenek a názorů nejvíce. Na karikaturách pracovalo v tomto časopisu mnoho významných kreslířů, literátů a dalších výrazných osobností jako např. Ondřej Sekora, Jaroslav Seifert (údajně navrhl název časopisu), Josef Kainar, Miloslav Švandrlík a mnoho dalších.

7.6.3 Reflexe kubánské krize na stránkách časopisu *Dikobraz*

Týdeník *Dikobraz* potvrdil svůj satirický charakter a hned na titulní straně formou karikatury prezentoval stanovisko, jež bylo v československých denících publikováno stále dokola – viz obrázek na str. Americký prezident John F. Kennedy klečí se zapálenou sirkou v ruce a chystá se odpálit rakety, čímž zničí celou planetu, demonstruje obrázek. Za vzniklou situaci nesla odpovědnost podle časopisu americká strana. Navzdory tomu, že ten, kdo se ve skutečnosti snažil namířit rakety na „svět“, byl Sovětský svaz, osobou, jež s těmito zbraněmi manipuluje, je podle vyobrazení JFK.

Krom obrázků, které přikládám v příloze na konci práce, se *Dikobraz* vyjadřoval k událostem ohledně Kuby dvěma články. V prvním z nich se redaktoři prostřednictvím různých příměrů snažili vysvětlit okolnosti, které stály za rozpoutáním krize v říjnu roku 1962. Pomocí popletené vědy a zfalšovaných důkazů se dá zdůvodňovat vše na světě, shrnul redaktor Ivan Osvald hlavní okolnosti vzniku mezinárodního napětí a odkázal například na podobné jednání Adolfa Hitlera před rozpoutáním největšího válečného konfliktu 20. století. Motiv chování Spojených

---

³²⁹ HORÁK, Josef, *Obraz Němců a Německa na stranách časopisu Dikobraz 1945–1990*, (Diplomová práce), Technická univerzita v Liberci, Liberec 2008, s. 29 - 30.

států autor článku transformuje do soudničky³³⁰ o tom, „jak ve společném domě jeden nájemník cpal příslušníky své rodiny do cizích bytů, pokud si to partaje daly líbit. A jak se strašně rozčílil a viděl v tom útok na svůj byt, na svou rodinu, když si soused, hned vedle jeho bytu, ve své garsonce uklidil a udělal pořádek“.³³¹ Oním sousedem je myšlena Kuba a nájemník má znázorňovat Spojené státy, které se snaží podrobit si Castrův režim. Přesně v této linii kritizoval kroky USA československý tisk od počátku krize (viz předcházející kapitoly).

Sir Francis Drake otištěný v časopisu *Dikobraz* 1. 11. 1962

Čtenářskému oku bude zřejmě připadat nejpoutavější článek na straně šesté, kde se redaktor Jiří Hochman vyjádřil k postupu americké vlády během kubánské raketové krize formou tiskové konference zesnulého sira Francise Drakea. Tento anglický korzár z 16. století – kterého anglická strana viděla jako legendárního hrdinu, ale Španělé na něho pohlíželi jako na prokletého piráta – pořádal 23. října 1962 na hřbitově Tower Hamlets v Londýně tiskovou konferenci.

Sir Francis sedě na rakvi ve své hrobce začal rozhovor tvrzením, že je historicky „autorizovaným zakladatelem moderního pirátství ve službách své vlády“.³³² Z jeho titulu „renomovaného piráta“ se odvíjel celý následující rozhovor, kdy odpovídal na jednotlivé dotazy a poskytl „fundované“ rady. Na otázku, co soudí o rozpoutané krizi, Drake připomněl přístup amerického prezidenta k nezdařené akci v Zátocě svini³³³ a ocenil jeho postoj, protože se vůbec za nic nestydí, „dokonce to bere na sebe a vyhláší to. Je to gentleman, příklad korzárské cti, a historie to musí

---

³³⁰ Soudnička je krátký literární útvar, který formou satiry podává informace ze soudních síní. V české literatuře tuto formu užívali například Karel Poláček, Jakub Arbes, Jan Drda, Jaroslav Hašek a František Němec.

³³¹ OSVALD, Ivan, Jak je to možné? *Dikobraz*, 1. 11. 1962, ročník 18, č. 44, s. 2.

³³² HOCHMAN, Jiří, Tisková konference sira Francise Drakea. *Dikobraz*, 1. 11. 1962, ročník 18, č. 44, s. 6.

³³³ Po nezdaru invaze v Zátocě svini v dubnu 1961 americký prezident přiznal svou vinu a prohlásil, že za celou akci nese odpovědnost.

jednou ocenit“.³³⁴ Admirála Andersona, hlavního velitele námořnictva, poctil sir Drake titulem „zkušeného a solidního piráta“.³³⁵

Náznak obrany na adresu Spojených států lze spatřit v závěru článku, kdy se Francis Drake dotazoval, zda jsou „Rusové silnější než Američané“. Vojenský odborník z anglického listu *Daily Express* mu exaktně vysvětlil, že strany měly vyrovnané síly, načež přítomným žurnalistům sir Francis odpověděl: *V tom případě, pánové, je to nedorozumění. Máme s tím zkušenosti. Piráti neměli nikdy na různých ustláno. Napadáme, pánové, vždycky a zásadně slabšího činitele, protože ten nám nemůže nařezat. Silnější nám může nařezat, a porto ho raději nenapadáme.*³³⁶ Následně zesnulý korzár doporučil oběma stranám, aby „toho nechaly a napjaly plachty jinam“. Tento výrok si mnozí čtenáři mohou vyložit tak, že pokud by nebyl skutečně závažný důvod odvrátit nějakou hrozbu, USA by nepodnikly takový krok, jakým byla námořní blokáda, neboť stály proti vyrovnanému protivníkovi. Ovšem zdánlivě proamerickému postoji je zamezeno závěrečným sdělením, že všechny účastníky Dreakovy konference zatkla policie jako „účastníky protiamerické demonstrace“.³³⁷

Interpretaci karibských událostí na stránkách časopisu *Dikobraz* si dovolím zakončit vtípem, jenž je v týdeníku otištěn na páté straně a jeho komentář výrazně vystihuje tehdejší pohled – dalo by se říci – snad celého Východu na Spojené státy. Další vyobrazení z tohoto časopisu viz v příloze na konci práce.

Dva Američané Ed a Joe zapadli z čiré zvědavosti do opiového doupěte a zkoušeli kouřit opium.

Za chvíli povídá Ed: Člověče, na mě to vůbec neúčinkuje.

Na mě taky ne, odpověděl Joe.

Asi za deset minut vstal Ed a s nesmírným sebevědomím prohlásil: Rozhodl jsem se. Koupím Jižní Ameriku.

Lituji, řekl ledovým tónem Joe. Neprodám.

---

³³⁴ HOCHMAN, Jiří, Tisková konference sira Francise Drakea. *Dikobraz*, 1. 11. 1962, ročník 18, č. 44, s. 6.

³³⁵ HOCHMAN, Jiří, Tisková konference sira Francise Drakea. *Dikobraz*, 1. 11. 1962, ročník 18, č. 44, s. 6.

³³⁶ HOCHMAN, Jiří, Tisková konference sira Francise Drakea. *Dikobraz*, 1. 11. 1962, ročník 18, č. 44, s. 6.

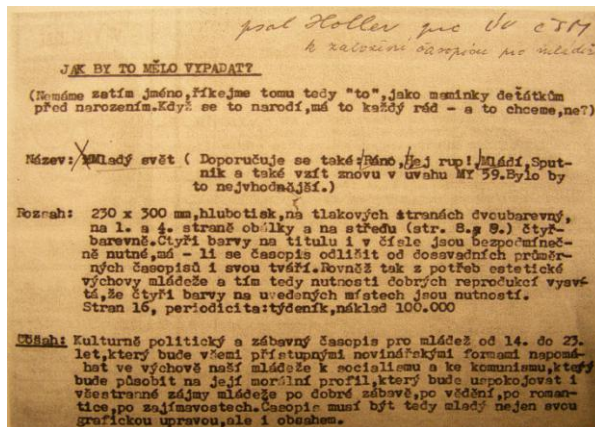
³³⁷ HOCHMAN, Jiří, Tisková konference sira Francise Drakea. *Dikobraz*, 1. 11. 1962, ročník 18, č. 44, s. 6.

„Nejzajímavější na té anekdotě je to, že ani jeden z obou se nejmenoval John. Škoda. Leccos by to vysvětlovalo.“³³⁸

7.6.4 Mladý svět

„Mladák“, jak býval familiárně nazýván populární časopis, vydával Československý svaz mládeže³³⁹ a od roku 1970 Socialistický svaz mládeže. První číslo vyšlo 5. ledna 1959 a v počtu šestnácti stran byl vydáván každý týden. Původně byl zaměřen – jak se můžeme přesvědčit v příloze č. 15 – na cílovou vrstvu čtenářů mezi čtrnácti a třidvaceti lety, ovšem brzy si získal popularitu široké veřejnosti a bez skrupulí můžeme říci, že se díky svým kritickým názorům, kvalitním barevným fotografiím apod. stal doslova celonárodním fenoménem. Úspěchem, který mluví za vše je například anketa, jež vznikla právě v onom časopise – Zlatý slavík. Tato anketa popularity českých a slovenských zpěváků, zpěvaček a skupin byla v celém Československu každoročně očekávanou událostí. V roce 1996 byla přejmenována na Český slavík a v České republice se stala nejprestižnějším vnitrostátním „kláním“ zpěváků a zpěvaček všech žánrů.

Příloha č. 15: Originální průklepový papír, na kterém Josef Holler³⁴⁰ navrhoval, jak se má časopis jmenovat a na co se bude zaměřovat

Zdroj: KONRÁDOVÁ, Petra, *Mladý svět*, in: *Reflex*, 30/2005, s. 55.

³³⁸ Jedna adaptovaná. *Dikobraz*, 1. 11. 1962, ročník 18, č. 44, s. 5.

³³⁹ Československý svaz mládeže byla celostátní organizace řízená Komunistickou stranou Československa, ve které se od roku 1949 sdružovala česká a slovenská mládež. Jejím smyslem bylo vychovávat mládež v marxisticko-leninském duchu. V roce 1968 se rozpadla a o dva roky později byla obnovena jako Socialistický svaz mládeže, který v Československu působil až do pádu komunistického režimu v roce 1989.

³⁴⁰ Josef Heller byl první šéfredaktor *Mladého světa*.

7.6.5 Reflexe kubánská krize na stránkách časopisu *Mladý svět*

Přestože se krize způsobená v říjnu roku 1962 stala bezesporu hlavním zdrojem prezentovaných událostí otiskovaných v tisku po celém světě, redaktoři *Mladého světa* jí závratnou pozornost nevěnovali. Na kubánské události se časopis soustředil průběžně. 22. října tak například vyšly v tomto týdeníku dva články o Kubě. V prvním z nich redaktor Josef Volařík seznamoval čtenáře s osobou Luise Más Martína, který bojoval v Povstalecké armádě proti režimu Fulgencia Batisty a své zážitky reflektoval v knize „Povstalci ze Sierry Maestry“. V následujícím článku byla americká základna Guantánamo přirovnávána k rakovině na kubánském území a následoval výčet „yankeeských provokací“. V článku se tvrdí, že americké hlídky z této základny napadaly ty kubánské, střílely na ně slepými náboji z tanků, strefovaly se do bandasek s vodou, kterou Kubánci nosili apod. To vše je uváděno do kontrastu s chováním kubánských vojáků a obyvatel, kteří byli dle listu naprosto mírumilovní.³⁴¹

Čtyřicáté čtvrté číslo časopisu *Mladý svět* vyšlo v pondělí 29. října a mohlo již reagovat na události z kritického týdne, věnovalo však záležitosti pouze dvě strany. Umístěním vlajky s lebkou a zkříženými hnáty do horní části stránky list opět dodržel pohled na Spojené státy jako piráty. Dále se vyjádřil k vypuklé krizi spíše fotografiemi, jež zachycují protiamerické demonstrace na nejrůznějších místech světa jako např. v Moskvě, Alžíru, Praze, Londýně, Havaně apod. Palcovým titulkem „S vámi je nás Kubánců celá miliarda“ týdeník proklamoval to, o co se nejvíce snažilo *Rudé právo*, a sice vytvořit určité sepjetí a sounáležitost československých obyvatel se vzdáleným kubánským lidem.

Týdeník *Mladý svět*, podobně jako *Svobodné slovo*, vytvořil kalendář událostí uplynulého týdne a z každého dne prezentoval tu, která se mu zdála nejdůležitější. První den kritického týdne, tedy 22. října, kdy JFK vyhlásil karanténu ostrova, týdeník charakterizoval tím, že „vyvrcholila dlouhá hysterická kampaň Spojených států proti revoluční Kubě“.³⁴² Z úterý 23. října *Mladý svět* samozřejmě vyzdvihl prohlášení sovětské vlády k projevu amerického prezidenta. 24. říjen byl podle

---

³⁴¹ Americká základna Guantánamo – rakovina na kubánském území. *Mladý svět*. 22. 10. 1962, ročník 4, č. 43, s. 8.

³⁴² Kalendář. *Mladý svět*. 29. 10. 1962, ročník 4, č. 44, s. 2.

redaktorů charakteristický protiamerickými demonstracemi po celém světě, zahájením jednání Rady bezpečnosti OSN a ujištěním Bertranda Russella Chruščovem, že se nedá vyprovokovat americkou stranou. Nejdůležitější čtvrtetní událostí se redaktorům zdál dopis Nikity Chruščova generálnímu tajemníkovi U Thantovi, ve kterém kladně reagoval na jeho návrhy a naopak na totožné nabídky vyhýbavě laděný dopis J. F. Kennedyho. 26. října zahájil U Thant jednání s představiteli USA, SSSR a Kuby, prezentoval list nejpodstatnější událost toho dne. Iniciativa kremelského vládce v podobě poselství, „v němž navrhuje [Kennedyho administrativě – V. K.], aby stáhla své obdobné prostředky z Turecka a zavázala se, že nenapadne Kubánskou republiku“.³⁴³ Závěr krize v neděli 28. října prezentoval *Mladý svět* jako akceptování Chruščovem Kennedyho závazek nenapadnout Kubu a přistoupení na podmínky, že v zájmu míru stáhne sovětská strana z Kuby zbraně, které „USA považují za útočné“.³⁴⁴ Další důležité události z předchozího týdne – jako bylo sestřelení amerického průzkumného letounu nad kubánským územím nebo efekt americké blokády na sovětské lodě – nepřipadaly redaktorům zřejmě natolik stěžejní.

---

³⁴³ Kalendář. *Mladý svět*. 29. 10. 1962, ročník 4, č. 44, s. 2.

³⁴⁴ Kalendář. *Mladý svět*. 29. 10. 1962, ročník 4, č. 44, s. 2.

8 Reflexe kubánské raketové krize v dobovém zahraničním tisku

8.1 Anglické deníky

8.1.1 *The Times*

Britský tisk má pevnou tradici již od 16. století, první regulérní deník *Daily Courant* začal vycházet záhy po uplynutí století sedmnáctého, roku 1702. Tisk, jehož stránkami se budu zabývat, *The Times* – snad nejznámější noviny na celém světě – byl založen ve Spojeném království již před více než dvěma staletími.

John Walter, jenž obchodoval s uhlím a v oblasti pojišťovnictví, se po svém obchodním neúspěchu v roce 1781 rozhodl věnovat nakladatelské práci, nejprve tiskl pouze knihy, ale 1. ledna 1785 vydal první číslo novin *The Daily Universal Register*. Po třech letech jejich existence (1. ledna 1788), když noviny dosáhly devítistého čtyřicátého vydání, je Walter překřtil dosud užívaným názvem – *The Times*.

Zakladatelským záměrem bylo, aby – jako je možno na prostřeném stole nalézt jídlo každé chuti – i noviny obsahovaly rozmanitost namísto toho, že přesyťí své čtenáře jen jednou zprávou.³⁴⁵ Od počátku byla pro noviny prioritou pohotová reflexe všech informací a nezávislost na politických stranách. Zpočátku tuto úlohu list *The Daily Universal Register* plnil a jeho majitel byl v roce 1789 za své kritické články dokonce odsouzen k osmnácti měsícům ve vězení Newgate. V devadesátých letech se deník *The Times* přeci jen nechal „koupit“ vládou a za to, že měl provládní toryovskou tendenci, dostával ročně tři sta liber.³⁴⁶ Přestože list svým uživatelům poskytoval možnost otištění rozsáhlých inzercí a osobních sdělení, významnějšího vlivu nabyt až ve století devatenáctém.

---

³⁴⁵ ŠEFČÁK, Luboš – VOJTEK, Juraj, *Dejiny svetového novinárstva I. Dejiny anglického novinárstva*, Bratislava 1991, s. 35.

³⁴⁶ ŠEFČÁK, Luboš – VOJTEK, Juraj, *Dejiny svetového novinárstva I. Dejiny anglického novinárstva*, Bratislava 1991, s. 35.

Ve snaze odvrátit „revoluční nákazu“, jež se šířila z Evropy během Velké francouzské revoluce, „vláda zahájila otevřenou perzekuci reformního hnutí a její součástí bylo i úsilí o omezení dosahu tiskového působení“.³⁴⁷ Toho vláda dosahovala zvýšením ceny novinového kolků, daně z inzerce a z papíru. S růstem daní stoupaly náklady na výrobní materiál, mzdy dělníků, což mělo samozřejmě dopad na cenu novin, která se v této době vyšplhala k neuvěřitelným pěti až sedmi penny.³⁴⁸ Jediný způsob, jak proti tomu mohly legální, tedy kolkované noviny bojovat, bylo zvýšení kvality listu, aby tak předstihly konkurenci a v množství periodik si čtenář vybral zrovna je. Právě deníku *The Times* se to pod vedením zakladatelova syna Johna Waltera II. dařilo nejlépe.

Walter II. začal z dosud více než běžného listu budovat politický, svižně psaný deník určený především pro „lepší“ čtenáře z londýnského West Endu.³⁴⁹ Prestiž těchto novin začala prudce stoupat tím, že se list pomalu začal vzdalovat vládní linii, osvojoval si útočný, agresivní styl psaní a tomu taktéž přispívalo několik exkluzivních informací - např. *The Times* jako první přinesl zprávu o popravě krále Ludvíka XVI. a o výsledku bitvy u Trafalgaru se britská vláda dozvěděla rovněž nejprve ze stránek tohoto deníku. Bezesporu vedoucím listem tohoto období byl však *Morning Chronicle*.³⁵⁰ Tato lehká ztráta na vůdčí postavení však nezabraňovala *Timesům*, aby si v době, kdy kolkované zneprůjemňovalo život mnohým jeho konkurentům (roku 1814), pořídily tiskací stroj na parní pohon. „Nová tiskárenská technika umožnila *The Times* snížit náklady na tisk o 25% a zvýšit přitom kapacitu tiskárny z cca 300 na 1 100 výtisků za hodinu. Navíc bylo možné přejít na větší formát.“³⁵¹

Od druhé poloviny 19. století se *The Times* stal již vzorem pro mnohá další periodika, a to nejen britská, ale např. i americká. Jeho rychlost v podávání informací

---

³⁴⁷ KÖPPLOVÁ, Barbara – KÖPPL, Ladislav, *Dějiny světové žurnalistiky I. Celý svět je v novinách*, Brno 1989, s. 179.

³⁴⁸ KÖPPLOVÁ, Barbara – KÖPPL, Ladislav, *Dějiny světové žurnalistiky I. Celý svět je v novinách*, Brno 1989, s. 181.

³⁴⁹ West End je oblast Londýna, v níž se nachází množství módních obchodů, zábavních podniků, divadel a svá drahá sídla zde mají převážně bohatší anglické vrstvy. KÖPPLOVÁ, Barbara – KÖPPL, Ladislav, *Dějiny světové žurnalistiky I. Celý svět je v novinách*, Brno 1989, s. 182.

³⁵⁰ KÖPPLOVÁ, Barbara – KÖPPL, Ladislav, *Dějiny světové žurnalistiky I. Celý svět je v novinách*, Brno 1989, s. 182.

³⁵¹ KÖPPLOVÁ, Barbara – KÖPPL, Ladislav, *Dějiny světové žurnalistiky I. Celý svět je v novinách*, Brno 1989, s. 183.

a následná prestiž stoupaly neuvěřitelně chvatně.³⁵² Když byl v roce 1855 zrušen zákon o novinovém kolku, denní náklad *Timesů* dosáhl až dvakrát tolik, kolik měli všichni jeho hlavní konkurenti dohromady – viz následující tabulka. Při příležitosti svatby Waleského prince Eduarda VII. v březnu roku 1863 se zvýšil počet denních výtisků *The Times* dokonce až na sto osm tisíc.³⁵³

Příloha č. 16: Průměrný počet denních výtisků britských listů ve druhé polovině 19. století

NÁZEV LISTU	POČET VÝTISKŮ NA DEN
THE TIMES	55 000
MORNING ADVERTISER	6 600
DAILY NEWS	5 300
MORNING HERALD	3 500
MORNING POST	3 000
MORNING CHRONICLE	2 500

Zdroj: ŠEFČÁK, Luboš – VOJTEK, Juraj, *Dejiny svetového novinárstva I. Dejiny anglického novinárstva*, Bratislava 1991, s. 40.

Nejdůležitějším médiem a prostředkem ovlivňování veřejného mínění 19. století byl bezesporu tisk. Dalo by se říci, že list *The Times* tuto dobu, přes několikere problémy ve svých aférách,³⁵⁴ přímo ovládl, neboť zhruba od poloviny století nabyl povahy „národní instituce“ a jeho ostré kritiky se snažily vyvarovat i samotné anglické kabinet. O tom, že jeho prestiž prostoupila celým světem, svědčí

³⁵² Rozsah informačního pokrytí byl na tu dobu ohromující. Již od druhé poloviny padesátých let 19. století měl list *The Times* své korespondenty na čtyřech kontinentech.

³⁵³ ŠEFČÁK, Luboš – VOJTEK, Juraj, *Dejiny svetového novinárstva I. Dejiny anglického novinárstva*, Bratislava 1991, s. 40.

³⁵⁴ O značnou část čtenářů přišel list například v roce 1887, kdy *The Times* podporovaly politiku odmítající poskytnout Irsku nezávislost a publikovaly proto dopisy Ch. S. Parnella (irský protestant, člen parlamentu), které naznačovaly účast tohoto politika na vraždě vysokých anglických úředníků v Irsku. Při vyšetřování vyšlo najevo, že dopisy byly podvrhem. KÖPPLOVÁ, Barbara – VOJTEK, Juraj, *Stručný přehled vývoje britského tisku od druhé poloviny 19. století do 70. let 20. století*, Praha 1977, s. 18.

výrok amerického prezidenta Abrahama Lincolna z roku 1861: *Times jsou jednou z největších mocí na světě, fakticky neznám nic mocnějšího, možná s výjimkou Mississippi*.³⁵⁵ Ve Spojeném království si ovšem označení „prestižní“ nezasloužily zdaleka každé noviny. Celonárodní deníky (i nedělní listy) se zde obecně dělí podle celé řady znaků do dvou kategorií – na prestižní listy (*Quality Press*) a masové listy (*Popular Press*). Každá kategorie má odlišnou čtenářskou základnu a hlavně rozdílné složení obsahu a záběr zaměření. Zároveň prestižní listy nedosahují ani zdaleka takového počtu nákladu jako *Popular Press*.³⁵⁶

The Times se jako zástupce prestižního tisku soustředil převážně na zprostředkování informací ze zahraničí (až 19,65% plochy věnované tématu), sportu (12,29%), z oblasti ekonomie, financí a průmyslu (23,78%) a tzv. *features*³⁵⁷ (18,83%).³⁵⁸ Vzhled *The Times* měl také své charakteristické uspořádání. Oproti evropským (kontinentálním) a americkým standardům byla celá titulní strana věnována drobným inzerátům, osobním sdělením, nekrologům, informacím o sňatcích a narozeních; čtenář by na úvodní straně rovněž marně hledal jakýkoliv obrázek. Nejdůležitější události předchozích dnů tak mohl zájemce vždy nalézt až uvnitř listu. Například první zprávy o probíhající kubánské raketové krizi jsou k vidění v *The Times* (24. října 1962) až od desáté strany. Významnou částí novin byly také úvodníky, jejichž váhu vyjádřil skotský spisovatel a historik Thomas Carlyle: *Skutečná anglikánská církev spočívá v úvodníkářích anglických novin. Kážou týdně, denně, napomínají krále a rozhodují o míru či válce s autoritou, jakou měli kdysi prvotní reformátoři nebo papežové, udělují výtky nebo rozhřešení a všemi způsoby upevňují disciplínu ve své vlastní církvi...*³⁵⁹

---

³⁵⁵ ŠEFČÁK, Luboš – VOJTEK, Juraj, *Dejiny svetového novinárstva I. Dejiny anglického novinárstva*, Bratislava 1991, s. 42.

³⁵⁶ Jako příklad lze uvést rozdíl mezi nákladem listu *The Times* (prestižní list) a deníku *Daily Mirror* (masový list). *The Times* dosahoval ve druhé polovině 20. století nákladu průměrně dvě stě padesát až tři sta tisíc výtisků denně, kdežto druhý jmenovaný deník dosahoval například v roce 1961 až přes pět milionů nákladů. KÖPPLOVÁ, Barbara – VOJTEK, Juraj, *Stručný přehled vývoje britského tisku od druhé poloviny 19. století do 70. let 20. století*, Praha 1977, s. 54.

³⁵⁷ Souhrnným výrazem *features* jsou označovány spíše články než reportáže, dále zprávy o počasí, televizní a rozhlasové přehledy, klepy, zábavné materiály apod.

³⁵⁸ Všechny údaje jsou uváděny z roku 1964. KÖPPLOVÁ, Barbara – VOJTEK, Juraj, *Stručný přehled vývoje britského tisku od druhé poloviny 19. století do 70. let 20. století*, Praha 1977, s. 55.

³⁵⁹ KÖPPLOVÁ, Barbara – KÖPPL, Ladislav, *Dějiny světové žurnalistiky I. Celý svět je v novinách*, Brno 1989, s. 309.

Po většinu 19. století deník zachovával politickou neutralitu, postupně se však začal stávat stále více konzervativní. Od této linie již noviny neustoupily a v současnosti je list charakterizován právě jako konzervativní deník.

8.1.2 Kubánská raketová krize na stránkách *The Times* ve středu 24. října

Ve středu 24. října soustředil britský list *The Times* svou pozornost nejvíce na informace o vyhlášené námořní bloádě Kuby, která měla vstoupit v platnost v 14.00 greenwichského času téhož dne. Oproti československému i americkému tisku by však čtenář hledal zmínky o karibských událostech na titulní straně marně. *The Times* se událostem věnuje až na straně desáté, zato je ovšem tato strana na informace týkající se Kuby opravdu bohatá. V tomto deníku všeobecně nebývalo publikováno příliš mnoho fotografií, ale při otevření této dvojstrany upoutá čtenářovo oko dvojice map znázorňující rozmístění vojenských základen. Rovnoměrně tak vedle sebe můžeme zpozorovat mapy americké základny v Turecku a sovětské základny na Kubě obohacené o vyznačené hranice doletu raket. Tisk tak potvrdil svou nestrannost, kdyby otiskl například pouze sovětskou základnu na Kubě – podobně jako *Svobodné slovo* pouze americké základny ve světě – zcela jistě by tak u čtenáře vyvolal jednoznačný dojem ohrožení Spojených států a Latinské Ameriky raketami SSSR. V *The Times* však recipient mohl spatřit také dolet amerických raket na značnou část území Evropy a Sovětského svazu. Navíc je nutné dodat, že pod mapou ukazující základnu na Kubě, redaktoři uvedli, že „Spojené státy tvrdí, že SSSR instaluje rakety na Kubě“, ³⁶⁰ neprezentují tuto skutečnost – jako např. *Daily Express* – s naprostou jistotou.

Zatímco zprávy o událostech týkajících se obou supervelmocí začínají ve středu 24. října ve všech sledovaných československých denících informacemi o prohlášení, které učinil v pondělí americký prezident John F. Kennedy, britský deník zpravoval své čtenáře – jak již bylo řečeno – převážně o údajích týkajících se

---

³⁶⁰ Range of ballistic missile bases in two continents. *The Times*. 24. 10. 1962, č. 55,530, s. 10.

chystané námořní blokády.³⁶¹ Občané se tak dozvěděli o tom, že americký ministr obrany Robert McNamara konkretizoval počet lodí plujících do kubánských přístavů na dvacet pět; čas, kdy měla karanténa Kuby vstoupit v platnost; dobu, kdy prezident USA podepsal příkaz k blokádě; ale nejdůležitější zprávou bylo specifikování toho, co československý tisk bagatelizoval jako filozofickou otázku, a sice upřesnění toho, co Spojené státy míní pod pojmem ofensivní zbraně. „Útočné zbraně byly definovány jako rakety a bomby typu země – země, bombardéry, rakety vzduch – země, řízené rakety, hlavice na jakékoliv výše zmíněné rakety, mechanické vybavení nutné k zprovoznění raket a jakékoli jiné třídy zbraní navržené ministerstvem obrany k pozdějšímu datu“,³⁶² charakterizovali redaktoři *The Times* seznam zbraní, jejichž dovozu na Kubu bude zamezeno.

Zcela jasně britské noviny uvedly, které země stojí pevně za rozhodnutím Spojených států vytvořit karanténu kubánského ostrova. Naprostou podporu členů Organizace amerických států získaly USA hlasováním v poměru 19:0 pro stažení útočných zbraní z Kuby. Jedinou zemí, která se zdržela hlasování, byla Uruguay, a to proto, že její zástupci do té doby neobdrželi vyjádření své vlády. Kuba se k věcem týkajících se OAS vyjadřovat nemohla od ledna 1962, kdy byla z této organizace vyloučena.³⁶³ Další zemí mající „sympatie k záměru USA podniknout akci čelící podvodu a provokaci“³⁶⁴ byla Velká Británie, čemuž je v *The Times* věnován samostatný článek. V něm je otištěno prohlášení ministerstva zahraničí, jež odsoudilo „provokativní akci Sovětského svazu“ a záměrné lži Andreje Gromyky, sovětského ministra zahraničí, který „nedávno dal ujištění, že zbraně, které SSSR dodával na Kubu, byly čistě obranného charakteru“.³⁶⁵ Na druhou stranu je v dalším článku otištěna zpráva informující o demonstraci, která se konala před londýnským velvyslanectvím USA. Z celkového počtu čtyř set lidí, kteří skandovali „Hands off Cuba“ a „We want peace“ bylo sto dvacet šest zatčeno. O této události píše 25. října i československý tisk. Poslední dvě země, jež jsou uvedeny mezi zastánci

---

³⁶¹ Informace seznamující čtenáře s okolnostmi pondělního projevu amerického prezidenta byly otištěny v britských médiích již v úterý 23. října.

³⁶² Presidential proclamation defines blockade. *The Times*. 24. 10. 1962, č. 55,530, s. 10.

³⁶³ QUIRK, Robert, M., *Fidel Castro. O jeho cestě k moci, jeho režimu a jeho spojencích a protivnících*, Ostrava 1999, s. 443.

³⁶⁴ Britain to back U.S. request. *The Times*. 24. 10. 1962, č. 55,530, s. 10.

³⁶⁵ Soviet deception denounced. *The Times*. 24. 10. 1962, č. 55,530, s. 10.

amerického postoje, jsou Austrálie a Kanada. Naopak prohlášení „Žádný legální základ pro blokádu“ indikoval negativní postoj Bruselu.

Stejný prostor jako americkému pohledu, dali redaktoři *The Times* také sovětské straně. Východní supervelmoc nejprve na stránkách deníku osočila Spojené státy, že „úmyslnými akcemi proti Kubě neslýchaně znásilňují mezinárodní právo a (...) jsou připraveny zatlačit svět do propasti válečné katastrofy“.³⁶⁶ Následně je otištěno prohlášení sovětské vlády, které je prezentováno téměř totožně jako v československém tisku.

Zajímavé informace dále přinesl článek o projevu, jež učinil britský tajemník ministerstva zahraničí Lord Home. Ten mimo jiné shrnul záměry Sovětů: *Úmyslem tohoto celého dobrodružství je zvětšení oblasti komunistické dominance*.³⁶⁷

Poměrně velkou pozornost věnoval list fotografickým důkazům, jež československý tisk jednoduše označil za „falsifikáty“. Zde čtenář nejenže nalezne podrobně popsané ony fotografie pořízené průzkumným letounem U-2, ale také informace vedoucí Kennedyho k vyhlášení karantény. „Bylo to přímé ohrožení bezpečnosti země, úmyslná provokace a neospravedlnitelná změna statu quo v oblasti nukleárních zbraní“,³⁶⁸ shrnují redaktoři *The Times* příčiny, které nutily šéfa Bílého domu jednat bez konzultace s jeho hlavními spojenci. Zároveň je zde prvně uvedeno, že zprávy o raketách středního a středně dlouhého doletu přicházely od uprchlíků již od brzkého července a první konkrétní důkazy obdržel Kennedy 16. října.³⁶⁹ Zmínky o těchto věcech by čtenář v československém tisku hledal naprosto marně.

---

³⁶⁶ Russia stops leave for the armed forces. *The Times*. 24. 10. 1962, č. 55,530, s. 10.

³⁶⁷ Deliberate Russian threat warning by Lord Home. *The Times*. 24. 10. 1962, č. 55,530, s. 10.

³⁶⁸ Missiles able to strike at Washington. *The Times*. 24. 10. 1962, č. 55,530, s. 13.

³⁶⁹ Missiles able to strike at Washington. *The Times*. 24. 10. 1962, č. 55,530, s. 13.

8.1.3 *The Daily Express*

Následujícím médiem, které zrcadlí karibské události z října roku 1962, jsem zvolil britský *The Daily Express*. Při pohledu na mnou vybrané složení zahraničního tisku tento deník příliš nezapadá do vzorce – nejedná se ani o tzv. *Quality Press* (označení, jímž se pyšní britský deník *The Times*), ani není z daleka tak respektovaným a váženým listem jako dále zmíněné americké noviny *The New York Times* a *The Washington Post*. U tohoto deníku je tomu právě naopak, *The Daily Express* je charakterizován jako bulvární tisk. Nicméně tento list jsem zvolil jako zdroj z toho důvodu, že v šedesátých letech 20. století dosahoval vyšší úrovně než v současnosti,³⁷⁰ jeho čtenářská základna zahrnovala všechny kategorie vzdělání³⁷¹ a díky nákladům, které v padesátých letech dosahovaly hranice čtyř milionů výtisků, mohl deník oslovovat velké množství lidí.

The Daily Express založil v září roku 1900 – tedy o více než sto let po vzniku *The Times* – pod názvem *The Daily Express and Morning Herald*³⁷² v Londýně britský novinový podnikatel Arthur C. Pearson. Tyto noviny neměly nikdy ambice stát se respektovaným tiskem pro bohaté a vzdělané čtenáře jako např. *The Daily Telegraph* nebo *The Times*. Od svého zrodu se *Daily Express* stal konkurentem deníku *Daily Mail*. Cílem vydavatelů tedy bylo dosáhnout co největšího počtu výtisků.

Kategorie masových listů (*Popular Press*), kam se tento britský deník řadí, je charakteristická tím, že svou pozornost převážně zaměřuje na tematické celky, jako jsou např. soudní přelíčení, informace o společenském dění, zločinech, nehodách, otiskování nejružnějších karikatur a oproti *Quality Press* mnohem více fotografií. Deník *The Daily Express* tak například svou pozornost v roce 1964 zaměřoval

---

³⁷⁰ Vážnost listu upadá od roku 2000, kdy ho koupil Richard Desmond, kontroverzní nakladatel, v jehož vlastnictví je i několik pornografických časopisů.

³⁷¹ KÖPPLOVÁ, Barbara – VOJTEK, Juraj, *Stručný přehled vývoje britského tisku od druhé poloviny 19. století do 70. let 20. století*, Praha 1977, s. 64.

³⁷² MORISON, Stanley, *The English Newspaper*, Cambridge 2009, s. 302.

převážně na tzv. features (31,5% věnované plochy tématu), fotografie (22%), sport (17,7%) atd.³⁷³

Tento masový deník čtenáře přilákal krom výše zmíněných standardů také tím, že jako první přinesl do anglické žurnalistiky inovaci amerického typu. Během první světové války totiž *Daily Express* „porušil tradici drobných inzerátů a osobních sdělení na titulní straně (blíže o tradičním uspořádání titulních stran britských deníků viz výše) a po americkém vzoru zařadil na titulní stránku nejdůležitější zprávy dne“.³⁷⁴ Za tímto novátorským tahem zřejmě stál Ralph David Blumenfeld, původem americký novinář, který na postu vedoucího zahraničního oddělení a posléze jako šéfredaktor ovlivňoval chod listu *Daily Express* mezi lety 1902 – 1932.³⁷⁵

Další znak, který se stal – převážně ve třicátých letech – typický pro *Daily Express* byl optimismus. Ve třetí dekádě 20. století vycházel list se sloganem „Nezapomeňte, že v *Expressu* je každý den slunný“.³⁷⁶ K této snaze „zmírnit“ skutečnost (mimochodem patrný znak toho, že se skutečně nejednalo o tzv. prestižní tisk) se vyjádřil šéfredaktor Artur Christiansen:³⁷⁷ *...optimismus novin vždy zastíní nějaké obrovské neštěstí! Není přece možné, aby z novin svítilo slunce, když se potopila ponorka. Je však možné dbát o to, aby se při výběru zpráv nezdůrazňovala chmurná a tragická tvář světa i když jí noviny zaznamenávají...*³⁷⁸ Následkem takovéhoho přístupu bylo například to, že ještě počátkem roku 1939, kdy se nad Evropou stahovala mračna v podobě hákového kříže, „vyšel *Daily Express* s optimistickým ujištěním – Válka nebude“.³⁷⁹

Jak naznačuje již samotný obrázek Svatého Jiří v titulku každého vydání *Daily Express*, v současnosti se deník vyznačuje konzervativním zaměřením

---

³⁷³ KÖPPLOVÁ, Barbara – VOJTEK, Juraj, *Stručný přehled vývoje britského tisku od druhé poloviny 19. století do 70. let 20. století*, Praha 1977, s. 55.

³⁷⁴ KÖPPLOVÁ, Barbara – VOJTEK, Juraj, *Stručný přehled vývoje britského tisku od druhé poloviny 19. století do 70. let 20. století*, Praha 1977, s. 20.

³⁷⁵ ŠEFČÁK, Luboš – VOJTEK, Juraj, *Dejiny svetového novinárstva I. Dejiny anglického novinárstva* Bratislava 1991, s. 67.

³⁷⁶ KÖPPLOVÁ, Barbara – VOJTEK, Juraj, *Stručný přehled vývoje britského tisku od druhé poloviny 19. století do 70. let 20. století*, Praha 1977, s. 35.

³⁷⁷ Ve funkci šéfredaktora deníku *Daily Express* působil Artur Christiansen v letech 1933 – 1957.

³⁷⁸ KÖPPLOVÁ, Barbara – VOJTEK, Juraj, *Stručný přehled vývoje britského tisku od druhé poloviny 19. století do 70. let 20. století*, Praha 1977, s. 35.

³⁷⁹ KÖPPLOVÁ, Barbara – VOJTEK, Juraj, *Stručný přehled vývoje britského tisku od druhé poloviny 19. století do 70. let 20. století*, Praha 1977, s. 35.

a v počtu průměrně osmnácti stran útočí denně na hranici 700 tisíc výtisků; to znamená oproti šedesátým letům 20. století, kdy list běžně překračoval hranici čtyř milionů vydání denně, značný propad.

8.1.4 Kubánská raketová krize na stránkách *Daily Express* ve středu 24. října

Deník *Daily Express* plní svou roli bulvárního listu a hned na úvod zaplnil půl titulní strany průzkumnou fotografií s popisy raketové základny na Kubě, na druhou stranu textem přílišnou pozornost kubánským událostem nevěnoval. Přesto však uvedl několik cenných informací. Krom informací, které prezentoval o bloádě deník *The Times*, přiblížili redaktoři *Daily Express* také způsob, jakým budou lodě na širém moři zastavovány. Stejně jako československý tisk, uvedl tento list, že „když odmítnou [lodě – V. K.] zastavit, bude zahájena palba přes příď a když odmítnou toto varování, flotila bude mít povolení je potopit“.³⁸⁰

Výrazná je odlišnost obou britských listů v pohledu na existenci raketových základen na Kubě. Zatímco deník *The Times* prezentoval jejich přítomnost jako americké tvrzení, redaktoři *Daily Express* to prezentují jako „hotovou věc“. Redaktor Chapman Pincher ohledně fotografií prohlásil: *Jsem naprosto přesvědčen, že jsou pravé.*³⁸¹

Charakteristická je pro *Daily Express* od prvního sledovaného dne snaha zobrazit americkou stranu kladně. Nabízí se srovnání s *Rudým právem*, jehož redaktoři si kladli za cíl velebit jméno Sovětského svazu. Podobně – i když ne v takové míře jako komunistický tisk v Československu – to činí i redaktoři *Daily Express* o Spojených státech amerických. Právě tato západní supervelmoc zde byla zobrazována jednostranně jako ta, co volala po setkání s Nikitou Chruščovem, varovala svět před rozpoutáním termonukleární války a Adlai Stevenson dokonce z řádek tohoto média pravil: *Pamatujme si tento den ne jako den, kdy svět došel na*

---

³⁸⁰ Fleet planes track Russian ships. *Daily Express*. 24. 10. 1962, č. 19,410, s. 1.

³⁸¹ The Evidence. *Daily Express*. 24. 10. 1962, č. 19,410, s. 1.

*okraj nukleární války, ale jako den, kdy se lidé rozhodli nedopustit, aby je cokoliv zastavilo v jejich boji za mír.*³⁸²

Poměrně kvalitní informace *Daily Express* podal na desáté straně. Čtenář zde nalezne opět dvě mapky znázorňující hlavní vojenské základny Spojených států ve světě a současně je zde k vidění rozmístění základen v Sovětském svazu. Přestože amerických „puntíků“ je na mapě více než těch sovětských, na recipienta působí *balance of power* mnohem vyrovnaněji než například síť amerických základen jednostranně otiskovaná v československém tisku. Nadto všechno zde můžeme nalézt i mapu Kuby s vyznačenými místy, kde se nacházely sovětské rakety.

V tomto londýnském deníku můžeme poprvé spatřit příměr Velké Británie k situaci, v níž se ocitly USA. „Umístění balistických raket na Kubu, dává mnohá americká města³⁸³ do té samé pozice, v jaké jsou města britská“,³⁸⁴ srovnali redaktoři stav Velké Británie, jejíž města byla v permanentním doletu sovětských raket a dodávají, že Spojené státy by tak mohly být vystaveny „atomovému Pearl Harboru“.³⁸⁵

Redaktoři střeďečního vydání *Daily Express* se dále věnovali podpoře, kterou dávali najevo američtí spojenci a krom zmiňovaného hlasování v OAS uvedli například Kanadu, Francii a Austrálii jako země stojící za Kennedyho rozhodnutím. Za odpůrce postupu americké vlády jsou zde zmíněny země jako Československo a Belgie, ale také například protest londýnských loďařů proti chystané bloádě.

---

³⁸² 1am: Let's meet and talk. *Daily Express*. 24. 10. 1962, č. 19,410, s. 1.

³⁸³ Jak je možné vidět v příloze č. 2, sovětské rakety z Kuby byly s to zasáhnout kromě Seattlu všechna důležitá města ve Spojených státech.

³⁸⁴ Breakfast table answers. *Daily Express*. 24. 10. 1962, č. 19,410, s. 10.

³⁸⁵ Breakfast table answers. *Daily Express*. 24. 10. 1962, č. 19,410, s. 10.

8.2 Americké deníky

8.2.1 Stručný vývoj americké žurnalistiky

Vývoj amerického tisku je na tolik rozhodující pro pochopení souvislostí obou sledovaných listů (*The New York Times* a *The Washington Post*), že stručně uvádím jeho počátky.

Americké novinářství má za sebou složitý vývoj. První pokus o vytvoření severoamerického listu skončil pouhé čtyři dny poté, co začal. 25. srpna 1690 vydal Benjamin Harris, anglický emigrant, první a zároveň poslední číslo čtyřstránkového měsíčníku *Publick Occurences, Both Forreign and Domestick*. Jelikož obsah listu³⁸⁶ byl chápán anglickou koloniální správou jako útok na její autoritu, byly noviny okamžitě zakázány.³⁸⁷ Tím snaha anglických osad v Severní Americe o vytvoření vlastního média, které by informovalo o kontinentálních událostech, na čtrnáct let vyhasla.

Od dvacátých let 18. století počet novin v Severní Americe pozvolna stoupal. V nejvíce zalidněných koloniích bylo do poloviny století na čtrnáct týdeníků a vznikaly i první noviny s dvěma až třemi vydáními týdně. Tento náhlý rozvoj žurnalistiky však koloniální správa přijímala s nelibostí.³⁸⁸ Noviny se totiž stávaly „tribunou úsilí americké buržoazie o dosažení ekonomické a politické nezávislosti na Anglii“.³⁸⁹ Toho využíval v novinách *Pennsylvania Gazette* například také jeden z otců zakladatelů – Benjamin Franklin. Ten pod proslulým emblémem hada

---

³⁸⁶ V novinách byla mimo jiné uvedena zpráva o tom, že generál Winthrop poslal na francouzské území indiány Maqua, ti tam upálili u kůlu několik Francouzů a odvěkli s sebou zajatce.

³⁸⁷ ŠEFČÁK, L. – VOJTEK, J., *Dejiny svetového novinárstva III. Dejiny amerického novinárstva*, Bratislava 1997, s. 10.

³⁸⁸ KÖPPLOVÁ, Barbara – KÖPPL, Ladislav, *Dějiny světové žurnalistiky I. Celý svět je v novinách*, Brno 1989, s. 115.

³⁸⁹ KÖPPLOVÁ, Barbara – KÖPPL, Ladislav, *Dějiny světové žurnalistiky I. Celý svět je v novinách*, Brno 1989, s. 118.

rozsekaného na osm částí představujících osm kolonií nechal tisknout nápis „jednota nebo smrt“.³⁹⁰

V roce 1765 byl Parlamentem Spojeného království uvalen na britské kolonie v Severní Americe tzv. kolkovací zákon. Anglická vláda tím nařizovala daň na mnoho druhů dováženého zboží a zároveň zavedla povinnost kolků pro všechny noviny, tisk knih a úředních dokumentů. Takovéto opatření zvedlo vlnu odporu amerických kolonií proti anglické vládě, jež v roce 1773 vyústila v jeden z konfliktů vedoucích k Americké revoluci – tzv. Bostonské pití čaje.³⁹¹

Přes všechny nesnáze, které rozvoji tisku kladla anglická vláda, nabyla americká žurnalistika ve srovnání s ostatními zeměmi významnou výhodu – svoboda slova a tisku byla totiž zakotvena v prvním dodatku americké ústavy. Na tomto základě se novináři nemuseli bát legálně vyjádřit k jakékoliv události.³⁹² Nic už nebránilo rozvoji tisku a do rozpoutání občanské války se počet amerických listů vyšplhal až k třem tisícům titulů.³⁹³

8.2.2 *The New York Times*

„*The Gray Lady*“, jak bývají podle svého vzhledu nazývány největší metropolitní noviny ve Spojených státech amerických, založil 18. září 1851 Henry Jarvis Raymond (muž, jenž si svou novinářskou praxi budoval v listu *The New York Tribune* již od roku 1841 a mimo jiné je považován za jednoho ze zakladatelů Republikánské strany) spolu s bývalým bankéřem Georgem Jonesem a Edwardem

---

³⁹⁰ KÖPPLOVÁ, Barbara – KÖPPL, Ladislav, *Dějiny světové žurnalistiky I. Celý svět je v novinách*, Brno 1989, s. 115.

³⁹¹ KÖPPLOVÁ, Barbara – KÖPPL, Ladislav, *Dějiny světové žurnalistiky I. Celý svět je v novinách*, Brno 1989, s. 118.

³⁹² KÖPPLOVÁ, Barbara – KÖPPL, Ladislav, *Dějiny světové žurnalistiky I. Celý svět je v novinách*, Brno 1989, s. 218.

³⁹³ KÖPPLOVÁ, Barbara – KÖPPL, Ladislav, *Dějiny světové žurnalistiky I. Celý svět je v novinách*, Brno 1989, s. 278.

Wesleyem pod názvem *The New York Daily Times*.³⁹⁴ Toto pojmenování bylo po šesti letech (1857) zredukováno na dodnes používaný název *The New York Times* (dále jen NYT).

Tehdy čtyřstránkové noviny (rozšířené na osm stran byly hned od druhého ročníku) zalomené do šesti sloupců vycházely kromě neděle každý den a jejich formát byl asi o třetinu menší než současný, tzv. světový formát. NYT byly vydávány dvakrát denně, jejich ranní a odpolední výtisky se lišily pouze aktuálními zprávami.³⁹⁵ První nedělní vydání vyšlo po vypuknutí občanské války v dubnu 1861, aby mohl list denně informovat o válečných událostech.³⁹⁶

Svůj potenciál v roli společenského média ukázaly noviny v letech 1870 – 1871, kdy svým mediálním tlakem a články NYT přispěly k pádu newyorského starosty přezdívaného „Boss Tweedy“, jenž zpronevěřil desítky milionů dolarů. V devadesátých letech 19. století se však tento list potácel v problémech. Po ekonomické krizi v roce 1893 klesl denní náklad až na 9 000 výtisků. Tento nastávající úpadek deníku zastavila první a poslední změna majitele *The New York Times*. Úspěšný novinový podnikatel Adolph Simon Ochs koupil NYT v roce 1896. Hned druhý den uveřejnil v novinách svůj záměr s novinami: *Mým nejvyšším cílem bude, aby The New York Times přinášely zprávy, všechny zprávy, v hutné a přitažlivé podobě, v jazyce, který je běžný v dobré společnosti, přinášely je tak rychle, aby nebylo možno se je dozvědět dříve z jiného zodpovědného prostředku; aby přinášely nezáužaté zprávy bez strachu či náklonnosti, nezávisle na jakékoliv straně či zájmu, kterých se týkají; abych vytvořil z The New York Times fórum, kde se uvažuje o všech pro veřejnost významných otázkách, a abych právě ve smyslu tohoto cíle vyvolal inteligentní diskusi názorů všech možných odvětví.*³⁹⁷

Další věcí, kterou Ochs změnil, byla cena listu, snížil ji ze tří na jeden cent, čímž deník zpřístupnil širším vrstvám a náklad vystoupal v roce 1899 na 75 000

---

³⁹⁴ ŠEFČÁK, L. – VOJTEK, J., *Dejiny svetového novinárstva III. Dejiny amerického novinárstva*, Bratislava 1997, s. 86 - 87.

³⁹⁵ ŠEFČÁK, L. – VOJTEK, J., *Dejiny svetového novinárstva III. Dejiny amerického novinárstva*, Bratislava 1997, s. 87.

³⁹⁶ ŠEFČÁK, L. – VOJTEK, J., *Dejiny svetového novinárstva III. Dejiny amerického novinárstva*, Bratislava 1997, s. 89.

³⁹⁷ ŠEFČÁK, L. – VOJTEK, J., *Dejiny svetového novinárstva III. Dejiny amerického novinárstva*, Bratislava 1997, s. 81.

výtisků. NYT si získávaly svou oblibu také složením informací. Vymezovaly větší plochu zahraničním událostem (zvláště z Evropy) než kterékoliv jiné americké noviny, čtenář mohl uvnitř nalézt také široké spektrum knižních recenzí a „útokem vzali“ noviny také inzerenti. V roce 1920 „*Gray lady*“ otiskla na 23,4 milionů řádků inzerce. Růst popularity novin a s tím spojených zisků umožnily Ochsovi poskytovat čtenářům stále lepší služby. V roce 1901 uzavřel například dohodu o vzájemné výměně informací s londýnskými *The Times*, což značně rozšířilo záběr poskytovaných zpráv.³⁹⁸

Růst novinářské profesionality lze spatřovat na několika událostech, například jako první noviny přinesly NYT podrobnou zprávu o potopení Titaniku hned v pondělí 15. dubna 1912, toto vydání je dodnes považováno za „mistrovské dílo“;³⁹⁹ během první světové války přinášel tento deník, oproti všem zvyklostem žurnalistiky, úplné texty významných dokumentů světové politiky, celé projevy státníků a politiků, čímž se tento newyorský list stal významným zdrojem pramenů.⁴⁰⁰

Deník *The New York Times*, v současnosti zřejmě nejúspěšnější americké noviny, mají na svém kontě spoustu prvenství: jako první například zprostředkovaly bezdrátové zpravodajství z námořní bitvy během rusko-japonské války; v roce 1910 se staly průkopníky leteckého doručování do Filadelfie a o devět let později uskutečnily i první transatlantický transport novin do Londýna; za svou historii jsou držiteli rekordních sto čtyř Pulitzerových cen. Se svým mottem „All the News That's Fit to Print“,⁴⁰¹ jež může čtenář nalézt v rohu každé titulní strany, poskytují kvalitní žurnalistiku dodnes. Ve všední dny dosahuje průměrných nákladů kolem jednoho milionu výtisků a nedělní vydání pravidelně atakuje hranici 1,5 milionu.

---

³⁹⁸ ŠEFČÁK, L. – VOJTEK, J., *Dejiny svetového novinárstva III. Dejiny amerického novinárstva*, Bratislava 1997, s. 84 - 85.

³⁹⁹ ŠEFČÁK, L. – VOJTEK, J., *Dejiny svetového novinárstva III. Dejiny amerického novinárstva*, Bratislava 1997, s. 85.

⁴⁰⁰ ŠEFČÁK, L. – VOJTEK, J., *Dejiny svetového novinárstva III. Dejiny amerického novinárstva*, Bratislava 1997, s. 86.

⁴⁰¹ Všechny zprávy, které stojí za otištění.

8.2.3 Kubánská raketová krize na stránkách deníku *The New York Times* ve středu 24. října

Newyorská „*Grey Lady*“, jakožto médium reprezentující jednu ze stran přímo zapojených do kubánské krize, věnovala tématu ohromné množství prostoru. Titulní strana informovala téměř výhradně o událostech týkajících se Kuby a hned při čtení hlavního titulku „Soviet challenges U.S. right to blockade“,⁴⁰² čtenář pozná, čí zájmy *The New York Times* bude zastupovat. Zatímco britský *The Times* pohlížel na situaci jako věc, kterou tvrdí Američané, NYT (stejně jako *Daily Express*) prezentoval rakety na Kubě jako fakt, o němž není nutno pochybovat. První strana newyorského periodika svými články pokrývala téměř celé spektrum informací o kubánské krizi, zprávy pak pokračují na dalších stranách a jsou dále rozváděny.

Podrobnosti o plánované bloádě ostrova opět začínají specifikováním útočných zbraní, navíc informace byly doplněny veškerými zprávami o administrativních záležitostech, jež jsou vyžadovány pro vydání prezidentského prohlášení – například čas podpisu vlády či předaná plná moc ministru obrany k prosazení blokády armádou, námořnictvem a leteckými silami. Dále jsou rozvedeny informace o hlasování v OAS a prvně je zde tento dokument pojmenován – *Zabránění v dovozu útočných zbraní na Kubu*.⁴⁰³

V souvislostech o avizované námořní karanténě otiskli redaktoři deníku *The New York Times* sedm kroků, které ohlásil prezident JFK ve svém projevu 22. října jako nutné pro zavedení tohoto opatření. Těchto několik kroků otisklo ze všech sledovaných československých i zahraničních tisků (kromě NYT) částečně pouze *Rudé právo* (24. října).

O tom, nakolik je deník precizní, se může čtenář přesvědčit na druhé straně, kde v souvislosti s plánovanou karanténou Kuby, redaktoři rozšiřují záběr informací o tomto termínu. Při studiu soudobé historiografie se všeobecně můžeme dočíst, jak brilantní byl Kennedyho postup, když eufemisticky nazval blokádu ostrova

---

1. ⁴⁰² Soviet challenges U.S. right to blockade. *The New York Times*. 24. 10. 1962, č. 38,259, s.

⁴⁰³ President signs blockade edict. *The New York Times*. 24. 10. 1962, č. 38,259, s. 3.

„karanténa“.⁴⁰⁴ Nikde jsem se však nesetkal s informací, že tento pojem užil již Kennedyho předchůdce Franklin D. Roosevelt, jak uvedli autoři v NYT. 5. října 1937, když japonské jednotky napadaly Čínu, prohlásil americký prezident v Chicagu: *Když se začne šířit epidemie fyzické nákazy, společnost schválí vyhlášení karantény pacientů, aby před šířením této choroby ochránila zdraví komunity [...] touto nákazou je válka, ať je nebo není vyhlášena.*⁴⁰⁵

Na šesté straně deník *The New York Times* vždy shrnuje nejdůležitější události z domova i ze světa a často k nim vyjadřuje i svá stanoviska. O vyhlášení námořní blokády autoři mínili: *Cítíme, že prezident po nově zjištěných okolnostech, že na Kubě vzniká sovětská armáda, nemohl udělat méně, než udělal teď.*⁴⁰⁶

Vedle informací o karanténě, byla věnována patřičná pozornost pohledu na jednání Sovětů, zejména pak vládnímu prohlášení. To je naprosto totožné s tím, jež bylo otištěno v britském deníku *The Times*. Odpověď z Kremlu byla deníkem NYT shledávána jako „relativně mírná a váhavá“.⁴⁰⁷ Pokud si vzpomeneme, s jakým zapálením a hrdostí bylo prezentováno právě toto prohlášení sovětské vlády například komunistickým tiskovým orgánem *Rudé právo* (viz výše), komparace těchto dvou pohledů je přinejmenším zajímavá.

Vysvětlení Chruščovova odhodlání vyzbrojit Kubu jadernými raketami vysvětlil redaktor James Reston opět na šesté straně deníku. *Podcenil amerického ducha a charakter prezidenta Kennedyho*, tvrdil Reston a dodal, že to je *běžný evropský zvyk již od dob George III. z Velké Británie až po Adolfa Hitlera.*⁴⁰⁸ Dalším důvodem byl podle amerického redaktora fakt, že Chruščov považoval prezidenta USA za slabého, což bylo patrné již na setkání ve Vídni v červnu roku 1961, kdy se ho kremelský šéf snažil zastrašovat.⁴⁰⁹ Tento obrázek o americké hlavě státu dotvářela zpráva připravená v srpnu 1960 sovětským ministerstvem zahraničí, jež zobrazovala Kennedyho „jako pragmatického politika, který je pro rozhovory se

---

⁴⁰⁴ O vhodnosti tohoto pojmu například viz SORENSEN, Theodor, Chaikin, *Kennedy*, New York 1965, s. 694.

⁴⁰⁵ Roosevelt Suggested A Quarantine in 1937. *The New York Times*. 24. 10. 1962, č. 38,259, s. 2.

⁴⁰⁶ Quarantine on Cuba. *The New York Times*. 24. 10. 1962, č. 38,259, s. 6.

⁴⁰⁷ U.S. sees soviet hesitant on Cuba. *The New York Times*. 24. 10. 1962, č. 38,259, s. 1.

⁴⁰⁸ Khrushchev's Mistake. *The New York Times*. 24. 10. 1962, č. 38,259, s. 6.

⁴⁰⁹ Khrushchev's Mistake. *The New York Times*. 24. 10. 1962, č. 38,259, s. 6.

Sověty, a kdyby byl u moci v květnu 1960, omluvil by se za let U-2“.⁴¹⁰ Navíc bylo o Chruščovovi známo, že díky věkovému rozdílu cítil nad J. F. Kennedym navrch. Hovořil o něm jako o chlapci, „který je mladší než můj vlastní syn“.⁴¹¹ Jeho zeť Alexej Adžubej pak bratry Johna a Roberta Kennedyovi souhrnně označoval jako „chlapečky v krátkých kalhotkách“.⁴¹²

Reston dále polemizoval o tom, co Chruščov vlastně zamýšlel tím, že nechal poslat rakety do Karibiku. Podle něho měl dva motivy: a) jestliže Kennedy nepřijme instalaci raket na ostrově jako záminku pro vyhlášení války a invazi na ostrov, bude moci Sovětský svaz demonstrovat, že je schopen vzdorovat Spojeným státům i na západní hemisféře a vytvořit v Karibiku základnu pro těžení z latinskoamerické politické a společenské nestability; b) jestliže Kennedy vyhlásí válku a napadne Kubu, může Moskva argumentovat v OSN, že nedělala na Kubě nic víc, než dělaly USA v Turecku a Itálii, a využít tak krize k demontování základen na Kubě, v Turecku a možná i v Německu.⁴¹³ O to víc vyzdvihl redaktor NYT, že JFK zvolil „zlatou střední cestu“ a deklaroval námořní blokádu, čímž nevyhlásil válku, ale také nenechal události bez odezvy.

Jelikož byla často spekulovanou reakcí Sovětů na karanténu Kuby předpokládána blokáda Západního Berlína, věnoval NYT ve středu 24. října poměrně výraznou pozornost náladám v tomto rozděleném městě. „Panovala tam značná nervozita nad pravděpodobností, že by komunisté mohli odpovědět úderem na Západní Berlín, izolovaný 110 mil uvnitř Východního Německa“,⁴¹⁴ shrnul obavy Sydney Gruson, zpravodaj z německého Bonnu. Přes přítomné obavy ze sovětské odezvy starosta Západního Berlína Willy Brandt i kancléř Adenauer stáli pevně za Spojenými státy.⁴¹⁵ Z dalších zemí podporující kroky americké vlády jsou v *The New York Times* uvedeny státy Latinské Ameriky, Velká Británie, spojenci z NATO (v NYT je poprvé popsána cesta bývalého ministra zahraničí Deana Achesona, jenž měl

---

⁴¹⁰ TAUBMAN, William, *Chruščov. Člověk a jeho doba*, Praha 2003, s. 481.

⁴¹¹ TAUBMAN, William, *Chruščov. Člověk a jeho doba*, Praha 2003, s. 482.

⁴¹² TAUBMAN, William, *Chruščov. Člověk a jeho doba*, Praha 2003, s. 482.

⁴¹³ Khrushchev's Mistake. *The New York Times*. 24. 10. 1962, č. 38,259, s. 6.

⁴¹⁴ Germans Brace for Soviet Counter move Over Cuba. *The New York Times*. 24. 10. 1962, č. 38,259, s. 4.

⁴¹⁵ Germans Brace for Soviet Counter move Over Cuba. *The New York Times*. 24. 10. 1962, č. 38,259, s. 4.

o amerických záměrech zpravit jejich spojence) a Japonsko. Zvláště je zvýrazněna pevná podpora bývalého prezidenta Eisenhowera.

Děni na kubánském ostrově příliš prostoru NYT nevěnoval. Čtenář se na stránkách mohl dočíst, že premiér Fidel Castro zmobilizoval ozbrojené síly, uzavřel pro civilisty západní Havanu (včetně těch, co tam žili) a zakázal civilní lety z havanského letiště.⁴¹⁶

Oproti britským médiím nesoustředil list *The New York Times* příliš pozornost na fotografické důkazy, dokonce v tomto deníku čtenář nenalezne žádný druh obrazové evidence. Zájemce pouze zjistil, že průzkumná letadla z výšky 40 000 stop vyfotila několik tisíc snímků, které zkoumali experti. Tyto důkazy byly posléze předány 15. října ministru obrany a příští ráno je obdržel také prezident.⁴¹⁷

8.2.4 *The Washington Post*

Velmi respektovaný celostátní deník *The Washington post* založil 6. prosince roku 1877 americký novinář a reportér Stilson Hutchins v metropoli Spojených států amerických – Washingtonu. První vydání se skládalo ze čtyř stran hadrového papíru a dosahovalo počtu 10 000 výtisků.⁴¹⁸ Nově vzniklému deníku se zpočátku dařilo velmi dobře. O dva roky později, tedy roku 1879, noviny získaly tiskařský válec, který poskytoval v té době nebývalé možnosti tisku, deset tisíc kopií dokázal potisknout již za hodinu; v roce 1780 se *The Washington Post* stal prvním deníkem, který ve Washingtonu vycházel sedm dní v týdnu.⁴¹⁹

Opravdu významných úspěchů dosáhl list až ve dvacátém století. Na přelomu dvacátých a třicátých let začal otiskovat práce mladého karikaturisty Herberta L.

1. ⁴¹⁶ Cuba Waits Tensely For Castro's Replay. *The New York Times*. 24. 10. 1962, č. 38,259, s.

⁴¹⁷ Aerial cameras traced build-up. *The New York Times*. 24. 10. 1962, č. 38,259, s. 4.

⁴¹⁸ http://www.washpost.com/gen_info/history/timeline/index.shtml, 10. 5. 2010.

⁴¹⁹ http://www.washpost.com/gen_info/history/timeline/index.shtml, 10. 5. 2010.

Blocka, jež proslul pod názvem "Herblock";⁴²⁰ počátkem let třicátých koupil deník *The Washington Post* ve veřejné aukci Eugene Meyer, americký finančník a nakladatel, který svým záměrem vybudovat slušné a pravdivé médium nesmírně zvedl jeho prestiž.⁴²¹ Pravděpodobně neznámější a také nejvýznamnější úspěch novinářů listu *The Washington Post* se odehrál v letech sedmdesátých. Tehdy dva novináři – Bob Woodward a Carl Bernstein – přispěli k dosud jediné rezignaci prezidenta Spojených států amerických tím, že otiskovali na stránkách deníku své vyšetřování zdánlivě běžného vloupání do sídla Demokratické strany v červnu roku 1972. Nejen, že tento skandál, jenž vstoupil do dějin jako tzv. „Aféra Watergate“, donutil Richarda Nixona vzdát se prezidentského křesla, ale současně je dodnes příkladem investigativní žurnalistiky, za niž byli novináři washingtonského listu v roce 1973 odměněni Pulitzerovou cenou.⁴²²

The Washington Post za svou historii čelil často kritikám za to, že je nakloněn buď k politické pravici, nebo levici, v současnosti se list vyznačuje spíše liberálními tendencemi. Tyto největší metropolitní noviny ve Spojených státech se dnes otiskují v tzv. Broadsheet formátu, což je ve světě největší užívaný rozměr novin, v mezinárodních názvech mu odpovídá označení papíru A1.⁴²³ Denní náklady průměrně dosahují 700 000 výtisků a nedělní čísla se pohybují na hraně 900 000 výtisků.

8.2.5 Kubánská raketová krize na stránkách deníku *The Washington Post* ve středu 24. října

Americký deník *The Washington Post* (dále jen TWP) věnoval záležitostem ohledně kubánské krize – stejně jako NYT – velké množství článků. Kromě věcí, jež byly shodně prezentovány v denících *The New York Times*, *The Times* a *Daily*

---

⁴²⁰ Tento umělec je mimo jiné znám tím, že na počátku padesátých let svými karikaturami periodicky „útočil“ na senátora jménem Joseph McCarthy, pro něhož vytvořil později zobecněný termín „Mccarthismus“. [Http://www.washpost.com/gen_info/history/timeline/index.shtml](http://www.washpost.com/gen_info/history/timeline/index.shtml), 10. 6. 2010.

⁴²¹ http://www.washpost.com/gen_info/history/timeline/index.shtml, 10. 5. 2010.

⁴²² http://www.washpost.com/gen_info/history/timeline/index.shtml, 10. 5. 2010.

⁴²³ Rozměry papíru o velikosti A1 jsou 594 mm x 841 mm

Express, jako jsou informace o hlasování v OAS; prohlášení sovětské vlády; obecné záležitosti týkající se vyhlášení blokády; vyhlášení bojové pohotovosti Fidelem Castrem; podpora amerických spojenců nebo nervozita v Západním Berlíně, které by bylo zbytečné znovu zmiňovat, se redaktoři TWP věnovali tématům, s nimiž se čtenáři jiných periodik neměli možnost setkat.

Vydání washingtonského deníku ze středy 24. října obecně kladlo pozornost na zprostředkování nálad v americké společnosti a snahou bylo zodpovědět dotazy občanů. Díky tomu mohl čtenář na titulní straně spatřit přepis interview reportéra TWP s blíže nespecifikovaným vysoce postaveným zdrojem, v němž reagují na „změť matoucích otázek, jež vyvstaly v mysli veřejnosti“⁴²⁴ následkem Kennedyho administrativy během kubánské krize. Několik nejdůležitějších otázek si dovolím citovat:

OTÁZKA: *Proč vypukla krize kvůli Kubě právě nyní? Po těch všech zbraních a mužích posílaných SSSR na Kubu po několik měsíců.*

ODPOVĚĎ: *Protože charakter zbraní byl nyní zjištěn jako útočný, nikoliv obranný, jak tomu bylo do nedávna...*

OTÁZKA: *Jak to všechno víme?*

ODPOVĚĎ: *... USA čekaly, dokud letecké snímky nepotvrdí rakety středně dlouhého doletu...*

OTÁZKA: *Není blokáda, kterou uvalil prezident Kennedy válečným aktem? Jinými slovy, nejsou USA ve válce se Sovětským svazem?*

ODPOVĚĎ: *...Právníci říkají, že takováto částečná blokáda není válečným aktem...*

OTÁZKA: *Sověti tvrdí, že poslali pouze obranné zbraně. Co vy na to?*

ODPOVĚĎ: *...toto prohlášení bylo lživé...*

OTÁZKA: *Proč nevyhlásil prezident Kennedy úplnou blokádu?*

ODPOVĚĎ: *Protože máme omezené cíle, jmenovitě chceme dostat útočné zbraně z Kubu a předejít tomu, aby byly další doručeny. Nejednáme proti kubánským lidem...*⁴²⁵

V *Rudém právu* jsme se dočetli, že i samotní občané Spojených států vystupovali proti vládě různými demonstracemi za mír a zanechání všech agresivních činů. Tento americký deník sice také otiskuje několik demonstrací před Bílým domem, ale naprosto dominantně zde nalezneme obraz Američanů podporujících svého prezidenta. Nikdo z padesáti dotazovaných lidí neodporoval

---

⁴²⁴ Plan to Blockade Cuba Raises Many Questions; Here Are Some Replies. *The Washington Post*. 24. 10. 1962, ročník 85, č. 323, s. A1.

⁴²⁵ Plan to Blockade Cuba Raises Many Questions; Here Are Some Replies. *The Washington Post*. 24. 10. 1962, ročník 85, č. 323, s. A1, A14.

pondělnímu vystoupení JFK proti sovětské infiltraci na Kubě, napsal redaktor Phil Casey a naopak dodal, že „každý z nich ho pevně podporoval, dokonce tam byl konstantní refrén prohlášení: *je to dlouho očekáváno*“.⁴²⁶ Někteří lidé – jejichž výpověď najdeme na třetí straně – prohlášení prezidenta dokonce nazvali „úžasná a odvážná věc. Jedna z největších, co znám“.⁴²⁷

Dalšími zprávami, jimž se jiné periodikum dosud nevěnovalo, byly zprávy o bezpečnostních opatřeních. Čtenář se tak dozvěděl například, že v Bílém domě byly nařízeny nejprísnější bezpečnostní opatření od dob korejské války⁴²⁸ nebo o nařízené evakuaci manželek a rodinných příslušníků z vojenské základny Guantánamo. Článek na straně B6 pak dále rozepisuje vybrané výpovědi manželek amerických vojáků, které byly nuceny po vyhlášení pohotovosti na základně v kubánské provincii Oriente opustit své „domovy“, jak americkou základnu nazvala jedna z nich.⁴²⁹

Prvenství si redaktoři *The Washington Post* připsali také v otištění informací o konkrétním umístění blokády. Na deváté straně redakce zveřejnila mapu, která zobrazuje všechny možné přístupy do kubánských přístavů, americké hlídky, trasy sovětských lodí a hranice plánované blokády. Viz následující obrázek.

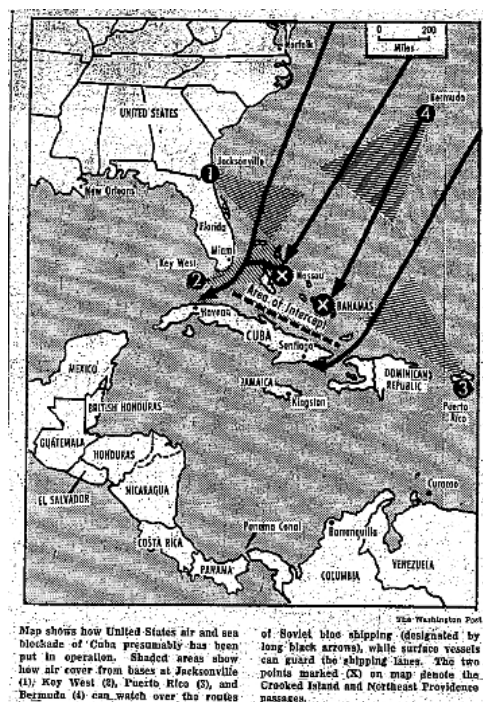
⁴²⁶ View of Man-on Street: Action on Cuba Is Long Overdue. *The Washington Post*. 24. 10. 1962, ročník 85, č. 323, s. A3.

⁴²⁷ View of Man-on Street: Action on Cuba Is Long Overdue. *The Washington Post*. 24. 10. 1962, ročník 85, č. 323, s. A3.

⁴²⁸ White house Security Net Is Tightened. *The Washington Post*. 24. 10. 1962, ročník 85, č. 323, s. A7.

⁴²⁹ Evacuated Navy Wives Tell Of Sudden Flight From Cuba. *The Washington Post*. 24. 10. 1962, ročník 85, č. 323, s. B6.

Příloha č. 17: Mapa ukazující hranice plánované blokády

Zdroj: *The Washington Post*. 24. 10. 1962, ročník 85, č. 323, s. A9.

Vedle vyjádřené podpory od států jako Západní Německo, Francie, Velká Británie apod., uvedl deník americké metropole také zastání Kennedyho postupu samotnými Kubánci. Ze tří tisíc kubánských uprchlíků, již tou dobou žili ve Washingtonu, byla „většina velmi šťastna za Kennedyho prohlášení“, uvádí se v novinách.⁴³⁰ Tato zpráva sama o sobě není však nijak převratná. Kubánští emigranti byli za hranicemi své vlasti, neboť byl pro ně režim Fidela Castra neslučitelný s jejich zájmy a názory. Právě z tohoto důvodu brali za vděk jakoukoli příležitost, jež jim mohla dopomoci svrhnout nežádoucí vládu. Naopak s pesimistickým přístupem ke krokům západní supervelmoci se čtenáři setkali v článku o anglickém filozofu Bertrandu Russellovi, člověku, jehož dopisy pravidelně otiskovalo *Rudé právo* jako vzor protestu proti postupu Spojených států. Tento britský vzdělanec a zapálený pacifista pronesl v úterý 23. října svou katastrofickou vizi, jež otiskl deník *The Washington Post*: *Zdá se pravděpodobné, že během týdne musíme být všichni mrtví*, to pak zakončil výzvou všem lidem, kteří

⁴³⁰ Cuban Colony Here Praises U. S. Actions. *The Washington Post*. 24. 10. 1962, ročník 85, č. 323, s. A9.

mají rádi život, aby zvedli své nohy a šli demonstrovat za náš požadavek žít a nechat žít.⁴³¹

Na dvacáté třetí straně otiskl list *The Washington Post* – podobně jako NYT – shrnutí hlavních světových i domácích událostí. Pod hlavičkou „An independent newspaper“ uvedli redaktoři zajímavý pohled na kubánskou krizi. „V roce 1956 byli američtí občané hluboce pobouřeni sovětským potlačením maďarské výzvy po svobodě, a mnozí kvůli odvážným Maďarům požadovali po vládě aktivní intervenci. Navzdory všem těmto emocím se USA zdržely zákroku, protože Maďarsko bylo od druhé světové války v komunistické sféře, bylo tedy zřejmé, že kdyby bylo použito ke změnění statu quo jakékoliv vnější vojenské síly, přineslo by to třetí světovou válku. Teď jsou pozice obrácené...“⁴³²

8.3 Kubánská raketová krize na stránkách vybraných zahraničních deníků den po dni

8.3.1 Čtvrtek 25. října

Zatímco se čtenáři v Československu z oficiálních deníků (tři mnou sledované listy) mohli dočíst ve čtvrtek 25. října o záporných světových ohlasech na adresu Spojených států, o odsuzování námořní blokády či o slibované podpoře domácími pracovníky na počest kubánského lidu, nedozvěděli se naprosto nic o tom, jak probíhalo střední spuštění námořní karantény. Netušili tedy, jak a zda vůbec došlo k zastavení a prohledání lodí plujících do kubánských přístavů. Všechny čtyři sledované zahraniční deníky se „hodinou H“ zabývaly naopak poměrně významně.

„Vítězné první kolo pro Spojené státy“,⁴³³ hlásil titulky deníku *The Washington Post* a přinesl zprávy o blokádě, která byla spuštěna předchozí den. Přestože šest sovětských lodí změnilo svůj kurz od hranice námořní blokády, čímž se poněkud zklidnila situace, nikdo netušil, co bude následovat. Redaktoři

---

⁴³¹ Russell Pessimistic. *The Washington Post*. 24. 10. 1962, ročník 85, č. 323, s. A10.

⁴³² The Soviet Response. *The Washington Post*. 24. 10. 1962, ročník 85, č. 323, s. A23.

⁴³³ War Threat Is Eased by Red Moves. *The Washington Post*. 25. 10. 1962, ročník 85, č. 324, s. A1.

washingtonského listu však v tomto momentě spatřovali vítězství USA. Všimli si také toho, že polské lodě dále směřovaly k vytyčené karanténě a usoudili, že Nikita Chruščov zamýšlel „nechat otestovat americké rozhodnutí zastavit a prohledat lodě směřující na Kubu spíše loděmi satelitních států než ruskými plavidly“.⁴³⁴ Newyorský deník v tomto sovětském „tahu“ viděl naopak strategický záměr zastavit dopravní prostředky vezoucí zakázaný materiál a nejprve nechat proplout plavidla, jež byla naložena pšenicí a dalším nevinným nákladem.⁴³⁵

Britský deník *The Times* nahlížel na blokádu mimo jiné také z vojenského hlediska a informoval čtenáře o tom, že ostrov Key West (americké území patřící k Floridě, které je nejbližší Kubě) byl posílen přibližně pěti tisíci vojáky a další velké jednotky byly následně očekávány.⁴³⁶

Díky tomuto vývoji působí stránky čtvrtěčního vydání sledovaných zahraničních deníků mnohem klidnějším dojmem než některé československé noviny. Jelikož nebyla v čsl. tisku žádná zmínka o tom, jakým způsobem proběhlo zavedení námořní blokády do praxe, nebylo ani reflektováno, že lodě mířící na Kubu byly z kurzu odkloněny. Ten den noviny v Československu hlásaly z titulních stran burcující nadpisy typu „Celý svět pobouřen americkou agresí“,⁴³⁷ „Odvolat námořní blokádu Kuby“,⁴³⁸ kdežto zahraniční listy poutaly ve čtvrtek pozornost poněkud příznivějšími nadpisy typu „War Threat Is Eased by Red Moves“,⁴³⁹ „Some east block ships reported to have changed course“.⁴⁴⁰

Další významná informace, již bychom v trojici deníků *Rudé právo*, *Lidová demokracie*, *Svobodné slovo* hledali marně, byla zpráva o výsledku analýzy průzkumných fotografií. Informační agentura Spojených států (USIA) rozeslala do

---

⁴³⁴ Polish Ship Proceeds For a Possible First Naval Confrontation. *The Washington Post*. 25. 10. 1962, ročník 85, č. 324, s. A1.

⁴³⁵ Blockade begins. *The New York Times*. 25. 10. 1962, č. 38,260, s. 1.

⁴³⁶ U.S. moves to reduce risk of war. *The Times*. 25. 10. 1962, č. 55,531, s. 10.

⁴³⁷ Celý svět pobouřen americkou agresí. *Lidová demokracie*, 25. 10. 1962, ročník 18, č. 254, s. 1.

⁴³⁸ Odvolat námořní blokádu Kuby! *Rudé právo*, 25. 10. 1962, ročník 43, č. 295, s. 1.

⁴³⁹ Válečná hrozba je zklidněna tahem „Rudých“. War Threat Is Eased by Red Moves. *The Washington Post*. 25. 10. 1962, ročník 85, č. 324, s. A1.

⁴⁴⁰ Několik lodí východního bloku ohlásilo změnu kurzu. U.S. moves to reduce risk of war. *The Times*. 25. 10. 1962, č. 55,531, s. 10.

dvou set tří pošt ve sto sedmi zemích na 5 400 otištěných obrazových důkazů,⁴⁴¹ na nichž zkušeni foto analytici a zpravodajští pracovníci popisovali důkazy pořízené nad kubánským územím. Zatímco redaktoři komunistického deníku *Rudé právo* tvrdili o fotografiích předložených A. Stevensonem v OSN jen to, že to byly „letecké záběry jakési mítinky“,⁴⁴² listy *The Washington Post* a *The Times* rozdělují materiál rozeznatý na fotografiích přibližně shodně do tří kategorií: a) letouny osazené lidskou posádkou (MiG 21, MiG 15, Iljušin 28); b) řízené rakety typu země – vzduch; c) rakety středního doletu.⁴⁴³ Washingtonský list obohatil informace rozhovorem s Robertem McNamarou, ministrem obrany. Ten předpokládal, že některé z raket byly již operace schopné a na otázku, zda byly na ostrově hlavice k těmto raketám, odpověděl: *Je dobré předpokládat, že takové hlavice na ostrově jsou.*⁴⁴⁴ Redaktoři londýnského *The Times* uvedli u každého typu zbraně z fotografií jejich technické údaje, účinky, popř. dolet. Deník *Daily Express* dále rozšířili informace otištěnou mapou ukazující rozmístění sovětských vojáků na Kubě a místa, na nichž byly budovány raketové základny. Konkrétní obrazový materiál s popisky může čtenář nalézt v denících *The Times* (strana 10) a *The Washington Post* (strana A10).

Zpráva, již československý tisk sice otiskl, ale její obsah byl poněkud přibarven, je informace o „obežřetnosti a diskrétnosti v zacházení s určitým druhem informací“.⁴⁴⁵ V obou amerických denících můžeme nalézt téměř totožný článek o tom, jak Bílý dům žádal noviny, televizní i radiové stanice, zda by mohly být během kubánské krize obezřetní a diskrétní při publikování určitého typu informací.⁴⁴⁶ Ministerstvo obrany uvedlo dvanáct okruhů, u nichž by měla být média obezřetná:

- 1) Umístění strategických nebo taktických jednotek, včetně typu vybavení, velitelských center a průzkumných systémů

---

⁴⁴¹ USIA Distributing Aerial Photos Of Cuba Buildup to the Free World. *The Washington Post*. 25. 10. 1962, ročník 85, č. 324, s. A10.

⁴⁴² Americké „důkazy“ odhaleny jako podvod. *Rudé právo*, 26. 10. 1962, ročník 43, č. 296, s. 3.

⁴⁴³ Three types of soviet armsd identified. *The Times*. 25. 10. 1962, č. 55,531, s. 10.

⁴⁴⁴ U. S. Assumes Nuclear Tipped Missiles Built by Soviet in Cuba Are Operational. 25. 10. 1962, ročník 85, č. 323, s. A10. O přítomnosti bojových hlavice na ostrově viz výše.

⁴⁴⁵ U.S. Press Asked to Use 'Caution' On Military Data in Cuban Crisis. *The New York Times*. 25. 10. 1962, č. 38,260, s. 5.

⁴⁴⁶ U.S. Press Asked to Use 'Caution' On Military Data in Cuban Crisis. *The New York Times*. 25. 10. 1962, č. 38,260, s. 5.

- 2) Odhady amerických schopností v ničení cílů a pronikání obranou
- 3) Zpravodajské odhady cílů
- 4) Zpravodajské odhady nepřátelských plánů nebo schopností či informací, které by mohly vést k neúspěchu amerických zpravodajských služeb při zřetelu na Kubu a komunistický blok
- 5) Detaily pohybů amerických jednotek, plavidel, letounů, raket a zásob
- 6) Stupeň pohotovosti vojenských jednotek
- 7) Pozice letounů
- 8) Plány pohotovostního rozmístění letounů a vojenských jednotek
- 9) Odhady zranitelnosti
- 10) Nová data o dodávkách a pohotovosti raket nebo odhady schopnosti raketových jednotek
- 11) Detaily velících a kontrolních systémů, včetně odhadů možnosti odolat útoku
- 12) Odhady možností vzdušných a pozemních přeprav⁴⁴⁷

Newyorský i washingtonský deník otiskly výpověď Pierra Salingera o tom, že se v žádném případě nejedná o cenzuru médií a touto žádostí neměla být média vázána. Americké listy se tu však rozcházejí s londýnským listem *The Times*, jehož redaktoři mimo to, že otiskli totožný seznam informačních okruhů, prezentovali tento požadavek jako cenzuru. S chutí se této zprávy ujali redaktoři *Rudého práva* a opakovaně na stránkách komunistického tisku uváděli informace, že Spojené státy cenzurovaly domácí média, která posléze nemohla „v plném počtu otiskovat zprávy o protestních akcích v celém světě“.⁴⁴⁸

Dominantní zprávou všech čtyř zahraničních deníků byla ve čtvrtek 25. října korespondence Nikity Chruščova s anglickým pacifistou Bertrendem Russellem. Nejvíce tohoto tématu využíval britský list *Daily Express*, který palcovými titulky informoval čtenáře o tom, že nejvyšší sovětský představitel žádal summit mezi oběma mocnostmi. Na titulní straně rovněž nalezneme Chruščovovu i Russellovu fotografii a celkově vyznívá toto vydání ve prospěch šéfa Kremlu. Noviny, krom toho, že vyzdvihly žádost Nikity Sergejeviče o setkání, které by mělo situaci vyřešit, prezentovaly (oproti všem ostatním zahraničním listům) střední události týkající se karantény tak, že „Chruščov zvedl naději“.⁴⁴⁹

---

⁴⁴⁷ White House Appeals for Caution In Presentation of Crisis News. *The Washington Post*. 25. 10. 1962, ročník 85, č. 324, s. A6.

⁴⁴⁸ Oslava Charty OSN pod černým mrakem. *Rudé právo*, 26. 10. 1962, ročník 43, č. 296, s. 3.

⁴⁴⁹ Summit, please. *Daily Express*. 25. 10. 1962, č. 19,411, s. 1.

O tom, co sovětský představitel sděloval v odpovědi Bertrandu Russellovi, viz výše. Zahraniční noviny z telegramu vyzdvihly převážně fakt, že Chruščov „volá po vyjednávání, aby odvrátil nukleární srážku“;⁴⁵⁰ „Rusové udělají všechno, co je v jejich silách, aby předešli rozpoutání války“.⁴⁵¹ V listu *The Washington Post* čtenáři navíc našli plné znění telegramu lorda Russella americkému prezidentovi a sovětskému premiérovi. Redaktoři NYT, TWP a *The Times* následně otiskli na stránkách svých deníků důsledek Chruščovova telegramu. Prohlášení sovětského představitele, že SSSR neudělá žádnou unáhlenou akci,⁴⁵² pomohlo trhu akcií. Ceny, jež po propadu způsobeném kubánskou krizí klesaly, začaly opět růst.⁴⁵³

Významnou událostí předchozího dne, tedy 24. října, byla mimo jiné korespondence generálního tajemníka U Thanta zasláná jak do Bílého domu, tak do Kremlu. Jak bylo řečeno již výše, barmský politik apeloval na Spojené státy, aby na dobu dvou týdnů odvolaly námořní blokádu Kuby a Sovětský svaz neposílal na Kubu po stejnou dobu zbraně. Všechny sledované zahraniční deníky této zprávě věnovaly pozornost a dále ji doplnily o informaci, že na jednání OAS nabídlo množství latinskoamerických států poskytnout pomoc při prosazování námořní blokády. „Nejméně šest latinskoamerických zemí nabídlo Spojeným státům vojenskou asistenci“;⁴⁵⁴ napsali redaktoři NYT a pokračovali ve jmenování konkrétních zemí (Argentina, Kostarika, Dominikánská republika, Panama, Nicaragua, Guatemala a Honduras) a konkrétní techniky, kterou přislíbily poskytnout.

Pozoruhodný prostor je v denících věnován také světovým reakcím na probíhající krizi. Deník *The New York Times* kladl primárně důraz na domácí demonstrace a informoval čtenáře například o tom, že v hlavním městě USA byl v sobotu očekáván pochod patnácti tisíc studentů na znamení nesouhlasu Kennedyho administrativy vyhlásit blokádu Kuby.⁴⁵⁵ Redaktoři listu *The Washington Post* se zaměřili na zprávy z Moskvy. V hlavním městě SSSR došlo předchozí den k demonstraci před americkou ambasádou a v jejím závěru házeli demonstrující –

---

⁴⁵⁰ Letter to Russell Calls for Parley to Avert a Nuclear Clash. *The New York Times*. 25. 10. 1962, č. 38,260, s. 1.

⁴⁵¹ Russia “will do everything to prevent war”. *The Times*. 25. 10. 1962, č. 55,531, s. 8.

⁴⁵² Khrushchev Letter Sparks Stock Rally. *The New York Times*. 25. 10. 1962, č. 38,260, s. 1.

⁴⁵³ Strong rally on Wall Street. *The Times*. 25. 10. 1962, č. 55,531, s. 10.

⁴⁵⁴ Six Latin Countries Offer Military Help To U. S. in Blockade. *The New York Times*. 25. 10. 1962, č. 38,260, s. 1.

⁴⁵⁵ March by Students To Assail Blockade. *The New York Times*. 25. 10. 1962, č. 38,260, s. 1.

kterých bylo podle TWP pět set – po americkém velvyslanci, jenž v autě odjížděl pryč, kamením a lahvemi. Jako důvod incidentu uvedl TWP popuzení sovětskou propagandou. Této události se chopil masový deník *Daily Express* a pod tučným nadpisem „Kamení létalo vzduchem na USA“ publikoval fotografii studentů, již v Moskvě drželi transparenty „Hands off Cuba“.⁴⁵⁶ Londýnský deník *The Times* se naopak soustředil na domácí reakce nesouhlasu a otiskl zprávy o osudu zatčených demonstrantů z předchozího dne (většina musela zaplatit pokutu a několik jich bylo odsouzeno nepodmíněně k odnětí svobody); dále list referoval o prohlášení šedesáti pěti akademických pracovníků (které bylo vyzdvíženo také v čsl. tisku) o tom, že „akce Spojených států, bez ohledu na to, jak pravdivá jsou tvrzení prezidenta Kennedyho, otvírají cestu, která hrozí stát se první fází třetí světové války“.⁴⁵⁷

Reakce zemí z celého světa byly prezentovány obdobně jako předchozí den, ovšem ve čtvrtek kladl britský deník *The Times* mnohem větší důraz na domácí reakce. Přestože premiér Macmillan (a tudíž britská vláda) podporoval kroky USA, labourističtí lídři tvrdili, že americká akce byla plná pochyb a navíc proklamovali, že může snadno vést k nejvážnějším následkům v Karibiku, ale i kdekoliv jinde.⁴⁵⁸ Opozice vytýkala Kennedyho administrativě převážně to, že se rozhodla jednat bez předchozí konzultace se spojenci. Americký tisk naopak věnoval pozornost následkům kubánské krize na domácím politickém poli. Prezident Kennedy zrušil po dobu trvání kubánské krize politickou kampaň k nadcházejícím listopadovým volbám do Amerického kongresu.⁴⁵⁹ Tato informace s jistotou vylučuje hypotézy československého tisku o tom, že jednou z příčin rozpoutání krize mezi dvěma světovými mocnostmi byla právě tato volební kampaň.

Dění na kubánském ostrově se nejvíce věnovala newyorská „*Grey Lady*“, na jejíž titulní straně se mohli čtenáři stručně seznámit s projevem Fidela Castra z předchozího dne. Projev trval devadesát minut a kubánský premiér v něm tvrdil, že

---

⁴⁵⁶ Stone flies at U.S. *Daily Express*. 25. 10. 1962, č. 19,411, s. 2.

⁴⁵⁷ University staffs' demand. *The Times*. 25. 10. 1962, č. 55,531, s. 8.

⁴⁵⁸ Labour says U.S. action is of doubtful legality. *The Times*. 25. 10. 1962, č. 55,531, s. 10.

⁴⁵⁹ Cabinet ordered to quit campaign. *The New York Times*. 25. 10. 1962, č. 38,260, s. 1.

„naše zbraně jsou obranné“⁴⁶⁰ a následně odmítl všechny typy vyšetřování a pozorovatelů bez ohledu na to, odkud by pocházeli.⁴⁶¹

Ke zprávám, jež toho dne dále stojí za zmínku, patří článek v deníku *The Washington Post*, jeho redaktoři spojují situaci ohledně Kuby s americko-sovětskou vesmírnou spoluprací. Tato kooperace byla plánována k zajištění koordinace při spouštění satelitů pro mapování zemských magnetických polí. Nebezpečí konfliktu však způsobilo opoždění, možná dokonce vyloučení této spolupráce.⁴⁶²

8.3.2 Pátek 26. října

Zatímco československý tisk nepřinesl v pátek 26. října *de facto* žádné nové zprávy, zahraniční deníky soustředily svou pozornost na několik nových událostí. Dominantním tématem všech čtyř listů jsou naplánovaná jednání v OSN a odpověď premiéra Chruščova a prezidenta Kennedyho na telegram U Thanta, v němž generální tajemník OSN navrhoval oběma státníkům dvou- až tří týdenní odklad blokády ostrova a dovozu zbraní na Kubu (viz výše). Pozoruhodné na reflexi této události je, jak výrazně protichůdně prezentovaly tu samou skutečnost zahraniční a československé deníky.

Redaktoři trojice československých deníků interpretovali telegram amerického prezidenta jako vyhýbání se přímé odpovědi,⁴⁶³ ale v kontrastu je na stránkách *Lidové demokracie* i *Rudého práva* otištěn „souhlas [předsedy rady ministrů SSSR] s U Thantovou výzvou bez jakýchkoliv výhrad“.⁴⁶⁴ Na stránkách zahraničních deníků je však Kennedyho odpověď z předchozího dne prezentována jako smířlivá (*The Times*) či souhlasná (*The New York Times*). Kromě britského listu *Daily Express*, jenž vyzdvihoval spíše Chruščovovu reakci, vyznívá tedy ze západních reakcí odpověď šéfa Bílého domu – oproti československým reakcím –

---

⁴⁶⁰ Defiant Castro Bars Arms Check.. *The New York Times*. 25. 10. 1962, č. 38,260, s. 1.

⁴⁶¹ Defiant Castro Bars Arms Check.. *The New York Times*. 25. 10. 1962, č. 38,260, s. 1.

⁴⁶² Crisis Threatens Plan For Space Cooperation. *The Washington Post*. 25. 10. 1962, ročník 85, č. 324, s. A2.

⁴⁶³ Odpověď J. Kennedyho. *Lidová demokracie*, 26. 10. 1962, ročník 18, č. 255, s. 2.

⁴⁶⁴ Odpověď J. Kennedyho. *Lidová demokracie*, 26. 10. 1962, ročník 18, č. 255, s. 2.

v kladném smyslu. Chruščovova odezva je ve všech listech interpretována téměř stejně (text obou telegramů viz *Příloha č. 8 a 9*).

S nadějí otiskly americké i britské noviny plánovaná jednání mezi generálním tajemníkem OSN a třemi zástupci zúčastněných zemí. Postupně se měl U Thant setkat s kubánským delegátem Garciou Inchuasteguim, sovětským zástupcem Valerianem Zorinem a americký zmocněncem Adlai Stevensonem. Podrobnosti schůzek jsou blíže popsány výše a zahraniční listy kromě toho, že je poutavě vyzdvihly, o nich nepřinesly mnoho nových informací, proto další zmínky na toto téma nepovažuji za nutné.

Co se týče událostí v OSN, jsou další stěžejní informací v amerických a stejně tak i britských novinách zprávy o „americké srážce se Zorinem“.⁴⁶⁵ Tímto střetem je míněno prezentování průzkumných fotografií Adlaiem Stevensonem na půdě OSN.⁴⁶⁶ Tyto vizuální důkazy měly dokazovat legitimitu vyhlášené námořní blokády tím, že potvrdí přítomnost útočných raket na ostrově. Stálý zástupce USA v OSN doplnil svou prezentaci přímou otázkou na sovětského delegáta V. Zorina: *popíráte, že SSSR umístil a rozmisťuje rakety středního a středně dlouhého doletu na Kubu?*⁴⁶⁷ Do této chvíle Sovětský svaz výslovně neodmítal, že by měl na karibském ostrově nějaké zbraně tohoto typu, ale rétoricky se vyhýbal odpovědi tím, že kubánský ostrov vybavil obrannými zbraněmi a o amerických fotografických důkazech veřejně hovořil jako o falzifikátech. V okamžiku, kdy A. Stevenson slovně zaútočil na V. Zorina a prezentoval obrazovou evidenci, nebyl schopen sovětský zástupce jasně odpovědět. O této „slovní přestřelce“ viz výše.

Fotografickým důkazům se důkladně věnovali redaktoři londýnského listu *The Times*, kteří představili výsledek výzkumu těchto důkazů, jež byly tou dobou cílem mnohých spekulací. Analýzu fotografií provedli odborníci z Ministerstva letectva RAF a dospěli k názoru, že „údaje o sovětském vybavení a instalacích na Kubě jsou naprosto skutečné [...] a v žádném směru nebyly pozměněny nebo

---

⁴⁶⁵ Challenge by Mr. Stevenson. *The Times*. 26. 10. 1962, č. 55,532, s. 10.

⁴⁶⁶ Přestože denní tisk tvrdí, že fotografie Adlai Stevenson prezentoval v OSN až 25. října, historické prameny uvádí, že tak poprvé učinil již 23. října, viz výše.

⁴⁶⁷ Stevenson Dares Zorin To Deny missiles Charge. *The New York Times*. 26. 10. 1962, č. 38,261, s. 1.

zfalšovány“.⁴⁶⁸ Dále britští experti rozdělili zbraně na ty, které jsou svým charakterem obranné (řízené rakety typu země – vzduch, bojové stíhačky) a ty, u nichž je vyloučeno, že byly vyvinuty pro obranné účely (Iljušin 28, základny pro strategické rakety typu země – země).⁴⁶⁹

Pravidelně zmiňovanou událostí na stránkách zahraničních listů byly průběžné informace a novinky ohledně námořní blokády Kuby. Čtenář britských i amerických deníků se tak mohl dozvědět, že hranicí námořní karantény proplula první sovětská loď. „Poté, co námořnictvo zjistilo podle vzhledu lodi, že se jedná pouze o ropný tanker, bylo lodi dovoleno pokračovat bez prohledání“,⁴⁷⁰ tvrdil na stránkách NYT mluvčí Pentagonu. Redaktoři deníku *The Times* dodali, že „nejméně tucet dalších lodí mířících na Kubu se otočilo zpět, podle našich nejlepších informací kvůli tomu, že přepravovaly útočný materiál“.⁴⁷¹

Již tradičně byly ve všech čtyřech západních denících zmiňovány v pátek 26. října světové reakce. List *The Washington Post* přinesl informace o příjezdu první části „mezinárodní bojové brigády“⁴⁷² na Kubu. Tato „brigáda“ dobrovolníků složená z dvaceti dvou států si podle washingtonského listu kladla za cíl bojovat s jakoukoliv americkou invazí. Newyorský list se naopak poměrně významně zabýval projevem papeže Jana XXIII. Představitel katolické církve, aniž by konkrétně jmenoval karibské události, ve své sedmi minutové řeči, zmínkou o „nebezpečných mracích, které se stahují na mezinárodním horizontu“, apeloval na mír.⁴⁷³ Vedle informací z Říma přinesla „*Grey Lady*“ také rozsáhlý článek o tisíci křičících českých demonstrantech, kteří strhli z americké ambasády státní vlajku a za skandování „*Yankee go home!, Cuba yes! America no!*“ kameny rozbili čtyři okna.⁴⁷⁴ Redaktoři NYT dále informace o Československu doplnili tím, že československá vláda v oficiálním „prohlášení popsala blokádu Kuby jako pirátství“,⁴⁷⁵ že Československo je „teprve druhou zemí ze sovětského bloku, která podporuje

---

⁴⁶⁸ British experts' questions on U.S. Photographs. *The Times*. 26. 10. 1962, č. 55,532, s. 9.

⁴⁶⁹ British experts' questions on U.S. Photographs. *The Times*. 26. 10. 1962, č. 55,532, s. 9.

⁴⁷⁰ Ship not boarded. *The New York Times*. 26. 10. 1962, č. 38,261, s. 1.

⁴⁷¹ Soviet tanker goes through blockade. *The Times*. 26. 10. 1962, č. 55,532, s. 10.

⁴⁷² Cuba Announces Arrival of Units Of 22-Nation Volunteer Brigade. *The Washington Post*. 26. 10. 1962, ročník 85, č. 325, s. A10.

⁴⁷³ Pope bids rulers save the Peace. *The New York Times*. 26. 10. 1962, č. 38,261, s. 1.

⁴⁷⁴ Thousands rally in Czech protest. *The New York Times*. 26. 10. 1962, č. 38,261, s. 2.

⁴⁷⁵ Thousands rally in Czech protest. *The New York Times*. 26. 10. 1962, č. 38,261, s. 2.

Kubu“.⁴⁷⁶ List NYT odhadl výši pomoci z Prahy až na 150 milionů dolarů. Takto vysoká suma se však zdá nepravděpodobná. Profesor Nálevka ve své knize uvedl, že úvěr, který Československo poskytlo Kubě v roce 1960, dosahoval souhrnně výše 40 milionů amerických dolarů se splatností deseti let a o další půjčky se již nezmínil.⁴⁷⁷

Londýnský list *The Times* se z reakcí na probíhající události zaměřil především na ty domácí. Díky tomu se čtenář dozvěděl, že premiér Macmillan kroky Kennedyho vlády považoval za správné a urgoval spojení, aby mezi nimi nebylo žádné váhání. Zprávám o zahraničních reakcích dominuje v listu *Daily Express* informace o šedesáti studentkách, které „opustily své třídy jako protest proti bloádě Kuby“.⁴⁷⁸

V listech *The New York Times* a *The Times* čtenáři mohli dále nalézt hojné informace o tom, co kubánská raketová krize způsobila mezi běžnými občany. „Poláci začínají závod v zásobách jídla“,⁴⁷⁹ tvrdili v úvodu článku redaktoři NYT a zpravili občany o tom, že ve Varšavě byl nařízen přidělový systém, který měl zabránit lidem vystrašeným válkou v obléhání obchodů. „Nákup mouky, cukru, rýže a soli byl limitován na 2,2 libry na zákazníka a tuku na 1,1 libry na kupujícího.“⁴⁸⁰ Z Prahy přinesla „*Grey Lady*“ zprávy o tom, že předchozí den „bylo nemožné ve městě získat sůl, tuk na vaření a několik dalších surovin“.⁴⁸¹ Britští redaktoři z listu *The Times* doplnili informace o tom, že radiová stanice „The Voice of America dnes [25. října – V. K.] učinila masivní pokus informovat o případu Spojených států občany za železnou oponou. Padesát dva vysílačů s celkovou silou přes čtyři miliony wattů začalo na osmdesát čtyři hodin „radiovou palbu“.“⁴⁸²

Redakce londýnského deníku *The Times* dala na jedné ze svých stran pravidelný prostor čtenářům, aby vyjadřovali své názory k aktuálním událostem. V pátek 26. října pochopitelně všechny dopisy editorovi „*Timesů*“ reagovali na události kolem Kuby. Všech pět čtenářských ohlasů otištěných toho dne, zaujímají

---

⁴⁷⁶ Thousands rally in Czech protest. *The New York Times*. 26. 10. 1962, č. 38,261, s. 2.

⁴⁷⁷ NÁLEVKA, Vladimír, *Karibská krize*, Praha 2001, s. 156, 229.

⁴⁷⁸ 60 pupils stage Cuba walk-out. *Daily Express*. 26. 10. 1962, č. 19,412, s. 9.

⁴⁷⁹ Poles Move to Halt Run on Food Stores. *The New York Times*. 26. 10. 1962, č. 38,261, s. 1, 5.

⁴⁸⁰ Poles Move to Halt Run on Food Stores. *The New York Times*. 26. 10. 1962, č. 38,261, s. 1, 5.

⁴⁸¹ Thousands rally in Czech protest. *The New York Times*. 26. 10. 1962, č. 38,261, s. 2.

⁴⁸² Soviet tanker goes through blockade. *The Times*. 26. 10. 1962, č. 55,532, s. 10.

všechny převážně podpůrné stanovisko vůči Spojeným státům a jejich rozhodnutí vytvořit námořní blokádu. Čtenáři často reagovali na rozdíl mezi americkými raketami umístěnými v Turecku a sovětskými na Kubě. Alastair Buchan z Buckinghamshire ve svém dopisu správně uvedl zásadní rozdíl mezi tureckými a kubánskými raketami v tom, že o rozmístění raket Jupiter v Turecku rozhodlo velení NATO a byly tudíž v kompetenci této organizace, nikoliv pouze Spojených států.⁴⁸³ Z tohoto důvodu byla jakákoliv dohoda o stažení raket z Turecka přísně tajná, „ve Washingtonu o ní kromě bratrů Kennedyových budou vědět jenom dva nebo tři další lidé“,⁴⁸⁴ popsal utajení historik W. Taubman. Na druhou stranu sovětské rakety na Kubě byly výhradně záležitostmi Sovětského svazu, nikoliv Varšavského paktu a na ostrov byly dováženy tajně k vytvoření „zvrhlé agrese“,⁴⁸⁵ jak nazvali sovětské úmysly na Kubě redaktoři *The New York Times*.

8.3.3 Sobota 27. října

Bezesporu nejvýraznější zprávou západních deníků byla v sobotu 27. října informace o příkazu Nikity Chruščova sovětským lodím, aby nepřekračovaly hranici námořní blokády Kuby. Sovětský premiér tak odpovídal na telegram generálního tajemníka OSN – jakýsi prostředník mezi Východem a Západem během kubánské krize – v němž U Thant apeloval na Kreml, aby pozastavil lodí plující na karibský ostrov před hranici karantény. Předseda rady ministrů SSSR reagoval 26. října na U Thantovy návrhy slovy: *...přijímáme Váš návrh a už jsme nařídili kapitánům sovětských lodí směřujících ke Kubě, které však ještě nedosáhly oblast pirátských aktivit amerických válečných lodí, aby zůstali vně vymezené zóny zadržení, jak jste doporučoval [...] tato situace, při níž ponecháváme plavidla na širém moři bez pohybu, musí být vyložene dočasnou; ta doba nemůže za žádných okolností trvat dlouho.*⁴⁸⁶ Všechny čtyři zahraniční deníky prezentovaly tuto zprávu jako dominantní. Nadpis „K Tells Ships to Avoid Blockade“, jenž toho dne upoutá svou

---

⁴⁸³ Crisis over Cuba. *The Times*. 26. 10. 1962, č. 55,533, s. 11.

⁴⁸⁴ TAUBMAN, William, *Chruščov. Člověk a jeho doba*, Praha 2003, s. 567.

⁴⁸⁵ The Way Toward Peace. *The New York Times*. 26. 10. 1962, č. 38,261, s. 6.

⁴⁸⁶ KENNEDY, Robert, Francis, *Třináct dní*, Paseka. Praha. Litomyšl 1999, s. 98.

velikostí čtenářovo oko na titulní straně listu *The Washington Post*, dokonce budí ve čtenáři dojem, jako by Spojené státy hrozbu v karibské oblasti již zažehnaly.

Přibližně stejné množství prostoru je věnováno také Kennedyho odpovědi na U Thantovy návrhy. Generální tajemník OSN žádal amerického prezidenta, aby se lodě Spojených států vyvarovaly přímé konfrontace se sovětskými plavidly.⁴⁸⁷ Šéf Bílého domu na U Thantovy návrhy odpověděl ve čtvrtek 25. října vstřícně s tím, že pokud sovětské lodě vyjdou vstříc přání generálního tajemníka, *můžete si být jistý, že tato vláda vyhoví žádosti, aby naše plavidla v karibské oblasti udělala v několika následujících dnech vše pro zabránění konfrontace se sovětskými loděmi.*⁴⁸⁸ Zvláště pak je v periodikách zdůrazněno, že prezident JFK upozorňoval U Thanta na sovětská plavidla stále plující směrem ke Kubě a vymezené oblasti. Zároveň Kennedy podotýkal, že *v současnosti práce na útočných vojenských systémech stále pokračují.*⁴⁸⁹

Americké listy *The New York Times* a *The Washington Post* shodně otiskly prohlášení Bílého domu z 26. října, které reagovalo právě na tyto nekončící práce na sovětských raketových základnách. Zpráva informovala o tom, jak byly ještě ve čtvrtek 25. října spatřeny buldozery a jeřáby, které pracovaly na přístupových komunikacích k vojenským systémům; prohlášení končí shrnutím: „nejdou žádné důkazy naznačující jakékoliv záměry demontovat raketové základny či přerušit na nich práce“.⁴⁹⁰

Právě následkem tohoto stanoviska Bílého domu interpretoval londýnský deník *The Times* – oproti ostatním listům – že „kubánská krize se v noci [z pátku na sobotu – V. K.] zhoršila“.⁴⁹¹ Reportéři situaci navíc následně zdramatizovali tím, že možná intervence Spojených států na Kubu nebyla tou dobou otázkou, zda se něco stane, „nýbrž kdy k tomu dojde“.⁴⁹² Podobně nahlížel na problém washingtonský deník a konstatoval, že „prezident Kennedy vypadal, jako by mířil k situaci, kdy

---

⁴⁸⁷ Soviet Chief Answers Thant Pleas. *The Washington Post*. 27. 10. 1962, ročník 85, č. 326, s. A1.

⁴⁸⁸ Two Letters to U Thant. *The Times*. 27. 10. 1962, č. 55,533, s. 8.

⁴⁸⁹ Ships held back. *The New York Times*. 27. 10. 1962, č. 38,262, s. 1.

⁴⁹⁰ White House Hints Action To Halt Cuban Base Rush. *The Washington Post*. 27. 10. 1962, ročník 85, č. 326, s. A10.

⁴⁹¹ U.S. Determined to eliminate missile threat. *The Times*. 27. 10. 1962, č. 55,533, s. 8.

⁴⁹² U.S. Determined to eliminate missile threat. *The Times*. 27. 10. 1962, č. 55,533, s. 8.

bude připraven Sovětskému svazu říci, že pokud neodstraní raketové základny oni, učiní tak Spojené státy“.⁴⁹³ Reportéři možná ani sami netušili, jak blízko měli k pravdě. Toho dne večer „mezi 20. a 21. hodinou se v budově ministerstva spravedlnosti“⁴⁹⁴ sešel prezidentův bratr Robert se sovětským velvyslancem Dobryninem. Americký ministr spravedlnosti sovětského zástupce začal pod tíhou denních událostí (27. října došlo k sestřelení průzkumného letounu U-2 nad Kubou) urgovat: *...tyto raketové základny musí zmizet. Přijali jsme závazek, že tyto základny musí být odstraněny nejpozději do zítřka. To nebylo ultimátum, pouze konstatování skutečnosti. Musí pochopit, že když neodstraní rakety oni, odstraníme je my.*⁴⁹⁵ Nicméně podobné informace redaktoři v ruce neměli, proto svůj článek uzavřeli tím, že „pro takovéto plány nebyly žádné oficiálně potvrzené důkazy“.⁴⁹⁶

Informace o námořní bloádě v sobotu 27. října rozšířily západní deníky zprávou o sovětské lodi Marucla, jež proplula karanténou směrem k ostrovu. Samotná tato skutečnost by si nezasluhovala tolik pozornosti, kolik jí deníky věnovaly, neboť o den dříve pomyslnou hranicí proplula již loď Bukurešť, tentokrát však došlo k přímému kontaktu amerického námořnictva s lodí a k prohledání jejího nákladu. Z toho důvodu se zpráva stala pro periodika natolik atraktivní, že ve čtyřech sledovaných denících můžeme nalézt o události – jež krom požadovaného efektu nic zvláštního neznamenal – celkem osm článků.

Oproti československému tisku, v němž mohli čtenáři o této zprávě nalézt jen kusé informace, reagovaly zahraniční deníky na prohledání libanonské Maruclly doslova do nejmenších detailů. List *Daily Express* událost pouze ve stručnosti zmínil. *The Times*, druhý britský deník, událost rozebíral již detailněji. Kromě podstatných údajů o zadržení otiskl část hlášení posádky a údaje o lodi, jež byla v roce 1947 vyrobena pod jménem Ben H. Miller ve Spojených státech a v říjnu roku 1962 pronajata Sověty (viz výše). Periodika ze Spojených států pak popsala událost krok za krokem. Vedle zveřejnění hlášení od posádky, převáženého materiálu a času, jenž

---

⁴⁹³ Reds Speed Buildup of Isle Bases. *The Washington Post*. 27. 10. 1962, ročník 85, č. 326, s. A1.

⁴⁹⁴ NÁLEVKÁ, Vladimír, *Karibská krize*, Praha 2001, s. 156, 118.

⁴⁹⁵ ZELIKOW, Philip, D., *The Kennedy tapes. Inside the White House during the Cuban Missile Crisis*, Harvard University Press, Cambridge 1998, s. 608.

⁴⁹⁶ Reds Speed Buildup of Isle Bases. *The Washington Post*. 27. 10. 1962, ročník 85, č. 326, s. A1.

vše dokládá minutu po minutě, přinesly oba deníky obsáhlé informace o lodích, jež Maruclu zastavily – torpédoborec John R. Pierce a Joseph P. Kennedy Jr. U druhé zmiňované lodi se pochopitelně média pozastavila a stručně seznámila čtenáře s osudem prezidentova staršího bratra Josepha P. Kennedyho Jr. – pilota zabitého během druhé světové války – jehož jméno loď nesla.⁴⁹⁷ Washingtonský list navíc na straně A10 otiskl obrázky libanonské lodi i torpédoborce Josepha P. Kennedyho Jr.

Zajímavostí týkající se námořní blokády je také omyl jinak prestižního londýnského listu *The Times*. Britský deník v souvislosti s odmítnutím americké nóty – přidávající rakety na seznam útočných zbraní – sovětskou vládou otiskl, že karanténa Kuby vstoupila v platnost v úterý 23. října. Ve skutečnosti byla však spuštěna o den později – ve středu 24. října (viz výše).

Oba americké deníky a londýnský *The Times* se dále shodly ve sledování následků vyvolaných kubánskou krizí v oblasti ekonomie. „Index spotřebních cen zaznamenal v září svůj nejvyšší růst za více jak čtyři roky“,⁴⁹⁸ hlásali redaktoři NYT z titulní strany. Zatímco washingtonský list tvrdil ústy mluvčího vlády, že „kubánská krize nebude mít na ceny významný vliv“,⁴⁹⁹ redaktoři *The Times* vyšli z prohlášení Waltera Hellera, poradce prezidenta USA a naopak tvrdili, že „kubánská krize má možná na oživení ekonomického pulsu velký vliv“. ⁵⁰⁰

Jediný list *Daily Express* se v sobotu 27. října znovu vrátil k fotografickým důkazům sovětských raketových základů na Kubě a otiskl výpověď Constance Babington Smithové. Tato žena jako první identifikovala německé bomby V1 z fotografií získaných v roce 1943 nad Peenemünde.⁵⁰¹ Výsledek analýzy této Angličanky vyzněl stejně jako ty předchozí: „fotky se zdají být naprosto skutečné“. ⁵⁰²

O aktuálním dění na kubánském ostrově se zájemci ze sledovaného západního tisku nedozvěděli příliš mnoho informací. V sobotu 27. října byla

---

⁴⁹⁷ Destroyer Has Several Faily Ties. *The Washington Post*. 27. 10. 1962, ročník 85, č. 326, s. A10.

⁴⁹⁸ Price-index rise biggest since '58. *The New York Times*. 27. 10. 1962, č. 38,262, s. 1.

⁴⁹⁹ Rise in Prices Sets 4-Years Record. *The Washington Post*. 27. 10. 1962, ročník 85, č. 326, s. A10.

⁵⁰⁰ Economic effects of crisis. *The Times*. 27. 10. 1962, č. 55,533, s. 8.

⁵⁰¹ Expert Babs takes a Look. *Daily Express*. 27. 10. 1962, č. 19,413, s. 2.

⁵⁰² Expert Babs takes a Look. *Daily Express*. 27. 10. 1962, č. 19,413, s. 2.

zvýrazněna pouze jedna informace. Tu přinesl washingtonský deník a londýnský *The Times*. Zpráva informovala o tom, že kubánská ambasáda v Londýně v prohlášení z předchozího dne nazvala blokádu ostrova americkou stranou „válečným aktem odporujícím mezinárodnímu právu“, ⁵⁰³ oficiálně odmítala přítomnost jakýchkoliv nukleárních raket na svém území a fotografické dokumenty pořízené americkými průzkumnými letouny označila za „falzifikáty“. ⁵⁰⁴ „Kuba pouze od přátelských zemí získala jídlo, průmyslový materiál a zdravotnické zásoby“, ⁵⁰⁵ shrnuli jednoduše kubánští zástupci materiál dodávaný Sověty na ostrov.

Dopad kubánské krize na americkou populaci nám může přiblížit deník *The Washington Post*, na jehož titulní straně nalezneme obrázek pracovníka přibíjejícího na dveře cedulku s nápisem „protiatomový kryt“. Obava z možného rozpoutání válečného konfliktu byla, jak jsme mohli spatřit například ve vytváření potravinových zásob v Polsku a Československu, poměrně vysoká. Ve Spojených státech se proto začaly „připravovat kryty pro případ atomového útoku způsobeného kubánskou krizí“. ⁵⁰⁶

8.3.4 Neděle 28. října a pondělí 29. října

Ze sledovaných zahraničních deníků byl v neděli 28. října vydán pouze americký list *The Washington Post*, proto shrnuji reakce na probíhající kubánskou krizi z neděle a pondělka (podobně jako v případě československého tisku) do jedné podkapitoly.

„Slunce roztrhalo válečná mračna.“ ⁵⁰⁷ Tak by se dala jednoduše charakterizovat ústy deníku *Daily Express* neděle 28. října, kdy napětí způsobené

---

⁵⁰³ Blockade “Act of War”. *The Times*. 27. 10. 1962, č. 55,533, s. 7.

⁵⁰⁴ Cuba’s London Embassy Hits U. S. “Act of War”. *The Washington Post*. 27. 10. 1962, ročník 85, č. 326, s. A9.

⁵⁰⁵ Cuba’s London Embassy Hits U. S. “Act of War”. *The Washington Post*. 27. 10. 1962, ročník 85, č. 326, s. A9.

⁵⁰⁶ Fallout Shelter Program Stepped Up. *The Washington Post*. 27. 10. 1962, ročník 85, č. 326, s. A1.

⁵⁰⁷ Retreat from Danger. *Daily Express*. 29. 10. 1962, č. 19,414, s. 1.

umístěním sovětských raket na Kubu dostalo zklidnění. Nikita Chruščov souhlasil s demontáží raketových základen z ostrova a následným vrácením do Sovětského svazu, strach z válečného konfliktu začal opadat (viz výše). Tato informace pochopitelně od zveřejnění zaplňovala stránky všech deníků. Než však budeme pozorovat reflexi toho, jak skončilo drama v Karibském moři, skrze tisk připomenu události, jež tomuto vyvrcholení předcházely.

Jak jsem již zmiňoval výše, v sobotu 27. října byl v kubánském vzdušném prostoru sestřelen americký průzkumný letoun U-2, v jehož troskách zahynul pilot R. Anderson. Československý tisk tuto zprávu přešel bez povšimnutí, pozornosti žádného zahraničního listu však událost neunikla. „Photo Plane Missing on Isle Flight“,⁵⁰⁸ hlásal tučný titulek z titulní strany deníku *The Washington Post*, který jako jediný v neděli vyšel. Jelikož zprávy o souhlasné reakci sovětského vůdce na Kennedyho návrhy nebyly v ranních nedělních hodinách ještě známy, vzbudila absence průzkumného letounu patřičné obavy. Washingtonští redaktoři ovšem to, že letadlo bylo sestřeleno, uváděli v neděli pouze jako domněnku, o den později to již tvrdili s jistotou. Roztrpčení navíc umocnila zpráva o příkazu Roberta McNamary, v němž kvůli zmíněné příhodě povolal do aktivní služby v noci ze soboty na neděli dvacet čtyři perutí pro přepravu vojska. Celkem mělo být povoláno 14 214 leteckých rezervistů.⁵⁰⁹ Ostatní deníky o této události neinformovaly tak detailně jako TWP, zpráva byla v pondělí 29. října již „přebita“ čerstvými informacemi o ukončení napětí.

Pod nadpisem „Diplomatická záhada“ můžeme v nedělním vydání washingtonského deníku nalézt na titulní straně článek, jehož autoři se podívovali nad smyslem dvou Chruščovových dopisů zaslaných v pátek a sobotu americkému prezidentovi (blíže o dopisech viz výše). „V pátek v deset hodin večer dorazil do Bílého domu dopis z Kremle. Když ale prezident a jeho poradci zvažovali, jak na něho mají odpovědět, náhle a nečekaně obdrželi druhý dopis“,⁵¹⁰ vylíčili redaktoři situaci. První dopis, v němž Nikita Sergejevič nabízel demontáž raket za garanci

---

⁵⁰⁸ *The Washington Post*. 28. 10. 1962, ročník 85, č. 327, s. A1.

⁵⁰⁹ 24 Troop Ferry Units Called Up. *The Washington Post*. 28. 10. 1962, ročník 85, č. 327, s. A1.

⁵¹⁰ Khrushchev Switches From Limited Offer To Sherr Blackmail. *The Washington Post*. 28. 10. 1962, ročník 85, č. 327, s. A1.

Spojených států, že nezaútočí na Kubu, shrnuli autoři článku jako „limitovaná nabídka“. Druhý dopis, v němž sovětský představitel přidal mezi požadavky zrušení raketových základen v Turecku, označili za „naprosté vydírání“.

Zbylé deníky reagovaly na korespondenci z Moskvy obdobně, ačkoliv až o den později. Redaktoři listu *The New York Times* – oproti československému tisku – zdůraznili, že se prezident rozhodl „akceptovat jako základ pro vyjednávání první Chruščovův návrh“⁵¹¹ a následně také zmínili, že obsah tohoto sdělení nebyl nikdy kompletně zveřejněn (to platilo až do devadesátých let minulého století). Dále pak tisk spekuloval o tom, co vedlo Moskvu k odeslání dvou dopisů s tak rozdílným obsahem. Nejvíce se touto „hádankou za zdmi Kremu“⁵¹² zabývali redaktoři washingtonského listu. Z hlavních hypotetických příčin stojí za zmínku: a) v Kremlu se odehrál mocenský souboj nebo alespoň vážná debata ohledně sovětského postupu; b) páteční dopis byl psán Chruščovem, kdežto ten sobotní, mnohem agresivnější, vytvořila jiná skupina uvnitř Kremu; c) nějakí mocní zástupci tlačili na Chruščova, aby zaujal bojovnější postoj.⁵¹³ Redaktoři bulvárního listu *Daily Express* dokonce interpretovali údajnou domněnku vedoucích amerických zastupitelů, že „Chruščov je v Kremlu zapleten do boje na život a na smrt“.⁵¹⁴ O názorech moderní historiografie na důvody sepsání dvou rozdílných poselství viz výše.

Kennedyho odpověď na Chruščovova „medová slova o světovém míru“⁵¹⁵ z prvního dopisu interpretoval západní tisk jako neústupný postoj Spojených států „nedělat žádné dohody se Sovětským svazem ohledně odstranění raket patřících pod vojenské struktury NATO z Turecka, Itálie, Británie nebo odkudkoliv jinud“.⁵¹⁶ Dopisy obou státníků zveřejnil na svých stránkách londýnský list *The Times*.

Reakce na návrhy ohledně stažení raket z Turecka nalezneme ve všech sledovaných listech, přičemž z každého zdroje vyplývá pohled samotných Turků na dohodu poněkud rozličně. V londýnském deníku *The Times* nalezneme, že „za

---

⁵¹¹ U. S. and Soviet in Cuba Accord. *The New York Times*. 29. 10. 1962, č. 38,263, s. 2.

⁵¹² Caution Still Guides U. S. Strategists. *The Washington Post*. 29. 10. 1962, ročník 85, č. 328, s. A5.

⁵¹³ *The Washington Post*. 28. 10. 1962, ročník 85, č. 327, s. A9.

⁵¹⁴ Why U.S. will not haggle. *Daily Express*. 29. 10. 1962, č. 19,414, s. 1.

⁵¹⁵ Khrushchev's Switch to Blackmail Mystifies U. S. *The Washington Post*. 28. 10. 1962, ročník 85, č. 327, s. A6.

⁵¹⁶ Caution Still Guides U. S. Strategists. *The Washington Post*. 29. 10. 1962, ročník 85, č. 328, s. A5.

oficiálním tichem můžeme spatřit určité roztrpčení z toho, že s Ankarou neproběhla žádná konzultace, dokonce nebyli ani informováni před výměnou americko-sovětských návrhů zahrnujících obranné uspořádání a životní zájmy Turecka“;⁵¹⁷ v newyorské „*Grey Lady*“ redaktoři naopak vyzdvihli ústy oficiálního zástupce pochopení a pevnou podporu americkým spojencům: *Nechceme překážet vyjednávání. Domníváme se, že by Američané raději preferovali, abychom stáli mimo toto dění.*⁵¹⁸ Washingtonský deník dále informace doplnil postojem britské vlády, která „rozhodně odmítala jakékoliv sovětské návrhy na vyjednávání typu Turecko za Kubu“.⁵¹⁹

Potěšující zprávou byla informace o plánované cestě generálního tajemníka OSN do Havany. K diskusi o probíhající krizi pozval U Thanta do hlavního kubánského města premiér Fidel Castro. Hlavní představitel OSN plánoval příjezd na Kubu v úterý 30. října a ubytovaný měl být přibližně dva dny u Omara Loutfiho, někdejšího stálého představitele Spojené arabské republiky v OSN. Hlavním bodem jednání mezi barmským politikem a kubánským premiérem měla být dohoda o vpuštění komise pozorovatelů z OSN, jež se měli přesvědčit o raketových základnách na Kubě.⁵²⁰

Zprávou, již se žádný deník nezabýval tak důkladně, byla reportáž o kubánských exulantech otištěná na straně E5 amerického listu *The Washington Post* v neděli 28. října. Redaktoři podotkli, že kubánským emigrantům dávala krize probíhající v říjnu roku 1962 naděje na „spuštění konce komunistického režimu Fidela Castra“.⁵²¹ Smyslem článku pak bylo informovat čtenáře o kubánských organizacích, jejichž počet se vyšplhal až k dvěma stům a charakterizovat cíle těch nejznámějších. Zároveň autoři zmínili důvod, proč byla tak těžká spolupráce s kubánskými exulanty, ať už pro politiky nebo zpravodajské služby – jednoduše proto, že „každý chtěl být prezidentem Kuby“. Z nejznámějších organizací v článku nalezneme zmínky o stoupencích bývalého prezidenta Fulgencia Batisty, o skupině

---

⁵¹⁷ Turks anxious about “Deal” over Bases. *The Times*. 29. 10. 1962, č. 55,534, s. 8.

⁵¹⁸ Turkey relieved at U.S. firmness. *The New York Times*. 29. 10. 1962, č. 38,263, s. 2.

⁵¹⁹ Britain Warns Soviet on Cuban Bases, Opposes „Trade“. *The Washington Post*. 28. 10. 1962, ročník 85, č. 327, s. A11.

⁵²⁰ U Thant to go to Havana. *The Times*. 29. 10. 1962, č. 55,534, s. 10.

⁵²¹ The Cuban Exiles Are Divided But Determined. *The Washington Post*. 28. 10. 1962, ročník 85, č. 327, s. E5.

Alpha 66, která operovala z ostrovů Cay (severně od Kuby) či skupině kolem dalšího bývalého prezidenta Kuby, Carla Prío Socarráse.⁵²²

Příloha č. 18: Tabulka znázorňující rozdílnost nadpisů ohlašujících konec kubánské raketové krize v západním a československém tisku v pondělí 29. října a úterý 30. října

ZAHRANIČNÍ TISK	ČESKOSLOVENSKÝ TISK
<p>„Rusové odstraní rakety z Kuby Demontáž základen pod dohledem OSN</p> <p>Rudí souhlasí zlikvidovat základny na Kubě</p> <p>Ústup od nebezpečí Konec závodu ve zbrojení</p> <p>Práce na základnách zastaveny</p>	<p>„Další krok sovětské vlády k likvidaci konfliktu nebezpečného světovému míru</p> <p>Celý svět oceňuje iniciativu Sovětského svazu</p> <p>Pentagon nucen ustoupit</p>

Zdroj: Citováno z titulních stran všech sledovaných deníků v pořadí: zahraniční tisk – *The Times*, *The Washington Post*, *Daily Express*, *The New York Times*; československý tisk – *Rudé právo*, *Lidová demokracie*, *Svobodné slovo*. Z posledně jmenovaného je jako jediného citováno až z úterý 30. října.

Nikita Sergejevič Chruščov předchozí den (neděle 28. října) souhlasil s demontáží raket a média byla touto zprávou doslova přesycena. Při otevření pondělního vydání sledovaných deníků poutaly nejvíce pozornost čtenářova oka právě tyto výše zmíněné nadpisy. Pro větší názornost jsem zařadil československé titulky z téhož dne až do této podkapitoly, aby si čtenář snáze představil kontrast úhlu pohledu médií na celou věc. Československý pohled na krizi v Karibském moři jsem přiblížil v předchozích kapitolách, jak vypadal pohled západních deníků na završení celého konfliktu, interpretuji následně.

Média v pondělí 29. října poutala pozornost čtenářů zprávou, že moskevský rozhlas vysílal v 17 hodin tamního času sdělení „naznačující bezpodmínečné

⁵²² The Cuban Exiles Are Divided But Determined. *The Washington Post*. 28. 10. 1962, ročník 85, č. 327, s. E5.

akceptování opatření stanovených americkým prezidentem“,⁵²³ přičemž vyzdvihované části Chruščovova poselství byly v médiích shodně tři: a) zastavení prací na raketových základnách, demontáž těchto zbraní a navrácení zpět do SSSR; b) to vše se mělo dít pod dohledem Organizace spojených národů; c) návrhy na uvolnění napětí mezi vojenskými pakty NATO a Varšavskou smlouvou. Vedle Chruščovových podmínek zveřejnil západní tisk pět požadavků kubánského premiéra. Fidel Castro je považoval za klíčové pro demontáž raket (plné znění podmínek a blíže o nich viz výše). Tisk se k nim vyjadřoval spíše okrajově, neboť tím, že je nijak nezmínil Chruščov, vyzníval Castrův návrh – včetně vrácení základny Guantánamo – jako nepodstatný a prezident Kennedy se ho proto rozhodl ignorovat.⁵²⁴

První tajemník ÚV KSSS ve sdělení oficiálně pojmenoval rakety na ostrově jako „prostředky obrany, které označujete [USA – V. K.] za ofenzivní“.⁵²⁵ Toto vyjádření si jednotlivá média vykládala různě. Zatímco britský deník *The Times* otiskl: „Sovětský premiér nepřipustil, že rakety na Kubě byly ofenzivní, ale byly tam umístěny z obranných důvodů“;⁵²⁶ redaktoři *The New York Times* doslova napsali, že „Rusové nejdříve popírali, ale nyní přiznávají přítomnost raket [myšleny rakety středního a středně dlouhého doletu – V. K.] a ruských důstojníků na Kubě“.⁵²⁷ O bližších okolnostech obou dopisů nepovažuji za konstruktivní dále hovořit, neboť jsem obsah a okolnosti jejich vzniku popisoval v podkapitole „Pondělí 29. října a úterý 30. října“. Západní média nijak odlišně neinterpretovala jejich výpověď. Ovšem zajímavým faktem je – co bylo vlastní např. redaktorům *Rudého práva* – že i západní tisk velmi opakoval Chruščovův souhlas s demontáží raket na Kubě. Jistě, pro země z celého světa se jednalo o „vymodlenou“ zprávu, deníky ale – *The New York Times* obzvlášť – opakovaly stejnou frázi v mnohých následujících článcích neustále dokola.

Čtenáře, vedle zpráv přímo reagujících na události, jistě zajímalo hodnocení toho, jak krize na podzim šedesátého druhého roku vlastně dopadla, kdo byl vítěz

---

⁵²³ Russian accedes. *The New York Times*. 29. 10. 1962, č. 38,263, s. 1.

⁵²⁴ „We Stap Back From Danger,“ Kennedy Tells Khrushchev. *The Washington Post*. 28. 10. 1962, ročník 85, č. 327, s. A4.

⁵²⁵ KENNEDY, Robert, Francis, *Třináct dní*, Paseka. Praha. Litomyšl 1999, s. 108.

⁵²⁶ Constructive contribution to Peace. *The Times*. 29. 10. 1962, č. 55,534, s. 10.

⁵²⁷ Triumph of Reason. *The New York Times*. 29. 10. 1962, č. 38,263, s. 4.

a kdo poražený. Na toto téma mohli zájemci ve sledovaném tisku nalézt obrovský počet hypotéz a reakcí. Kroky Kennedyho administrativy během kubánské krize vyzněly z médií převážně pozitivně. „Zdá se, že Kennedy vyhrál tento kritický test“,⁵²⁸ shrnuli postoj svého prezidenta redaktoři NYT. Tento náhled na přístup Johna Kennedyho podložila „Grey Lady“ tím, že v poměru 22:1 byly do Bílého domu doručeny telegramy občanů ve prospěch presidentova postupu.⁵²⁹ Stejný názor měl také londýnský list *Daily Express*, jenž shrnul výkon Bílého domu následovně: „Kennedy řídil postup své vlády skrze minové pole nukleární krize profesionálně a dovedně“.⁵³⁰ Vnímání amerického postoje během karibské krize z října roku 1962 je patrné také z následujících karikatur, jež otiskl na svých stránkách list NYT, který během inkriminované doby příliš obrázků nepublikoval.

Příloha č. Karikatury zobrazující roli USA a SSSR otištěné 29. října na stránkách *The New York Times*

Newyorský deník poskytl svým čtenářům navíc pohled samotného prezidenta na výsledek kubánské krize. Šéf Bílého domu nahlížel na politické rozuzlení střizlivě – nejprve vyloučil, že by se jednalo o vítězství americké vlády a následně dodal, že „válka byla sice odvrácena, ale komunisté na západní polokouli své útočiště udrželi“.⁵³¹

⁵²⁸ Foreign Affairs. *The New York Times*. 29. 10. 1962, č. 38,263, s. 4.

⁵²⁹ The Nation Rallies Solidly behind the President's Action. *The New York Times*. 29. 10. 1962, č. 38,263, s. 10.

⁵³⁰ Kennedy – cool in his triumph. *Daily Express*. 29. 10. 1962, č. 19,414, s. 8.

⁵³¹ The President's View. *The New York Times*. 29. 10. 1962, č. 38,263, s. 1.

Pohled na sovětský postup vyzněl ze západních médií mnohem hůře. „Na způsob, jakým byly tajně instalovány raketové základny a následně jejich odstranění pod tlakem Spojených států, bylo nahlíženo jako poškození sovětské zahraniční prestiže a účinek to nejspíše také mělo na interní pozici současného sovětského politického vedení“.⁵³² Takto výstižně shrnuli redaktori newyorského listu západní pohled na výsledek kubánské krize. Přestože navenek bylo médií východního bloku pohlíženo na rozuzlení hrozící nukleární katastrofy jako úspěch Sovětského svazu, výčet neúspěchů N. Chruščovovi při jeho sesazení v listopadu 1964 naznačil, že ani pohled samotných Sovětů na výsledek této hrozby nebyl příliš rozdílný.⁵³³

U listu *The New York Times* se pozdržíme i nadále, neboť jeho reportéři důmyslně zpracovali světové ohlasy na dění v Karibském moři. Reakce geograficky rozdělili. Evropské země jsou zde reprezentovány Velkou Británií, Francií, Německem a Itálií, tedy všemi, u nichž mohl deník zdůraznit podporu amerického rozhodnutí uvalit námořní blokádu na Kubu. V souvislosti s Britskými ostrovy redaktori neopomněli zmínit četné demonstrace, kterých tam během inkriminované doby proběhl nespočet, a jejich příčinu autoři spatřovali v tom, že lidé, jež demonstrovali proti blokádě, byli převážně „v ulicích pokaždé, když se objevila překážka mezi Spojenými státy a jejich britskými spojenci“.⁵³⁴ Jako zástupce latinskoamerických zemí zvolili redaktori Chile a Brazílii. U první jmenované země zdůraznili, že zpočátku její představitelé stáli za Fidelem Castrem, ale „po nedávném odhalení raketových základen kompletně změnili náhled“.⁵³⁵ Brazilské stanovisko k problému prezentoval článek jako nejednotné. Ve Sjednocené Arabské republice, jediném zástupci Blízkého východu, se podle redaktorů střídaly procastrovské sympatie s podporou Spojených států. Jako jediná asijská země bylo zmíněno Japonsko, jež stálo za rozhodnutím USA. Z výše zmiňovaného si lze povšimnout, že list NYT neprezentoval vůbec žádné stanovisko země, jež by přímo odmítala americký postup.

---

⁵³² Russian Access to U. S. Proposal. *The New York Times*. 29. 10. 1962, č. 38,263, s. 2.

⁵³³ Blíže o událostech, které stály za ukončením politické kariéry Nikity Chruščova, viz například TAUBMAN, William, *Chruščov. Člověk a jeho doba*, Praha 2003.

⁵³⁴ Reactions to a Fateful. *The New York Times*. 29. 10. 1962, č. 38,263, s. 10.

⁵³⁵ Reactions to a Fateful. *The New York Times*. 29. 10. 1962, č. 38,263, s. 10.

9 Kubánská raketová krize očima československých pamětníků

Přestože zdrojem pro diplomovou práci byl primárně dobový tisk, zajímalo mě, jak karibské události v říjnu roku 1962 vnímali tehdejší občané. Jelikož jsem však neměl možnost setkat se s anglickými či americkými pamětníky, oslovil jsem alespoň dva narátory, kteří vnímali výše zmiňovanou krizi v někdejším Československu. Prvním z nich je historik profesor Robert Kvaček, který měl možnost na jedné straně sledovat napětí mezi Východem a Západem z prostředí Karlovy Univerzity jakožto odborník a na straně druhé jako mladý zapálený sportovec. Druhým pamětníkem je můj otec Václav Kotrman, který situaci vnímal jako školák z prostředí malé vesnice na Děčínsku (Kytlice – Mlýny).

9.1 Vzpomínky profesora Roberta Kvačka na kubánskou raketovou krizi

Třicetiletý univerzitní učitel Robert Kvaček tehdy vnímal kubánskou raketovou krizi ze dvou protichůdných prostředí. V době, kdy se k ní schylovalo, pobýval s rodinou v Jičíně, ale během tzv. kritických dnů, byl přítomen na Univerzitě Karlově v Praze.

Vzpomínky z Jičína rozdělil profesor R. Kvaček do dvou prostředí – rodina a kopaná. Ačkoliv se mohlo zdát, že československá média byla s to svými palcovými titulky o hrozící nukleární válce rozpoutat mezi obyvateli značné obavy, podle pana profesora nebylo vzrušení z událostí kolem Kuby v jeho rodinném prostředí příliš velké. Svěřil se mi, že největší obavy z válečného konfliktu měla babička jeho manželky, mimo to si ovšem na další obavy nevzpomněl. Daleko více bylo hrozící nebezpečí vnímáno v okruhu jeho přátel z kopané. Ti byli převážně starší než on (kolem čtyřiceti let) a povětšinou to byli vojáci. Z toho důvodu vnímali vývoj situace s větší obezřetností, neboť, jak řekl profesor R. Kvaček, *mobilizace by se nás týkala všech*. Záhy dodal, že napětí vzrostlo, když při fotbalovém utkání pro hráče přicházeli rodinní příslušníci a volali je domů, *tehdy nám trnulo, fotbal náhle skončil a šli jsme k rozhlasovým přijímačům*.⁵³⁶ Na otázku „Jak obyvatelé kolem něho vnímali rozuzlení krize?“ odpověděl, že přes oficiální zprávy o tom, že

---

⁵³⁶ Autorův rozhovor s profesorem Robertem Kvačkem, Praha 28. 6. 2010.

Sovětský svaz zachránil mír, si lidé vyvodili, že sice hřmí, ale nemusí se blýskat a z rozpoutání vinili SSSR.⁵³⁷

V prostředí hlavního města Prahy pobýval profesor R. Kvaček ve společnosti erudovaných lidí. Spolu s pedagogy vedli odborné diskuse na kubánské téma, přiznal ovšem, že nebyly příliš vzrušené, neboť se nedomnívali, že situace vyústí konfliktem, ale naopak „vyšumí“ jako mnohdy předtím. Stejně tak prohlásil, že ani média nevedla nikterak živou debatu, naopak se snažila informace potlačit čekajíc na pokyny ze SSSR. Tento fakt shrnul bonmotem, který údajně tou dobou koloval mezi lidmi: *Dočkej času jako Četka TASSu*.⁵³⁸ Pan profesor se v Praze bohužel nesetkal s žádnými protiválečnými demonstracemi, jež média hojně otiskovala (viz výše), takže tuto oblast nám přiblížit nemohl. Sympatie československých občanů ke vzdálené Kubě však vysvětloval mnoha faktory. Předně šlo o to, že kubánský ostrov tou dobou ještě nebyl obecně brán jako sovětský satelit a navíc mnozí lidé měli možnost skrze literaturu setkat se s idealizovaným obrazem Fidela Castra a jeho společníků. Pan profesor vyzdvihoval zejména dílo francouzského spisovatele J. P. Sartra *Uragán nad cukrem*, v němž autor formou reportáží popisoval kubánskou revoluci.

Na závěr rozhovoru profesor R. Kvaček podotkl zajímavou skutečnost, a sice že kubánská raketová krize změnila názor na představitele obou států, USA i SSSR. John F. Kennedy údajně vyzařoval nové tendence a odhodlání, Nikita S. Chruščov naopak ve společnosti nabyl pověsti silného, rozhodného muže, který byl odlišný od svých předchůdců.

Renomovaný historik Prof. PhDr. Robert Kvaček, CSc. hovořil o událostech, jež vrcholily v posledním říjnovém týdnu roku 1962 naprosto s přehledem. Vedle osobního prožitku pochopitelně znal problém ze sekundárních pramenů. Jeho odbornost, kterou jsem zamýšlel využít jako kontrast k všednímu vnímání situace, se pro tento účel možná stala problémem. Pan profesor totiž nahlížel na věc s mnohem větším nadhledem, než by se u takovéto okolnosti zřejmě předpokládalo.

---

⁵³⁷ Autorův rozhovor s profesorem Robertem Kvačkem, Praha 28. 6. 2010.

⁵³⁸ Četka = dnešní Česká tisková kancelář. TASS = Tisková agentura Sovětského svazu. Autorův rozhovor s profesorem Robertem Kvačkem, Praha 28. 6. 2010.

V rozhovoru často analyzoval postoj obou hlavních mužů kubánské krize – Kennedyho a Chruščova, dával události do širšího historického kontextu (analyzoval například stav československé společnosti v roce 1962 k tzv. pražskému jaru, obrodnému procesu, jenž tou dobou teprve startoval) nebo například popisoval ekonomické problémy státu, nicméně jeho osobní vzpomínky jsou velkým přínosem pro to, jak občané socialistického Československa – tehdejšího sovětského satelitu – vnímali události v dalekém Karibském moři a velmi za ně děkuji.

9.2 Vzpomínky Václava Kotrmana na kubánskou raketovou krizi

Jestliže z rozhovoru s profesorem Robertem Kvačkem vyplynulo, že kubánská raketová krize byla zpočátku vnímána československými občany spíše liknavě, následující výpověď tuto skutečnost uvádí ve zcela opačném světle.

Václavu Kotrmanovi, mému otci, bylo v říjnu roku 1962 pouhých jedenáct let, chodil tou dobou do základní školy, nicméně o událostech, jimž je věnována tato diplomová práce, hovořil i po téměř půl století stále vzrušeně. Podle informací, které mi poskytl, zasáhl události ze vzdáleného Karibiku malou vesnici Kytlice – Mlýny, kde tehdy se svými rodiči žil, poměrně významně. *Nebyla mouka, sůl, cukr, sádlo, nic, všechno se vykoupilo,*⁵³⁹ shrnul situaci v posledním říjnovém týdnu roku 1962 V. Kotrman. To se u něho v rodině odráželo tím, že jeho maminka začala doma na půdě připravovat bedny, do nichž ukládala zásoby všeho druhu – jídlo, mýdlo apod. Celkově o tomto momentu hovořil jako o „špatné době, kdy máma furt brečela“.⁵⁴⁰ Pro obavy z válečného konfliktu se nabízí snadné vysvětlení. V roce 1962 uplynulo sedmnáct let od skončení druhé světové války a lidé, kteří jí byli osobně postiženi, ji měli stále v paměti. Proto na hrozící střet mezi světovými supervelmocemi nahlíželi zřejmě okamžitě nejpesimističtěji.

Mladý věk V. Kotrmana zpřístupnil pohled oficiálních institucí, v tomto případě základní školy, na probíhající kubánskou krizi. Svěřil se mi, že ve škole měli *pomalu každé den poplach. Každý jsme museli mít pláštěnku proti případné radiaci, i když by to bylo k hovnu. Mokré hadry jsme namáčeli do vody a běhali jsme ... trénovali jsme útoky do krytu v nedaleké malé skále. Každé měl nějaký svůj balíček*

---

⁵³⁹ Autorův rozhovor s Václavem Kotrmanem, Varnsdorf 11. 11. 2006.

⁵⁴⁰ Autorův rozhovor s Václavem Kotrmanem, Varnsdorf 11. 11. 2006.

*na přežití dvaceti čtyř hodin. Na závěr rozhovoru zmínil také on, jak lidé spatřovali rozuzlení napětí: ... no a pak to Chruščov vzdal, otočil tu flotilu a jel zpátky domů, a aby jako zachoval trochu tvář, tak Kennedy na oplátku udělal nějaké ústupky na Kubě.*⁵⁴¹

Oproti prvnímu narátorovi jsme se v této výpovědi setkali se vzrušeným popisem kritického momentu z října roku 1962. I to, že bylo na krizi nahlíženo dětskýma očima, mohlo přispět k tak vzrušenému popisu, i když na významu to nic nemění. Dále je při prvním pohledu na rozhovor patrné, že V. Kotrman neměl takové odborné znalosti jako výše zmíněný prof. R. Kvaček (datoval například kubánskou krizi do roku 1961 – tedy o rok dříve), ale přesto, i když se nejedná o událost běžně diskutovanou, hovořil o skutečnostech poměrně zasvěceně (kubánský ostrov například správně situoval sto padesát kilometrů od amerických břehů apod.). Proto velké díky patří i jemu, neboť díky tomuto rozhovoru si můžeme představit, jak ovlivňovaly dvě vzdálené supervelmoci životy obyčejných lidí.

---

⁵⁴¹ Autorův rozhovor s Václavem Kotrmanem, Varnsdorf 11. 11. 2006.

10 Závěr

Když jsem před dvěma lety šel za docentem Kovářem s návrhem, zda bych u něho mohl psát diplomovou práci na téma karibské krize, byl jsem nesmírně potěšen jeho souhlasem. Velmi mne lákala představa „prohrabování“ starých novin, světové ikony typu *The New York Times* jsem znal pouze z televizních obrazovek a internetových serverů. Z československého tisku jsem měl zálusk převážně na *Rudé právo*, neboť jsem předpokládal, že se nad propagandistickými články z dílny KSČ pobavím. Mírně řečeno – očekávání se lišila od reality. Zahraniční tisk pro mne byl zpočátku „těžkým oříškem“, neboť jsem musel značně rozšířit svou slovní zásobu anglického jazyka. Československé noviny byly naopak hořkým poznáním, protože místo úsměvu nad komunistickou rétorikou jsem si postupně uvědomoval, že lidé, kteří neposlouchali zakázaný zahraniční rozhlas apod., jiné informace ze světa neměli a každodenní nával tohoto stylu psaní musel značně ovlivnit jejich úsudek – sám jsem měl velký problém vyvarovat se tomu, aby se takovýto způsob psaní neodrazil v mé tvorbě. Pevně doufám, že jsem se tomu vyvaroval a fráze, které jsem převzal z čsl. tisku, byly jasně patrné. Dalším zajímavým poznatkem bylo, že událost, jež před téměř půl stoletím ohrožovala celý svět, se navzdory své vážnosti ukázala být v současnosti veřejností často opomíjena. Soudím tak ze své vlastní zkušenosti, neboť při odpovídání na dotazy „na jaké téma píše svou závěrečnou práci?“, jsem se povětšinou setkával s reakcí „a to je co?“. Nutno podotknout, že takováto odezva nepřicházela jen od lidí mé generace, ale častokrát mnohem starších.

Jak tedy československý a zahraniční tisk reflektoval o kubánské raketové krizi? Jaký byl charakter poskytovaných informací? Co nejvíce zajímalo tisk z dění kolem Kuby? Na tyto i další otázky jsem se snažil předložit odpovědi v předchozích kapitolách. Nyní tedy u československého a zahraničního tisku shrnu poznatky, ke kterým jsem během tvorby této práce dospěl.

S detailnějšími poznatky o jednotlivých československých denících začnu u *Rudého práva*. Ústřední list komunistické strany byl v článcích zaměřených na karibské události charakteristický převážně tím, že nesčetněkrát opakoval dokola fráze týkající se termonukleární války, pirátských činů USA a porušování Charty OSN. Tyto skutečnosti ihned redaktoři prezentovali jako ohrožení pro všechny země snažící se vymanit z kolonialismu. Velký důraz *Rudé právo* kladlo na to, aby

zobrazovalo Spojené státy v tom nejhorším světle a svalovalo vinu na jejich stranu, což redaktoři podkládali veřejným míněním, které údajně severoamerickou velmoc odsuzovalo. Redaktoři psali své články velmi útočně a veškeré údaje prezentovali jako nezvratná fakta. Tomuto úpadku odbornosti se vyhnuli redaktoři *Lidové demokracie*. Ti konstatovali spíše holá fakta bez nějakého zesměšňování Západu, naopak své články obohacovali – jako zástupci katolické strany – o zmínky církevních prosb na vyřešení krize. Charakteristické pro deník *Svobodné slovo* se staly články, jejichž autoři se na pozadí nejrůznějších historických událostí snažili demonstrovat nevraživost Spojených států vůči Kubě. Shrňme-li poznatky o stylu reflexí z československého tisku obecně, zjistíme, že jeho autoři používali ohromné množství stejných článků, popřípadě obrázků (leckdy noviny otiskovaly totožné články pouze s pozměněným rozložením odstavců). Hlavní důvod konfliktu noviny spatřovaly v tom, že Kuba pro ně byla příkladem svobodné země, jež se chtěla vymanit z kolonialismu. S jistotou také můžeme konstatovat, že československý tisk používal enormní počet expresiv a metafor.

Československé týdeníky *Dikobraz* a *Mladý svět* měly svůj osobitý jazyk vyjadřování. Zatímco *Dikobraz* reagoval převážně formou obrázků a karikatur doprovázených humorným textem, jehož smyslem bylo útočit na Spojené státy, *Mladý svět* v tomto konkrétním případě působil na veřejné mínění a zaměřil se na zprostředkování zpráv o protiamerických demonstracích.

Zahraniční tisk, zejména ten americký, věnoval karibské krizi mnohem více prostoru než českoslovenští žurnalisté. Bylo to samozřejmě dáno tím, že událost ohrožovala bezprostředně samotné Spojené státy. Nejvíce prostoru věnoval událostem z Karibiku *The New York Times*, který informoval své čtenáře po celém světě velmi rozsáhlými články. Jeho redaktoři podrobně líčili dění v administrativě Bílého domu – zveřejňovali časy podpisů různých nařízení, komu byl posléze dokument předán ke schválení, kdy vstoupil v platnost apod. Současně autoři doplňovali informace o aktuálním dění různými věcnými zprávami – například výše zmíněný článek o užití pojmu „karanténa“. Deník z hlavního města Spojených států – *The Washington Post* – vedle rozsáhlých článků soustředil pozornost na různá bezpečnostní opatření státu (informace o pohotovosti atomových krytů), nálady občanů a především vojenské přípravy (průběžné rozmístění vojska a armádní techniky na ostrově Key West). Redaktoři rovněž velmi podrobně informovali

o kubánských uprchlících, ale také například o blokádách, které byly v minulosti již využity. Britský list *The Times* zřejmě zaujímal ze všech sledovaných deníků k oběma supervelmocím nejobjektivnější přístup a zprávy doplňoval věcnými obrázky (například akční rádius raket na Kubě i v Turecku...); jako první list také přinesl informace o ExComu. Jelikož tento londýnský list je mimo jiné proslulý zprávami z ekonomické oblasti, své čtenáře informoval také o tom, jak kubánská krize ovlivňovala ekonomický a burzovní vývoj. Ze všech sledovaných listů věnoval nejmenší pozornost událostem z Karibiku britský *Daily Express*, jehož charakter bulvárních novin předurčil listu poutavé fotografie již od titulní strany. Tučné nadpisy a pouze stručné články se staly v tomto listu rovněž příznačné pro reflexe ze sledovaného období. Při celkovém pohledu na zahraniční tisk bychom mohli říci, že kubánská raketová krize poutala výraznou pozornost. Přestože ze stránek – zejména amerických novin – lze vyčíst podobnou vyhraněnost a příklon na „svou“ stranu jako u československého tisku, redaktoři se neuchylovali k takové přílišné subjektivizaci a užívání nejrůznějších básnických figur jako jejich českoslovenští kolegové. Naopak společnou byla iterace nejrůznějších faktů – nejvíce tak činili redaktoři newyorského deníku.

Smyslem této diplomové práce nebylo objevení nových převratných faktů ohledně karibské krize, ale zpracovat a doložit, jakým způsobem – a zda vůbec – se od sebe lišila interpretace téže skutečnosti z rozdílných geopolitických oblastí. Tisková média z tehdejšího Československa, jakožto země sovětského satelitu, měla skutečně odlišný náhled na události a styl jejich reflexí než tisk představitelů Západu – Spojených států amerických a Velké Británie. Rozdíl ovšem mnohdy byl rovněž mezi deníky téhož státu. Věřím, že tato práce může být přínosem především pro širší studium období komunistické vlády v Československu (jakým způsobem mohla vláda ovlivňovat obyvatelstvo a rovněž, jak lidé tyto skutečnosti vnímali), pro vývoj žurnalistiky a v neposlední řadě přináší několik zajímavých faktů o samotné kubánské raketové krizi. Jistě zajímavým doplněním práce by bylo rozšířit pozornost na reflexe z televizních obrazovek a rozhlasu, to mi ovšem prostorové a časové možnosti již nedovolily.

11 Seznam použitých pramenů a literatury

Odborné monografie:

- ADŽUBEJ, Alexej, *Americe tváří v tvář*, Praha 1960.
- BRINKLEY, Douglas, *The Cuban Missile Crisis*, in: *Dean Acheson*. Yale University, New York 1992.
- CASTRO, Fidel, ... *Dějiny mi dají za pravdu*. Naše vojsko, Praha 1976. 159 s.
- DALLEK, Robert, *Nedokončený život. John F. Kennedy 1917–1963*, Praha 2006.
- DOLEJŠÍ, Vojtěch, *Noviny a novináři. Z poznámek a vzpomínek*, Praha 1963.
- DOLEJŠÍ, Vojtěch, *Třicet let bojů za socialismus. Z historie Rudého práva*, Praha 1951.
- DURMAN, Karel, *Popely ještě žhavé. Světová válka a nukleární mír 1938-1964*, Praha 2004.
- DVOŘÁK, Ladislav, *Kuba. 20 let revoluce*. Svoboda. Praha 1978. 481 s.
- FEJLEK, Vojtěch, *Melantrich. Nepodlehne ani ohni ani meči*, Praha 1998, 133 s.
- FRIEDMAN, Norman, *Studená válka*, Brno 2005.
- GADDIS, John, Lewis, *Studená válka*, Praha 2006, s. 21.
- GEYEROVÁ, Georgie, A., *Fidel Castro. Partyzánský princ*, Praha 1991.
- JEFFREYS-JONES, Rhodri, *The CIA*, Vail-Ballou. New York 1998. s. 118 – 138.
- JONES, Howard, *Zátoka sviní*, Brno 2009.
- KAPLAN, Karel – TOMÁŠEK, Dušan, *O cenzuře v Československu v letech 1945–1956*. Praha 1994. 183 s.
- KAPLAN, Karel, *Československo v letech 1948–1953. 2. část*. Praha 1991. 146 s.
- KAPLAN, Karel, *Československo v letech 1953–1966. 3. část*, Praha 1991. 146 s.
- KENNEDY, John, Fitzgerald, *Profily odvahy*. Orbis. Praha 1969. 202 s.
- KLIVAR, Miroslav, *Karikatura bojující. Antologie současné politické karikatury a kresby 1945–1962*, Praha 1963.
- KÖPPLOVÁ, Barbara – KÖPPL, Ladislav, *Dějiny světové žurnalistiky I. Celý svět je v novinách*, Brno 1989.
- KÖPPLOVÁ, Barbara – SEKERA, Martin a kol., *Dějiny českého novinářství a českých novinářských spolků*, Praha 2002.

- KÖPPLOVÁ, Barbara – VOJTEK, Juraj, *Stručný přehled vývoje britského tisku od druhé poloviny 19. století do 70. let 20. století*, Praha 1977.
- KŘIVÁNKOVÁ, Alena – BERÁNKOVÁ, Milena a kol., *Dějiny československé žurnalistiky III. díl*, Praha 1988.
- LUŇÁK, Petr, *Západ. Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*, Libri. Praha 1997. 460 s.
- MALÍŘ, Marek a kol., *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861–2004. II. díl*, Brno 2005.
- MARTIN, Luis, Más, *Povstalci ze Sierry Maestry*. Mladá fronta. Praha 1961.
- MORISON, Stanley, *The English Newspaper*, Cambridge 2009.
- NÁLEVKA, Vladimír, *Fidel Castro. Podzim diktátora*, Praha 1997.
- NÁLEVKA, Vladimír, *Kapitoly z dějin studené války I. díl*, Praha 1997.
- NÁLEVKA, Vladimír, *Karibská krize*, Praha 2001.
- NÁLEVKA, Vladimír, *Studená válka*, Praha 2003.
- NÁLEVKA, Vladimír, *Světová politika ve 20. století*, Praha 2000.
- PATERSON, Thomas, G., *Cuba and the Missile Crisis*, in: *Major Problems in American Foreign Policy. Volume II: Since 1914*, D. C. Heath and Company 1989, s. 498–567.
- PERNES, Jiří, *Dějiny Československa očima Dikobrazu 1945–1990*, Brno 2003.
- Pláž Girón*, Praha 1962.
- POLMAR, Norman – MOORE, Kenneth, *Cold War Submarines. The Design and Construction of U.S. and Soviet Submarines, 1945–2001*, Washington 2004.
- QUIRK, Robert, M., *Fidel Castro. O jeho cestě k moci, jeho režimu a jeho spojencích a protivnících*, Ostrava 1999.
- RUPNIK, Jacques, *Dějiny Komunistické strany Československa*, Praha 2002.
- SCOTT, Len, *The Cuban Missile Crisis and the Threat of Nuclear War*, London 2007.
- SCHLESINGER, Arthur Jr., *A Thousand Days. John F. Kennedy in the White House*, New York 1967.
- SCHLESINGER, Arthur Jr., *Kennedy or Nixon*, New York 1960.
- SORENSEN, Theodor, Chaikin, *Kennedy*. New York 1965.
- ŠEFČÁK, Luboš – VOJTEK, Juraj, *Dejiny svetového novinárstva I. Dejiny anglického novinárstva*, Bratislava 1991.

ŠEFČÁK, Luboš – VOJTEK, Juraj, *Dejiny svetového novinárstva III. Dejiny amerického novinárstva*, Bratislava 1997.

TAUBMAN, William, *Chruščov. Člověk a jeho doba*, Praha 2003, 846 s.

TRENTA, Angelo, *Castro a Kuba od revoluce k dnešku*, Praha 2006.

VOLEK, Jindřich, *Kritické dni J. F. Kennedyho*, Bratislava 1968.

Paměti:

CHRUŠČOV, Nikita, Sergejevič, *Vzpomínky Nikity Sergejeviče. Magnetofonové nahrávky z období glasnosti*, Brno 2000, 226 s.

CHRUŠČOV, Sergej, *Jak státník odchází do penze*, Praha 1990.

CHURCHILL, Winston, Spencer, *Druhá světová válka. Triumf a tragédie*, Praha 1995.

KENNEDY, Robert, Francis, *Třináct dní*. Paseka. Praha. Litomyšl 1999.

Vydané prameny:

Dokumenty a materiály k otázce Latinské Ameriky, Ministerstvo zahraničních věcí, Praha 1962.

MAY, Ernest, R. – ZELIKOW, Philip, D., *The Kennedy tapes. Inside the White House during the Cuban Missile Crisis*, Harvard University Press, Cambridge 1998.

Diplomové práce:

BÁRTA, Jiří, *Jan Scheinost. Prominentní katolický novinář před národním soudem*, (Diplomová práce), Masarykova univerzita, Brno 2007.

FIALA, Jaroslav, *Cesta ke Karibské krizi*, (Diplomová práce), Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Praha 2007.

HORÁK, Josef, *Obraz Němců a Německa na stranách časopisu Dikobraz 1945–1990*, (Diplomová práce), Technická univerzita v Liberci, Liberec 2008.

Časopisecké studie:

FIALA, Jaroslav, *Cesta k vídeňskému summitu. Setkání J. F. Kennedyho a N. S. Chruščova ve Vídni 3. - 4. června 1961*, in: *Historický obzor*, 1-2/2009, s. 25 – 32.

HORČIČKA, Václav, *Druhá berlínská krize a politika Spolkové republiky*, in: *Historický obzor*, 9-10/2000, s. 217 - 225.

KONRÁDOVÁ, Petra, *Mladý svět*, in: *Reflex*, 30/2005, s. 54 – 58.

KŘÍŽEK, František, *K počátkům televizního vysílání v Československu*. In: *Soudobé dějiny*, 4/99, s. 479 – 487.

NÁLEVKA, Vladimír, *Guevarova epizoda v Belgickém Kongu*, in: *Historický obzor*, 7-8/1997, s. 180 - 182.

NÁLEVKA, Vladimír, *Karibská krize*, in: *Historický obzor*, 1-2/1996, s. 29 – 37.

Dobový tisk z října roku 1962

Daily Express

Dikobraz

Lidové demokracie

Mladý svět

Rudé právo

Svobodné slovo

The New York Times

The Times

The Washington Post

Internetové zdroje:

http://www.washpost.com/gen_info/history/timeline/index.shtml, 2. 6. 2010.

<http://archiv.ucl.cas.cz/index.php>, 11. 10. 2009.

http://cs.wikipedia.org/wiki/Karibsk%C3%A1_krize, 20. 2. 2010.

<http://www.ena.lu>, 20. 5. 2010.

http://www.rozhlas.cz/brno/upozornujeme/_zprava/171193, 13. 3. 2010.

Jiné:

KOVÁŘ, Martin, univerzitní přednáška, *Soudobé dějiny*, Technická univerzita v Liberci, Liberec, 24. 10. 2008.

KVAČEK, Robert, univerzitní přednáška, *Mezinárodní vztahy na jaře 1945*, Technická univerzita v Liberci, Liberec, 15. 5. 2008.

O B R A Z O V É P Ř Í L O H Y

První vydání londýnského deníku *The Times*

Zdroj: KÖPPLOVÁ, Barbara – KÖPPL, Ladislav, *Dějiny světové žurnalistiky I. Celý svět je v novinách*, Brno 1989, s. 176.

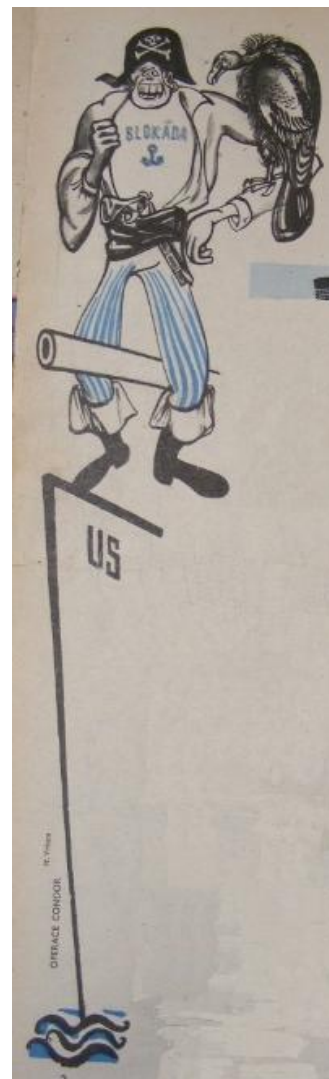
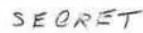
Setkání budoucích nepřátelských armád (americké a sovětské) u Torgavy v dubnu 1945

Zdroj: GADDIS, John, Lewis, *Studená válka*, Praha 2006, s. 144.

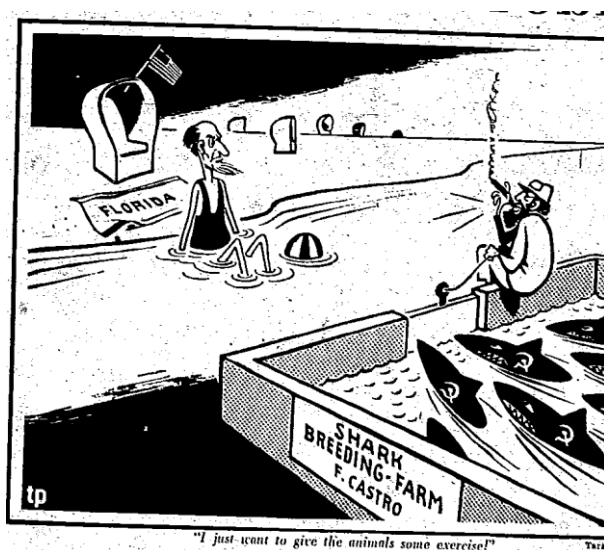
Zdroj: FRIEDMAN, Norman, *Studená válka*, Brno 2005, s. 35.

Zdroj: FRIEDMAN, Norman, *Studená válka*, Brno 2005, s. 35.

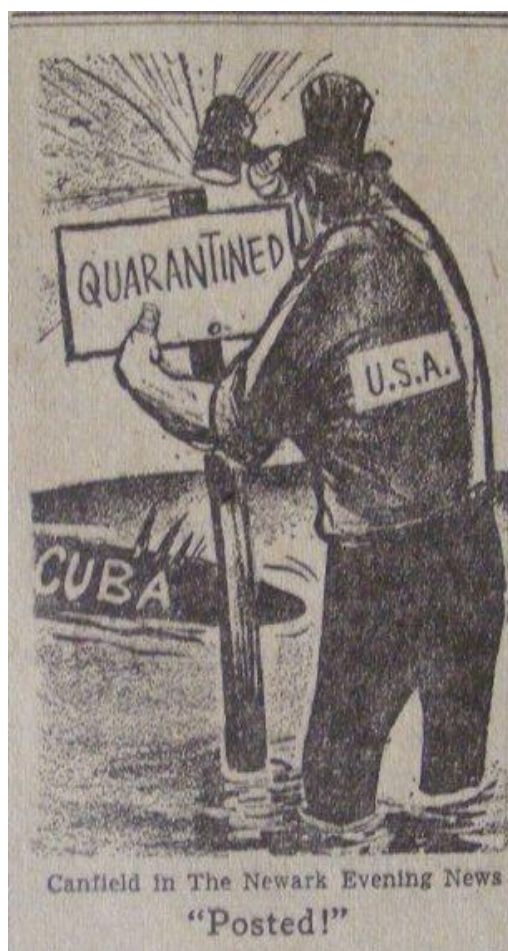

Karikatura otištěná deníkem *The Washington Post* 28. října 1962

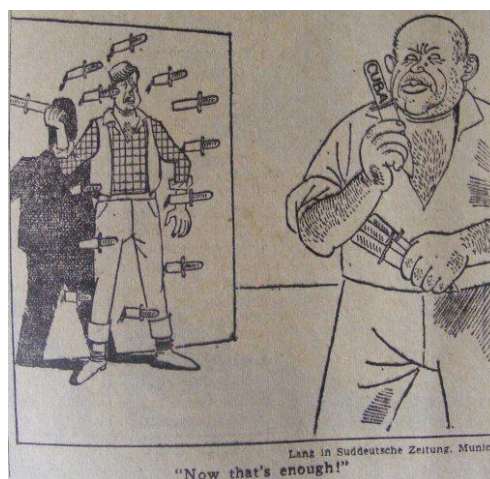

"I just want to give the animals some exercise!"

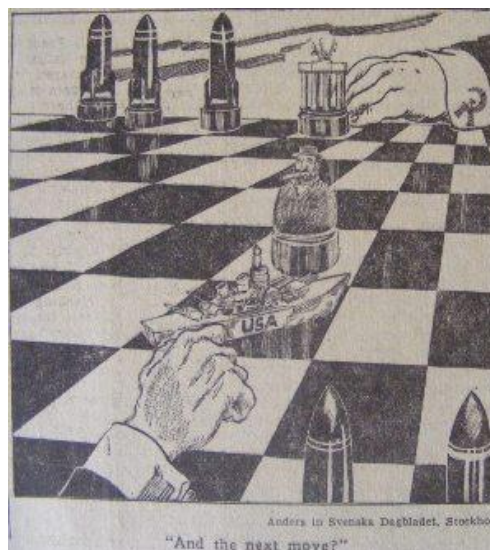
Karikatury otištěné v deníku *The New York Times* 29. října 1962

Cantfield In The Newark Evening News
"Posted!"

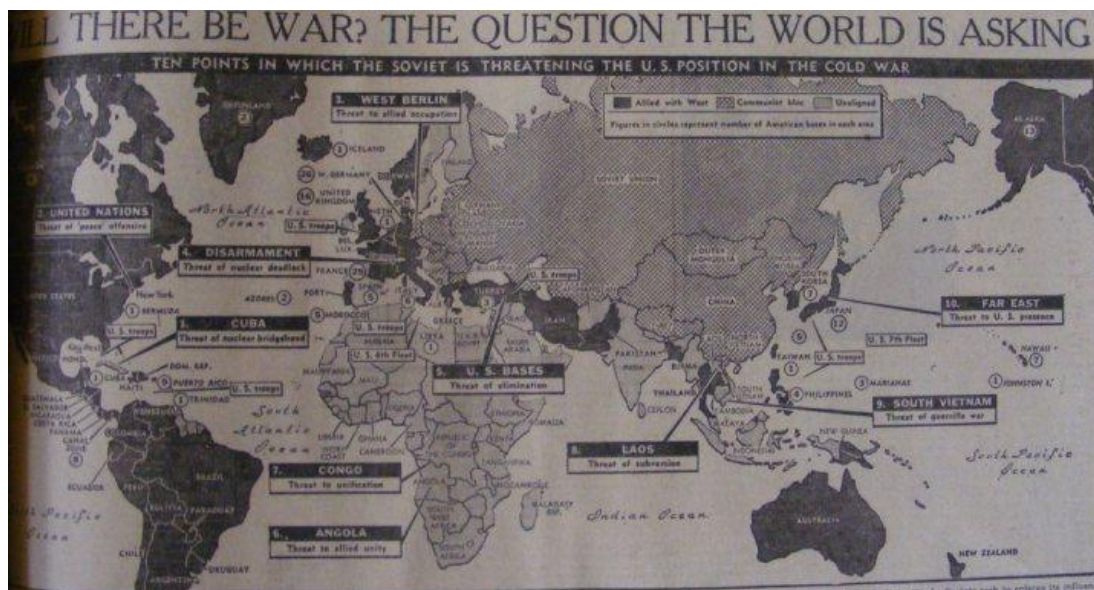
Lang in Süddeutsche Zeitung, Munich
"Now that's enough!"

Anders in Svenska Dagbladet, Stockholm
"And the next move?"

Mapa bipolárního světa na počátku šedesátých let 20. století

Zdroj: *The New York Times*. 29. 10. 1962, č. 38,263, s. 9.

Akční rádius raket na Kubě a v Turecku

Zdroj: *The Times*. 24. 10. 1962, č. 55,530, s. 10.

RANGE OF BALLISTIC MISSILE BASES IN TWO CONTINENTS

Although the Soviet Union deploys bombers and medium-range ballistic missiles where they can strike at targets in Europe and Japan, the bases in Cuba are the first evidence of land-based missiles trained on the American mainland from sites outside the Soviet Union.

The United States has had bomber and missile bases disposed around the Soviet Union for several years. Turkey is the closest parallel to Cuba, having bases within 500 miles of the Soviet Union.

The United States alleges that the Soviet Union has set up in Cuba medium-range ballistic missiles (probable range 1,000 to 1,200 miles); launching sites for intermediate-range ballistic missiles (probable range 1,800 to 2,000 miles); and jet bombers capable of carrying nuclear weapons.

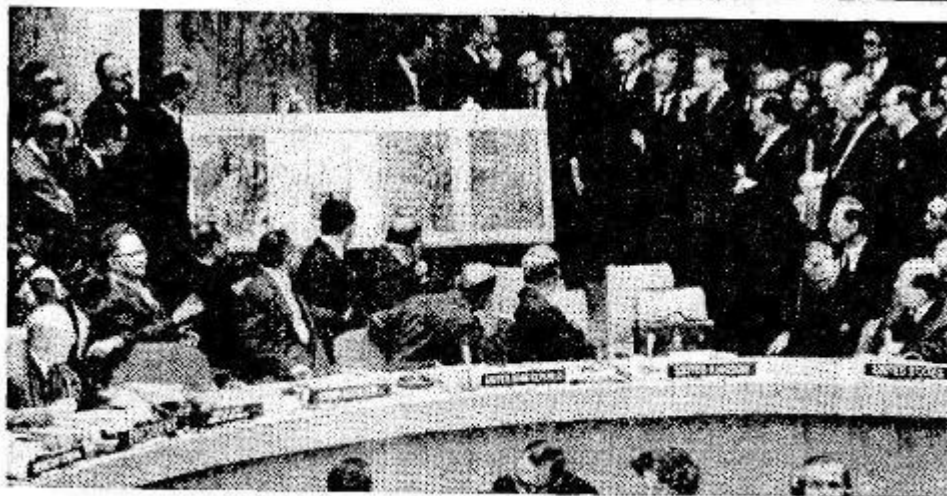

In Turkey there is a squadron of 15 Jupiters (intermediate range ballistic missiles with a range of over 1,500 miles); they were supplied by the United States to the Turkish Air Force but the nuclear warheads remain under American control. Bombers of the United States Strategic Air Command can operate from forward bases in Turkey.

Adlai Stevenson prezentuje na půdě OSN fotografie dokazující existenci sovětských raket na Kubě

Zdroj: *The Times*. 27. 10. 1962, č. 55,533, s. 7.

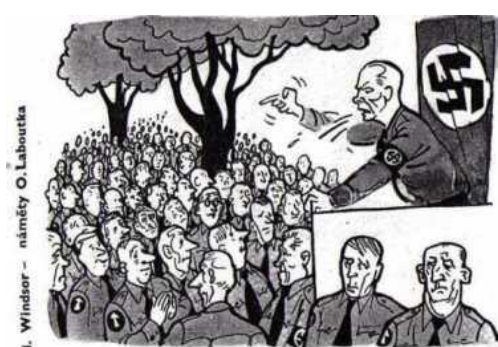
Mr. Zorin (left, at the table), chief Soviet delegate, and Mr. Stevenson (right, at the table), with other members of the United Nations Security Council, turning to look at reconnaissance pictures of Cuban missile sites displayed in the council chamber.

Části Kuby využívané Sověty

Zdroj: *Daily Express*. 25. 10. 1962, č. 19,411, s. 1.

Šíření fašistické nákazy otiskem týdeníkem *Dikobraz* 15. listopadu 1962

KAPĚNKOVOU INFEKCI

NEPŘÍMÝM STYKEM

PROSTŘEDNICTVÍM BACILONOSIČŮ

PODÁNÍM RUKY